CALISTRAT HOGAȘ

PE DRUMURI DE MUNTE

Calistrat Hogaş
Pe drumuri de munte

© LITERA, 2011

Lectura digitală protejează mediul

Versiune electronică realizată de Elefant.ro

Cuprins

SPRE MÂNĂSTIRI
DE LA VĂRATIC LA SĂCU
LA AGAPIA
SPRE PIPIRIG
HĂLĂUCA
ÎN VALEA SABASEI
PE ŞEŞTINA
JUPÂNEASA ZAMFIRA
ION RUSU
UN POPAS
ÎN MUNŢII NEAMŢULUI FLORICICA
SPRE NICHIT
PĂRINTELE GHERMĂNUŢĂ
SINGUR
LA TAZLĂU

SPRE MÂNĂSTIRI

Orice călătorie, afară de cea pe jos, e după mine o călătorie pe picioare străine; a avea la îndemână cupeaua unui tren, roatele unei trăsuri sau picioarele unui cal înseamnă a merge şezând şi a vedea numai ceea ce ţi se dă, nu însă şi tot ce ai voi. Iată pentru ce eu şi tânărul meu tovarăş de călătorie ne hotărârăm a merge pe jos peste munţi şi în răgaz, de la Piatra pân' la Dorna, lăsând la o parte drumul mare.

În ziua de şase iulie eram gata; cu alte cuvinte, aveam toate trebuincioasele de drum aşezate în o boccea de forma unei raniţi soldăţeşti, legate la spate prin ajutorul unor curele ce se încrucişau pe pieptul nostru: la şoldul stâng câte un revolver, în dreapta câte un baston sănătos, şi la picioare opinci de piele roşie, legate cu şferi negre de lână de capră, care ne înfăşurau în spirală pulpa până la genunchi peste un colţun negru de lână vrâstat cu roş. O pălărie neagră şi mare putea, la nevoie, să mă apere şi de ploaie şi de soare. Tovarăşul meu, în loc de pălărie, avea pe cap un chipiu de uniformă, iar drept strai mai gros de lână era îmbrăcat cu o venghercă de doc alb.

În revărsatul zorilor plecarăm.

Deocamdată trebuia să mergem la Almaş. Fiind însă mai dinainte hotărât între noi de a ne feri de drumul mare, nu cunoşteam o potecă sau un drum mai scurt pentru ţinta noastră. Ajunsesem la barieră. Nici un suflet de om nu era încă deştept; numai câţiva câini, prea harnici poate, îşi făceau datoria bătând la noi, sau - mai bine zis - la neobişnuita noastră îmbrăcăminte de drum. Oricum însă, eu găseam de vină pe tovarăşul meu, care avuse ciudata idee de a mărita straiele de sublocotenent cu opincile, bastonul şi bocceaua din spate; şi mă sileam a-l face să priceapă că numai pentru dânsul făceau câinii atâta gălăgie. Apucarăm la stânga pe prundul Cuejdiului înspre Dărmăneşti, fără să ştim dacă am apucat bine sau rău. Norocul însă ţine cu drumeţul: la câţiva paşi, pe prispa unei case albe, gospodarul şi gospodina dormeau sub o plapumă, lipiţi unul de altul pentru a putea să înfrunte, după socotinţa mea, răcoarea dimineţii; căci, deşi în iulie, dimineaţa din ziua de şase era totuşi destul de rece; ei dormeau duşi şi se legănau poate în visuri fericite; noi însă, şi mai cu seamă eu, fără respect pentru toate aceste nimicuri şi fără nici o ceremonie, mă apropiai de dânşii, ridicai cu băţul plapuma de pe nasul gospodarului, care dormea la margine, îl împinsei puţin, îl trezii şi, fără a-i da bună dimineaţa cel puţin, îl întrebai scurt despre drumul la Almaş. Foarte rar se întâmpla cuiva să vadă o figură mai elocventă decât acea a omului meu; un psiholog ar fi scris volume întregi, eu însă cred de ajuns a spune că e - psihologiceşte vorbind - de mare interes înfăţişarea unei figuri ce trece de la adânca linişte a unui somn fără de grijă la izbitoarea întipărire a unei

surprinderi. Ceea ce s-a petrecut atunci în sufletul lui a fost, desigur, mai iute decât fulgerul; destul că, cu nişte ochi de două ori mai mari decât cei ce poate-i avea de obicei, cu o faţă lungă şi speriată şi neputându-se lămuri de unde şi cum răsărisem noi aşa ca din pământ, se uită la noi, măsurându-ne cu privirea-i zăpăcită, de sus până jos şi îndesându-se tot mai tare spre perete, ca şi cum ar fi voit să scape de o vedenie supărătoare. Biata femeie, strâmtorată astfel şi buimacă de somn, începu a se întoarce sub ogheal şi a îngăima vorbe neînţelese, care nu puteau fi decât nişte puternice protestări conjugale... Pentru a sfârşi mai iute cu toate acestea, îl întrebai încă o dată pe gospodar despre drumul la Almaş.

— Pe aici, ne răspunse el în cele din urmă, arătându-ne spre deal; şi spre acolo apucarăm şi noi.

Desigur că speriatul nostru cicerone ne va fi urmat multă vreme cu privirea. Noi însă nu ne mai uitarăm îndărăt, ci ne urmarăm drumul pe prundiş, sărind ca nişte capre peste bolovani, cursuri de apă, bălţi şi gloduri. Dimineaţa era măreaţă şi ne vestea o adevărată zi de iulie. Nici un nor nu plutea sub albastrul cerului adânc şi limpede ca ochiul unei fecioare. Toate stelele se mistuiseră şi cel mult dacă îndrăzneaţa Stea a Ciobanului mai înfrunta, din când în când, valurile de lumină trandafirie, cu care zorile inundau răsăritul depărtat. Nici un vânt nu mişca aerul, şi grâul, în lanurile de aur, stătea tot atât de neclintit ca şi firul de iarbă din fâneţele înflorite. Roua avea înfăţişarea unor mărgăritare ce nu aşteptau decât o rază de soare spre a se schimba în strălucitoare diamante. Umezeala şi răcoarea dimineţii dădeau întregii firi o nespusă frăgezime. Totul începuse a se deştepta sub întâile raze ale zilei, dar totul era cuprins de o linişte, de o tăcere, de un fel de înmărmurire solemnă: şi firea întreagă părea că se află în o religioasă aşteptare. La răsărit se ivea geana de aur şi de purpură a unui soare tânăr, care într-o clipă şterse într-o surată depărtare umbra de pe fruntea munţilor neguroşi. Noi ne urmarăm drumul cu sufletul stăpânit de măreţia priveliştii, iar rarii drumeţi ce întâlneam, şi pe care-i lăsam în urmă, după ce ne doreau cale bună, se uitau lung şi miraţi după noi.

Spre a merge la Almaş pe drumul mare, ar fi trebuit să suim Dealul Balaurului, ce se ridică dincolo de Dărmăneşti. Lucrul acesta însă nestând în planul nostru, de la o vreme cotirăm de la neşti, la stânga, spre Gârcina, pentru a tăia peste dealuri, pe drumul de picior. Drumul acesta ne duse spre Gârcina până la biserica din sat, de unde trebuia să ne îndreptăm către Almaş: în drum ne întâlnirăm cu preotul locului, care mergea cu un ţăran la un ogor din apropiere. Pe preot îl cunoşteam şi-l întrebai de drumul ce trebuia să apucăm, ca să ieşim la Almaş. După ce căpătarăm lămuririle cioase, plecarăm înainte. În urmă tocmai, am aflat că ţăranul ce însoţea pe preot era ajutorul de primar al comunei Gârcina şi că, văzându-ne aşa de neobişnuit îmbrăcaţi, îşi aduse aminte că în cercul comunei lui are şi îndatoriri poliţieneşti. Astfel, după ce ne tarăm puţin, se întoarse către

preot şi-l întrebă dacă ne cunoaşte. Preotul, care înţelese bănuielile ajutorului de primar şi care voia să glumească puţin, îi răspunse că habar nu are de cine suntem şi că nici nu ne-a mai văzut vreodată pe meleagurile acelea. Ajutorul, de cuvânt şi totdeauna cu privighere pentru siguranţa publică, căută să afle tot de la preot dacă aveam paşapoarte în regulă. Acesta dete din umeri şi-i răspunse foarte serios şi cam îngrijit:

— Ştiu eu? Poate că sunt nişte scăpaţi de la vreun arest; ar fi bine să cauţi a te încredinţa şi cu atât mai mult, cu cât aveţi, mi se pare, la primărie nişte porunci în această privinţă.

— Că bine zici, părinte!

Şi nici una, nici două, se întoarse din drum, apucând spre rie, cu gând de a trimite câţiva vătăjei în urma noastră, ca să ne prindă şi să ne ducă la comună. Preotul, văzând că gluma se îngroaşă, îl lăsă să meargă puţin, apoi începu a râde cu hohot şi-l chemă înapoi, spunându-i cine suntem.

— Să mă bată Dumnezeu, părinte, zise ajutorul de primar, că, de nu-mi spuneai sfinţia-ta sau de-i întâlneam singur, îi legam burduf şi-i duceam la comună, ca să le cercetez paşapoartele. Cine dracu i-a îndemnat să se îmbrace ca nişte marchidani şi să cutreiere satele?

Văzut-ai pe cel mai tânăr? Tuns, cu chipiu de uniformă, cu opinci şi cu bocceaua în spate, parcă era un dezertor. La Gârcina i-ai scăpat sfinţia-ta; da nu ştiu cine are să-i scape la alte comuni.

Şi ţăranul avea dreptate: cel întâi nespălat avea tot dreptul să ne întrebe de paşapoarte sau cel puţin de biletele de identitate. În timpul acesta noi ne urmam drumul liniştiţi, tăind de-a lungul Gârcina, un sat şi de munte, şi de câmp; de munte, fiindcă nu se mai sfârşeşte, de câmp, fiindcă sunt casele foarte dese. Străbăturăm deci satul acesta sau, mai bine zis, această nesfârşită stradă de case ţărăneşti, prin care cineva merge aproape două ceasuri cu credinţa, de la o vreme, că celălalt capăt trebuie să fie pe lumea cealaltă. În adevăr, până ce să ajungem la jităria despre miazănoapte, sudoarea ne înmuiase purile şi ciuda ne cuprinsese sufletele. Băltoacele verzii, miasmatice şi adânci, care împănau drumul în lung şi în lat, ne sileau la sărituri gimnastice şi de preciziune peste golurile destul de mari dintre vanii puşi în rând pe marginea acestor băltoace. Nenorocit piciorul greoi sau neghibaci, care n-ar fi avut în el ceva din firea caprelor! O baie de glod, până la genunchi, ar fi fost neînlăturată. Noi însă, din fericire, eram deprinşi cu aceste punţi de un alt soi şi le trecurăm pe toate fără greş.

Ieşiţi afară din sat, răsuflarăm în sfârşit şi ne urmarăm drumul spre Almaş pe poteca de picior, ce taie dealurile de-a curmezişul între răsărit şi miazănoapte. La dreapta se întinde un şir de coline cu povârnişuri dulci şi acoperite cu sămănături, fâneţe şi ciritei; la stânga colinele se schimbă în dealuri, şi, mai departe, între apus şi miazănoapte, dealurile devin munţi, al căror lanţ umple întregul cerc al vederii din partea aceea. După un mers

grabnic de două ceasuri şi mai bine, ieşirăm pe creasta unui deal lutos şi sfărâmat, care se ridică la o mică înălţime deasupra Almaşului. Scoborârăm în sat, trecând pârâul cu acelaşi nume, şi merserăm la micul schit de călugăriţe, care se află din sus de curtea boierească.

Stariţa schitului era rudă cu tovarăşul meu de drum şi, prin urmare, de la sine se înţelege că furăm cu deosebită cinste primiţi. E foarte atingător lucru să vezi cu câtă bunăvoinţă şi cu câte jertfe chiar se îndeplinesc datoriile ospitalităţii în aceste schituri locuite de câteva femei sărmane. Poate că adevăratele învăţături evanghelice au şi ele

cuvântul lor, în aceste locuri, cel puţin. Furăm deci cu mare dragoste ospătaţi şi găzduiţi până a doua zi.

De la Almaş, trebuia să mergem la Horaiţa, dar, fiindcă nu cunoşteam drumul, furăm nevoiţi a cere la stariţa schitului pe cineva care să ne călăuzească. Acesta fu lucrul cel mai uşor, de vreme ce maica Filofteia se părea că nu are în mânăstire altă însărcinare decât pe acea de călăuză. Ne gătirăm şi plecarăm. Călăuza mergea înainte şi noi după ea. Şi acum mi se pare că văd aievea pe maica Filofteia: era o femeie de statură mijlocie, mireană la trup şi numai la cap călugăriţă. Poate că acesta era portul ei de drum, noi ne dădurăm însă cu socoteala ca ea ar fi trebuit să nu-şi pună niciodată altă îmbrăcăminte... Avea maica Filofteia nişte ochi căprii şi mari, care te tăiau în suflet cu ascuţişul privirii lor şi care, deşi trecuţi în vârstă, ardeau totuşi de focul unei tinereţi mistuite de văpaia unor patimi înnăduşite. Gura ei cam mare şi buzele ei, deşi vestejite, dar totuşi destul de cărnoase, făceau să te gândeşti fără voie la păcătoasa biblică care ar fi aruncat peste umerii desfrâului său haina cuvioasă a mironosiţelor. Chiar faţa ei boţită sporea înfăţişarea aţâţătoare a întregului şi te făcea să ţi-o închipui cu douăzeci de ani în urmă... De sub comanac, îi ieşea pe tâmple, în semicercuri, părul ei cărunt, dar aşezat totuşi şi pieptănat cu multă îngrijire. Ce păcat că nu era negru acest păr!...

Ea era tăcută, noi tăcuţi; ea gândindu-se la cine ştie ce, eu cu capul plin de socoteli lumeşti, ne urmam drumul pe pârâul şului la deal. Căldura miezului de iulie era covârşitoare şi ar fi fost cu neputinţă de înfruntat, dacă umbra pădurilor n-ar fi stâmpărat-o puţin. Din când în când, ne opream la umbră spre a ne odihni: călăuza noastră însă ne găsea prea bicisnici, şi avea dreptate; dacă cineva ar fi avut fantezia să se uite la picioarele ei, care, fără să roşească câtuşi de puţin, se iveau, până mai sus de glezne, de sub fusta ei scurtă de cit, şi, mai mult încă, dacă s-ar fi urcat cu puirea ceva mai sus, ar fi găsit, în loc de picioare, nişte fuse de oţel, care, lipsite de rotunjimea plină a tinereţii şi fără caracter pământesc, puteau să se mişte în mod mecanic fără sfârşit. Această femeie zbura, nu mergea. Ş-apoi maica Filofteia avea credinţa deplină a darului său... Pe drumul ce ţineam noi, se întâmplase, cu câteva zile mai înainte, nişte prădăciuni sau, mai bine zis, nişte potlogării. Luase, de pildă, un oarecine îmbrăcat într-un suman rupt traista cu făină din spatele unui guşat, îi

dăduse câţiva pumni şi se mistuise în pădure; sau întâlnise un altul pe o proastă, îi luase legătura cu fasole şi se făcuse iarăşi nevăzut. De aceste neajunsuri se temea maica Filofteia să nu ni se întâmple şi nouă, şi se hotărî, deci, să facă pentru noi o rugăciune de drum, spre a ne ajuta Cel-de-Sus ca să ajungem teferi şi netulburaţi de nime la ţinta călătoriei noastre. Îşi scoase, prin urmare, mătăniile din sân şi, ca şi cum ar fi vorbit cu sine însăşi, începu a şopti o rugăciune, însoţind acest monolog intim cu nişte cruci mari, îndesate şi cu evlavie însemnate pe toate cele patru puncte cardinale ale persoanei sale. Din când în când, făcea şi câte o mătanie spre răsărit, lipindu-şi cu sfinţenie fruntea de pământ. În timpul acesta, noi ne urmam drumul sărind peste pâraiele ce ne tăiau mersul sau trecând pe sub giganticii brazi răsturnaţi de vijelie ori de moarte naturală şi care, rezemaţi cu vârfurile lor pe înălţimea brazilor dimpotrivă, alcătuiau, pe deasupra capetelor noastre, nişte urieşe punţi aeriene, aruncate de însuşi Dumnezeu pentru sălbaticii şi sperioşii locuitori ai pădurilor neumblate.

Către asfinţit, sosirăm la Horaiţa, unde furăm primiţi cu oarecare răceală de către egumenul mânăstirii, care stătea în cerdac la aer curat.

Din întrebările şi răspunsurile obişnuite despre sănătate, ne puturăm lămuri că sfinţia-sa suferea de un gutunar şi că, prin urmare, întreaga sa veselie sufletească îngheţase sub această răceală din părţile înalte ale persoanei sale; totuşi ni se porunci un borş cu chitici şi un pui de mămăligă, nimicuri care toate se mistuiră iute sub mândele noastre linguri şi furculiţi... Ce voiţi? devenisem la drum mai mâncăcioşi decât evanghelistul Ion; atâta numai că părintele egumen nu ştia că pofta de mâncare e o virtute cu totul biblică şi că, mai la urmă, e foarte îndoielnic lucru să se fi săturat cinci mii de oameni cu cinci pâini şi doi peşti, ba încă să mai fi rămas şi sprezece coşuri de fărmături!... Bine sau rău, astâmpărarăm cârceii de foame ai stomacului nostru şi merserăm apoi în biserică, spre a vedea mai de aproape această zidire, pe care o cunoşteam numai din nume. Pe din afară nu e decât un masiv de piatră văruit cu galben, în care nu se vede nici o idee arhitectonică: deasupra, o ceată de turnuri ce nu se înţeleg între ele, îşi dau brânci şi se îndeasă unele în altele, spre a nu cădea, pare că, jos de pe masivul de sub picioarele lor. Pe dinlăuntru, zidurile sunt stropite cu albastru şi galben, iar pictura e puţină şi proastă; toţi sfinţii şi toate sfintele, cu Iisus Hristos în frunte, sunt ieşiţi de sub penelul aceluiaşi iconar rus care a zugrăvit mai toate vechile noastre biserici.

În aceste locuri, oriîncotro te întorci, te împresoară singurătatea, la hotarele căreia viaţa se pare că expiră. Omul împrumută aici mul de la arborii în mijlocul cărora trăieşte, aşa încât cele mai guralive fiinţe din aceste locuri sunt numai lăstunii, care zboară în stoluri negre înainte de apusul soarelui şi se învârtesc ţipând în jurul rilor albe şi neclintite ale bisericii.

Nu departe de Horaiţa, pe un munte despre miazăzi, se află Horaiţa

Mică sau Horaicioara: schitul acesta e un adevărat cuib de vultur aninat în crăpătura unei stânci aeriene. El stă mai totdeauna ascuns între nori şi, numai când aceştia se desfac, schitul se zăreşte albind dintre brădişul negru.

În zori, a doua zi, apucarăm drumul Văraticului. Călăuzul nostru, un băietan ca de cincisprezece ani, nu ştia decât pe cel mai lung şi mai rău; pe acela deci apucarăm şi noi. Cât merserăm prin umbră, drumul fu plăcut. Fagi şi paltini cât lumea de bătrâni, cu trunchiuri albe şi goale, îşi împreunau sus de tot frunzişurile lor şi alcătuiau deasupra capetelor noastre o boltă de umbră şi verdeaţă. Singurul glas al locurilor acestora e numai glasul vântului, care se taie, nând, pare că dureros, în frunza ascuţită a bradului; şi glasul acesta are un farmec nespus...

Toţi câţi trecuseră pe aici, călători poate ca şi mine, îşi zgâriaseră numele lor în scoarţa netedă a fagilor. Cu drept sau fără drept, găseam vinovaţi, în gândul meu, pe toţi aceşti zgârietori de copaci, care avuseră deşertăciunea vrednică de râs de a-şi eterniza numele în pustiu; şi cu atât mai mult îi găseam vinovaţi, cu cât mi se părea mie că urma omului în aceste locuri răpea ceva din măreţia rătăţii şi se amesteca jignitor în sublimul întregului.

Peste puţin, scăpătarăm de la umbră şi ieşirăm într-un luminiş de seminceri. Ne aflam în parchetele de pe Cracăul-Negru. Din tare, prin aerul sec, ajungea până la noi glasul omului şi al toporului. Din când în când, o trăsnitură colosală umplea văile munţilor: erau fagii, paltinii sau brazii ameţitor de înalţi, care, în căderea lor tioasă, sfărâmau şi doborau tot în calea lor. Ziua era la amiază şi un aer înflăcărat ne înconjura din toate părţile. Soarele, alb de fierbinte ce era, ploua cu foc peste capetele noastre; cu toate acestea noi ne urmam drumul pe hogaşul săpat de butuci în coasta muntelui şi, numai cât în răstimpuri, eram siliţi a ocoli, prin smiduri, băltoacele glodoase şi verzii ce ne tăiau drumul. Eram atât de grăbiţi să sim undeva la umbră, încât nici nu mai băgam în seamă pe un întreg popor de broscoi cu ochi holbaţi şi verzi, care - ieşiţi pe jumătate din umedele şi glodoasele lor locuinţe - ne salutau orăcăind şi apoi dispăreau iute la apropierea noastră.

După ce ne oprirăm puţin la o colibă părăsită, cumpănirăm în valea Cracăului. Ajunşi la acest pârâu limpede ca o picătură de rouă, ne stâmpăraram setea şi începurăm iarăşi a urca, de-a curmezişul, un şir de coline lutoase şi seci, acoperite cu tufari de aluni, căni şi arini. De pe cea din urmă colină ce se înalţă deasupra cului, o întinsă privelişte se deschise ochilor noştri: sub noi, Valea-Sacă se răsfăţa cu casele ei albe şi curate între două dealuri acoperite cu grădini, fâneţe şi sămănături. Mai departe, între răsărit şi miazăzi, Bălţăteştii, cu măreţele-i grădini şi aşezămintele sale de băi, păreau că vor să se ascundă după nesfârşitele şiruri de plopi înalţi de teacăni blonzi şi de brazi posomorâţi; cu toate acestea, o rază de soare, căzută din cer peste acest cuib de zână pierdut între îndoiturile verzi

ale dealurilor, răsfrângea până la noi lumina strălucitoare de pe plăcile metalice cu care e acoperit. În faţă, orizontul era închis de cele din urmă ramuri ale râpoşilor munţi de marnă cenuşie ai Neamţului, care se întindeau ca o fâşie de fum plumburiu pe zarea cerului depărtat... La picioarele lor, oraşul alb cu pârâul său limpede teia sub lumina soarelui. Alăturea, în umbra depărtării, stătea nemiş- cată şi gânditoare pare că vestita Cetate a Neamţului, cetatea lui Ştefan, martoră nepieritoare a gloriei noastre trecute. Stăturăm deci la umbra unui mesteacăn, spre a ne odihni şi a ne sătura ochii şi sufletul de această măreaţă privelişte şi, când soarele aproape tase după Ciungi, intrarăm în Văratic.

DE LA VĂRATIC LA SĂCU

Cine nu cunoaşte această mânăstire de călugăriţe şi care călător nu are de spus un cuvânt pentru ea?

Era pe timpul băilor, şi în tot anul o mulţime de oaspeţi, din toate părţile Moldovei mai cu seamă, îşi petrec aice lunile de vară; prin urmare, nu ne mirarăm deloc când văzurăm, pe drumul mânăstirii, încrucişându-se moda lumească cu uniforma bisericească: rochia cu rasa, comănacul cu pălăria, mâna goală cu mănuşa, mătăniile cu evantaliul, umilitul papuc pe talpă cu îndrăzneţul călcâi Louis Quinze, negrul posomorât cu toate culorile din lume, găitanul cu dantelele, smerenia cu îndrăzneala şi, în urma tuturor, ipocrizia cu sufletul fără ascunsuri!!... Şi multe încă aş mai fi văzut, dacă foamea nu mi-ar fi dat pinteni şi nu m-ar fi silit să sui scările lustruite ale arhondaricului. O veche mironosiţă a lui Hristos stătea jos la capătul de sus al scărilor şi îşi odihnea, dormitând, imensitatea greoaie a trupului său...

Când furăm aproape de ea, îşi ridică spre noi, cu o lene cratică, privirile-i spălăcite şi verzii...

— Blagosloveşte, măicuţă, zisei eu, închinându-mă după cuviinţă. - Domnul! răspunse ea alene şi trăgănat, întinzându-mi spre sărutare dosul alb şi grăsuliu al dreptei sale, cu mătănii cu tot.

Sărutai cu o prefăcută evlavie această dreaptă care, dacă nu mirosea tocmai a smirnă şi a tămâie, apoi mirosea cel puţin a un parfum obişnuit pe vremuri, care-mi pătrunse până-n creieri; totuşi actul acesta de smerenie ne sluji drept paşaport pentru arhondaric, unde ni se dădu casă şi masă.

Stăturăm două zile în Văratic. Cu această împrejurare mă putui încredinţa că oaspeţii obişnuiţi ai mânăstirii aveau cuvânt să petreacă aicea câte o lună sau două. În adevăr, aerul, apa, preumblările, societatea chiar sunt atâtea lucruri care îndeamnă pe mulţi a ieşi din vârtejul oraşelor mari şi a căuta odihna sufletească în aceste locuri însufleţite de o viaţă mai dulce şi mai tihnită.

Toaca, cu glasul său cicălitor şi subţire, clopotul, cu vocea sa gravă, rară şi sonoră, sunt capii de familie ai acestui furnicar de fiinţe negre, care foiesc repede în toate părţile, fără zgomot, cu papucii lor de talpă şi cu mătăniile în mâini. După glasul lor se regulează toate îndeletnicirile văzute şi nevăzute ale comunităţii. E totuşi foarte greu pentru un străin să pătrundă în toate amănunţimile vieţii călugăreşti. Un călător nu poate vedea, mai întotdeauna, decât numai coaja monahismului. Astfel, dacă ieşi dimineaţa în medeanul din faţa mânăstirii, unde se vinde şi se cumpără, dacă străbaţi ziua cărările şi drumurile ce se încrucişează şi se taie în toate părţile, dacă mergi în biserica cea mare la vecernie, utrenie sau liturghie, dacă te duci pe la cunoştinţe ziua sau seara, nu vei putea întâlni decât figuri

paragrafisite, gheburi, zbârcituri, ochelari, cataruri cronice, reumatismuri, gingini goale, dinţi falşi, guri înfundate, bărbi ascuţite, peri albi şi... făţarnică smerenie. Cu toate acestea, dacă te întâmpli înlăuntrul mânăstirii, când se face slujba în paraclisul de lângă arhondaric, şi dacă îţi arunci ochii în sus spre negreaţa ce umple cerdacul din faţă, în tihnă şi în răgaz poţi revedui cu privirea toate acele chipuri femeieşti, care în zadar se par că cearcă a se ascunde sub negrele lor camilafce.

Un fel de milă şi de durere te cuprinde fără voie când vezi atâta tinereţă, atâta vigoare şi atâta frumuseţe chiar înmormântate sub mohorâta îmbrăcăminte sacramentală; şi tot atunci şi tot fără voie, îţi pui singur o mulţime de întrebări, la care ortodoxia monahală n-ar putea răspunde decât strângând din umeri.

E oare cu putinţă, mă întrebam eu, ca noaptea, care înfăşură trupul acestor fiinţe, să înfăşure şi inima lor? Acei ochi, porunciţi a privi totdeauna cerul, nu privesc ei oare, câteodată, şi pământul? Cuvântul scris în carte e oare destul de puternic, ca să şteargă tul scris de natură în inima lor? E cu putinţă ca rabinii bisericii noastre să fi putut porunci sângelui să circule mai încet, inimii să bată mai rar, şi naturii să ceară mai puţin? De când oare s-a ridicat la puterea de dogmă grosolana eroare că carnea poate să muşte gura ce o sfâşie?... Ş-apoi, munţii Văraticului sunt aşa de înalţi, pădurile atât de umbroase, văile atât de tăinuite şi de adânci, râurile atât de limpezi, fâneţele atât de dese, de înalte şi de înflorite, aerul atât de îmbălsămat, încât sufletul cel mai zglobiu se simte înmuiet de o dulce melancolie şi ochiul călătorului se opreşte visător când pe o frunză de mesteacăn tremurătoare, când pe potirul rumen al unei flori ce se leagănă molatic sub mângâierea dulce a vântului, când pe unda care, veselă că a izbutit să se suie pe spatele unui bolovan greoi, trece de ceea parte, îi spune o glumă şi-şi urmează drumul înainte, scăldându-se în raze de soare. Şi, în sânul acestei naturi atât de prietenoase, care-ţi varsă în suflet melancolia şi visurile, şi în inimă beţia unui nesfârşit amor, ce vroiţi să facă omul şi mai cu seamă femeia? A cere acestei din urmă să rămână logodnica veşnic cioasă a unui mire, care de două mii de ani s-a înălţat la cer, e, desigur, o erezie vrednică de cel mai îndreptăţit autodafe.

De altmintrelea, Văraticul nu înfăţişează nici o însemnătate rică şi mai nici o tradiţie nu se leagă de dânsul. Răposata maică Evghenia Negri a dat la lumină istoricul acestei mânăstiri, cuvânt pentru care nu simţim de nevoie să-l mai facem şi noi.

În dimineaţa zilei a treia, ne îndrumarăm către Sihla, pe poteca Ciungilor, care e cea mai scurtă şi cea mai îndămânoasă. Dascălul Alecu din Văratic era călăuzul nostru. Fiindcă trecem peste Ciungi, nu e rău să amintim că micul podiş, ce se deschide pe vârful lor, pune la îndămână locuitorilor din vale una din cele mai obişnuite şi mai desfătătoare plimbări. S-ar zice că natura a întipărit aicea o dulce şi primăvăratică sărutare pe sânul munţilor iernatici şi că, sub această sărutare de nesfârşit

amor, au răsărit, ca prin farmec, milioanele de flori strălucitoare, ce acopăr întinderile ondulate şi dulci; că sub ea s-a născut acea lină şi răcoroasă adiere, ce veşnic suspină în acest loc, şi că pâlcurile de mesteacăni, cu ramuri despletite şi cu trunchiuri de argint, nu sunt semănate ici şi colea decât spre a chema pe meţul obosit să guste, pe un aşternut de flori, o clipă de visuri şi de negrăită fericire. Ş-apoi, cine n-a auzit în acest loc pe greierul şrător şi pe cosaşul răguşit, locuitori nevăzuţi ai miriştii uscate, du-şi eternul lor cântec sub miezul zilei înflăcărat, cine n-a ascultat aicea pe gaiţa gâlcevitoare certându-se cu alta pe creanga vreunui fag, acela, desigur, n-a avut prilejul să se îmbete de cel mai dulce şi mai dumnezeiesc concert, pe care cântăreţii naturii îl execută pe nişte note necunoscute încă din scara muzicii omeneşti. Aici e, fără ială, paradisul pământesc al vremurilor noastre şi... nici un înger cu sabie de foc nu străjuieşte la porţile lui... Adam şi Eva pot intra şi, după voie, pot ieşi fără teamă de străşnicia poruncilor dumnezeieşti...

Cu cât înaintam pe drumul Sihlei, cu atât natura devenea mai aspră; ai fi zis că ea-şi încruntă privirea şi că mustră pe drumeţul prea cutezător care îndrăzneşte să calce peste hotarele pustiului şi să tulbure, cu zgomotul paşilor sau al respirării sale, adânca linişte a singurătăţii. Pe nesimţite, pajiştea înflorită făcu loc unui aşternut de foi uscate, care trosneau sub paşii noştri; mesteacănul ne părăsise şi bradul sau fagul, cu frunţi despoiete de bătrâneţe sau de vânturile care veşnic suflă în părţile de sus ale aerului, spintecau văzduhul şi se zugrăveau fantastic şi trist pe albastrul adânc al cerului. Pe curea, poteca se strâmta aşa de tare, încât de-abia puteai străbate cu sufletul prin desişul întunecos al unei sihle de carpeni tineri, care alcătuia, de o parte şi de alta, doi pereţi nestrăbătuţi. „Aici, îmi ziceam eu, trebuie să fi aruncat feciorul de împărat peria sfintei Vineri, din care, fără îndoială, a răsărit această pădure, spre a tăia calea zmeoaicei care-l urmărea.” Noi înşine, molipsindu-ne de asprimea locurilor ce străbăteam, devenisem tăcuţi şi gânditori. Cât despre mine unul, gândul meu plecase pe un povârniş fantastic: poate că Aeneas, mergând pe calea iadului, tot astfel de locuri bătuse. Câteodată, chiar mă aşteptam să întâlnesc în cale-mi vreo mare poartă neagră, pe care să citesc cu înşişi ochii mei celebrul:

Cu câtă părere de rău însă nu mă trezii eu din această fantezie clasică, apropiindu-mă de Sihla!... Şi totuşi cu câtă mulţumire nu salutarăm noi întâia rază de lumină, pe care o întâlnirăm în strâmta ei poiană!

Niciodată n-am gustat cu mai mare deliciu şi niciodată n-am căutat să sorb cu mai multă lăcomie, prin toţi porii fiinţei mele, lumina şi căldura binefăcătoare a cerului.

Sosisem, prin urmare, la Sihla, adică la acel loc pierdut în creierii munţilor, în care numai vulturul cu zbor îndrăzneţ mai străbate, din când în când, pe căile fără de urmă ale aerului. Până atunci, Sihla era pentru mine

o închipuire, ce ţinea mai mult de domeniul poveştilor. Cunoşteam locul acesta numai din spusele unora şi ale altora; şi acele spuse atâta se încrucişau şi mânau lucrul peste marginile fireşti, încât totdeauna, când mă gândeam la Sihla, mi-o înfăţişam sub forme şi proporţii fantastice. Astfel, nu-mi ieşea din minte acel nic bătrân ca brazii pădurilor neprihănite, care, autohton al acestor locuri, fusese, poate, zămislit de vro ursoaică în unire cu suflarea binecuvântată a vreunui vânt de primăvară; îl vedeam mergând şi încurcându-se în alba şi lunga lui barbă neatinsă încă de vrun pieptene; îl vedeam iarăşi împărţindu-şi, cu bună învoială, acelaşi rug de zmeură cu urşii, sau dând ţapilor sălbatici, care-l luau poate drept strămoş al lor, cu însăşi mâna sa, cei întâi muguri care plesneau sub calda suflare a primăverii. Frumoasa sf. Teodora, legendara anahoretă a locurilor acestora, se înfăţişa închipuirii mele ca o a doua Marie din Egipet, cu viaţa bântuită de aceleaşi nenorociri; tot ca şi aceea, sf. Teodora se lepădase, poate, de plăcerile îmbătătoare ale lumii acesteia, mulţumindu-se, în cele din urmă, cu crăpătura umedă a unei stânci în locul palatelor aurite unde luxul şi desfrâul domneau cu răsfăţare; ca şi ea, sf. Teodora îşi scrisese, poate, pe nisip tainele trecutei sale vieţi şi, tot ca şi dânsa, lăsase celui dintâi vânt grija de a spulbera şi a duce departe amintirea unui trai zvânturat. Apoi floarea etern nevestejită şi albastră ca seninul cerului, la cina căreia domnea veşnică primăvară, în timp ce munţii dimprejur crişcau sub iernatica suflare a crivăţului, era darul ceresc, darul de mângâiere al sf. Teodora: femeia de lume, devenind sfântă, nase cerului sufletul său şi nu-i ceruse în schimb decât o floare... Până în cele din urmă, sfânta rămăsese tot femeie! Cerul o ascultase şi făcuse să răsară pe o aşchie de stâncă, într-un strop de ţărână, nemuritoarea şi minunata floare, care trebuia să fie icoană virtuţii statornice şi nepătate a sf. Teodora. Apa pământului nelegiuit îi ardea măruntaiele şi, prin urmare, ea nu-şi alina setea decât cu apa căzută din cer; pentru aceea îşi săpase, sau - mai bine zis - îşi zgâriase ea în o stâncă, cu înseşi unghiile sale, o mică cisternă pe care nourii văzduhului erau porunciţi s-o ţină veşnic plină. Caprele sălbatice nu

ştiau locul acestei fântâni şi, de l-ar fi ştiut chiar, n-ar fi putut ajunge până la el.

Am căutat deci să rup haina fantastică, cu care Sihla era îmbrăcată în închipuirea mea, şi pentru aceasta trebui să fac eu însumi, cu evlavie, o călătorie la locurile sfinte...

Dacă Sihla nu păşeşte dincolo de marginile fireşti, apoi are cel puţin însuşirea de a atinge, aproape, culmea de asprime, singurătate şi sălbătăcie a celei mai puternice închipuiri. Astfel, cu greu aş putea hotărî soiul feluritelor întipăriri ce-mi lăsară în suflet aceste locuri. Credeam, deocamdată, că am păşit pe lumea cealaltă... atât de singură şi de pierdută în creierii munţilor e sălbatica Sihlă!

De jur împrejur, ca şi cum s-ar ţinea de mână, stau munţii cu piscuri înalte, peste care brădişul negru se întinde ca o imensă haină de doliu. Nici

o pasăre nu-şi îndreaptă zborul său rătăcitor peste sălbătăcia şi tăcerea de mormânt a locurilor acestora, unde iarba stearpă e fără de sămânţă şi unde numai brusturul de munte, cu floarea galbenă şi lată cât podul palmei, mai are curajul să se uite, de pe creasta stâncilor înalte, în prăpăstiile negre şi fără fund ce se deschid, ca nişte guri de iad, sub picioarele lui.

Rareori numai, albastrul limpede al cerului adânc se pătează de câte un punct negru, dar trecător: e un vultur prădalnic care ocheşte poate din înălţimile văzduhului vreo sprintenă veveriţă; glasul tului îţi strânge inima... atât e de tânguios şi de întristător! S-ar zice că iulie se schimbă aici în fratele mai tânăr al lui decembrie; aceiaşi ochi, aceeaşi privire aspră, acelaşi glas, aceleaşi sprâncene încruntate! Numai cărunteţa îi lipseşte spre a se îndeplini asemănarea.

Întorcând privirea spre apus, îţi vine să crezi că un popor de uriaşi a însufleţit cândva aceste locuri şi că, precum odinioară s-a zvârlit munte peste munte spre a se lua cerul cu asalt, tot astfel şi aici s-au îngrămădit, una peste alta, acele stânci enorme spre a-şi da, poate, pământul mâna cu cerul. Şi sunt acele stânci atât de imense, atât de goale şi tăiate de nişte mâini supranaturale, pe linii aşa de lungi şi de capricios unghiulate, încât îţi aduc ameţeală în suflet, îţi curmă firul gândirii, te apasă pe creieri şi te lasă înmărmurit şi mut...

Pe o cărăruie strâmtă şi cotigită, pe sub pereţii de stâncă sură, care se pierdeau în văzduh deasupra capetelor noastre, suirăm la deal, călăuziţi de octogenarul şi singuraticul călugăr al Sihlei, spre a vizita locurile mai însemnate din împrejurime.

Merserăm deci la peştera sf. Teodora.

Spre a ajunge însă acolo, trebui să ne prefacem în acăţătoare, să ne vârâm pe dedesubt, sau să sărim, ca în zbor, pe deasupra cilor, care decât care mai anevoioase şi mai grele de trecut.

După un pătrar de oră, se făcu la stânga noastră o despicătură verticală în peretele zidului de stâncă, ce ne însoţise neîntrerupt până atunci. Printre pereţii ei umezi, ne strecurarăm lăturiş, până în fund. Aicea se face o scobitură aproape rotundă, în mijlocul căreia zace o stâncă lată şi puţin înaltă.

Din fundul negru al acestei scobituri, străbătea o rază de lumină până la noi, printr-un fel de răsuflătoare săpată de însăşi mâna naturii pentru primenirea aerului, în acest beci umed din pântecele muntelui; aceasta era peştera sf. Teodora. După cum se zice, ea a trăit 60 de ani în această vizunie, pe care nici urşii nu i-ar fi râvnit-o.

Piatra din mijloc îi slujea drept vatră, pe care aprindea, din când în când, câte puţin foc, spre a-şi frige câţiva bureţi sau pentru a-şi dezmorţi trupul biciuit de vânturile iernii; pereţii poartă, în adevăr, urmele negre ale unui fum înăduşit.

Stăturăm aici vreo zece minute, timp în care cercai să mă vesc în gând sfinţeniei locului pe care călcam; voiam să trimit, în altă lume, sfintei

Teodora, din însăşi pământeasca ei locuinţă, vreo ţire sau vreo cugetare cucernică şi umilită; cum însă e uşor să fii virtuos în tovărăşia urşilor necuvântători şi a codrilor fără de inimă, şi cum virtutea nu capătă preţ şi strălucire decât atunci când iese biruitoare din lupta făţişă cu răutatea şi stricăciunea omenească, apoi nu putui închega în sufletul meu nici un soi de evlavioasă gândire sau măcar de profană admiraţiune pentru o viaţă jertfită, fără nici o ţintă, lipsei, chinurilor şi suferinţelor trupeşti, cu toată râvna ce va fi avut sufletul ei pentru cele sfinte şi dumnezeieşti.

Astfel eram supărat pe mine însumi că nu puteam da un lustru cereştii mele eroine din minutul acela. Şi ieşii deci amărât din dul sanctuar în care călcasem.

Ne îndreptarăm spre fântâna sf. Teodora. Trebui să suim pe o scară ca de doi stânjeni înălţime şi, numai ţinându-ne în cumpănă deasupra prăpastiei şi dând mâna cu rădăcina şubredă a unui brad tânăr, puturăm sări deasupra. Aici se poate vedea o mică scobitură pătrată şi puţin adâncă, pe care, după cum spune legenda, sf. Teodora şi-a săpat-o cu înseşi unghiile sale. Un strop de apă adunat din ploi sau din roua nopţilor zace veşnic pe fundul acestei scobituri şite cu mătreaţă; şi cu această apă sfânta îşi alina setea... Aceasta e fântâna sf. Teodora!...

Pentru a merge la Stânca Căprioarelor, furăm siliţi să ne cem îndărăt. Astfel, părăsirăm fântâna sf. Teodora, unde în zădar căutarăm minunata ei floare albastră... Cine ştie? poate că sămânţa rătăcită pe vânturi a vreunui soi de omag sau de holbură cu floarea ca un păhăruţ de azur va fi încolţit şi înflorit cândva pe locurile aceste sub căldura binefăcătoare a vreunei primăveri şi va fi dat loc dei amintite. Oricum, dar o floare e totdeauna o minune, un dar ceresc pe sânul sterp al acestor regiuni.

Drumul ce trebuia să ţinem se încovoia ca un şerpe pe după stâncile care ne împrejmuiau mersul, şi se părea că nu e bătut decât de urmele sălbatice ale fiarelor, din firea cărora şi noi, parcă, mutasem ceva; atât ajunsesem de uşori şi de îndemânatici, atât de bine învăţase piciorul nostru a-şi mlădia talpa pe unghiul ascuţit al pietrelor şi a se înţepeni temeinic acolo unde un alt picior nedeprins ar fi tremurat şi n-ar fi năzuit să înfrunte un lunecuş primejdios.

Astfel merserăm ca un pătrar de oră şi, după ce sărirăm în zbor peste crăpătura adâncă dintre două stânci enorme, sosirăm la Stânca

Căprioarelor, numită astfel fiindcă, în timp de grele ierni, căprioarele îşi dau întâlnire deasupra ei.

Cu toate că duceam de câteva zile o viaţă idilică, şi ni s-ar fi cuvenit, prin urmare, să gustăm un minut de odihnă sub umbra stufoasă a vreunui fag, totuşi ne mulţumirăm, deocamdată, cu umbra rară şi îngustă a unui tânăr brad, care nu înlesnea roasa-i ospitalitate decât capetelor noastre pârlite şi înfierbântate de arşiţa zilelor de Cuptor.

De altmintrelea, un vânt uşor, ce se iscase tocmai la timp, ne dădu

răcoarea pe care lipsa umbrei ne-o refuza.

Cât de dulce-i odinha câteodată! Ş-apoi de pe înălţimea pe care stăteam, ochiul nostru înota în văzduhul deşert de sub picioarele noastre, îmbrăţişând nemărginitul cerc închis în depărtare de rile negre ale munţilor păduroşi. Pe alocurea, munţii se desfac şi lasă ochiului visător o poartă de trecere către adâncurile fără de fund ale spaţiului... Mai încolo, azurul albastru, această stavilă eternă a vederii omeneşti, părea că însemna, în nesfârşit, hotarele nestrămutate dintre împărăţia ochiului şi a închipuirii. Sub picioarele noastre, sub însăşi înălţimea pe care stăteam, se adăposteşte mica şi vechea bisericuţă clădită de cel întâi anahoret al Sihlei. Altădată rugăciunile către Dumnezeu se făceau în ea; astăzi însă nu se mai slujeşte într-însa; şi numai ca un soi de rămăşiţă religioasă se mai îngrijeşte de bătrânul pusnic, care înfruntă pustietatea locurilor acestora.

Trebuie să mărturisesc, de altmintrelea, că singuraticul călugăr al Sihlei a rămas şi până astăzi o enigmă pentru mine. Astfel, se tânguia sf.-sa că hoţii l-au călcat şi l-au prădat şi de puţinul ce mai avea.

— Apoi atunci cum şi pentru ce stai sfinţia-ta în asemenea pustietate, îl întrebai eu, dacă, mai ales, după cum spui, hoţii te calcă şi te pradă?

— Pentru ascultare şi pentru Domnul, fiule, îmi răspunse el pe o notă oarecare din pisaltichie, pironindu-şi ochii în pământ şi cişându-şi cu evlavie mâinile pe piept.

Şi nu mă puteam sătura, privind nepotrivirea izbitoare dintre această smerită milogeală şi faţa lui plină şi roşie, ochii lui negri, mici şi scânteietori, mâinile lui osoase, care păreau a fi deprinse cu multe nevoi, şi acea privire, mai ales, care se furişa, din când în când, repede spre noi şi pe care nişte gene lungi şi dese n-o puteau îndestul ascunde.

După vorbă, se părea a fi rus de felul lui.

— Şi cu ce trăieşti sf.-ta pe locurile acestea, părinţele, îl mai trebăi eu.

— Dumnezeu şi oamenii cei buni nu ne lasă să pierim.

„Când e vorba de Dumnezeu, mă gândii eu, nu zic ba: ciuperci

şi rădăcini va fi sămănat cu îmbelşugare părintele ceresc pe locurile acestea; când însă e vorba de oameni buni, apoi aceştia nu vor fi dând pe aicea decât din an în an, timp în care ar putea prea bine să moară de foame şi schivnicia cea mai fără de stomac."

Şi nu mersei mai departe cu reflexiunile mele, deşi oarecând înaintea judecăţii fu tras, ca părtaş la mai multe hoţii, un sfânt ermitşi, dacă nu mă înşel, chiar al Sihlei mi se pare.

Oricum însă, trebuia să fim şi noi oameni buni; astfel scoaserăm rămăşiţa de pâine, rachiu şi merinde ce mai aveam, spre a potoli acea hoţomană de foame, care tot drumul se ţinuse grapă de noi. Paharul de rachiu merse cerc împrejur, începând bineînţeles de la sf.-sa, care-l luă cu multă evlavie, îl binecuvântă, îşi făcu cruce, îl goli până la fund, îşi şterse

gura cu mâneca cafenie a rasei sale şi-l înapoie mai încet de cum îl luase.

Bis repetita Deo placent: al doilea şi al treilea pahar fură golite cu acelaşi ceremonial, şi poate că şi al patrulea s-ar fi bucurat de darul binecuvântării, dacă dascălul Alecu, călăuzul nostru, înspăimântat de seceta ce-l ameninţa, nu şi-ar fi încruntat sprânceana la timp.

— Mila ta spre noi! zise el în termeni destul de cunoscuţi başilor bicericii; şi sticla cu rachiu trecu întreagă în mâinile lui.

Mâncarăm tot şi băurăm tot. Desagii noştri rămăseseră tot aşa de uşori ca şi sacul lui Esop; dar nădejdea ne era în mânăstirile pe unde aveam încă de trecut. Săhăstria, Săcul, Agapia - erau atâtea popasuri unde credeam noi că vom găsi câte ceva de-ale mâncării. Ne luarăm deci rămas bun de la Sihla şi ne îndrumarăm spre Săhăstria.

Înainte de a sui la Săhăstrie, trecurăm peste un soi de mic *Şat-el-arab*, alcătuit din cele două pâraie vestite ale locurilor acelora, Pârâul Alb

şi Pârâul Negru; şi apele unuia, într-adevăr, sunt albe şi ale celuilalt aproape negre - după felul, pe cât se pare, al păturilor de pământ peste care curg şi cu a căror pulbere îşi colorează apele lor.

Trebuie să fi existând vreo legendă asupra acestor două pâraie; cu tot interesul însă ce am pus, n-am putut afla nimic în această privinţă.

Săhăstria, după cum arată însuşi numele său, e un cuib de oameni sau, mai bine zis, de strămoşi ai omenirii, retraşi în curile cele mai nepătrunse ale singurătăţii.

Aicea, deşi natura nu e aşa de aspră şi de măreaţă ca la Sihla, totuşi fiorii pustiului îţi răcesc inima şi te fac, fără de voie, să doreşti a te afla pe aripile vreunei pajuri din poveste, spre a te scoate la lume. Mai mult încă, ţi se pare că cele nouă poloboace de apă şi cele nouă cuptoare de pâine, încărcate pe spatele acestei corăbii aeriene, n-au să-ţi fie de ajuns, până ce ţi-ar fi dat să vezi o faţă de om.

Ajunşi în poiana Săhăstriei, nu văzurăm deocamdată decât tul nemişcat al vechilor chilii, care păreau că se îndeasă de frică unele în altele. Ruina şi putrejunea rânjeau spăimântătoare de pe răminte şi de pe pereţi; zidurile iarăşi rânjeau şi, rânjind, îşi arătau dinţii lor de cărămidă roşie de sub buzele vinete de un var odată alb. Buruieni acăţătoare, cu cârcei în loc de picioare, puţin mai aveau până ce să-şi deie mâna cu paşnicii şi somnoroşii bureţi, crescuţi fără sămânţă pe şindrila putredă a coperişului.

Iar peste tot şi peste toate, se înălţa crucea veche, ruginită şi plecată a bisericii, dar numai crucea... Pentru acest mormânt nu mai trebuia decât atâta! Nu ţin minte să fi simţit frică vreodată; pustiul însă în pustiu îmi strânse inima, şi nu frica, dar un fel de groază mă cuprinse.

Eram hotărât a trece înainte, fără a mă mai opri în acest loc, când, la o depărtare ca de o zvârlitură de băţ, văzui iarba clătinându-se. Mă înălţai pe vârful picioarelor, înfipsei privirea în locul cu pricina şi, spre marea mea nedumerire, văzui o claie de păr mişcându-se când la dreapta, când la

stânga, când înainte, când înapoi, ca şi cum cele patru vânturi s-ar fi fost înţeles între ele ca să se joace de-a mingea în poiana Săhăstriei. Era un om sau era un urs? Iată ceea ce, dată, nu putui şti cu siguranţă. Pentru mine, care mi se părea că simt în vinele mele circulând un sânge acru şi sălbatic, şoapta vânturilor semăna acum cu mormăitul urşilor, iar florile strălucitoare ale nilor îmi sclipeau ca atâţia ochi roşii ai duhurilor pustiului; crezui deci, pentru moment, că e vreun urs de prin apropiere, când, fără de veste, auzii, de la spate, pe dascălul Alecu strigând cu glasul său răguşit, dar totuşi destul de puternic:

— Blagosloveşte, părinte! Bine-am găsit! ce mai faci? coaptă-i săcărica? Claia de păr se întoarse greoi împrejur ca o balama veche pe o

ţâţână ruginită şi, c-un fel de adâncă plecăciune, mormăi ceva sub nişte mustăţi încâlcite la un loc cu o barbă neatinsă încă de vreun pieptene, care-i acoperea faţa, dând loc spre afară numai la doi ochi albicioşi şi stinşi de bătrâneţe.

Şi, cu cât priveam mai mult şi mai drept în faţă pe acest om, sau, mai bine zis, pe acest protopărinte al omenirii, cu atât mi se părea că barba, părul şi sprâncenile lui sunt răsărite nu din piele omenească, ci dintr-o pătură de mâl negru şi fecund, ce trebuia să fi fost aşternută din vremuri vechi peste întreaga lui fiinţă... Prin rasa lui sclivisită şi lustruită de murdărie se vedeau stelele; iar de cămaşă nu mai putea fi vorbă, fiindcă acea în care îşi primise darul se topise demult pe el; şi ştiut este că un călugăr trebuie şi să moara în cămaşa în care şi-a căpătat sfântul său chin.

De altfel, Săhăstria numără vreo şase vieţuitoare de soiul arătat mai sus; întâmplarea însă ne scosese, dintre toate, pe tipul cel mai desăvârşit.

Aşadar, spre a lua iarăşi firul povestirii, singuraticul călugăr culegea săcărică şi, pe cât aflarăm, făcea şi el o mică negustorie cu ea.

Eram obosiţi şi flămânzi. Iarba înaltă, deasă şi înflorită ne punea la îndămână un aşternut moale şi răcoros; pârâul din vale părea că ne întreabă dacă nu ni-i sete; noi însă am fi fost mult mai bucuroşi să ne fi întrebat cineva dacă nu ni-i foame; şi acest cineva nu putea fi, pentru moment, decât bătrânul sihastru; dar fiindcă el nici nu se gândea la aşa ceva, dascălul Alecu se hotărî să fie tălmaciul nostru pe lângă cuvioşia-sa.

— Până una-alta, părinte, zise el, dacă ai ceva, dă-ne să mâncăm. Suntem hămesiţi de foame şi căzuţi de osteneală.

Cam aşa ceva trebuie să se fi petrecut între Esav şi Iacov. Şi dacă dascălul Alecu, în minutul acela, ar fi avut de vânzare vreun drept de primogenitură, l-ar fi dat foarte bucuros pentru o coajă de pâine şi o foaie de ceapă.

— D-apoi ce să vă dăm, păcatele noastre, răspunse cu o smerită milogire bietul călugăr; noi singuri, şi n-avem ce mânca pe locurile aistea.

— D-apoi sf.-ta nu mănânci când ţi-i foame? ce mănânci sf.-ta dă-ne şi nouă.

— Ce să mâncăm! Ia, sclipuim şi noi câte un hrib, câte un burete,

cum dă Dumnezeu, şi trăim şi noi de azi pe mâini; şi, dă, cu de-aistea d-voastră n-aveţi să vă împăcaţi.

— Da ne împăcăm şi cu dracu fript, părinte, numai să nu ne rupem dinţii în el, zise dascălul nostru cu un fel de disperare, care se părea că porneşte din fundul conştiinţei stomacului său.

Drept vorbind, călăuzul nostru era dintre acele feţe bisericeşti, care, la nevoie, aruncă cu barda şi în Dumnezeu.

Scandalul fu la culme. Bătrânul sihastru scuipă de trei ori, se întoarse iute şi, făcându-şi cruce, dispăru prin scobitura ce ducea înlăuntrul masivului ruinat al vechilor chilii. După câteva minute însă, se arătă din nou cu ceva la subţioară şi în mână; era un smoc sau, mai bine zis, o sarcină de ceapă verde şi două mici pâinişoare rotunde şi negre ca şi pământul, din care păreau că sunt făcute; puse toate aceste dinaintea noastră şi se trase înapoi; luai una din pâini şi voii s-o rup, dar, neputând, o dădui dascălului Alecu.

— Ţine, dascăle, zisei eu; părintele ţi-a făcut pe plac; iată, ţi-a adus pe dracul cel mai bătrân schimbat în pâine; cearcă-ţi dinţii în el, şi dacă-ţi va mai rămânea vreunul teafăr, să-mi spui şi mie.

— Hei! d-apoi, cucoane, se vede că d-ta nu ştii că dracu numai la foc, în fundu Tartarului, îi tare, şi că la apă se moaie? Parcă agheasma degeaba-i apă? Aşa-i, părinte, că agheasma-i făcută din apă ca să moaie pe dracu? Şi, zicând acestea, se scoborî la pârâu cu două pâinile şi cu o cofiţă ce-i dăduse călugărul.

— Îl cunosc de mult, îndrăzni călugărul să zică, după ce dascălul Alecu se depărtă; era mai bun de hoheri decât de dascăl; numai cât spurcă cele sfinte; Dumnezeu să-l ierte! şi, făcându-şi cruce, tăcu.

Era şi timpul, căci dascălul Alecu se şi întoarse lângă noi cu cofiţa cu apă şi cu pâinile muiete în pârâu.

— Am botezat, părinte, pe dracu şi i-am pus numele Galaction - poate că pe călugăr îl chema aşa - şi ian te uită cum s-o muiet; şi zicând acestea, rupse una din pâini în două. Bietul călugăr simţea jăratic sub tălpile lui şi, deşi-mi insufla milă, îmi plăcea totuşi nismul fără ascunsuri al călăuzului nostru.

Ne aşezarăm deci în mod antic pe iarba moale şi înflorită şi începurăm strălucitul nostru ospăţ. Dascălul Alecu era mai mândru decât un rege şi mă aşteptam să-mi spună că Lucullus era un calic şi Labdacus un bucătar prost; se vede însă că în *Arghir* ori *Tîlu glindă*, care, precum spunea el însuşi, formase toată educaţia lui literară, nu se zicea nimic despre aceste vestite feţe ale antichităţii. Oricum însă, pâinea până la cea din urmă fărâmitură şi ceapa până la cea din urmă foaie verde fură desfiinţate: ospătasem; şi încă călul Alecu pretindea că de mult nu-şi aducea el aminte să fi mâncat cu aşa de mare poftă. Cât despre mine, miroseam a ceapă ca întreg Israilul, iar tovarăşul meu sufla în vânt şi bea apă. Întremaţi şi odihniţi, apucarăm pe poteca ce duce spre Săcu.

După două ceasuri de un mers grăbit şi fără nici o întâmplare, ieşirăm din adâncimea întunecoasă a pădurilor şi poposirăm puţin în valea strâmtă, dar luminoasă, prin care curge limpedele pârâu al Săcului. Lespezile de calcar late şi albe, pe care se rostogoleşte el ca din treaptă în treaptă, păreau poleite sub razele de aur ale soarelui, care străbăteau prin apa limpede până la ele.

Trecând pârâul şi suind malul stâng, zărirăm turnul înalt al mânăstirii şi albul zid împrejmuitor, cu creasta lui de olane roşii.

Picioarele noastre călcau deci ţărâna unui pământ sfânt şi temat în acelaşi timp. În adevăr, Zavera, cu toate grozăviile ei, trecea ca un pârâu de sânge prin mintea mea...

„De acolo, din acel turn, restaurat acum, îmi ziceam eu, Farmachi şi căpitan Iordache, cu mâna lor de voinici, trebuie să fi înfruntat furia turbată a turcilor. La această poartă, desigur, dragomanul Udrizki a uneltit, poate, cândva, mişeleasca amăgire; şi tot atunci, fără îndoială, căpitan Iordache, cu câţiva din ai săi, muriră într-un chip atât de vitejesc.” Şi, din toată această dramă sângeroasă, eroismul n-a lipsit: când însă mă gândeam că toţi aceşti fii ai Eladei nu-şi vărsau sângele lor decât spre a plămădi cu el robia ţării noastre, admiraţia făcea loc indignării şi dispreţului pentru toţi eroii greci, de la Achille şi până la căpitan Iordache.

Săcul e una din paginile vii ale istoriei nefericirilor noastre, şi fiecare olan, strămutat de vreo furtună de la locul său, lua în ochii mei proporţia vreunei urme de eroism al luptătorilor înverşunaţi.

De altmintrelea, Săcul e una din mânăstirile bine păstrate încă, şi înfăţişarea lăuntrică a ei îţi deşteaptă amintirea unor bogăţii trecute. Cele două rânduri lungi de chilii, suprapuse în forma unui larg pătrat, vorbesc şi astăzi îndestul de lămurit despre furnicarul ce trebuie să fi însufleţit altădată acest lăcaş, a căruia tăcere nu e întreruptă acum decât de zgomotul cadenţat şi monoton, ce-l fac prin coridoare botele greoaie ale câtorva călugări bătrâni şi gârboviţi; cel mult dacă de afară mai auzi câte-o tânjală căzând greu la pământ de pe gâtul vreunui bou obosit. Grajdurile mari şi încăpătoare, cu guri negre şi pustii, bucătăriile imense, cu pereţii afumaţi şi cu vetrele reci şi fără cenuşă, mi se păreau că povestesc o istorie veche, dar veche de tot: istoria cornului de îmbelşugare din poveştile noastre. Şi treceau prin mintea mea, pe rând, toate acele carete grele şi cu arcuri mlădioase, trase de patru cai rotunzi, cu hamuri late, carete largi cu perne moi, în care stătea răsturnat alene un călugăr gras şi învelit în mătăsuri scumpe şi blănuri de mare preţ... Astăzi, cel mult dacă un cal costeliv, cu pielea-n şolduri, se mai poate mişca de ici până colea, între cele două hulube albe ale unei cotiugi hodorogite. Unde mai sunt acele cirezi de boi cu coarne mari, care, altădată, foiau albind prin deaţa pădurilor? Hergheliile de cai, turmele de oi, argăţimea cea multă, murdară şi veselă, care se mişcă în toate părţile după treabă cu paşii greoi şi largi... Toate acestea nu mai sunt! Secularizarea a suflat ca un vânt de pieire peste

belşugul de altădată al cuiburilor acestora de închinători în pustiu, şi prezentul, zdrenţuros şi slab, rânjeşte cu o amară bătaie de joc în faţa trecutului luxos şi îngâmfat.

LA AGAPIA

Către patru ceasuri după-amiază, părăsirăm Săcul şi ne tarăm spre Agapia. De astă dată, deşi pe un alt drum, trebui totuşi să ne întoarcem puţin îndărăt. În adevăr, Văraticul, Sihla, Săhăstria, Săcul şi Agapia alcătuiesc un mare arc de cerc întors cu deschizătura spre răsărit şi miazăzi. Poteca de picior, ce ţineam noi acum, tăia, de-a curmezişul, cele mai vesele şi mai râzătoare privelişti de munte. Ceea ce numesc oamenii de loc „Arşiţi" nu este altceva decât un rupt lanţ de coline verzi şi înflorite, aşezate fără apărare în bătaia soarelui, având, în acelaşi timp, o trăgănată şi adâncă înclinare spre răsărit. Vânturile de miazănoapte mor departe de locul acesta în adâncimea nestrăbătută a pădurilor ce îmbracă munţii uriaşi din acea parte. Numai miazăzi şi răsăritul sunt mai deschise şi lasă slobodă trecerea vânturilor seci şi fierbinţi, care, în iulie mai cu seamă, sesc stepele şi deşerturile lor şi vin de-şi răcoresc arzătoarea lor suflare în văile adânci şi răcoroase ale munţilor noştri.

„Vântul cel rău", care, câteodată, arde faţa îmbelşugatelor câmpii ale Ţării-de-Jos, nu e cunoscut nici în munţi, nici în largile noastre văi, din miazănoapte; şi chiar dacă va fi călcând câteodată peste hotarele Crivăţului, apoi, desigur, că va fi lepădând hlamida arămie a pustiului şi va fi îmbrăcând pe acea de culoarea cerului senin a Zefirului şi, tot ca şi acesta, îşi va fi încununând fruntea cu flori şi va fi înhămând fluturi la carul său. În adevăr, o suflare dulce şi lină, ce vine din părţile deschise ale locului, curge veşnic, ca un râu nevăzut, ce mişcă aerul cald şi îmbălsămat. Florile se pleacă la suflarea tului, ca şi cum s-ar teme de sărutarea lui; şi, din acest joc nebunatic al vântului cu florile, valuri adânci şi strălucitoare de culori şi de lumină se sapă în fâneţele înalte până dincolo de hotarele vederii; iar fluturii mici şi albaştri, ca nişte fulgi de azur, speriaţi de paşii drumeţilor, se ridică în stoluri zburătoare şi, beţi de miresme şi de lumină, se răspândesc în aerul cald. Astfel, simpatica natură deschide şi răsfaţă, în aceste locuri, cu atâta nevinovăţie sânul său şi cu atâta putere varsă un farmec neînţeles în sufletul călătorului, încât ochiul cel mai nestatornic devine visător şi gândul cel mai zburdalnic îşi pleacă înaripatul său genunchi înaintea atotputernicei şi sublimei naturi. De altmintrelea, drumul Agapiei, pe poteca Arşiţelor, se sebeşte cu totul de drumul posomorât şi sălbatic al Sihlei şi al Săhăstriei. Numai pe alocurea, şi mai cu seamă deasupra Agapiei Vechi, poteca se încreţeşte în suişuri şi scoborâşuri grele de învins.

Tot pe aicea, din coastele râpoase ale munţilor, se nasc mărate izvoare mici, care, ajungând în cursul lor pe aşezături, mează înguste, dar totuşi destul de adânci smârcuri. Sub umbra pădurilor înalte, devin aceste smârcuri şi mai posomorâte încă; cu toate acestea ele îşi ascund faţa lor

lividă sub tufe mari de brusturi cu foi late şi broticii.

După două ceasuri de un mers aproape neîntrerupt, ieşirăm deasupra Agapiei Vechi. De pe înălţimea pe care ne oprisem, schitul acesta de maici se zărea albind în fundul jgheabului de verdeaţă, ce se deschidea sub picioarele noastre. Cu o treaptă mai jos sta retrasă, tăcută şi visătoare, Agapia Nouă cu albele sale chilii şi cu înaltele turnuri strălucitoare ale bisericilor sale. Era atât de răpitoare această privelişte, încât ai fi zis că natura îţi pune sub ochi o salbă de mărgăritare pe o tavă de smarald. După câteva minute de odihnă, cumpănirăm în Agapia Veche, unde nu stăturăm decât alte câteva minute; şi acest timp fu mai mult decât îndestulător pentru a ţişa, cu o singură privire, mâna de chilii vechi locuite de câteva călugăriţe, tot aşa de vechi poate.

Biserica pustie din mijloc, închisă cu un brâu de fier, spre a nu se desface, e o zidire proastă şi lucrată, pe cât se pare, de un pietrar şi mai prost încă. Schitul acesta e întemeiat de Petru Şchiopul la 1585; aşa glăsuiesc, cel puţin, inscripţiunile găsite la Agapia Nouă.

Ca şi Văraticul, Agapia Veche îşi avea, în acel timp al anului, oaspeţii săi, căci nu puturăm socoti într-alt fel pe cele câteva cucoane şi duduci, care - tocmai în momentul sosirii noastre - îşi petreceau vremea culegând flori în micile şi cochetele grădini ale schitului.

Peste puţin părăsirăm Agapia Veche şi începurăm a scoborî spre Agapia Nouă.

La jumătatea drumului ne oprirăm, nu atâta de nevoie pe cât din obicei. În adevăr, aici se afla cunoscuta Piatră a lui Aron. Această piatră rotundă şi aşezată pe un picior tot de piatră slujeşte de masă călătorilor - cuvânt pentru care a devenit lucie şi nici o urmă de inscripţie nu se vede pe ea, dacă vreo inscripţie va fi fost cândva. Oricum însă, piatra aceasta îşi are tradiţia ei. Aşa, se zice că vodă Aron şi-ar fi petrecut anii copilăriei în Agapia Veche, care pe atunci era schit de călugări, şi anume pe lângă un moş al său, egumen al schitului pe acele vremuri. Şi iarăşi se zice că copilul Aron, cându-se cu asprimea vieţii călugăreşti, ar fi cercat să fugă în lume şi că chiar ar fi izbutit să scape de sub privegherea celor o sută de ochi ai bătrânului; că ar fi plecat-o spre a ieşi la largul ţării, dar că tocmai pe când se credea mai slobod şi la adăpost, tocmai atunci moşul său îl şi călcă din urmă, îl prinse şi, cu cârja pe care-şi sprijinea neţile şi în chiar locul unde puse mâna pe el, îi dete una din acele sfinte învăţături, pe care numai călugării se pricep să le deie. Ajuns în scaunul domniei, Aron voi să ridice şi el un monument nepieritor în amintirea celei mai de seamă fapte sau împrejurări din viaţa sa... Scurmă în trecut, dar nu găsi nimic mai de seamă decât bătaia cată de la sfântul său moş; şi în amintirea bătăii aceleia aşează, în chiar locul cu pricina, piatra care şi astăzi poartă numele lui. Aşa sau altmintrelea, tradiţia e câteodată mai dreaptă decât istoria.

Părăsirăm Piatra lui Aron şi începurăm a scoborî către Agapia Nouă care, ascunsă deocamdată în dosul pădurilor ce ne muiau mersul, începu

iarăşi a se ivi la o mică depărtare sub rele noastre.

Agapia Nouă se deosebeşte în multe privinţe de Văratic. Astfel, pe când aceasta din urmă îşi revarsă valurile sale de case albe pe poalele colinelor, cu care se isprăvesc munţii săi, cea întâi pare a se furişa şi a se ascunde în strâmta, adânca şi umbroasa vale scăldată de limpedele pârâu al Agapiei.

Spre deosebire de Văratic, mânăstirea aceasta adăposteşte, sub mohorâta haină a călugăriei, pe cele mai multe din scoborâtoarele vechilor noastre familii boiereşti; şi de unde vorbele de „boier" şi „boieroaică" sunt de mult şi de pretutindeni desfiinţate, în Agapia aceste numiri sunt ţinute încă la mare cinste.

De altfel, cu toată înfăţişarea noastră de marchidani, furăm destul de bine, ba chiar cu dragoste primiţi în vechiul şi sfântul lăcaş al hatmanului Gavril, fratele lui Vasile Lupu şi al doamnei Liliana, soţia sa.

Până în sala de sus a arhondaricului, nu întâlnirăm pe nimenea. Cel mult, dacă vreo maică răzleaţă se uita din depărtare mirată la noi. Intrând însă în sala cea mare din al doilea rând, o bătrână călugăriţă ne întâmpină cu un mare măturoi în mână. Se înţelege de la sine că, cu puţin mai înainte, scuturase colbul sau păianjenii adăpostiţi prin ungherele înalte şi retrase ale pereţilor, şi, prin urmare, între noi şi măturoi nu putea fi nici o legătură.

— Blagosloveşte, măicuţă, şi bine-am găsit, ziserăm noi, intrând şi închinându-ne cu boccele cu tot.

— Bine-aţi venit, ne răspunse ea, suindu-se pe un scaun şi când măturoiul spre bagdadie; şi, ca şi cum n-am fi fost noi de faţă, începu a stârni colbul peste capetele noastre.

„O pătură de colb mai mult, cugetai eu, nu e mare treabă." Şi lăsând bocceaua jos, pusei mâinile la spate şi începui a urmări cu ochii legănările largi şi îndemânatice ale colosalului măturoi. Pentru mine aceasta era un soi de plăcere, pe care eu însumi mi-o duiam. Când văzui însă că-şi mută scaunul în altă parte şi că e gata să înceapă din nou aceeaşi treabă, fără a se gândi să ne deschidă vreo odaie sau să cheme pe altcineva pentru aceasta, mă hotărâi să deschid vorbă cu ea. Astfel, tot cu mâinile la spate, şi du-mă puţin:

— Aveţi mulţi păianjeni în arhondaric? o întrebai eu foarte serios. - N-avem nici unul, îmi răspunse ea cam mirată de astfel de întrebare. La noi nu se ţin păianjeni; ia câte-oleacă de colb, dacă se strânge, îl mai stârnim şi noi cu mătura, din vreme în vreme.

— Tare rău, măicuţă, tare rău, zisei eu; unde nu sunt păianjeni sunt păcate; cel puţin aşa o lăsat Maica Domnului; sf.-ta trebuie să ştii că numai cui ucide păianjeni i se iartă păcatele; ba chiar câte şapte de fiecare păianjen.

— A fi şi cum zici d-ta, îmi răspunse ea cam înţepat, dar noi n-avem nici păianjeni, nici păcate.

— A fi şi cum zici d-ta, măicuţă dragă, o întrerupsei eu, dar nu vezi

că, chiar acum, păcătuieşti, ţinându-ne osteniţi de drum în picioare?

Aşadar, până una-alta, deschide-ne o odaie; iar pentru lumea laltă, ne vom da fiecare socoteală cum vom putea.

Maica noastră înţelese numaidecât că se abătuse puţin de la datoriile ospitalităţii, păzite de altmintrelea cu mare sfinţenie în tă mânăstire. Astfel, lăsând măturoiul la o parte, ne deschise, camdată, o odaie cu un singur pat; atrăgându-i însă luarea-aminte că noi suntem doi, ne deschise salonul cel mare al arhondaricului. Peste puţin sosi şi maica arhondăreasa.

Am păcătui, credem, împotriva amintirilor noastre de călătorie, dacă am trece aşa de uşor peste această figură blândă şi binevoitoare.

Maica Evghenia, arhondăreasa, e una din acele figuri care-ţi insuflă respectul şi iubirea în acelaşi timp. Albeaţa şi frăgezimea regulatului oval al feţei sale se încadra aşa de plăcut şi de armonios în negrul posomorât, cu care darul îmbrăcase corpul său, încât cu greu ai fi putut găsi un termen de asemănare. În adevăr, fire-ar cineva în stare să ne spună cu ce ochi priveşte luna nopţilor senine, virginal dobită cu negrul văl al umbrelor adânci? Cine ştie dacă nu pentru aceasta e şi aşa de departe! Şi maica Evghenia era aşa de aproape şi totuşi aşa de departe de noi!...

Îşi poate deci închipui oricine cu ce anumită evlavie şi cu ce adâncă şi religioasă sfială şi plecăciune sărutai mâna albă şi lată, ce mi se întinse. Şi dacă în sufletul meu a răsărit atunci vreo meascâ şi păcătoasă gândire, îndelung milostivul D-zeu mă va ierta...

De altfel, căutai numaidecât să încredinţez pe maica reasa că noi nu eram deloc marchidani şi că, prin urmare, nu sem la mânăstire spre a vinde mărgele şi cercei tristelor mirese ale lui Hristos; de aceea, cu oarecare mândrie, ce nu se potrivea deloc cu bocceaua mea din spate şi cu opincile din picioare, îi înşirăi, cu o limbuţie curat spaniolă, numele şi prenumele, locul naşterii, locuinţa mea actuală, starea civilă, profesiunea, ţinta ce urmăream şi un potop de alte nimicuri, care aduse pe faţa ei o cerească înseninare şi un trandafiriu surâs... Cu atâta mai rău pentru cine n-a văzut un cer de două ori senin şi un trandafir de două ori înflorit!

Furăm deci foarte bine primiţi, găzduiţi şi ospătaţi. Sara fu măreaţă.

Deşi obosit de cale, somnul totuşi nu mă prinse aşa de curând.

Mai bine de un ceas stătui singur în cerdacul din faţă al ricului, de unde putui îmbrăţişa cu privirea întinsă şi fermecătoarea privelişte ce înfăţişează Agapia ochilor în timpul nopţilor cu lună.

Cât de frumoasă era luna şi cât de senină fu noaptea aceea! Tăcerea şi misterul mă înconjurau din toate părţile. Noaptea, retrasă în văi şi în desimea posomorâtă a brazilor, cernea munţii adormiţi şi visători, ale căror piscuri neguroase păreau că formează hotarele înalte dintre pământ şi cer. O linie de umbră, graţios ondulată, însemna, până dincolo de marginile vederii, aceste hotare; şi această linie se părea trasă pe fundul de umbră şi lumină al spaţiului adânc de o mână tainică, colosală şi nevăzută.

Nici o mişcare pe pământ, şi în aer nici o mişcare! Întreaga fire

dormea şi visa. Eu nu făceam nici una, nici alta, sau le făceam, poate, pe amândouă. Mă prefăcusem în o stâncă vie şi, în încremenirea ce mă stăpânea, îmi era cu neputinţă să-mi leg la un loc gândirile şi simţirile mele... Şi pentru ce? Sublimul ucide, şi omul e prea mic pentru sublim. Femeia lui Lot a fost, desigur, victima sublimului.

Nouă, pigmeilor de astăzi, nu ne-a rămas decât un singur lucru sublim, şi acest lucru stă în limba noastră, ca şi în limba nearticulată a tuturor vieţuitoarelor: strigătul de durere, de ură, de bucurie, de dispreţ, de admiraţie... Interjecţia e, fără îndoială, singurul tălmaci al sublimului în limba omenească... Şi nemărginitei feerii, ce se şura înainte-mi, nu-i răspundea în sufletul meu decât o neînsemnată... particulă gramaticală! Iată deci la ce se mărginea sărmana mea fiinţă în măreaţa noapte de 12 iulie, anul 18... A repeta în gând un întreg capitol de gramatică înaintea lunii pline, care plutea visătoare în adâncimile albastre ale spaţiului; a atârna câte un punct de maţie de fiecare stea tremurătoare, a-ţi lărgi, ca o pasăre de noapte, pupilele, spre a vârî prin ele întregul univers în suflet şi a nu te alege, mai la urmă, decât cu ce se alege o bufniţă - iată, desigur, starea cea mai de plâns, în care se poate afla cineva.

Cu mine însă nu trebuia şi nici nu putea să moară poezia şi inspiraţia omenească; eu nu puteam fi vlăstarul cel din urmă al zelor pe pământ...

Era să mă culc, când ceva neaşteptat mă pironi pe loc: din cer sau de pe pământ, din văi sau din câmpie, din munţi sau de pe ape, din noapte, din aer, din lună, din stele - nu ştiu - dar de undeva, desigur, ajunse până la mine un glas dumnezeiesc... Şi acel glas de femeie sau de înger cânta, lunecând, ca o undă din altă lume, pe una din acele melodii pe care numai durerea şi amorul le poate smulge dintr-un suflet omenesc... Femeia sau îngerul venise să gească sărbătoarea feerică ce şi-o dădeau, în adâncul nopţii, umbrele şi lumina, luna şi stelele, munţii, văile, apele, cerul şi pământul... Şi nu ştiu pentru ce chipul maicii Evghenia îmi răsări în minte...

Cântarea se sfârşi şi nu mai reîncepu; revenii în sinemi cu mecul în suflet; mă retrăsei.

A doua zi, după prânz, sosi unul din amicii mei din Iaşi, care vizita mânăstirile, însoţind pe nişte doamne şi domnişoare.

E obicei ca toţi trecătorii să-şi lese numele lor săpat în vreun colţ al sf. lăcaş; de aici urmează că toate scândurile balcoanelor sunt încrestate cu nume din toată lumea; şi dacă lumea toată făcea lucrul acesta, de ce adică nu l-am fi făcut şi noi? Dintre toţi eu aveam cuţit mai sănătos; şi, cu toate acestea, nu m-aş fi gândit niciodată ca această prevedere de drumeţ să-mi aducă vreun soi de nenorocire; dar, în sfârşit, îmi era scris s-o păţesc şi o păţii. Astfel, una dintre domnişoare, foarte drăgălaşă şi zburdalnică, se adresează la mine cu cel mai dulce glas din lume şi mă roagă să o fac nemuritoare, zându-i numele pe vreuna din scândurile vechi ale balconului

untrul mânăstirii. Mă apucai de lucru. Cuţitul meu săpase întregul nume, dar prenumele numai pe jumătate; începusem litera a patra, când deodată auzii spre stânga scârţâind o uşă; încetai lucrul şi întorsei capul... N-am văzut în zilele mele faţă mai urâtă de găriţă bătrână... Din tot chipul însă de stafie al acelei călugăriţe şi astăzi mi-au rămas parcă înfipţi în inimă cei doi ochi ai ei, negri, mici şi scânteietori; şi astăzi parcă mă biciuiesc peste suflet şuviţele ei sure de păr, care-i atârnau de toate părţile capului ca nişte şerpi împleticiţi în o mie de forme fantastice; şi astăzi râinjeşte parcă închipuirii mele îngrozite acea raghilă de dinţi galbeni, rari şi niţi, prin ale căror strungi ar fi putut intra şi ieşi, în goană, o turmă de berbeci... Şi potopul lui Noe n-a avut atâta apă ca să înece sărmana omenire, cât venin s-a revărsat din vorbele-i hodorogite asupra nenorocitului meu cap... Şi când te gândeşti că tot pe acelaşi drum mersese poate un ceas mai înainte sublimii psalmi ai regelui profet!... Dar, pe drumul bătut, cine ar mai fi în stare să bească urma cui a trecut?...

„Ce ţi-i şi cu boieroaicele aistea”, mă gândii eu, punând cuţitul în buzunar.

Vizitarăm după prânz interiorul bisericii. Am atins altundeva istoricul ei pe scurt.

Privită din punctul de vedere al artei, atât exteriorul, cât şi riorul, nu prezintă mai nici unul din caracterele unui stil tectonic definit. Se pare totuşi că stilul amestecat, dar uniform al bisericilor lui Ştefan, îndulcit pe ici, pe colea, cu rotundurile no-bizantine, a călăuzit pe ziditorul acestei biserici. Ceea ce însă ar alcătui pentru cunoscători un punct de adevărată admiraţiune e, fără îndoială, pictura.

Se pare că cunoscutul nostru pictor, Grigorescu, abătându-se cu totul de la şcoala orientală, care condusese penelul rusesc al vului de la Văratic, a căutat să localizeze în biserica Răsăritului pictura strălucită a şcoalelor Apusului. Numai geniul lui a putut pune asprele, dar totuşi destul de măreţele figuri biblice sub regimul blând al artei moderne. Sub penelul acestui genial pictor, dispar ca prin minune toate formele ascuţite şi osoase ale chipurilor ruseşti, care împodobesc zidurile tuturor celorlalte mânăstiri. Coloritul viu şi discordant, umbritul gros şi posomorât al sectatorilor lui Metodiu nu se întâlnesc în pictura de la Agapia; formele rotunde şi dulci ale şcoalei profane ştiu aicea să îmbrace aşa de bine austerele oseminte ale ortodoxiei!...

Rareori a fost dat penelului să întrupeze în culori, cu mai multă iscusinţă, ideea religioasă sub toate formele ei. Astfel, Iuda din Keriot al Agapiei e atât de Iudă, încât, fără voie, îţi vine să jeleşti pe itorul că a năimit, între propovăduitorii cuvântului dumnezeiesc, o figură atât de lungă, o barbă aşa de roşie, un nas aşa de ascuţit şi nişte buze aşa de subţiri. Dintre toţi pictorii noştri, lui Grigorescu poate i-a fost dat să dezlege cu penelul una din cele mai grele probleme ale artei sale; căci, mai la urmă, cam drept aşa ceva trebuie să socotim noi meşteşugul de a şti să

întruneşti, pe aceeaşi figură, şi fără a se exclude una pe alta, maternitatea şi virginitatea. Să izbuteşti a întipări prin linii şi culori duioşia unei mame pe faţa unei fecioare, a face pe cea dintâi să privească, cu pudoarea şi nevinovăţia celei din urmă, fructul propriului său sân, a închide plenitudinea fizică a formelor materne în rama ideală a virginităţii, a şti, în fine, să leşti cu penelul o bună înţelegere între un complex de antiteze e, desigur, partea unui maestru genial.

Ieşii şi mă pregătii de drum.

SPRE PIPIRIG

Pe la două ceasuri după-amiază ne luarăm rămas bun de la Agapia şi de la dascălul Alecu, care ne însoţise până acum, şi, pe acelaşi drum al Arşiţelor ne înturnarăm la Săcu, unde maserăm peste noapte.

A doua zi, în revărsatul zorilor, părăsirăm Săcul şi, călăuziţi de un om de loc, tăiarăm de-a curmezişul pădurile pe o potecă de picior. După câteva ceasuri de un mers anevoios, ieşirăm în drumul mare al Pipirigului. La Dumesnicu ne oprirăm spre a ne odihni puţin la un han aşezat pe şosea, la ieşirea din pădurile Săcului.

Era duminică, şi lumea, câtă fusese şi câtă nu fusese la biserică, năvălise în crâşmă. În toate locurile, dar în munte mai cu seamă, crâşma îşi are, ca şi biserica, zeloşii săi închinători. Vinul e înlocuit aici prin un rachiu prost, care arde şi descompune trupul bietului muntean. Astfel, nu e greu deloc să găseşti pricina pentru care oamenii, chiar de munte, sunt decăzuţi fiziceşte şi moraliceşte. Dacă mai adaugi, pe lângă aceasta, boalele lumeşti, care, neoprite de nimeni, rod pe locuitorii munţilor, de la copil până la bătrân, apoi dai peste cei doi factori, înspăimântător de harnici, care lărgesc şi populează cimitirele rurale.

Deşi politica îmi e nesuferită, trebui totuşi să mă întâlnesc cu ea în drum, şi încă la Dumesnicu. Liniştiţi, eu şi tovarăşul meu stăteam pe o bancă de lemn, stâmpărându-ne setea cu apă şi zahăr; şi iarăşi liniştit mă gândeam poate cu cât cămilele sunt superioare omului, numai fiindcă, în nemărginitul lor pântece, îşi pot îngrămădi apa trebuitoare pentru opt zile.

Şi fiindcă, în mersul acestei călătorii, mă hotărâsem să nu pun nici un frâu vagabondului meu gând, apoi cine ştie pe unde m-aş fi mai trezit, plecând de la cămilele mele, dacă un moşneag lung şi uscat, c-un pahar într-o mână şi cu o sticlă de rachiu în alta, nu s-ar fi hotărât să se lege de mine.

— De nu v-ar fi cu supărare, domnişorule, zise el apropiindu-se, parcă v-aş cunoaşte; nu sunteţi de la Piatra?

— Tocmai cum eşti dumneata din satul dumitale. Şi-apoi barea n-are supărare; dar cum se face de mă cunoşti? Fără îndoială că la târg nu m-ai văzut cu opinci în picioare şi cu bocceaua-n spinare.

— D-apoi cum să nu vă cunosc pe d-ta şi pe Văleanu, de când cu alegerea lui Constantin Şoarec ca dipotat la Bucureşti! De nu eraţi 'neavoastră, cine ştie pe ce ciocoi mai alegeam! D-zeu să vă dea sănătate, că ne-aţi luminat; doar Constantin Şoarec îi de-a noştri, doar cu noi ş-o petrecut...

Şi fiindcă nu eram dispus să învăţ biografii la Dumesnicu, rupsei pe uscăţivul meu Plutarc, zicându-i:

— D-apoi încă ce mai chef pe urmă, moşule, la Ion Mocanu!

— Ei, da! la Năsoi, răspunse el îndreptând întrucâtva mitrica de botez a lui Mocanu, potrivit nasului cu care acesta era înzestrat de D-zeu; ba ce mai chef!... Apoi, dă, după izbândă veselie, aşa o lăsat Cel-de-Sus. Da ia poftiţi şi-ţi cinsti câte o ţî' de rapciu, zise el turnând în pahar; îţi hi osteniţi.

— Nu tocmai, moşule; venim numai de la Săcu astăzi şi suntem mai mult înfierbântaţi decât osteniţi; de aceea bem apă.

— Şi rapciul răcoreşte, domnişorule, ia poftim!

— Dar şi ameţeşte, moşule, zisei eu, căutând să scap de cinstea cu care eram amenințat...

— Da, ia mă rog, fă-ne hatâr, că doar n-a hi un cap de ţară... Şi-mi întinse paharul până sub nas.

Nici o scăpare! Trebui deci să-mi moi buzele într-o adevărată infecţie. Tovarăşul meu, recrut în asemenea treburi, şi crezând că hatârul se măsoară cu paharul, dete rachiul de duşcă până în fund; dar în schimb se oţerî mai rău decât Hristos pe cruce; se vede că rachiul de la Dumesnicu era mai otrăvit decât oţetul de la Ierusalim.

„Aşa mi se cuvine, cugetai eu. Trebuie să faci politică la Piatra, ca să bei rachiu la Dumesnicu."

Temându-ne deci de o nouă cinstire, ne scularăm şi, dorind rămas bun moşneagului, plecarăm.

Soarele atingea meridiana şi razele lui perpendiculare cădeau ca nişte săgeţi de foc peste capetele noastre fără adăpost. Înaintea noastră drumul se desfăşura ca o pânză albă şi lungă... dar lungă fără sfârşit. Cine-a zis că urâtul e lung ca drumul ar fi putut zice că şi drumul e lung ca urâtul; şi când, mai cu seamă, duci în spate o coşcogemite boccea şi pe sfântul soare pe deasupra, fără să te poţi scutura de el, o! atunci desigur că ar fi mult mai nimerit să zaci de boala urâtului, decât să te faci nemuritor, bătând drumul Pipirigului şi bând rachiu la Dumesnicu...

Tovarăşul meu se înroşise ca o sfeclă şi răsufla din greu ca un bou la jug.

— Mă rog, zise el deodată, foarte serios şi oprindu-se în drum, d-ta, care eşti meşter într-o mulţime de lucruri, n-ai putea să faci un fel de schimb între mine şi boccea? aş vrea să mă mai poarte şi ea pe mine, nu numai eu pe dânsa.

— Nimic mai uşor, numai dacă râvneşti cu tot dinadinsul la gloria de boccea; dar, zisei eu, uitându-mă lung la nasul lui, nu cumva, până una-alta, ai schimbat nasul cu dascălul Alecu? Ce-ai păţit?

Şi nasul lui era, în adevăr, grozav; mare de felul lui, nu se putuse îndeajuns adăposti sub umbra îngustă a chipiului şi era deci roş ca un ardei; iar pielea zvântată de arşiţă începuse a i se scoroji; rămase, prin urmare, nedumerit de observaţia mea şi, îngrijit, începu a-şi netezi nasul, căutând parcă să simtă cu mâna ceea ce nu putea să vadă cu ochii.

— Nu-i nimica, îi zisei eu în chip de mângâiere; peste puţin o să

ajungem la Ozana; acolo vei face o baie nasului tău şi are să-şi vie numaidecât în fire; greu însă va fi să găseşti un loc îndestul de adânc, unde să-l poţi boteza în întregime.

— Îţi vine să râzi?...

— Ba nu, zău, adică nu-ţi puteai lua un alt nas de drum? Eu, drept să-ţi spun, nu m-aş simţi în stare să duc, pe lângă bocceaua din spate, şi o aşa dihanie de nas.

Şi cu de-acestea timpul trecea şi drumul se scurta... Intrasem pe prundul Ozanei.

Soarele pleca spre apus şi puţin mai avea până ce să coboare după înaltele creste ale Hălăucei.

Prundişul crâşca sub opinci şi umbrele noastre deşirate ne ţeau cu paşi largi şi cu picioare lungi.

Ozana luneca grăbit cu unde de aur curgător pe lângă noi; dele pădurilor răsărea aşa de fermecător de sub strălucirea cu care-l poleiau cele din urmă raze roşietice ale apusului, încât o nesfârşită haină de lumină se părea aruncată de o mână colosală şi nevăzută peste această natură numai mie iubită şi numai mie prietenă.

Totul era aşa de încântător şi eu eram atât de trist! Mă aflam atunci în una din acele stări sufleteşti, care s-ar putea numi neutre, şi din care e de ajuns să faci un pas înainte sau înapoi, în o parte sau în alta, spre a te înălţa de pe pământ la cer sau a cădea din ceruri pe pământ. Nu mă bucurai însă mult timp de acest echilibru sufletesc, căci un glas, ce mă striga din depărtare, mă trezi.

— Ei! jupâne, ei! n-auzi, ia stai! stai o ţâră.

Întorsei capul şi, spre marea mea nedumerire, văzui un stol de fete

şi neveste, îmbrăcate de sărbătoare, care, ridicându-se de pe malul pârâului şi alergând spre noi, ne făceau semn cu mâinile să ne oprim.

— Dar asta ce-a mai fi, zisei eu mirat tovarăşului meu; ia să ne oprim. Şi, oprindu-ne, sosiră şi ele buluc. Toate erau roşii ca nişte bujori şi suflau ca nişte foi în mişcare. Cât te-ai şterge la ochi, furăm închişi din toate părţile într-un cerc de altiţe şi de catrinţe; nici una însă nu începu vorba; dar fiecare se uita cu un fel de neîncredere la noi.

„Minunat! cugetai eu, uitându-mă împrejur. Un Apolone ca mine

şi un cerc de graţii ca acesta numai la Pipirig se poate găsi."

— Ei, şi, în sfârşit, ce ne-aţi oprit în drum; aveţi să ne întrebaţi de ceva? - Baaa... n-avem nimica de întrebat, zise una mai ţanţoşă dintre ele; da v-am chitit de departe că aveţi mărunţişuri de vânzare.

— Că, adică, suntem coropcari, nu-i aşa? Apoi n-aţi chitit rău deloc, numai cât, în loc să avem de vândut, avem de cumpărat: trandafiri de pe la fete şi mure de la neveste; şi zicând aceasta, strânsei uşor cu dosul a două degete obrazul grăsuliu şi roş al celei ce-mi vorbea. Cu o lovitură uşoară ea-mi dete mâna jos şi o rupse de fugă, râzând cu hohot. Celelalte o urmară şi, ca un stol de raţe sălbatice speriate de vânător, zburară,

împrăştiindu-se, care încotro.

Stătui un minut spre a le privi cum fug şi, deşi nu-mi plăcu deloc chipul cum mă cântărise în mintea lor aceşti judecători în catrinţe, deşi mă văzui scoborât la simpla treaptă de coropcar, totuşi această neaşteptată şi hazlie întâmplare schimbă şirul gândurilor mele şi-mi aduse seninul în suflet şi pe faţă.

Soarele se coborâse acum sub orizont şi umbrele nopţii se cau fumegând de prin adâncurile văilor. Treptat, se stingea orice miş- care şi, cel mult dacă un greier de mirişte, un scârţâit de cumpănă sau un lătrat de câine mai tulbura adânca linişte a văzduhurilor cuprinse de amurg.

Era tocmai să ne abatem la cea dintâi casă ţărănească, când iată că ne întâmpină preotul din sat, care mă cunoştea.

— Drum bun, ne zise el cam nedumerit; dar bine, de unde şi-ncotro?

— De unde vrei şi-ncoro vrei, părinte. Dar sfinţia-ta?

— Ia, prin popor cu de-ale darului; da n-o să vă opriţi nicăieri?

— Tocmai la aceasta ne gândeam şi noi; suntem obosiţi şi flămânzi. - Dacă-i aşa, poftiţi mă rog la mine şi-om îngriji de toate.

Se înţelege de la sine că, fără multe marafeturi, primirăm roşi invitaţia părintelui Ionică Găleanu.

Peste o jumătate de ceas, ne aflam deci în gazdă la părintele Ionică din valea Pipirigului.

Nu ştiu pentru ce, stând întins pe un aşternut de iarbă proaspăt cosită şi mirositoare şi privind stelele, care începeau a se aprinde în seninul sării, mă strămutai cu mintea în nişte timpuri vechi, dar vechi de tot: patriarhul Abraham trecea măreţ prin închipuirea mea cu lunga lui barbă şi cu sacrii lui perciuni; înfloritele văi biblice pline de soare se deschideau înainte-mi ca nişte guri de rai; iar între iturile verzi ale dealurilor, turmele albe păşteau în larg iarba fragedă a colinelor. Pe îngerii călători îi vedeam iarăşi cum sosesc şi bat la uşa binecuvântată a părintelui evreilor; iar pe bătrâna Sarah mi-o închipuiam umblând şi aprinzând focul pentru cina de seară...

Şi cu toate acestea nu mă aflam decât în nevoieşa vale a rigului, lipsită de orice aureolă legendară, la părintele Ionică, un preot mic şi blond, fără nici o asemănare cu fabulosul protopărinte al poporului lui Dumnezeu; la preoteasa sf.-sale, o femeie voinică cu chip curat românesc şi care căpătase, fără nici o binecuvântare, pe cei cinci copii ai săi zdraveni şi sănătoşi, şi din care pe nici unul nu-i trăsnise prin cap să-l jertfească vicleniei lacome a vreunui Dumnezeu. Noi?... Noi mai puţin încă semănăm cu îngerii călători; eu, mai cu seamă, m-aş fi spânzurat dacă cineva ar fi îndrăznit să mă ieie drept înger; şi totuşi închipuirea mea voia cu orice preţ să însemne o trăsătură de unire între măreţia legendară a trecutului şi micimea schiloadă a timpului de faţă. Şi cine ştie pe unde ar mai fi cutreierat gândul meu, dacă foamea, pârdalnica de foame nu l-ar fi

atârnat greu spre pământ. Părintele Ionică veni să ne poftească la masă. Ce pitorească era masa părintelui Ionică! În mijlocul unei mese de de tei, cu trei picioare, stătea nemişcată o mare mămăligă moasă ca aurul, din care aburii suri şi fierbinţi se ridicau drept în sus, ca din jertfa lui Abel; iar împrejurul mămăligii, străchinile nouă, smălţuite cu albastru şi roş, pline cu borş de oaie şi rate pe căciuli, stăteau fiecare alăturea cu câte o lingură albă de lemn, de asemenea nouă.

— Binecuvântează, părinte, zisei eu, aşezându-mă la masă.

— Binecuvântată fie împărăţia Tatălui şi a Fiului... şi sfârşitul binecuvântării, adică Sfântul Duh, se pierdu în gâtul adânc al telui Ionică.

Cu cruce, fără cruce, începurăm a sorbi din borşul fierbinte cu iuţeala potrivită foamei fiecăruia dintre noi, ridicând sprâncenele şi încreţind fruntea. N-aveam furculiţe şi, prin urmare, căutam a da mămăligii forma cea mai nimerită spre a luneca pe gât. Sorbiturile şi înghiţiturile se urmau cu o cadenţă regulată şi monotonă. Eram sătui. Ne scularăm de la masă: era şi timpul, căci pleoapele noastre de plumb ne cădeau fără voie peste ochi; sângele nostru leneş începuse a circula greoi şi somnul ne dobora la pământ...

Atâta numai că, la deşteptare, nu era să găsesc lângă mine o Evă în plus şi o coastă în minus.

Şi, deşi toată casa părintelui Ionică îmi era pusă la îndămână cu toate poclăzile şi lavicerile sale, mă hotărâi totuşi să dorm afară. Am câteodată porniri molatice de sibarit; decât, aceste porniri îmi vin, de regulă, tocmai atunci când le pot împăca mai puţin...

Astfel, în locul aşternutului moale de foi de trandafir, mă mulţmii cu o pătură groasă de iarbă mirositoare, cosită în ajun; înlocuii stofa moale de Bitinia prin o albă şi curată pocladă de lână ţigaie făcută de însăşi mama preoteasa; iar sub cap pusei o pernă vârtoasă de lână, cu horbotă pe margini şi înfăţată chiar atunci. Mă învălii cu altă pocladă şi, spre a-mi fi mai cald, aruncai pe deasupra cerul cu stelele. N-avui timp să mă îmbăt de priveliştea măreaţă a sării aceleia. Luna şi stelele, care înotau în negrele şi depărtatele adâncuri ale ginirii, mă priveau cu atâţia ochi de foc cu gene de umbră... dar ce-mi păsa mie de toate acestea? Mie-mi era somn şi adormii. Dormii dus. Noaptea trecu într-o clipă de ochi.

HĂLĂUCA

În zori, a doua zi, eram gata de drum. Aşadar, aproape din picioare, făcurăm cinste unui borş no. 2, dres cu lapte acru şi însoţit de obişnuita şi zdravăna mămăligă. De astă dată însă carnea din borş era cam crudă, ceea ce totuşi nu ne împiedica de a o lua drept fiartă... Ospătarăm şi, luându-ne rămas bun de la părintele Ionică, ne îndreptarăm către înălţimile sumeţe ale Hălăucei.

Greul călătoriei noastre începea de aici; lăsasem acum calea cea mare şi bătută şi ne îndrumam pe o reţea încâlcită de poteci înguste şi fără număr, tăiete de paşii muntenilor pe coamele şi coastele ierboase ale Hălăucei. Dimineaţa era măreaţă... geana de foc a unui soare curat începuse a se aprinde după piscurile înalte ale munţilor râpoşi din stânga Ozanei; neguri fumegânde pluteau în văzduhul adânc al văilor, iar din lumina, cu care răsăritul începuse a inunda nemărginirile, cel mult dacă mai ajungeau până la noi câteva raze strălucite. Mergeam tăcuţi şi cu noi tăcea întreaga fire. Nici un mur de pârâu, nici un ciripit de pasăre, nici o şoaptă de vânt, nici un clătinat de frunze nu tulbura liniştea adâncă a pădurilor ce băteam. Fagii înalţi cu trunchiuri albe şi cu crestele lor stufoase, neclintiţi şi rari, treceau pe lângă noi. Prin păturile groase ale ţiunilor de foi îngrămădite de vremuri unele peste altele, cel mult dacă, pe ici-colea, îşi mai ridica sfios capul câte un fir de iarbă roşietică şi sălbatică sau câte o floare spărioasă rătăcită în rătatea fermecată a pădurilor... Nicăieri poate, mai mult decât aici, nu e dat cuiva să vadă aievea hotarele dintre viaţă şi moarte...

Tăcuţi, aşadar, suiam cu paşi rari către cele de pe urmă înălţimi ale Hălăucei. Nu ştiu pentru ce muntele acesta se numeşte astfel; ştiu însă că e destul să zici „Hălăuca” spre a-ţi trece prin minte ceva deşirat şi colosal. Soarele se înălţase de o suliţă peste cele mai înalte vârfuri ale munţilor dintre răsărit şi miazăzi şi, împreună cu el, ieşsem şi noi din regiunea pădurilor, care îmbracă cele dintâi trepte ale Hălăucei. Şi dacă corăbierii, părăsind ţărmurile, au dreptul să spună că au ieşit la largul mării, tot cu acelaşi drept am fi putut zice şi noi că ieşisem la largul Hălăucei; cel puţin aceasta e simţirea ce ţi-o deş- teaptă pleşuva ei privelişte, nemărginita ei întindere verde şi măratele ei valuri de coline.

Nu mai ştiu cărui jidov i s-a arătat, oarecând, o scară în vis, rezemată cu un capăt de ceruri şi cu altul de pământ, şi pe care îngerii Domnului se suiau şi se coborau... mie însă, fără să fiu înger, îmi fu dat să urc spre ceruri o scară aievea... Căci ce altă se poate socoti Hălăuca, dacă nu o nemăsurată scară aruncată de însuşi

Dumnezeu între cer şi pământ?

N-aş putea, în adevăr, spune cu câte picioare eram deasupra

nourilor; dar, de-aş fi întins mâna, aş fi prins stelele! şi cu toate acestea Hălăuca se uita la mine tot de sus în jos. Eram de mult în împărăţia muşchiului şi colinele, ce mai aveam încă de urcat, se cufundau în o geană de verdeaţă şi azur pe adâncul cerurilor. Dincolo de această geană a ochiului lui Dumnezeu, închipuirea mea nu mai găsea nici un punct de reazem; necunoscutul mă sorbea în sitatea sa; poate că paşii mei îndrăzneţi călcau acum pe răscrucile pământului şi, prin o halucinaţie acustică, îmi părea că-i aud ţâitul greoi pe osia sa. O cascadă de aer subţire şi rece se revărsa de pe cele din urmă înălţimi apusene ale Hălăucei şi se arunca în adâncurile depărtate ale văilor din răsărit.

Urma vântului tăia brazde adânci şi mişcătoare în iarba rară şi sălbatică ce acoperea întinderea pustie a colinelor; un glas sec, şit şi nemărginit îmi înfiora auzul în răstimpuri... Veneam din unile fericite ale frumoaselor noastre văi, unde, la fiece pas, şoapta pădurilor şi susurul apelor îmi mângâiase auzul; mă răsfăţasem atâta în flori şi în lumină, şi sufletul meu se îmbătase de atâtea visuri sub înaltele umbre ale pădurilor!... şi cu toate acestea călătorul nu-şi poate stăpâni sufletul de a fi cuprins, câteodată, de farmecul trastului... De câte ori, şi mai cu seamă eu, într-o câmpie înflorită sau pe malul unui pârâu cu murmur dulce, nu m-am simţit expatriat? şi iarăşi, de câte ori pustiul din suflet nu găseşte un bun prieten în pustiul din natură! şi sufletul meu era pustiu, şi inima mea era obosită...

Te salut, bătrână Hălăucă! Glasul de pieire al vântului tău de gheaţă, fâşâitul sec şi aspru al sălbaticelor tale ierburi, nemărginitul deşert al friguroaselor tale înălţimi tălmăceau atât de bine lumea sufletului meu!... Te salut, te salut, bătrâna Hălăucă! „Cine ştie, tam eu, oprindu-mă şi îmbrăţişând cu privirea deşertul spaţiu; cine ştie dacă bătrânul meu picior va mai călca vreodată în această răţie înaltă a vulturilor şi a frigului etern! Cine ştie dacă îmi va mai fi dat să însufleţesc cu gândul şi cu simţirea mea aceste lăcaşuri ale morţii!!..." Şi... cine ştie dacă o lacrimă n-a curs din ochii mei atunci!

Temperatura capului meu însă e schimbătoare de tot.

„Cine ştie, cugetai eu zâmbind, dacă mie nu-mi lipseşte o doagă!

A te sui, în adevăr, deasupra nourilor şi a nu te alege, mai la urmă, decât cu un zâmbet de milă din partea capetelor rotunde, pentru toate aceste prostii adunate cu primejdie în regiunile seninului etern; a te entuziasma înaintea unei flori răsărite pe margini de prăpăstii, a rămânea petrificat sub farmecul melodiilor văzduhului şi a codrilor frământaţi de vânturi; a plânge cu roua care cade din ceruri şi a întona imnuri dumnezeieşti cu pâraiele care murmură - toate acestea sunt, desigur, lucruri de mare preţ. Nu e însă mai puţin adevărat că se găsesc şi destule frânghii de legat pe oamenii de soiul meu; fără îndoială că mie-mi lipsesc câteva doage", mă gândii eu, convins în cele din urmă.

Lumea de sub picioarele mele se frigea sub miezul înflăcărat al

zilelor de iulie, mie însă, pe Hălăuca, îmi clănţăneau dinţii ca în decembrie. În zadar mă înfăşurasem în mantaua mea largă, în zadar trăsesem peste urechi marginile largi ale pălăriei mele; vântul subţire străbătea pretutindeni şi junghiurile frigului începuseră a mă cerca pe la subţiori. Cât despre tovarăşul meu, el se făcuse mic cât un ghem şi, zgribulindu-se, avea aerul că vrea să se ascundă sub rocul chipiului său... Bietul meu tovarăş! El niciodată nu şi-a putut da seamă ce căuta pe Hălăuca; eu însă, cu toată străşnicia jurărilor, făceam haz în vreme ce el bombănea mereu şi mergea iute înaintea mea.

— Ce dracu, zise el, la un moment dat, oprindu-se şi du-se iute către mine, ce dracu! n-o să mai ajungem nicăieri la vreun adăpost, la vreo stână undeva? Am înţepenit de frig.

Şi dinţii îi clănţăneau în gură, iar nasul lui cel mare i se învineţise într-un chip îngrozitor.

— Pentru D-zeu sau pentru dracu, te priveşte, scumpul meu; ai însă aerul de a crede că eu sunt părtaş la toate năzdrăvăniile torului acestei lumi. Nu cumva crezi că s-a sfătuit poate cu mine când a ridicat de pe pământ această nemăsurată scară la cer? Ş-apoi, cine te-a pus şi pe tine să-ţi vâri gingaşa ta persoană sub acest chipiu şi sub această vengherca soldăţească? N-ai ştiut, se vede, că bătrânul Crivăţ nu e învăţat să facă la cocardă şi să steie smirna înaintea unui galon de fir. Cred, cu toate acestea, că o să ajungem undeva, dar pe înserate; se poate chiar să n-avem acest noroc; atunci aş fi de părere să coborâm în cea mai apropiată vale unde să găsim, cel puţin, cu ce înjgheba un foc, spre a ne apăra pielea împotriva acestor îngheţate sărutări ale vântului.

— Se vede că d-ta eşti alcătuit numai din piele; pe mine însă m-a înzestrat D-zeu şi cu stomac.

— Felicitările mele, scumpul meu, pentru acest dar preţios, de care trebuie să fii foarte mândru, mai ales în timpul de faţă. Află însă că nu se vorbeşte de foame acolo unde n-ai ce mânca; nu pierde totuşi nădejdea... Bunul D-zeu al părinţilor tăi a umplut cu apă limpede şi rece vinele munţilor săi şi a sămănat cu îmbelşugare tot soiul de ciuperci în calea drumeţului flămând... Ce păcat că jirul nu e copt; jirul... O! jirul!...

— Te rog, zise el întrerupându-mă, n-am chef şi nici nu mă simt în stare să ascult, la vremea asta şi pe vârful Hălăucei, apologia jirului; păstreaz-o pentru dumneata sau măcar pentru vremuri mai bune.

— Îmi pare rău, scumpa mea scrumbie cugetătoare, că tocmai la jir te-ai supărat, deşi sunt încredinţat că de-ai scurma în străvechea ta genealogie, ai găsi neapărat şi vreun mistreţ printre iluştrii tăi moşi; mai mult încă, s-ar putea prea uşor...

— Mă rog, zise tovarăşul meu tăindu-mi vorba, auzit-ai vreodată de moara lui Tudoran cea pustie?

— Nu; dar ce e cu moara lui Tudoran cea pustie?

— Şi de bătea, de nu bătea vânt, ea tot se învârtea.

— Foarte bine! Iată o moară plină de înţelepciune şi de mare folos pentru netrebnici ca tine; căci de când moara aceasta se învârteşte, bag de seamă că dinţii nu-ţi mai clănţănesc, ba mi se pare că chiar nasul tău şi-a mai venit în fire şi, deocamdată, n-ar mai putea plini cu cinste însărcinarea de ciuhă pentru speriat vrăbiile în vreo ţarină de mălai...

Şi gura ţinea de vorbă pe stomac, care-şi uita de foame.

Soarele călca acum pe hotarele dintre amurgul nostru şi zorile altor lumi; iar lumina razelor lui nu mai poleia decât cele mai înalte piscuri ale munţilor, care se desfăşurau sub picioarele noastre. Pe stânga, Ceahlăul, cu nenumăratele sale turnuri de stânci, săpate pe adâncul cerului, se înălţa în aer ca un fantastic castel de aur zidit de mâna mecată a vreunui vrăjitor din poveşti. Vântul nu mai sufla şi glasul răguşit al ierburilor aspre şi sălbatice amuţise; o solemnă tăcere nea în cer şi pe pământ; numai zgomotul surd al paşilor noştri tulbura în cadenţă această tăcere. S-ar fi zis că noi singuri mai respiram în mijlocul acestei lumi răsărite ca prin minune sub puternicul *fiat* al lui D-zeu; şi cât pe ce să lunec pe povârnişul unei melancolice fantezii; dar nu era vreme, căci grija vieţii reale mi se impunea fără voie şi, oricât de răbdător ar fi cineva la asprimile unei călătorii de felul acesta, vine totuşi vremea când trebuie să te supui poruncilor nevoii. Trebuia deci să mă supun şi eu. Îmi era frig şi foame... iată pentru ce-mi întorsesem mintea de la tot ce mă înconjura şi căutam cu ochiul şi cu urechea să străbat adâncimile văilor, spre a deosebi o formă sau un sunet care să vădească fiinţa omului în această rătate. Noaptea inundase văile, şi amurgul, creştetele munţilor. geam grăbiţi şi fără ţintă sub pintenul ascuţit al foamei şi al frigului, şi grăbiţi - după cum eram - nu prinserăm de veste decât într-un târziu că poteca de sub picioarele noastre dispăruse şi că o moale saltea de muşchi o înlocuise: rătăcisem! Această convingere îmi trecu prin inimă ca un fier aprins; bietul meu tovarăş pierduse şi putinţa de a cugeta; eu, cel puţin, eram deprins cu asprimile vieţii rătăcitoare; el însă pentru întâia oară le încerca.

Înnoptase de tot; şi fiindcă nu mai aveam, în întunericul prin care înotam, nici o cârmă pentru paşii noştri, ne hotărârăm a ne dinţa mersul la înţelepciunea întâmplării; şi cu atât mai mult făcui aceasta, cu cât întâmplarea era una din vechile şi iubitele mele noştinţe; cu ea m-am înţeles totdeauna bine, căci numai ea - când am fost în cumpănă - mi-a întins o mână prietenească. Această hotărâre îmi răcori capul, în care mi se părea că se învârteşte vijelios o roată de foc, şi-mi redădu limpezimea cugetării.

Un nou curaj şi o nouă putere începu să circule în vinele mele. Mi se părea că nu-mi mai este nici foame, nici frig şi aş fi început să şuier, dacă auzul meu, ocupat cu recunoaşterile, n-ar fi avut nevoie de linişte. Trecuse din noapte un ceas plin de grijă şi nedumerire. Obosiţi şi flămânzi, începusem a scoborî la vale, spre a găsi un adăpost în dosul vreunei stânci sau în fundul vreunei văgăuni mai apărate de vânt. Sunt încredinţat că

tovarăşul meu îşi număra în gând pe toţi strămoşii în ordine cronologică şi-i blestema pe rând. Eu mergeam cu îngrijire, despicând cu ochiul întunericul nopţii, iar cu urechea adâncimile depărtărilor reci, deşerte şi întunecoase. Eram poate aproape să ne aşezăm pentru noapte în vreuna din îndoiturile mai tăinuite ale Hălăucei, când mi se păru că un lătrat de câine îmi atinge auzul; mă oprii locului şi ascultai. Era în adevăr un lătrat aidoma de câine şi încă nu aşa de depărtat, după cât puteam măsura cu auzul. Dacă cea mai dumnezeiască muzică m-ar fi deşteptat din visul cel mai fioros, nu mi s-ar fi părut mai dulce şi mai prietenească. Fără să mai stăm pe gânduri, ne îndreptarăm paşii într-acolo. După un pătrar de oră, zărirăm o lumină şi forma unei aşezări omeneşti: era o stână; dar, tocmai pentru acest cuvânt, rămaserăm câtva în cumpănă, dacă trebuie sau nu să ne apropiem; atât câinii, cât şi înfăţişarea noastră la asemenea oră în mijlocul ciobanilor erau - poate - atâtea cuvinte, care să ne oprească un moment pe loc. După un scurt consiliu, ne hotărârăm a înainta.

Când furăm ca la o zvârlitură de băţ aproape de stână, câinii simţiră şi unul câte unul începură a se repezi, lătrând de pe locurile lor. Cât te-ai şterge la ochi, furăm împresuraţi din toate părţile de o mie de colţi gata să ne sfâşie. Planul nostru de luptă era însă mai dinainte hotărât: potrivit acestui plan, ne puserăm deci spate la spate şi, cu vânjoasele noastre beţe de drum, începurăm a descrie cercuri de apărare ameţitor de repezi; mărimea primejdiei ne dădea puterea şi agerimea trebuitoare: un duel, în adevăr, original, se încinsese în întunericul nopţii, sub lumina stelelor Hălăucei, între câinii întărtaţi cu colţii lor de fier şi între animalul cu două feţe înjghebat în pripă de noi; dar, în tot timpul acestei lupte deznădăjduite, noi nu tarăm de a ne apropia lăturiş de stână. Ciobanii, nedumeriţi asupra ce putea să fie, stăteau ciotcă în uşa stânii cu ciomegele în mână. Erau poate gata să se repadă în ajutorul câinilor; dar nu mai fu trebuinţă, căci noi eram acum lângă dânşii. Înfăţişarea noastră îi linişti, pe cât înţelesei, căci ei singuri începură să alunge câinii, care în scurt se ostoiră.

— Bună vremea, flăcăi, zisei eu, intrând în stână urmat de răşul meu.

— Bun venit la oameni buni, ne răspunse un baci bătrân, mai murdar decât un derviş şi înfăşurat într-un chimir lat de-o palmă domnească.

— Fii pe pace, moşule, de buni suntem ca pâinea cea bună, dar de necăjiţi suntem ca nişte draci pe care-i botezi în agheasmă. Uite, continuai eu, aşezându-mă turceşte înaintea celor doi tăciuni ce fumegau în mijlocul stânii; uite, venim azi din Pipirig, de la părintele Ionică; nădăjduiam să trecem muntele cu lumină şi să scoborâm în Sabasa; dar noaptea ne-a apucat şi iată-ne, pentru astă-seară, oaspeţii d-voastră. Noi suntem de la Piatra; eu sunt dascăl şi dumnealui este recrut; a suit Hălăuca în brânci şi era să moară de frică; ce mai soldat are să fie şi el!

— Frică? şi de ce? întrebă baciul cel bătrân.

— Să nu-l mănânce jivinile de pe Hălăuca şi să-i rămâie chipiul fără stăpân, răspunsei eu.

Tovarăşul meu se uita chiorâş la mine şi nu-i venea să creadă că cineva mai poate glumi în asemenea împrejurări.

Eram flămânzi ca nişte lupi; într-o stână însă nu moare cineva de foame. Comarnicul gemea sub greutatea unor caşi rotunzi şi gălbii. Albeaţa bulgărilor mari de urdă râdea parcă de negrul scândurilor afumate pe care stăteau. Un mare ceaun de stână, plin cu jintiţă, aburea într-un colţ. De altmintrelea, necurăţenia domnea rată, ca în toate locurile unde e multă grăsime şi puţină apă. Mirosul caracteristic de oaie, amestecat cu cel de brânză, străbătea până-n creieri. Într-un colţ mai retras al stânii, un teanc de piei miţoase de oi pierite slujea, desigur, unui popor întreg de checheriţe drept caldă şi moale locuinţă. Ciobanii, cu plete lungi şi unsuroase, cu staturi de uriaşi, se găseau foarte bine în cămăşile lor impermeabile. Dintre toţi, baciul cel mai bătrân era şi cel mai murdar. Îmi închipui că toate lucrurile propăşesc în ţara aceasta: singură stâna trebuie să fie aceeaşi astăzi ca şi pe timpul păstoriei dacice.

— Moşule, zisei eu, în sfârşit, adresându-mă către baciul cel bătrân, toate ca toate, dar n-am putea mânca ceva la dumneata? suntem istoviţi şi de foame, şi de oboseală.

— Cum nu, domnişorule, cum nu? numai să vă mulţămiţi cu ce avem. - Da ne mulţămim cu ce-a fi, numai să fie: şi, până una-alta, ia să cinstim câte-un pahar de rachiu, zisei eu, scoţând din boccea şipul cu rachiu. Rachiul şi tutunul sunt, în munte şi pe la ciobani mai cu seamă, cele două lucruri înaintea cărora uşile se deschid şi mesele se întind.

Astfel, mă îngrijisem să am întotdeauna cu mine rachiu şi tutun. Paharul merse împrejur, începând cu baciul cel bătrân şi sfârşind cu tovarăşul meu.

Peste jumătate de ceas, masa fu gata. Doi din ciobanii cei mai tineri întinseră jos, în stână, nişte foi late de brustur; iar de jur împrejur aşternuse piei de oaie, cojoace şi sarici. O mare mămăligă oacheşă, ieşită din tiparul fierbinte al unui ceaun, se răsfăţa fără pudoare sub ochii noştri, şi toate produsele laptelui, sub toate formele, se înşiraseră cerc împrejurul ei.

Tot timpul cât se pregătise masa, tovarăşul meu stătuse dinaintea focului şi-şi prăjise pe toate feţele cele două picioare lungi ale sale; apoi, aşezându-le într-un unghi deschis, îşi rezemase coatele pe genunchi şi nu înfăţişa căldurii focului decât palmele sale late cu degetele răsfirate; iar în intervalul dintre ele şi pe acelaşi plan, îşi vârâse mica lui figură... numai nasul lui colosal şi roş înainta, în formă de virgulă uriaşă, afară din planul neted al palmelor. Sta nemişcat, cu ochii ţintă în flăcările focului.

— Hei, prietene! strigai eu, ia mai lasă cea gura sobei şi vino să mâncăm; o să ai după aceea destulă vreme să urmăreşti în limbile de pară ale focului chipurile fantastice de zmei şi de bălauri.

Fără să zică ceva, se sculă, se întinse de-i pârâiră toate ieturile şi

veni de se aşeză la masă.

Cina fu scurtă, frugală şi tăcută.

— Acuma, bătrânul meu visător, îmi zise el aprinzându-şi o ţigară şi răsturnându-se molatic pe una din pieile miţoase de oaie, acuma îmi poţi înveseli izihia cu vreo aiureală din lumea cealaltă; am destulă vreme ca să te ascult.

— Nu cred, scumpul meu, să ai vreme tocmai îndeajuns, deoarece sunt încredinţat că, peste puţin, ai să te zvârcoleşti ca în focul nestins al iadului sub muşcăturile însetate ale unui întreg popor de cheriţe, ce trebuie să fi mişunând prin pădurea deasă de miţe ale blănilor de oi moarte, pe care te-ai tologit aşa de molatic!

N-apucasem să sfârşesc bine vorba, şi tovarăşul meu sări ars de pe blănile pe care stătea lungit.

— Dar atunci, zise el, scuturându-se parcă de checheriţe, unde o să dormim? Îmi vine să cred că d-ta nu te îngrijeşti de nimica şi că iei în glumă toate lucrurile, oricât de serioase ar fi ele.

— Eşti de o rară pătrundere, tânărul şi frumosul meu Alexis, zisei eu neurnindu-mă de cum stăteam lungit pe una din sarici. Astfel te încredinţez că, de ne-am afla în vremurile mai de demult, m-aş lăsa bucuros în voia gusturilor mele idilice, şi o noapte întreagă aş boldi ochii la stele; şi aceasta cu atât mai mult, cu cât aici nu ne aflăm tocmai în împărăţia somnului; dar aşa!... Totuşi, dacă te gândeşti cu tot dinadinsul la somn, apoi vom căuta vreun cotlon afară. Avem la îndămână atâta muşchi, încât ai putea să-ţi înjghebezi din el perne şi saltele mai moi decât ale regelui Solomon; te asigur însă că, cel puţin noaptea aceasta, regina din Saba nu te va vizita.

Mă sculai şi rugai pe baciul cel bătrân să ne găsească vreun loc potrivit pentru noapte. Baciul însă, om cu socoteală, ne îndemna să rămânem în stână, trăgându-ne luarea-aminte asupra frigului de afară şi chiar asupra lupilor ce rătăceau câteodată prin părţile locului. Toate stăruinţele lui însă rămaseră zadarnice; checheriţele ni se reau mai de temut decât lupii şi decât gerul. Ne duse deci depărtare ca la o sută de paşi, la o veche şandrama din care nu mai rămăsese decât vreo patru scânduri deasupra şi vreo două sau trei pe lături. Aici fusese stâna altădată; de un timp însă se mutase devale, mai la adăpost.

Cât ţinu lumina unui chibrit, cercetarăm locuinţa noastră de noapte. Când rămaserăm prin întuneric şi după ce, mai cu seamă, baciul ne dori noapte bună şi se depărtă, începui a mă gândi cu tot dinadinsul la ce ni se putea întâmpla peste noapte. Gerul ca gerul, dar lupii baciului mă cam nelinişteau. Cât despre tovarăşul meu nu-l vedeam şi, prin urmare, nici nu ştiam ce face; sunt sigur însă că şi pe dânsul îl frământau cam tot aceleaşi gânduri.

Niciodată, în tot cursul acestui drum, nu-mi aduc aminte să fi fost mai îngrijit decât atunci. Vântul de gheaţă, ce ne însoţise de-a stânga mai

toată ziua, începuse din nou cu o furie îndoită şi, du-se în scândurile rare ale şandramalei noastre, gemea, în puri, a lugubru şi a pustiu; nemărginita singurătate de pe treptele înalte ale văzduhului sporea şi mai mult fiorii de groază, cu care străşnicia stării noastre de faţă ne umpluse inimile; şi, deşi în regiunea stelelor, noaptea era totuşi aşa de oarbă, încât la doi paşi formele lucrurilor dispăreau.

Mă hotărâi să mă culc. Îmi aşezai bocceaua într-un colţ al şmalei, îndesai pălăria pe cap, legându-i cu o batistă marginile peste urechi, mă înfăşurai strâns în mantaua mea lungă şi largă, pusei capul pe boccea şi iată-mă în una din cele mai bune condiţiuni spre a păşi spre lumea visurilor.

— Noapte bună, amice, eu m-am culcat, tu ce faci? întrebai eu pe tovarăşul meu, despre a cărui existenţă numai urechile îmi mai puteau da oarecare lămuriri.

— Şi eu caut să mă culc, dar cum şi unde?

— Ca mine şi pe sânul dulce al mamei comune.

— Am cinste să-ţi spun că, de astă dată, dau dracului şi mamă comună şi tot.

— Eu, scumpul meu, nu dau dracului nimic, şi sunt hotărât a rămânea aici; tu însă, dacă nu găseşti destul de moale sânul propriei tale mame, atunci poţi îndrepta o rugăciune către Atotputernicul D-zeu al strămoşilor tăi, ca să aibă o mai de aproape grijă de gingaşa şi nobila ta persoană...

Dacă tovarăşul meu n-a turbat atunci, desigur că nu va mai turba niciodată. Mormăi nu ştiu ce şi, bojbăind prin întuneric, veni să se aşeze lângă mine.

După câteva mişcări comune tuturor animalelor care se pregătesc pentru somn, găsirăm echilibrul trebuitor pentru a dormi. Corpurile noastre elastice se adaptară destul de bine terenului accidentat ce ne slujea de aşternut; iar boccelele noastre se schimbară în nişte perne minunate. Vântul, numai vântul nu înceta de a geme cu o furie nebună şi de a zgudui deznădăjduit şubredul nostru adăpost. Totuşi, somnul începu a se furişa pe sub genele noastre, iar închipuirile lumii reale a lua proporţiile şi formele fantastice din lumea visurilor... Mi se părea că pământul se scurge în haos şi că un nemărginit deşert se deschide sub mine; sau mi se părea că, dintr-un punct cât un atom imaginar de mic, nişte negre şi vaste cercuri concentrice se desfac şi-şi lărgesc cuprinsul până peste marginile nesfârşitului; că se năş- teau din punctul lor generic, şi tot din el se desfăceau aceste cercuri cu o repeziciune atât de ameţitoare, încât închipuirea mea, târâtă de jocul acesta fantastic, îmi lăsa în creieri urma vie a unui vârtej... forme de fiinţe bizare se înfiripau pe fundul orb al ochilor mei; zgripţori cu gheare colosale, grifoni înaripaţi, bazilisci cu ochii de jăratic, codili cu râtul de porc şi cu pumnale în loc de dinţi; apoi, un furnicar mişuitor de fiinţe mici, cu ochii în trei colţuri, cu boturi lungi,

cu trei picioare, cu labe de mâţă, cu nasuri sucite, cu coarne urieşe, cu ghimpi, cu păr, cu pene, cu catalige... şi toată această lume de tasme, produs al unei închipuiri scăpate de sub stăpânirea adormită a raţiunii, ca într-un danţ infernal se învârtea vijelios. Treptat însă, tabloul se depărta, coloritul se ştergea, formele bizare se topeau una în alta, şi apoi, în perspectiva depărtării, un punct numai, palid, mic, imperceptibil, se mai putea deosebi pe fundul unui haos de întuneric fără margini...

Adormii.

N-aş putea spune hotărât dacă, în timpul somnului, mi-a fost frig sau cald, sau dacă lupii m-au mâncat; pot însă spune cu încredinţare că, trezindu-mă, îmi reveduii persoana, spre a vedea dacă nu-i lipseşte ceva; era neatinsă.

Vântul încetase şi tovarăşul meu încă dormea.

— Hei! Dle sibarit, strigai eu, împingându-l cu piciorul, ia urneş-te-te puţin de pe această saltea moale de puf de lebădă şi de pe aceste perne moi umplute cu zefir.

Se întinse, mormăi ceva, se sculă pe jumătate şi voi să se culce iar. Nu-i dădui însă răgaz, ci împingându-l din nou cu piciorul:

— Hai, iute, şi cât te văd; raniţa-n spate, stânga-mprejur, pas gimnastic şi înainte, marş!

Zis şi făcut. În câteva minute, furăm gata.

Ne abăturăm pe la stână, unde ne răcorirăm faţa cu apă rece, ne luarăm rămas bun de la ciobani şi plecarăm.

Vântul de cu noapte măturase norii de pe cer şi numai din văile adânci, ce se deschideau sub picioarele noastre, negurile, deşteptate de întâile raze ale dimineţii, începeau să se înalţe, ca fumul pornit dintr-o jertfă colosală a Naturii către Ziditorul său.

— Ia te uită, frumosul meu Telemac, cu ce privelişte măreaţă te dăruieşte, pentru astăzi, bunul D-zeu al părinţilor tăi, zisei sându-mă către tovarăşul meu. Dar ce naiba tot scurmi cu ochii în pământ, nu cumva ţi-ai pierdut nasul?

— Fii pe pace! Dacă l-am pierdut şi nu-l voi găsi, n-am să cer împrumut de la d-ta; ştiu că n-ai de unde să-mi dai. Până atunci însă, ai face bine să-mi arăţi marşrutul pentru astăzi; încotro mergem şi unde o să ne oprim? n-aş dori să mai păţim ca aseară.

— Nimic mai uşor, scumpa mea antiteză; încotro vom vedea cu ochii şi încotro ne vor duce picioarele. Şi dacă aseară n-a fost bine, cred că va fi mai rău desară; precum vezi, ai perspectiva unei pensaţii negative; cui cu cui se scoate!

— Foarte bine, dar cu socoteala asta are să ne rămână ciolanele pe dealuri.

— Iată, zisei eu, pufnind de râs, un om pe care l-a prins prea devreme mila de ciolanele lui; ei bine, liniştеşte-te, ilustrule borâtor al tuturor faraonilor: vom lua toate măsurile trebuitoare, pentru ca nobilele

tale ciolane să fie culese şi aşezate în piramida funerară a familiei; ce mai vrei? mă însărcinez eu cu aceasta. Mai ai ceva de întâmpinat?

— Nimic, numai, cum mă voi vedea în valea Bistriţei, mă sui pe plută şi mă duc la Piatra.

— Primo: nu poţi fi sigur că nu te va lua dracu, înainte de a ajunge în valea Bistriţei; secundo: dacă te sui pe plută fără mine, te îneci desigur; terţio: sub această îmbrăcăminte te leagă burduf şi te duce cu călăraşi la suprefectura cea mai apropiată. Cred că o să luăm împreună o baie în undele Negrei Şarului.

— O să vedem.

— Desigur că o să vedem; iată singura vorbă cuminte ce ţi-a ieşit din gură, de când călătorim.

Ne aflam acum pe înălţimile cele din urmă ale Hălăucei. În părtare, răsăritul imens ardea în valurile de foc ale zorilor, iar soarele, ca o colosală sprânceană de aur curat, se ridica de după linia neagră şi ondulată a munţilor vaporoşi. Umbrele se grămădeau în apusul încă în amurg şi grăbite se aruncau în haosul altor lumi. Din văi, negurile adormite începeau să se înalţe, trezite de întâile raze ale dimineţii; ici-colea, din adâncuri, coloane sure de fum se îndreptau spre ceruri, topindu-şi creştetele lor în văzduhul luminos şi limpede. La dreapta, văile pline de lumină ale Ozanei, la stânga, văile roase ale Sabasei, Borcii şi Bistriţei se deschideau adânci şi păstioase sub picioarele noastre. Noi mergeam spre cele din urmă pe o potecă tăiată poate de rarii paşi ai fiarelor sălbatice în muşchiul verde şi rourat. Începusem a coborî la vale. Ne trebui mai bine de două ceasuri până ce să ieşim din regiunea muşchiului. Când răm în pădurile tinere de fagi şi de mesteacăni, ce îmbracă văile mai de jos ale Hălăucei, soarele inundase cu lumina sa munţii din stânga şi din faţa noastră. Căldura începuse a se simţi şi dimineaţa ne vestea o arzătoare zi de iulie. Cu cât înaintam, scoborând în păturile mai dese ale aerului din văi, cu atât mai grele ni se păreau boccelele noastre. Mergeam alene şi tăcuţi. Nici o privelişte nu se mai chidea ochilor noştri, căci eram de toate părţile împresuraţi de pădurile posomorâte ale poalelor Hălăucei. Poteca pe unde geam se deschidea la vale lungă şi dreaptă. Tot pe aceeaşi potecă, venind din altă parte, intrase şi mergea ca la o zvârlitură de băţ înaintea noastră un băietan care ţinea pe cap o putină; şi fiindcă era cu spatele spre noi, nu ne văzuse şi nici simţise, poate, că cineva se afla în urma lui; mergea deci scoborând încet şi şuierând o arie de munte; era înalt şi zdravăn; putina de pe cap îl mai lungea încă, iar mâinile lui aduse în formă de torţi spre a ţinea putina îi dădeau înfăţişarea unui ulcior cu picioare.

— Ei, flăcăule! strigai eu către dânsul; ia stai oleacă!

Se întoarse. Era, în adevăr, un flăcău zdravăn şi înalt ca un brad; ne privi puţin, lăsă putina în mijlocul drumului şi se făcu nevăzut în pădure.

— Dar asta? zisei eu, vorbindu-mi singur.

Ajunserăm lângă putină - o putină cu lapte acru, în adevăr - ne

uitarăm în toate părţile, dar nu văzurăm pe flăcău nicăieri. Ne răm la umbră pe marginea potecii şi aprinserăm câte o ţigară. Un foşnet de frunze îmi atrase luarea-aminte. Întorsei capul şi zării pe flăcăul nostru tupilat şi privindu-ne dintre nişte tufe dese şi piete. Fără să fi băgat el de seamă, scosei revolverul şi-l întinsei spre locul cu pricina.

— Stai că trag! strigai eu.

Flăcăul încremeni pe loc. Mă sculai cu revolverul tot întins, mă apropiai de tufişul în care stătea şi îl silii să iasă la lumină; era galben cum îi ceara şi tremura ca varga.

— Ia şezi colea jos, flăcăule, zisei eu, lungindu-mă cel întâi pe iarbă.

Nu îndrăzni şi rămase în picioare.

— Şezi, când îţi zic; nu face marafeturi; n-am obicei să poruncesc un lucru de două ori!

Se lăsă mai mult să cadă, decât să se aşeze lângă noi.

— Ce ai în putină? - Lapte acru.

Şi nu-ţi venea să crezi că un glas aşa de moale, de tremurător şi de sfios poate să iasă dintr-un piept al unui voinic cât brazii munţilor lui.

— Lapte acru, în luna lui Cuptor? cui spui tu prujituri, mă? - Zău, boierilor, lapte acru pentru gloată.

— A! Vrasăzică voi sunteţi oameni cuprinşi, aveţi şi gloată? - Nu, zău, nu, boierilor; tata-i beteag şi mama-i vădană...

— Cum vădană mă-ta, flăcăule? da tată-to nu-i bărbatu mă-tii? - D-apoi că nu-s luaţi cu cununie.

— Ş-apoi? da tot nu-i vădană, că are bărbat, măcar că-i fără cununie. - Tata şede la vite şi n-o dat de 10 ani pe-acasă; îi beteag de picioare.

— Dar mă-ta nu se duce pe la el?

— Nu se duce niciodată; cică-i departe.

— Ei bine, fie şi cum zici tu. Dar spune-mi, însă drept să-mi spui, cam ce ne socoteşti tu pe noi?

— Eu... mă rog de iertare... eu nu socotesc nimica, cuconaşilor.

— Nu umbla cu fleacuri; ţi-am spus că n-am obicei să poruncesc un lucru de două ori; spune-mi, când ne-ai văzut, cam drept ce ne-ai luat?

— Mă rog de iertare, zise flăcăul tremurând, am chitit că sunteţi nişte... boieri.

— Bine, mă, mai văzut-ai tu boieri cu opinci în picioare şi cu boccelele-n spinare ca noi?

— Eu... n-am văzut, da spun oamenii... - Că boierii poartă opinci şi boccele? - Nu... da că...

— Că? - Că...

— Haide, spune odată, sau... şi făcui o mişcare amenințătoare.

— Că... zise flăcăul, ferindu-se mecaniceşte într-o parte, că boieri ca d-voastră mai trec câteodată pe la noi.

Şi sudori cât bobul de mazăre curgeau de pe fruntea rece şi palidă a bietului flăcău.

— Şi nu ştii tu numele vreunuia din aceşti boieri despre care ai auzit? Dacă spui drept, n-o să-ţi fac nimic.

— Spune tata de... Gheorghe a Nastasiei, de Profir, da eu nu ştiu. - Ei bine, zisei eu, dlui e Gheorghe a Nastasiei şi eu sunt Profir.

Uită-te bine că e tuns, chiar acum a scăpat din Pângăraţi.

Flăcăul se uita lung şi ţintă când la mine, când la tovarăşul meu şi, pe măsură ce se uita, faţa îi venea la loc şi spaima ce-l cuprinsese părea că se împrăştie.

— Ei, şi adică, ce te uiţi tu aşa la noi, flăcăule? Poate ţi-nchipui că nu suntem cine ţi-am spus?

— D-apoi că nu sunteţi 'neavoastră Profir şi Gheorghe a Nastasiei...

— Şi de unde aflaşi tu aşa de iute, măi băiete?

— D-apoi spune tata că Gheorghe a Nastasiei are nişte musteţi galbene şi lungi pân' la urechi, şi pe Profir l-o-mpuşcat jandarmii, când îl duceau la gros. Degeaba, nu mă speriaţi; ştiu eu că nu sunteţi 'neavoastră potlogari ca de-alde dânşii; 'neavoastră se cunoaşte că sunteţi de la târg...

— Ce zici, tovarăşe? Fiindcă flăcăul vrea numaidecât să fim de la târg, hai să fim cum zice el. Ei bine, fie cum zici tu, suntem de la târg, zisei adresându-mă flăcăului, şi fiindcă tu ai făcut o descoperire aşa de mare, apoi eşti dator să ne îndrepţi, pentru deseară, la vreo gazdă în satul tău. Cred că eşti din Sabasa?

— Da poftiţi, mă rog, la noi, avem unde vă găzdui şi cu ce vă ospăta. - Bucuros, flăcăule, răspunsei eu; îţi mulţumim; deseară suntem oaspeţii tăi; uită şi tu necazul ce-ţi făcurăm.

— Să-ţi spun drept, cucoane, că m-ai vârât în spărieţi cu pistolul d-tale şi, dacă nu-l întindeai spre mine, când m-ai zărit în tufe, o luam la sănătoasa prin pădure.

— Şi cred că am făcut bine; altfel unde era să mânem noi în ias'noapte? ia să plecăm!

Flăcăul se sculă de jos, luă putina pe cap şi, formând iarăşi ulciorul cu două picioare, mergea la o mică depărtare înaintea noastră. Soarele, păşind peste hotarele de foc ale meridianei, puse a cumpăni spre apusul din stânga noastră.

ÎN VALEA SABASEI

Erau două ceasuri după-amiază, când sosirăm în pitoreasca vale a Sabasei.

La spatele noastre, Hălăuca, cu nenumăratele sale trepte verzi, se ridica în depărtare ca un nemărginit amfiteatru, care închidea cerul înalt al vederii despre răsărit. În faţă, pe stânga şi-n dreapta noastră, munţii Sabasei, Borcii şi Fărcaşei se întindeau până dincolo de hotarele ochilor, ca o mare încremenită de valuri violete cu nuanţe de aur; iar peste această privelişte neţărmurită, arşiţa de cuptor aruncase o reţea subţire de aburi fumurii, care dădeau întregului înfăţişarea unei mări de opal. Căldura era covârşitoare şi întreaga natură părea că răsuflă greu...

Intrasem pe prundul Sabasei, un pârâu limpede, care purcede din fundul munţilor Fărcaşei, se furişează repede pe sub umbra pădurilor întunecoase ce încununează înaltele sale maluri de stânci calcarice şi se aruncă în Bistriţă drept Borca.

— Nu mi-ai putea spune, frumosul meu Adonis, ce mână cătoare a umplut cu rouă această cupă de mozaic? zisei, sându-mă tovarăşului meu şi arătându-i cu degetul spre pârâu.

— Nu ţi-aş putea spune hotărât lucrul acesta, răspunse el foarte serios; dar tot cu aceeaşi nedumerire, ca şi d-ta, te-aş putea ruga să-mi spui cam ce minte nesăbăduită a aşternut cu pietre aşa de ascuţite cărările acestor munţi, fără să se gândească, cel puţin, că opincile mele vor călca odată pe aici şi că, rupându-se, mi se vor beşica tălpile şi voi rămânea olog? Ia uită-te.

Şi cu o îndemânare de care nu l-aş fi crezut destoinic, ridică talpa piciorului său lung ca un catarg până la înălţimea nasului meu; opinca lui era, în adevăr, ferfeniţă.

— Cele mai din inimă ale mele păreri de rău pentru actualele tale opinci şi pentru viitoarele tale picioare oloage; totuşi nu te împuţina cu sufletul; opinci cred că vom găsi la casa flăcăului nostru, cât despre picioare, o să îngrijim de altă pereche, îndată ce vom întâlni în drum vreo turmă în care, afară de oi, să mai fie şi... capre, spre pildă... Până atunci însă eu aş fi de părere să ne scăldăm.

— Cum? aşa înfierbântaţi şi asudaţi cum suntem?

— Da!... Nu cumva te iei, din greşeală, drept Alexandru Machedon, ori Frederic Barbă Roşie şi te temi, prin urmare, să nu mori de friguri sau de apoplexie? Hai să ne scăldăm!

— Flăcăule! strigai eu către băietanul care mergea înaintea noastră, vreun loc mai bun de scăldat nu ştii tu pe-aici?

— Da cum nu, răspunse el oprindu-se şi întorcându-se către noi; uite, o ţî' mai la vale este un loc bun de scăldat.

După un pătrar de oră, sosirăm la umbra unei stânci enorme de calcar, unde pârâul făcea un cot limpede şi adânc. Mesteacănii bătrâni şi pletoşi, cu trunchiuri netede şi albe, uitându-se parcă în apa de sub stânca pe care se născuseră, atingeau cu vârful celor din urmă ramuri crestele fugătoare ale undelor. Ai fi zis că te afli sub una din acele bolţi de umbră şi verdeaţă, pe care o nimfă pudică o alcătuieşte, la loc tainic, pentru ora misterioasă a băilor sale.

— Iată-ne, junele şi graţiosul meu Faun, zisei adresându-mă răşului meu, sosiţi la locul unde nimfele acestor păduri obişnuiesc a-şi dezvăli, câteodată, comorile lor de graţii; desfă deci cununa de iederă şi lăuruscă ce încinge fabuloasele tale tâmple, leapădă această piele de leu, care acopere jumătatea de moale alabastru a corpului tău, aruncă departe băţul tău încovoiat şi noduros, şi hai să cercăm dacă aceste unde de cristal rece şi curgător mai păstrează încă urmele îmbălsămate ale vreunei nimfe sperioase cu sânuri crude şi sălbatice.

— Ştii, răspunse el, că nu-mi plac parfumurile; prin urmare zesc mai dinainte nasului dumitale orice soi de miresme ar fi lăsat, în undele acestea de cristal rece şi curgător, nimfele dumitale cu sânuri crude şi sălbatice.

După o jumătate de ceas, răcoriţi şi întremaţi, ne urmarăm mul înainte. Soarele sta să apună, când sosirăm la casa părinţilor flăcăului nostru. Mama lui vitregă ne ieşi întru întâmpinare; era o femeie naltă, bine făcută, cu ochi negri şi mari, cu gura mică, cu nasul drept şi potrivit; în toată înfăţişarea ei, femeia de ţară se teca cu cea de târg.

Curat îmbrăcată într-o fustă de cit şi o cămaşă de subţire şi albă pânză de casă, vrâstată cu borangic, avea părul cu îngrijire pieptănat şi adus pe tâmple cu oarecare cochetărie; iar pe creştet era strâns în conci şi străpuns cu un ac de păr, cu gămălia de sticlă roşie. Când intrarăm în ogradă, ea şedea pe un lăvicer aşternut pe prispă şi împletea la un colţun.

— Apoi, dragă jupâneasă, zisei eu de departe, cu voie, fără voie, bucuroşi sau nebucuroşi, iată-ne oaspeţii dumitale pentru noaptea asta; cel puţin flăcăul dumitale, după ce i-am tras o spaimă ţapănă, s-a hărăzit să ne găzduiască.

— Bucuroşi, poftim, zise femeia, sculându-se şi venind să ne întâmpine. Bine ai făcut, Ioane; poftiţi! Ce face tată-to? zise ea, sându-se către flăcău.

— Tot cum îl ştii, răspunse Ion, punând putina pe prispă.

Până ce să lepădăm din spate boccelele noastre, femeia intră în casă

şi mai aduse vreo două lăvicere curate, pe care le aşternu afară pe prispă.

Un băieţel ca de opt ani, îmbrăcat în cămăşuţă şi izmene de pânză de casă, ca ghiocul de albe, încins peste mijloc cu un chimir mic şi cu părul în plete lungi lăsate pe spate, după obiceiul tenilor noştri, şedea pe prispă mai deoparte şi, mirat, se uita la noi cu ochi negri, nevinovaţi şi

mari.

— D-apoi bine, Vasilică mamă, îi zise femeia cu un glas în care duioşia nu lipsea, tu nu gânduieşti nimica?

Fără să zică ceva, băieţelul se sculă, intră în casă şi ieşi cu o cofiţă; apoi plecă cu ea la un şipot din apropiere, de unde se întoarse iute, aducând-o plină cu apă rece. Tot el se duse în casă şi veni cu două pahare, pe care le umplu cu apă. Ni se aduse zahăr şi ni se făcură, astfel, întâile onoruri ale ospitalităţii.

— Şi de unde veniţi astăzi? ne întrebă gazda noastră, luându-şi din nou colţunul şi aşezându-se pe prispă aproape de mine.

— Astăzi venim de pe Hălăuca, dragă jupânească, unde am mas peste noapte; în drum am întâlnit pe Ion al d-tale şi, fără multă vorbă, iată-ne în gazdă la d-ta. Cam pe neaşteptate, nu-i aşa?

— Cum socotiţi, da oaspeţii nu ne prea îmbulzesc, şi când ne vine câte unul, suntem bucuroşi; să poftiţi ca la d-voastră acasă.

— Ba poate şi mai bine, căci la noi acasă nici dormim pe ostenite, nici mâncăm pe flămânzite; ia numai cât încurcăm lumea degeaba. De câţi ani să fie Vasilică al dumitale?

— De opt pe nouă; opt o-mplinit la Simedru: da aşa-i el râdiche, nu creşte.

— A fi sămănând tată-so, căci pe d-ta te văd naltă şi voinică; dar pe omul d-tale nu-l văd, se vede că dă rar pe-acasă?

— Or hi vro zece ani de când nici nu l-am văzut; i-o căzut un butuc peste picioare şi l-o lăsat olog; şade la vite şi eu nu mă pot duce să-l văd, că-i departe.

— Vrasăzică Vasilică nici nu cunoaşte pe tată-so; d-apoi bine, moş Vasilică - zisei întorcându-mă către băiet - un flăcău aşa ca tine, de opt ani, să nu vadă pe tată-so de zece, se poate? D-apoi atunci cine

ţi-o cumpărat ţie chimirul ista aşa de frumos?

— Mama, răspunse băiatul, fără să se gândească.

— Şi'neata! zise femeia sculându-se şi făcându-şi treabă, d-apoi cum să-l vadă, dacă l-am făcut după ce-o plecat tată-so?

— Uite, nevastă, la asta nu mă gândeam; ş-apoi mi se pare că vreau şi eu să ştiu cam multe deodată.

— D-apoi aşa sunteţi d-voastră, târgoveţii, vă place să iscodiţi toate. - Şi să necăjim lumea; uite, cum te necăjesc eu pe d-ta? dar, mai la urmă, mi se pare că am dreptate; Vasilic-a dumitale e un băiat frumos ca o floare şi curat ca un ghioc.

— Ai să-mi diochi băiatul, zise femeia cu un soi de mânie meaţă în glas. Vasilică mamă, ia du-te de vezi ce face frate-to? şi zi-i să prindă vreo doi pui, să gătim ceva pentru gustare: ajută-i şi tu.

— Parcă ţi-a ieşit un porumb din gură, dragă jupânească. Când ai şti cât suntem de flămânzi! Tovarăşul ista al meu, pe care-l vezi că şade cu nasul în jos, e ruşinos ca o fată mare, dar la altele se pricepe ca o catană

bătrână; o să-l vezi la masă, cum întoarce capul când înghite şi cum se şterge cu mâneca la gură când bea, ca să nu se cunoască c-o băut; dar bea al dracului; nu vezi ce nas roş are? Şi, de lumeţ, nici un vrăbioi nu-l întrece.

— O începi bine, zise tovarăşul meu, răsturnându-se într-un cot pe prispă.

— Dă... răspunse femeia la vorbele mele, dă... cui i-i foame mănâncă, cui i-i sete bea şi cui i-i somn doarme.

— Şi câte altele n-or mai fi, dragă jupâneasă!

— D-apoi or hi, de ce să nu hie? răspunse femeia roşindu-se puţin.

Tocmai atunci Vasilică se ivi de după colţul casei, ţinând, zuraţi de picioare, doi pui care se zbăteau în mâinile lui.

— Vasilică mamă, ia fă-te-ncoa' mai iute, strigă femeia către băiat, mai mult spre a schimba vorba decât de nevoie, căci Vasilică de la sine venea spre mă-sa.

— Ţine-i bine, Vasilică, că zboară cu tine, adăugai eu; mi se pare că mai degrabă te-au prins ei pe tine decât tu pe dânşii.

— Pe-aista l-am prins eu, zise băiatul cu aer victorios şi ridicând mai sus un cucoşel vânăt, care se zbătea mereu în mâinile lui mici, şi le lipi de mă-sa cu un soi de îngerească nevinovăţie.

— Bravo, Vasilică, tu eşti uliu ori vindereu?

— Şi' neata! ce tot îmi necăjeşti băietul? Ţi-am spus c-ai să-l diochi, zise femeia; şi apucându-i capul între palme, îl sărută cu duioşie în creştet.

— O să-i stingem trei cărbuni în apă neîncepută şi are să-i treacă.

Soarele dispăruse acum după munţii Borcii şi numai câteva raze împrăştiate tiveau încă cu aur marginile rupte ale norilor, care, în straturi lungi şi viorii, se întindeau deasupra apusului; geana de azur limpede a cerului depărtat părea acum că se pleacă şi se uneşte cu geana de umbră a pământului... S-ar fi zis că abisul închide porţile sale aeriene, aşezate pe hotarele dintre noapte şi zi, sau că natura îşi pleacă, pentru odihnă, ochiul său înflăcărat. Amurgul sării sosise pe înălţimi, iar din văi se ridica noaptea către adâncurile largi ale duhului; nici un glas nu se mai auzea, nici o mişcare nu se mai simţea. Firea întreagă îşi pleca spre odihnă capul său.

Cu privirea pierdută în albastrele deşerturi ale cerului, stăteam pe prispă rezemat pe un cot; iar sufletul meu, ca discul mai greu al unei cumpene, se pleca, pe nesimţite, din lumea reală spre lumea visurilor şi a contemplaţiunii. Sunt momente când fiinţa noastră se moaie, se topeşte, se împrăştie şi se pierde în nemărginitul tot al lucrurilor; când sufletul nostru străbate până în cele mai ascunse şi tainice fibre ale materiei inerte; când natura moartă, galvanizată parcă de curentul viu al propriei noastre cugetări, pare a se înfiripa şi a trăi, în mod inconştient, viaţa scurtă a unui vis sau a unei colosale smagorii. Tăcerea îmi ţiuia în urechi, iar privirea scânteietoare a milioanelor de stele mă ţinea amorţit sub imperiul unei extatice contemplaţiuni.

— Ei, bătrânule fachir, strigă tovarăşul meu într-un târziu, în Brahma sau Nirvana te-ai cufundat? Ia trezeşte-te puţin şi nu mai visa în limba sanscrită, pe care n-o înţelegi, nici te mai strămuta cu închipuirea în umbra pagodelor, pe care nu le-ai văzut. Ai face mai bine să îngădui un moment măcar de îngrijire şi păcătoasei vieţi de toate zilele... Mie mi-i foame şi mi-i somn.

— Eşti totdeauna ridicol, scumpul meu. Ai aerul de a mă lua drept bunică-ta, îi răspunsei eu, cam supărat că mă trezise din visurile mele; dacă ţi-i foame, vrei să-ţi dau ţâţă, şi dacă ţi-i somn, vrei să te legăn? Mănâncă şi te culcă, pur şi simplu, sau du-te la dracu şi mie dă-mi pace!

— Iată ceea ce nu pot face, pentru moment, răspunse tovarăşul meu, rezemându-se cu spatele de peretele casei, cu ţigara în gură şi picior peste picior. Ce vrei? Am şi eu gusturile mele... da, am turile mele, şi chiar nostime câteodată; în astă-seară, spre pildă, mi-am pus în gând să-mi fie dor de bunică-mea. Sărmana mea bunică! dacă n-ar fi murit prea de timpuriu, nu m-ar fi lăsat, desigur, să plec fără ea în această lungă şi primejdioasă călătorie, şi n-ar fi îngăduit să încredinţez nobila mea persoană fanteziei d-tale vagabonde. Ea m-ar fi însoţit până la marginile pământului, m-ar fi ţinut pe palmă şi m-ar fi apărat de lupi, de care, în paranteză vorbind, mi-i grozav de frică.

Şi cine ştie cât ar fi urmat între noi acest dialog banal, dacă femeia de gazdă n-ar fi trimis pe Vasilică să ne cheme la masă. Era o masă în regulă, cu farfurii, cuţite, linguri, furculiţe, pahare, solniţi şi chiar cu şervete şi faţă de masă. Nu mă înşelasem, când pusesem, necăjind pe Ion în pădure, că părinţii lui sunt oameni cuprinşi. Curăţenia era desăvârşită şi, ca pentru locul unde ne aflam, luxul şi îmbelşugarea se întâlnesc pe această masă ţărănească. Căci e o adevărată îmbelşugare şi, mai la urmă, chiar un lux, să mănânci în valea Sabasei brânză cu smântână, scrob cu unt proaspăt, borş de pui dres cu ou şi cu smântână, pui fripţi şi, dacă nu e ceva neobiş- nuit, e cel puţin de mirare ca toate acestea să-ţi fie gătite şi puse înainte de o femeie curată. Curăţenia e o virtute pe care o întâlneşte cineva foarte rar la muntenii noştri. Cina fu scurtă şi presurată cu glume. Vasilică, de pildă, se pusese la masă între mine şi mă-sa şi, deşi copil de ţară, mânca totuşi foarte sistematic şi cu multă chibzuială.

— Bine, moş Vasilică, zisei eu copilului, când începurăm a lua din borş, da tu mănânci borşul pe dos; bine, mai văzut-ai tu pe cineva să vâre întâi mămăliga în gură ş-apoi să soarbă borşul? Întâi borşul,

ş-apoi mămăliga!

Copilul îşi opri lingura la jumătate cale spre gură şi se uită lung la mine; şi în privirea lui se citea o neîncredere aşa de nevinovată, încât şi lingura mea se opri la jumătatea drumului dintre farfurie şi gură. Stăturăm un moment uitându-ne unul la altul şi nu ştiu dacă râdeam eu de Vasilică ori Vasilică de mine. Oricum însă, fie din greşeală, fie după sfatul meu, Vasilică sorbi întâi borşul şi, când să vâre mămăliga, scăpă borşul din gură;

toţi izbucnirăm de râs, gur Vasilică, ruşinat şi cu ochii înotând în lacrimi, se înroşi şi rămase nedumerit.

— Dacă eşti prost, îi zice mă-sa, ştergându-l la gură şi pe inte; nu vezi că te necăjeşte şi vrea să râdă de tine? Vezi ce păţeşti dacă nu te gândeşti la ce-ţi spun oamenii? Cată-ţi de mâncare şi ia seama cum mănânci.

În zadar căutai să mai înşel pe Vasilică: el nici nu se mai uita la mine, ci-şi căuta de mâncare cu băgare de seamă.

Încheiarăm cina sculându-ne şi făcându-ne cruce. Dintre toţi, Vasilică nu-şi făcu cruce, ci se trase mai la o parte şi se părea că aşteaptă ceva.

— Dar bine, moş Vasilică, zisei, adresându-mă băiatului, pe când cei de casă strângeau masa; bravo! se vede c-au mâncat căţeii crucea.

Şi cu mâinile la spate, mă uitam la el de sus în jos; el se părea că nici nu m-aude; de când cu borşul devenise duşmanul meu de moarte.

— Iar te-ai apucat să-mi necăjeşti băietul? zise femeia trăgând cu Ion, la locul ei, masa din mijlocul casei; dă-i pace, că ştie el socoteala lui.

— A! vasăzică d-ta, moş Vasilică, eşti om cu socoteală? Bravo! Vasilică însă nici nu gândea să bage în seamă vorbele mele.

Trecură câteva momente cheltuite în banalităţi cu tovarăşul meu de drum. Când întorsei capul, văzui pe Vasilică îngenunchet în locul casei, cu faţa spre răsărit, cu mâinile împreunate, cu marii săi ochi pironiţi în văzduh, zicând cu glas tare o rugăciune de mulţămire către Dumnezeu... Şi avea Vasilică nişte ochi aşa de mari, de limpezi şi de nevinovaţi! Şi aceşti ochi umbriţi de nişte gene lungi şi negre erau pironiţi atât de adânc în sânul unui D-zeu necunoscut! În liniile de marmură ale feţei sale de o ideală frumuseţe, aşa de întipărit era extazul credinţei!... îmi încrucişai mâinile pe piept şi, fără voie, întorsei faţa spre răsărit.

— Bravo, moş Vasilică! zisei eu băiatului, care, după ce-şi tuise rugăciunea, sărutase mâna mă-sii şi rămăsese lipit de dânsa. Bravo!... dar ia spune-mi tu, cine te-a învăţat să te rogi aşa de frumos? Drept răspuns, copilul se lipi şi mai tare de mă-sa, privindu-mă pe sub gene, fără a-şi ridica faţa. De când cu borşul, Vasilică devenise duşmanul meu de moarte.

— Eu, răspunse femeia, uitându-se la copil de sus în jos şi tându-i cu mâna părul ce-i căzuse şi-i acoperea fruntea.

— Atunci aş putea să te întreb şi pe dumneata cine te-a învăţat? - Eu sunt din Fălticeni, şi-am învăţat la şcoală...

— Cu alte cuvinte, d-ta ştii şi carte? - Cât n-am uitat-o, o mai ştiu şi eu.

Nu mersei mai departe cu cercetările în această privinţă. Mă mulţumii a rămânea foarte mirat. De altfel, această descoperire mă bucură fără să ştiu pentru ce.

— Şi de mult ai schimbat Fălticenii cu valea Sabasei? - Or hi vreo unsprezece ani.

— Vasăzică, când ai venit în Sabasa aveai pe Ion cu d-ta? Ai fost măritată în Fălticeni?

— Eu n-am fost măritată niciodată şi nu sunt nici amu. Pe Ion l-am luat odată cu tată-so, îmi răspunse femeia roşindu-se puţin şi du-şi treabă prin casă.

Ştiam mai mult decât trebuia: o gospodărie ca multe altele între

ţăranii noştri, o mică aventură de amor între o fată săracă de la târg şi un văduvoi bogat de la ţară: iar, ca încheiere, un concubinaj pe care un pârdalnic de butuc venise să-l tulbure puţin: omul trăia olog la vitele lui, iar femeia cu picioarele întregi la casa omului. De altfel, Vasilică era totdeauna faţă spre a mărturisi că femeia nu-şi pierduse tocmai în zadar cei 28 de ani ce părea că-i are. Fu un moment când crezui că Ion se uită la mine cam chiorâş şi că priveşte cam aprins pe mama lui vitregă; eram pe punctul de a crede cine ştie ce; iute însă mă dezamăgii.

— Poate-ţi odihni oleacă, zise femeia; îţi fi obosiţi?

— E şi vremea, dragă jupâneasă, îi răspunsei; eu, unul, m-aş culca afară, dar s-a cam înnorat şi noaptea poate să aducă ceva.

— Dar nici nu-i nevoie, se grăbi a-mi răspunde ea; trei paturi sunt de ajuns pentru trei oameni.

— Dar suntem patru cu Ion.

— Ion se culcă afară, numai iarna doarme în bordei.

Şi în timpul acestui dialog, Ion se şi dusese să se culce. Un fior rece îmi străbătu tot corpul. Făcui câţiva paşi prin casă, fără a zice nimic.

— Mai la urmă, culcă-ne cum vrei şi unde vrei, adăugai eu; pentru noaptea asta suntem ai d-tale.

Femeia începu să aştearnă pe paturi.

— Mă rog, zisei eu, urmărind cu ochii pe femeie, care trebăluia, nu mi s-a întâmplat să văd pe la ţară niciodată paturi aşa de late; ar putea, pe paturile d-tale, să doarmă doi alăturea în voia cea bună.

Femeia se uită ţintă la mine, fără să zică nimic.

— Dacă vreţi să vă culcaţi, zise ea peste puţin, iaca, paturile sunt gata... Şi când deschise gura spre a vorbi, zării strunga dintre dinţii ei de deasupra... pe câmpul alb era însemnată cărarea neagră a păcatului...

Cerul prevestea o noapte furtunoasă; prin întuneric ajungea până la noi fâşâitul colosal al vântului, care se scurgea ca o mare aeriană printre frunzişul ascuţit al codrilor de brazi. Zigzagul de lumină al câte unui fulger rar tăia brazde de foc în întunericul adânc, iar, în puri, huruitul depărtat al unui tunet străbătea creştetele înalte ale munţilor pierduţi în noapte.

Pe cele trei paturi erau făcute acum trei aşternuturi; câteva poclăzi, care împreună atingeau grosimea unei saltele, erau curat acoperite cu câte o prostire, iar la căpătâi erau puse câte două perne, atunci chiar înfăţate. Fără multă ceremonie, tovarăşul meu se descălţă, se dezbrăcă şi se trânti în pat cu faţa la perete. După un sfert de oră, până ce să mă dezbrac şi eu, fericitul meu tovarăş fosăia ca o veică sub streşina unei biserici.

— Ostenit trebuie să fi fost cuconaşul ist tânăr, observă femeia, privind pe tovarăşul meu cum dormea de adânc.

— Când tot sui şi tot scobori, cum a făcut el astăzi, nu-i de mirare să fii ostenit; doar n-a fi cumpănă de fântână, căci numai ea nu osteneşte, deşi veşnic suie şi scoboară...

— Vasilică mamă, închide ochii şi dormi, zise femeia băiatului, care, după ce se suise în pat, se şi culcase la perete. Băiatul închise ochii.

Cam pe-o parte, cam cu faţa-n sus, se culcă şi femeia la margine lângă băiat, aducându-şi mâna stângă sub cap, iar cu dreapta rindu-şi picioarele cu fusta.

— Dar d-ta nu te culci? mă întrebă ea fără să se uite la mine.

Eu trăsesem, în adevăr, masa lângă pat, pusesem lumânarea pe masă şi scosesem câteva foi de hârtie pentru a scrie.

— Mi-a fugit somnul deocamdată, nevastă dragă, dar o să mă culc şi eu mai acuş.

— Hm! făcu femeia şi nu mai zise nimic. Se făcu linişte.

Într-un târziu mă culcai şi eu... Dormii somnul omului fericit...

Când mă sculai a doua zi, cerul era limpede şi soarele sus. răşul meu se sculase mai înainte şi, posomorât, stătea afară pe prispă, plecat asupra unei opinci, pe care o tot sucea şi o tot învârtea şi pe-o parte şi pe alta.

— Cu ce ţi-a greşit biata opincă de-o tot suceşti aşa, amice? îl întrebai eu.

— Cu ce greşesc toate opincile universului; s-a rupt şi uite ce spărtură mare tocmai în talpă.

— Dragă jupânească, zisei eu gazdei noastre, care tocmai atunci se ivise în prag, gătită spelcă, nu cumva Ion al d-tale o fi având vreo pereche de opinci de prisos? cu plată, bineînţeles.

— Da cum să nu aibă, răspunse femeia.

Peste un ceas, tovarăşul meu se afla încălţat cu opinci nouă de piele de porc, întocmite de Ion cu multă măiestrie pe tălpile late şi lungi ale tovarăşului meu. Ne luarăm rămas bun de la gazdă, de la Ion şi de la Vasilică, şi plecarăm.

Tovarăşul meu o apucă înainte cu toată iuţeala paşilor săi largi şi a picioarelor sale lungi; şi toată silinţa ce-mi dădui ca să-l pot ajunge rămase zadarnică. Îl strigai, dar nu mă auzi, sau se făcu că nu mă aude... Aşa ceva nu se întâmplase încă între noi. Poate că voia să ajungă mai repede la Bistriţa, să se suie pe plută şi să plece la Piatra, după cum îmi dăduse a înţelege încă de la Hălăuca; poate... dar tovarăşul meu era fricos ca un iepure şi nu-mi venea să cred că va îndrăzni să străbată el singur inima pădurilor până la Borca, şi cu atât mai puţin să înfrunte primejdiile unui drum pe plută până la Piatra; şi cu toate acestea zbura ca o săgeată, fără să-şi arunce măcar ochii în urmă spre mine. Când văzui, în sfârşit, că toate străduinţele mele spre a mă ţinea de el sunt de prisos, rării pasul şi-l lăsai

să se tot ducă.

„Ce naiba să fi păţit tovarăşul meu? mă întrebam eu nedumerit, din când în când. Parc-o dat strechea-ntr-însul! Mi se pare totuşi că gazda noastră din Sabasa e de vină; poftim! dracul i-a şoptit să se uite la mine mai galeş decât la dânsul?”

Mersesem numai vreo două ceasuri şi mă simţeam obosit ca după o întreagă zi de drum. Mă hotărâi să poposesc undeva la umbră spre a-mi împrospăta puterile. Mă abătui din drum şi intrai în pădure; întâmplarea mă duse sub un pâlc de mesteacăni, unde pământul era aşternut cu o pajişte deasă şi moale; îmi luai bocceaua din spate, o aşezai în chip de pernă la rădăcina unui mesteacăn, îmi desfăcui opincile şi mă lungii cu faţa-n sus şi cu capul pe boccea...

„Ce dracu să-l fi apucat pe tovarăşul meu?”

Începea să-mi fie somn... Scosei carnetul şi trimisei tovarăşului meu din depărtare următoarea scrisoare în versuri:

Şi cred că cel din urmă vers îl scrisei horăind... Atât îmi era de somn... Adormii. Şi cine ştie cât aş fi dormit, dacă, prin vis, nu mi s-ar fi arătat o fiară îngrozitoare, ce-şi deschisese de departe gura-i plină de colţi şi venea asupra mea, gata să mă-nghită. Sării ars drept în picioare... Un câine, care muşluise pe la capul meu în timpul somnului, fugea spre pădure, speriat de năprasnica mea deşteptare...

„Dar dacă câinele era lup, mă gândii eu, aşa-i că existenţa nasului
şi-a urechilor mele ar fi devenit foarte problematică?"

Umflai bocceaua în spate şi mantaua pe umeri şi plecai. Soarele era drept la amiază şi razele lui perpendiculare ardeau ca nişte săgeţi de foc; arşiţa era covârşitoare şi, sub umbra deasă a rilor, vântul părea că adormise; nici o frunză nu se mişca; cel mult dacă o foaie de plop, fără echilibru, se clătina repede şi fără pricină pe o ramură înaltă.

În pajiştea ce mărginea drumul, câţiva rari cosaşi sau greieri ţârâiau a arşiţă. Tot încotro mergeam eu, curgea şi Sabasa cu unde repezi şi clare; privind-o numai cum se strecoară iute şi rătoare pe sub umbra deasă şi tăinuită a pădurilor, îmi pricinuia o simţire de dulce răcoare sub arşiţa caniculară a verii. Mă aşezai pe un bolovan la umbră şi, dus pe gânduri, priveam nemişcat apa care fugea. Pe cursul ei neoprit, mi se părea că fuge şi sufletul meu; şi o melancolie neaşteptată mă cuprinse...

Peste câteva minute, îmi urmai drumul pe valea strâmtă şi lungă a Sabasei.

Munţii păduroşi, ce se ridicau de o parte şi de alta, formau o alee pitorească de mesteacăni blonzi şi de brazi posomorâţi; pe alocurea, o stâncă enormă de calcar alb se ivea dintre negrul-verde al brazilor nemişcaţi; ici-colea, din câte un unghi mai adăpostit al peretelui de stâncă, răsărea, ca în familie, dintr-un strop de ţărână, un smoc de flori albastre cu corola ca un păhăruţ de azur. S-ar fi zis că e o sărutare fragedă a naturii, depusă pe sânul sterp şi dezolat al morţii... Cine ar crede că dintr-un

sentiment de milă nu m-am atins de una măcar din aceste flori! Nu erau ele oare singura podoabă, singura mângâiere a stâncii pe care crescuseră?

Sosisem acum la gura Sabasei, la vărsarea ei în Bistriţa; mă aflam, cu alte cuvinte, la Borca. Potopul lui Noe n-ar fi putut mădi într-un singur loc atâţia butuci câţi erau sămănaţi fără regulă, şi unii peste alţii, pe prundurile Bistriţei şi ale Sabasei. Păduri întregi, abătute la pământ, se scoborâseră din munţi în vale şi nu aşteptau decât să intre pe dinţii ascuţiţi ai ferestrăului care ţipa de foame pe malul drept al Bistriţei, la gura Borcii.

Mă uitai în toate părţile, ca să văd pe tovarăşul meu; dar nu-l văzui; întrebai pe nişte plutaşi de pe mal, care-mi spuseră că un tânăr, aşa cum întrebam eu, se află la crâşmă. Trecui podul de pe Bistriţa şi urcai la crâşma din deal. Tovarăşul meu rodea un covrig şi sorbea dintr-un pahar cu vin.

— Bun-ajuns, amice, zisei, luându-i paharul de dinainte şi du-i-l; am întâmpinat, urmai eu, multe secături în viaţa mea: mi-a fost, însă, dat, în cursul acestei călătorii, să fac cunoştinţa celei mai desăvârşite...

— Secături, mă întrerupse el, foarte bine, de secătură, secătură, da vinul de ce mi l-ai vărsat?

— Fiindcă ai obiceiul de a te îmbăta şi fără să bei... Mă rog, n-ai putea să-mi lămureşti ce fuse asta?

— Aveam de gând să mă sui pe plută şi să plec la Piatra.

— Ei, şi ce te-ai oprit? Nu cumva crezi că era să mor de dorul tău? - Tocmai fiindcă lucrul acesta era să se întâmple, de aceea m-am răzgândit!

— Foarte rău te-ai răzgândit; de plecai, aveam pe cap o belea mai puţin.

— Şi pentru ca să ai o belea mai mult, de aceea am rămas... Băiete!... o garafă de vin.

Peste puţin, un băietan murdar, vârât în nişte ciubote unse cu dohot şi croite dintr-o vacă întreagă, ne puse dinainte o garafă cu vin, de pe care zoile se prelingeau în toate părţile, câţiva covrigi uscaţi şi pătaţi de muşte, şi două pahare, copii în dreptate ai gărăfii cu vin...

Băurăm, plătirăm şi plecarăm.

PE ŞEŞTINA

Pentru a merge din Borca la Şarul Dornei, ţinta călătoriei noastre, am fi putut ţinea sau drumul înainte, pe la Broşteni, şi de aici pe valea Negrei, sau puteam face baza triunghiului, tăind de-a dreptul peste Cerbul, pe poteca de picior a muntenilor; cel dintâi mai lung şi mai uşor, cea de-a doua mai scurtă şi mai anevoioasă. Ne oprirăm la umbra unei sălcii de lângă o fântână şi ţinurăm sfat. Tovarăşul meu era pentru drumul pe la Broşteni, eu pentru cel de peste Cerbul. Părerea mea izbuti, cu condiţie numai ca să luăm cai, deoarece opincile noastre erau aproape ferfeniţă şi, prin urmare, tălpile stre în primejdie.

Peste drum de fântâna lângă care sfătuiam, se afla o casă ţnească cu o înfăţişare curată pe din afară. Sărirăm un pârlaz şi intrarăm în ogradă. După primirea obişnuită, pe care ne-o făcură doi câini hărţăgoşi, ne ieşi sprinten înainte, de după casă, o femeie tânără, subţirică şi nu tocmai naltă.

— Bine-am găsit, nevastă, zisei eu, bucuroşi la oaspeţi?

— Bine-aţi venit; bucuroşi, poftim, îmi răspunse ea, cu glas ascuţit

şi mlădios. Poftim pe-aici, repetă femeia, cu acelaşi glas; şi apucând înainte, ne duse sub o şandrama, în dosul casei. De o parte fumega un foc pe sfârşite, iar de alta şedea bărbatul pe un scaun lung de ţară, cu patru picioare, înaintea unei mese rotunde. O mămăligă răsturnată chiar atunci şi o strachină cu borş de fasole şi perje verzi alcătuiau ospăţul frugal al acestei perechi de oameni.

— Bine-am găsit şi poftă bună, zisei intrând sub şandrama şi adresându-mă românului.

— Foarte mulţumim, şi bine-aţi venit, ne răspunse el, abia du-se de pe scaun. Poftim de şedeţi; şi ne arătă o laviţă.

— Mult n-o să stăm, că ne grăbim.

— Poftim de odihniţi şi, dacă nu vi-i cu supărare, poftim de gustaţi ceva cu noi. Ia mai dă două linguri, Axinio, pentru dumnealor şi caută ceva de şezut, zise românul femeii lui.

Nici mămăliga şi nici borşul românului nu mă prea ispiteau; totuşi mă aşezai la masă pe un scaun cu trei picioare, care slujea la mestecat mămăliga. Tovarăşul meu se puse pe scaunul Axiniei, iar

Axinia pe o cofă cu apă.

— Şi-ncotro mergeţi? mă întrebă românul.

— Spre Şarul Dornei, răspunsei, şi ne-ar trebui nişte cai ca să putem tăia peste munte, în valea Negrei.

— Vreţi să mergeţi prin Şeştină?

— Nu cunoaştem locul; dar prin Şeştină sau pe altundeva, destul că voim să fim în Şar pe poteca cea mai scurtă.

— Atunci peste Cerbul şi prin Şeştină; scoborâţi în Neagra la

Mârcu,

ş-apoi apucaţi valea spre Dârmocs, Panaci, păltiniş şi ieşiţi în Şar.

— Şi cai unde-am putea găsi? întrebai eu.

— Dacă vă trebuie numaidecât, avem şi noi.

— Atunci treaba merge de minune; cât o să plătim?

— Câte cinci franci de cal, ca să vă ducă până-n Neagra Şarului.

— Plătim cinci franci; dar ce facem cu caii acolo? - Apoi merge Axinia cu dumneavoastră pe jos.

— Atunci ne-am înţeles; când putem pleca?

— O să zăboviţi numai pân-om prinde caii de pe deal; pân-atunci îţi odihni o ţâră-n casă.

Ne scularăm de la masă. Axinia plecă la deal după cai, noi intrarăm în casă şi ne culcarăm, românul rămase afară.

Dormirăm două ceasuri bune. Când ne scularăm, erau patru ceasuri după-amiază; iar caii gata înşeuaţi.

O tarniţă de lemn acoperită cu o pocladă subţire, strânsă cu o curea de piele adusă pe sub pântecele calului şi înnodată la o parte, alcătuia ceea ce noi am numi o şa. Până ce să cercetăm noi caii, până ce să mai punem câte o pernă peste pocladă şi până ce să închingăm caii din nou, Axinia se duse sub şandramaua de dindos, intră apoi în casă şi, când ieşi în pragul uşii gata de plecare, cât pe ce să n-o mai cunoaştem. Se spălase, se pieptănase şi se îmbrăcase. Era o femeie ca de douăzeci şi cinci de ani cu faţa lungăreaţă şi trăsături foarte regulate; nasul, mai cu seamă, drept şi proporţionat, plinea ceea ce lipsea ochilor ei prea mici, dar negri, vii şi scânteietori; gura mică, părul negru, trupul sprinten... Pe vârful capului, înnodat cu oarecare neîngrijire şi cochetărie avea un tulpan undelemniu şi nou de tot; gâtul îi era încărcat cu mărgele de toate feţele şi o cămaşă vârstată cu borangic îi îmbrăca jumătatea de sus a corpului său; de la brâu în jos, două fote se scoborau până deasupra gleznelor; rele îi erau goale, dar curate; iar cruciş peste umăr, atârnată la şoldul stâng, purta o geantă de lână vărgată cu negru şi roş; astfel, Axinia era gata de drum. Plătirăm 10 lei românului, încălecarăm şi plecarăm.

Erau cinci ceasuri după-amiază.

Cât-colea, Axinia ţesea iute din picioare, şi sânurile-i tari săltau în cadenţă sub cămaşa-i albă şi subţire.

Muntele Cerbu începe drept în loc; şi aproape-mi strâmbam gâtul, uitându-mă spre vârful lui. Suisem atâţia munţi călare sau pe jos; îmi venea totuşi greu să-mi dau seamă cum era să urcăm noi pe spatele Cerbului. Caii de munte însă au ceva din firea caprelor: cu piciorul subţire şi nervos, cu unghia fină şi sensibilă, deştepţi din fire, cuminţi din împrejurări, caii de munte sunt un dar nepreţuit. Fără să-i cârneşti din frâu, ei aleg singuri poteca cea mai bătută. Totuşi niciodată n-am înţeles pentru ce caii aceştia merg pe marginea despre prăpastie, când drumul e tăiat în coasta muntelui; e adevărat că oarecare fiori îţi răcesc inima, când te uiţi în

jos; poţi însă fi pe deplin încredinţat că niciodată calul de munte nu va călca greşit.

Cerbul e un munte urât. Prea înclinat, ploile torenţiale i-au săpat coastele, şi mâncături adânci de lut galben cu gingini verzi şi căcioase îl brăzdează din creştet până-n poale; iar poteca de suit şerpuieşte, de regulă, pe fundul adânc al acestor mâncături. Lut la dreapta, lut la stânga, tufe de mesteacăni nevoiaşi deasupra telor noastre, nici o privelişte pentru ochi, nici un orizont pentru suflet... toate acestea făceau drumul nesuferit. Strâns între tovarăşul meu, care mergea înainte pe roaiba lui mică şi slabă, şi între Axinia, care se acăţase de coada calului meu, mă simţeam arestat. Fu un moment când crezui că mă duc pe spate; poteca suia prea pieptiş şi Axinia, atârnându-se prea greu de coada calului meu, bietul dobitoc se lăsă pe picioarele de dinapoi.

— Bine, Axinio, fată hăi, o să cădem şi eu şi calul peste tine, ş-o să-ţi fie cam greu, zisei eu, cumpănind calul înainte.

— Nu te teme, cucoane, nu te teme, că nu cazi; numai ţine-te bine, că e cam cheptiş.

— Da lasă-te de coada calului, c-ai să mă dai de râpă; n-auzi? du-te mai bine şi te ţine de coada iepei, că boierul cel tânăr îi mai uşor.

Acest argument convinse pe Axinia, care, trecând iute ca o suveică pe lângă mine, se agăţă de coada iepei tovarăşului meu, fără ca el să bage de seamă. Rămăsei puţin în urmă. Tovarăşul meu, lung şi subţire şi cu picioarele lungi, se ţinea plecat înainte şi ghebos pe roaiba lui mică şi slabă; Axinia, silită de natura drumului şi de locul ce-şi alesese ea pentru a urca la deal, mergea plecată înainte, iar trupul ei rotund şi învelit în fotele-i strâmte, sucindu-se când la dreapta, când la stânga, urma, în mişcare şi cadenţat, mecanismul picioarelor.

După un ceas şi jumătate de un mers anevoios ieşirăm deasupra Cerbului; şi de unde credeam că vom întâlni vreuna din acele aşturi limpezi, ce de regulă se deschid pe vârful munţilor, ne trezirăm în faţă cu o nesfârşită încurcătură de poteci înguste şi cotigite care şerpuiau, se încrucişau şi se pierdeau pe sub tufele dese de căni ce ne împrejmuiau mersul. Axinia, care poate să fi avut ceva din firea stâlpului de foc ce călăuzea pe maghii din răsărit, apucă înainte pe una din poteci şi dispăru în desimea mestecănişului mărunt din calea noastră; iar ochii noştri nu se dezlipeau de capul ei, care ne slujea de cârmă în această mare de frunziş numai atâta de adâncă pe cât era şi Axinia de înaltă.

Tulpanul ei untdelemniu ne făcea o mulţime de şotii; aproape de aceeaşi faţă cu frunzele de mesteacăn, de multe ori îl pierdeam din vedere; şi, luându-ne atunci numai după clătinarea frunzelor, care putea fi pricinuită de vânt, apucam câte o cărare greşită; Axinia însă avea grijă să se uite înapoi din când în când.

— Nu pe-acolo, nu pe-acolo! striga ea, când ne vedea că apucăm rău; faceţi după mine!

Şi când noi căutam capul Axiniei la dreapta, glasul ei răsărea la stânga. Ciuda noastră şi necazul cailor, care trebuiau să taie de-a dreptul prin tufe, nu erau proaste.

— Bine, Axinio, fată hăi, zisei eu când putui fi mai aproape de dânsa:

Nu vezi că cuconaşul ist tânăr te prăpădeşte din ochi prin cănişul ist broticiu ca şi tulpanul tău? Batâr, de te făcea mă-ta mai naltă, ca să-ţi răsară părul şi ochii tăi negri deasupra frunzişului! Dar aşa? Pare că eşti un buratec, fa, la cap; el verde, frunzele verzi; mesteacănii mărunţi, tu numai cât dânşii... O să ne rătăcim, fată hăi!

— Las' că mă uit eu înapoi şi vă strig, când îţi apuca rău.

— Ba să strigi tu pe naiba; cu strigătul tău ne bagi prin toate tufele.

Ia să faci bine să nu te dezlipeşti de botul calului, ori te leg la oblânc! Ce dracu, parcă eşti o suveică.

— Haide, hai, că înnoptăm în pădure şi ne mănâncă ursu, zise ea iuţindu-şi pasul şi fără a se uita îndărăt.

Şi după cum pământul era de undulat, tot aşa şi ea, acum se cufunda în frunzişul ca o apă, acum numai capul i se arăta pe deasupra.

— Mare lucru, să nu fi dat strechea peste tine, Axinio, zisei eu iuţind calul şi căutând a mă ţinea cât mai aproape de dânsa.

Ea îşi căuta însă de drum, ţesând iute din picioare şi când ca o zvârlugă pe poteca strâmtă şi cotigită, ce şerpuia pe sub mestecăniş. Înţelesei că cu Axinia n-o poate cineva scoate la capăt aşa de uşor... Mă mulţumii, deci, a căuta să mă ţin cât mai aproape de dânsa. Cât-colea, tovarăşul meu înota şi el prin desişul verde cu roaiba lui mică şi slabă. În cele din urmă, ne ajunse şi el.

— Uff!... făcu Axinia, scoţând din geantă o basma albă cu horbotă groasă pe margini şi ştergându-şi faţa de sudoare; uf, ce zăpuşală! Şi se lungi pe iarbă sub o tufă de mesteacăni.

— Vezi, dacă ţeşi prea iute, suveica dracului, c-ai ostenit? zise tovarăşul meu, descălecând.

— Ei şi pe 'neata te-o pălit *nila*! parc-ai să faci pânză cu mine.

— Pânza ca pânza; vi-ţi înţelege voi mai pe urmă, Axinio, zisei descălecând şi eu; dar, pân-atunci, n-ai face rău să-mi spui unde-o să mânem noi în ias' noapte?

— Unde? La Avrum în Şeştină, răspunse ea, cu siguranţă.

— Şi, mă rog, ce mâncare-i Avrum al tău din Şeştină, despre care îmi spui ca de un om pe care toată lumea e datoare să-l cunoască?

— Da ce? 'Neata nu ştii? Avrum din Şeştină, crâşmariu.

— Da cum să nu-l ştiu! Mi se pare că sunt chiar oleacă de cimotie cu el. De altmintrelea întrebarea mea era de prisos şi răspunsul putea fi de la sine cunoscut. Cine zice, în satele şi localităţile noastre de munte, Avrum, Iţic, Leiba, Burăh, Şloim zice crâşmar, adică un fel de păianjen, care-şi ţese pânza lui la locul cel mai prielnic, pentru a-i cădea în mreajă

tot felul şi, pe cât se poate, mai multe insecte; şi, precum păianjenul stă la pândă în mijlocul pânzei sale, tot aşa Avrum sau Iţic pândesc pe trecători de la umbra crâşmei lor.

— Şi mai avem mult până la Avrum al tău? - A mai fi pe jumătate cât am mers.

După câteva minute de odihnă, încălecarăm şi plecarăm.

Soarele cumpănise acum după dealuri şi nu mai poleia cu cele din urmă raze ale sale decât piscurile munţilor din răsăritul ce se întindea la spatele noastre. Pe nesimţite însă îşi stinse şi apusul lumina sa şi liniştea amurgului cuprinse nemărginitul ocean de munţi, ce ne înconjura din toate părţile. Axinia îşi vârâse în geantă basmaua sa albă cu horbotă groasă pe margini; tovarăşul meu începuse să-şi încheie, cu îngrijire, la piept vengherca lui dăţească; eu îmi aruncasem mantaua pe umere; sudoarea se uscase de pe cai...

În munte, radiarea nocturnă se face repede şi răcoarea nopţilor senine e cu atât mai mare, cu cât ziua a fost mai călduroasă.

Când părăsirăm mestecănişul spre a intra în Şeştină, înnoptase de tot, şi frigul se făcuse simţitor. Luna plutea slobodă în depărtările umbroase ale spaţiului deşert, împrejmuindu-şi chipu-i mort şi palid cu o fantastică ramă de întuneric şi lumină. Înaintea noastră, lungă, largă şi pleşuvă, se întindea Şeştina ca un luciu de apă, încremenit sub o reţea de umbră; ai fi zis că o iarnă prea timpurie aruncase un giulgiu de brumă peste umerii goi şi pustii ai Şeştinei!...

Sub razele piezişe ale lunii, umbrele înalte ale ierburilor puiau figuri întunecoase şi nemăsurat de lungi pe întinderea sură a câmpiilor; iar vântul uşor, clătinând alene aceste ierburi, pricinuia un joc fantastic de umbre bizare.

După două lungi şi friguroase ceasuri de mers sub întunericul nopţii, descălecarăm dinaintea crâşmei lui Avrum din Şeştină. Avrum însă se culcase şi crâşma sau - mai bine zis - cocioaba lui de duri dormea dusă şi ea, zgribulindu-se de frig şi înghemuindu-se, parcă de frică, în umbra uneia din îndoiturile mai apărate de vânturi ale Şeştinei.

— Ei, şi acum, zisei descălecând, unde e Avrum al tău, Axinio?

— S-a fi culcat lifta cea jidovească, da las' că mă duc eu amu şi-l scol. Şi, în adevăr, până ce să legăm noi caii de câte un par al unui gard de răzlogi, Axinia se şi duse la uşa crâşmei, fără a se îngriji de câinii cu care, pe cât înţeleserăm, avea o destul de veche cunoştinţă.

— Domnu Avrum, domnu Avrum! auzirăm noi pe Axinia strigând şi bătând cu pumnul în uşa crâşmei.

Nici un răspuns.

— Domnu Avrum, domnu Avrum!... Aceeaşi tăcere.

— Pârli-te-ar para focului, perciunatule!... Domnu Avrum, domnu Avrum!

Şi pumnul Axiniei, mic şi nervos, izbea repede şi puternic în uşa

hodorogită a crâşmei.

Un glas gros şi somnoros păru că se aude dinlăuntru. - Eu, eu, Axinia din gura Borcii; deschide.

Acelaşi glas dinlăuntru ridică diapazonu-i răguşit şi somnoros. - Da deschide, că-s cu doi boieri şi n-au unde mânea. Ne apropierăm de uşă.

— Hîîî? Da ce caută boierii pe vremea asta aici? Du-te, nu deschid, răspunse el cu accentul particular jidovilor din Galiţia, care de-abia rup româneşte.

— Jupâne Avrum, zisei eu bătând în uşă, cu dosul a două degete, deschide, suntem oameni buni, am înnoptat aici şi n-avem unde mânea; deschide, te rog, să ne dai ceva de-ale mâncării şi vreo odaie de mas; plătim.

— Eu nu zic că nu sunteţi oameni buni, răspunse el dinlăuntru şi cu acelaşi accent, da eu nu vând noaptea şi n-am unde să vă primesc; să vă duceţi dumneavoastră alăturea să mâneţi.

— Da ce? este vreo casă alăturea, Axinio? întrebai eu pe femeie. - ...Cornu lui cel jidovăsc! I-auzi, spurcatu dracului, vă trimite alăturea, să mâneţi cu ţiganii, răspunse ea scoborând glasul.

— Cum cu ţiganii?

— Doar alăturea sunt nişte lăieşi, care s-o aşezat aici cu cortu, de potcovesc, vara, caii omeneşti.

— Ş-or fi potcovind şi pe oamenii care le cad la îndămână?

— D-apoi?!

Înţelesei că vorba de „boier” nu prea fermecase auzul lui Avrum,

şi până într-atâta nu-l fermecase, încât ne trimitea să mânem rea cu ţiganii...

Aş fi trecut uşor peste dispreţul ce arăta Avrum pentru toţi „boierii” concentraţi de astă dată în una şi singura mea persoană şi chiar aş fi închis gura amorului meu propriu jignit, dacă cel puţin pârdalnicul de stomac nu s-ar fi împotrivit!...

— Domnule Avrum, deschide, te rog, numai să cumpărăm ceva şi ne ducem, zisei, fără a schimba bătaia în uşă şi fără a ridica glasul.

— Nu vând noaptea, nu deschid, mă rog să vă duceţi de-aici.

— De dus ne-om duce, da de deschis trebuie să deschizi şi de vândut trebuie să vinzi; aprinde lumânarea şi deschide, zisei bătând cu pumnul în uşă.

— Hîîî?... Da ce? Parc-am să deschid de frică? Da dumneavoastră sunteţi boieri, mă rog?

— Frică, nefrică, boieri, neboieri, deschide ori stric uşa! şi izbeam cu pumnul în uşă de se zguduia cocioaba întreagă.

— Hîîî... Sură!

— *Vuus*?! se auzi întrebând din fundul crâşmei un glas de femeie speriat.

— Bate la uşă, vrea să strice uşa! Aprinde lumânarea! Iaca, deschid.

Când păşirăm pragul, o duhoare alcătuită din toate miresmele pământului îmi străbătu până-n creieri: nu te pricepeai dacă roase a pământ, a ouă clocite, a grăsime râncedă, a peşte sărat, a piele nedubită, a brânză iute, a curechi murat... nu mirosea a nimic din toate acestea, dar mirosea a toate acestea la un loc...

Trebuie să recunosc nasului meu însă gloria de a fi înfruntat cu un adevărat eroism această duhoare ciumată, fără ca totuşi să se strâmbe câtuşi de puţin.

— Bună vremea, domnule Avrum, zisei intrând; se vede că nu-ţi prea plac muşteriii de noapte, de te culci aşa devreme?

Jidovul, înmărmurit de spaimă, stătea nemişcat şi nu răspunse, deocamdată, nimic. Tăiat pe fundul de lumină roş-palid al lumânării somnoroase de seu, pe care Sura o ţinea în mână la spatele lui, Avrum rămăsese ca trăsnit sub înfăţişarea mea.

Ş-apoi, peste urmele ce spaima întipărise fiinţei sale întregi, întâmplarea mai aruncase o pereche de „neexprimabili” *couleur Isabelle*, o cămaşă ce bătea în floarea unui roş spălăcit, nişte papuci de teletin şi nişte aţe ce-i spânzurau de toate părţile... Cu mâinile în aer, cu trupul plecat spre dreapta, ca şi cum s-ar fi ferit de-o lovitură, cu picioarele desfăcute larg, Avrum avea aerul unui semn de întrebare; iar deasupra tuturor, răsărea capul lui Avrum înzestrat cu toate podoabele tipice ale rasei sale: cu fruntea înaltă şi acoperită de o piele subţire şi des încreţită, cu ochii mici ce se mişcau iute şi neastâmpărat în dosul unor oape pleşuve şi îmbujorate, cu nasul uscat şi coroiat, cu faţa lungă şi înfăşurată într-o barbă sălbatică şi terminată în furculiţă, dar mai ales cu nelipsiţii săi perciuni care, în şuruburi lucioase, tremurătoare şi pline de puf, se scoborau de la înălţimea plelor până în josul urechilor.

De altmintrelea, Avrum avea tot dreptul să facă cu mine pe semnul de întrebare; şi nu numai Avrum, dar orice muritor ar fi rămas nedumerit asupra soiului de om ce putea să se ascundă sub o manta lungă şi largă, sub o pălărie vastă, cu revolver la stânga, cu un ciomag în dreapta, cu raniţa-n spate şi cu opinci la picioare. Mai pune pe lângă acestea o faţă posomorâtă, o barbă grozavă, nişte ochi încruntaţi şi, deasupra, ceasul târziu de te la care noi băteam deznădăjduit în uşa lui Avrum, şi oricine înţelege că toate Surele şi toţi Avrumii pământului datori erau să simtă fiori de groază prin oasele lor... Şi când te gândeşti că mie nu-mi era decât foame şi că nu jucam poate această comedie decât pentru un covrig uscat şi trei măsline zbârcite sau pentru o şuşăniţă de păstramă, cu care la nevoie mi-aş fi putut cârpi opincile rupte!...

— Putem găsi la dumneata ceva de-ale mâncării, domnule Avrum? zisei aşezându-mă pe un scaun de lemn unsuros, ce se afla lângă tejghea, în partea despre uşă.

Jidovul păru că-şi vine în fire.

— Da, mă rog, cine sunteţi dumneavoastră, şi ce vreţi de la mine? -

Deocamdată, domnule Avrum, nu suntem decât nişte oameni flămânzi, şi vrem să cumpărăm ceva de-ale mâncării; cred că cu parale o să ne dai.

Şi pusei pe tejghea o piesă de 5 lei.

— Doar ţi-am spus eu, domnule Avrum, că dumnealor sunt nişte boieri de la oraş, şi dumneata te-ai speriat degeaba, zise Axinia amestecându-se în vorbă.

— Da eu nu m-am speriat, numai n-am ştiut cine sunt dumnealor, răspunse dezmeticindu-se Avrum, ai căruia ochi recăpătaseră rea lor vicleană şi lacomă la sclipirea pe care piesa de 5 lei o arunca sub flacăra lumânării de seu aşezate de Sura pe tejghea.

— Domnu Avrum are dreptate, Axinio; acum însă când cunoşti cine suntem, domnule Avrum, poţi să ne dai ceva? cu parale, ţeles; suntem cam flămânzi.

— Poftim, mă rog, ce vreţi să vă dau?

— Mai întâi câte un păhărel de rachiu şi câte un covrig; da rachiu să ne dai de cel care bei dumneata sâmbăta...

— Bucuros... Sură, adă garafa cu rachiu din dulap. Şi altceva? întrebă Avrum, rezemându-se cu amândouă mâinile pe tejghea şi plecându-şi spre noi jumătatea persoanei sale, care răsărea de după aceeaşi tejghea întocmai ca a unui orator de după tribună.

— Apoi multe am vrea noi; dar dă-ne şi dumneata, deocamdată, ce ai mai bun în crâşma dumitale.

— La mine este tot bun... Am pastramă bună, am brânză bună, am ghedem tare bun, am măsline, am scrumbii la putină, am sardele de cutie, tare bune...

— Sardele de cutie? Ai sardele de cutie, dle Avrum? ia să-ţi vedem sardelele.

— Sardele proaspete, tare bune. Sură, zise el femeii lui, care pusese pe tejghea o garafă cu rachiu verde de mintă, adă cutia cu sardele.

Şi până ce să bem noi câte un pahar de rachiu verde cuşăr şi până ce să muşcăm o dată din câte un covrig fosil, Sura, o femeie clorotică cam de 30 de ani, cu o cămaşă cum numai la jidoafce se poate vedea, cu o fustă lustruită de slin pe la şolduri şi cu picioarele goale, se duse, scotoci prin rafturile întunecoase ale crâşmei, găsi, scoase, aduse şi puse pe tejghea o cutie, în adevăr, cu sardele.

Nu ştiu dacă regii egipteni mâncau sardele de cutie; sunt însă încredinţat că cutia pe care Sura o pusese pe tejghea ar fi putut prea bine figura în orice muzeu de antichităţi, ca o piesă ologică din timpurile faraonice; şi de nu mi-ar fi fost prea foame, cine ştie? pe lângă atâtea frigări luate drept săbii dace sau mane, pe lângă atâtea hârburi de oale ridicate la gloria de vase grece sau troiene, pe lângă atâţia bolovani ciopliţi de fantezia întâmplării şi pedepsiţi pe sfânta dreptate să reprezinte epocile preistorice, pe lângă atâtea trenţe cărora li se acordă rara glorie de a fi învelit oarecând coapsele eroice ale vreunui antic ritor de popoare, cine

ştie, zic, dacă printre toate acestea n-aş fi strecurat şi eu cutia mea cu sardele? Îmi era însă prea foame, şi trebui deci să las văduve toate muzeele de o piesă în adevăr unică şi de o reală valoare arheologică. De altmintrelea, celebra cutie cu sardele a lui Avrum din Şeştină purta pe fruntea ei toate semnele caracteristice şi distinctive ale unei adânci antichităţi.

Mai mult lungă decât lată, şoarecii sau gândacii, ce locuiau cu drepturi de prescripţiune în crâşma lui Avrum, rosese cingătoarea de hârtie tipărită din jurul ei şi crâmpeie numai de litere se mai puteau deosebi din inscripţia aproape dispărută; ar fi trebuit pătrunderea unui mare arheolog, ca să reconstruiască acest document insultat de vremuri... Iar trântiturile, pe care biata cutie le mâncase poate în lunga ei viaţă, precum şi încercările celor ce în deşert căutaseră s-o deschidă în deosebite timpuri, atâtea urme lăsase pe amândouă feţele ei, atâtea împunsături în lung şi în lat, atâtea crestături pe margini, încât nu te pricepeai dacă această cutie a putut avea cândva o formă. E de prisos să mai spunem că deosebite generaţii de muşte şi ţânţari, ce trăiseră şi muriseră sub acoperământul ospitalier al lui Avrum, făcuseră din ea albumul lor!...

— Şi alte sardele n-ai, domnule Avrum? zisei eu privind cutia pe toate părţile.

— Numai asta a mai rămas; dar sunt tare bune. - Cred.

Scosei cuţitul meu şi până ce să tai, cu vai-nevoie, capacul de deasupra, Sura aduse o farfurie şi două furculiţi ruginite. Când turnai cutia şi vărsai sardelele pe farfurie, o duhoare grea de untură de peşte mă izbi în nas.

— Dacă faci cură de untură de peşte, amice, zisei adresându-mă tovarăşului meu, iată, ai prilejul de a n-o întrerupe nici chiar pe Şeştină; îţi hărăzesc şi partea mea. Tovarăşul meu luă farfuria şi o duse la nas.

— Ţi-i foame, Axinio? zise el adresându-se femeii; dacă ţi-i foame şi vrei să mănânci, iaca, şi-i întinse farfuria; cere pâine şi mănâncă.

Femeia, mirosind-o de asemenea:

— Da nu mănânc eu, cucoane, zise ea scuipând, peşte putred cu untdelemn împuţit; n-am mâncat de-aista de când sunt.

— Şi numai sardele ai, domnule Avrum! Altceva nu mai ai? Ia dă-ne altceva.

— Poate-ţi vrea o bucăţică de pastramă, ori brânză bună, ori ghedem tare bun, ori scrumbii de putină, tare bune.

— Ia să-ţi văd pastrama.

— Sură! *bring aran dus ghite dar flaiş.*

Peste câteva minute, nelipsita Sură se întoarse din fundul crâşmei cu o şuşeniţă de carne uscată, neagră-verde, şi cu vine gălbii pe deasupra. Fără să mai iau în seamă marafeturile lui meu, tăiei cu cuţitul o bucată şi o crestai în felii subţiri. Ni se dădu o pâine neagră şi uscată şi, făcând masă din tejgheaua unsuroasă a lui Avrum, isprăvirăm în câteva minute cina de

seară de pe Şeştină.

— Acuma, domnule Avrum, de mâncat ne-ai dat; da, de culcat, o să ai unde să ne culci? Plătim cât vrei, numai să dormim oleacă.

— Hîîî? Sură? făcu Avrum, uitându-se interogativ la clorotica lui jumătate.

Sura îşi preumblă iute ochii săi albicioşi pe toată întinderea persoanelor noastre şi, după un repede şi neobservat studiu psihologic, propriu numai femeilor, se uită la Avrum şi-i spuse ceva jidoveşte.

— Iacă, aveţi odaia din fund ca să vă culcaţi şi am să iau numai 5 lei pentru dumneavoastră.

— Mai ieftin nici că se poate! iacă, poftim, domnule Avrum, zisei, împingându-i piesa, pe care de la capul locului o scosesem pe tejghea. Jidovul o luă, o întoarse, o suci, o sună pe tejghea, o cercetă aproape de para lumânării; şi după ce se încredinţă că nu e nici ştearsă, nici de plumb, îi dădu drumul în cicmigea, unde, căzând, trezi din somn pe o mulţime de franci şi gologani care, sărind speriaţi de năprasnica ei sosire, scoaseră un uşor ţipet metalic; şi apoi din nou căzură în somn adânc, împreună cu noua sosită.

— Da eu oare unde m-oi culca, madamă Sură? întrebă Axinia pe evreică.

— Da ce am eu cu dumneata, jupânească Axinie? culcă-te unde ştii, răspunse jidoafca cu mânie şi răutate.

— Da n-ar putea să se culce şi femeia aici în casă, undeva? trebai eu.

— Da unde să se culce? N-are unde să se culce; răspunse Sura; poate dumneaei să doarmă afară.

— Apoi afară îngheaţă femeia de frig.

— Da ce am eu dacă îngheaţă?

— Cum „ce am eu”? da moare femeia de frig, jupânească Sură.

— Da ce am eu dacă moare?

— D-apoi îmi găsesc beleaua cu bărbatu-so; mi-a dat-o vie, şi eu să i-o dau moartă?

— Da ce am eu dacă ai să i-o dai? eu n-am treabă.

— Du-te, Axinio, şi regulează caii, ş-apoi vino să te culci jos, în odaie cu noi, zisei eu, fără a mai lua în seamă nepăsarea răutăcioasă a jidoafcei!

— Da nu se poate să se culce în odaie, n-are unde, nu se poate... - Cum n-are unde? Dacă n-a avea loc jos, o culc alături cu mine; ei, cum n-are unde? am plătit cât aţi cerut; pentru noaptea asta odaia-i a mea, şi am să culc pe Axinia cu mine.

Se încinse între Sura şi Avrum un dialog foarte viu, în limba lor... Ai fi zis că mai degrabă se sfădesc; fără îndoială că era în joc culcatul Axiniei...

— Du-te, Axinio, şi vezi de cai ş-apoi întoarce-te să ne culcăm că-i

târziu, zisei eu, nemailuând în seamă jidovească lui Avrum şi a Surei.

Până ce să se ducă Axinia să împiedice caii şi să le dea mul în Şeştină, până ce s-o aşteptăm noi să se întoarcă, Sura dispăru. Peste jumătate de ceas, Axinia se întoarse. Trecurăm prin cuibul de pupăză al lui Avrum şi intrarăm într-o odaie mică, în care abia te puteai învârti. O masă de lemn naltă şi îngustă, pe care ardea o lumânare de seu într-un sfeşnic de alamă, lângă masă un scaun de brad şi lângă scaun un pat cu capătul la o fereastră mică, jumătate de sticlă, jumătate de hârtie - alcătuiau toată îmbrăcămintea noului nostru culcuş. Pe de altă parte, Sura, folosindu-se de lipsa noastră din odaie, pe când aşteptam în crâşmă întoarcerea Axiniei de la cai, luase de pe pat salteaua - de va fi fost vreo saltea - şi lăsase numai un lăvicer spart, care avea toată bunăvoinţa să acopere goliciunea celor patru duri aşezate pe trei capre, ce-şi arătau cu neruşinare de sub pat picioarele lor desfăcute; iar ca odihnă capului nostru, lăsase şi trei perne mari, desfăţate, unsuroase şi roşii ca pieptarul lui Avrum, încolo, ai fi putut prea bine învârti o mâţă de coadă, şi n-ar fi avut de ce se prinde.

Fără să mai stau de vorbă, luai una din perne, o aşezai la perete în curmezişul patului, lipii de pat şi în direcţia pernei scaunul cel de lemn, ridicai gulerul la manta, în care mă înfăşurai, şi mă lungii cu capul pe pernă şi cu picioarele pe scaun. Trebuie să mărturisesc că la drum sunt de un egoism revoltător; în nici o altă împrejurare a vieţii nu mă slujesc, mai mult decât la drum, de maxima: „Fiecare pentru sine şi Dumnezeu pentru toţi”.

— O! o! zise tovarăşul meu, văzându-mă chiar culcat; ai prins jumătate din odaie, ai luat şi scaunul şi acum râzi de mine şi de biata Axinie, pe sub pălărie.

Îmi trăsesem, în adevăr, pălăria peste ochi, ca să nu mă bată lumina. - Deloc, scumpul meu, am simţit numai că-ţi puseseşi ochiul pe scaun şi că ai fi avut poftă să-ţi întinzi cataligele pe el; de aceea am apucat să-mi instalez eu mai înainte opincile pe dânsul, spre a vă ţinea de urât, ţie şi Axiniei, de cumva veţi avea gustul să faceţi priveghi în ias' noapte.

Şi până ce tovarăşul meu să se mai învârtească prin odaie chibzuindu-şi locul de dormit, Axinia, care adusese înlăuntru pernele şi poclăzile de la cai, îşi aşternu în ungherul de după uşă una din poclăzi, îşi aşează pernele căpătâi; se culcă, se făcu ghem, îşi trase fotele pe picioare, se înveli cu cealaltă pocladă şi nu mai zise nimic.

Bietul meu tovarăş rămăsese stâlp în lumânare şi, ciupindu-şi o musteaţă închipuită, plănuia, cu mintea şi cu ochiul, un loc unde să-şi poată şi el aşeza imensa sa persoană. În cele din urmă, păru că ia o hotărâre: ca şi mine, aşează şi el perna la perete în curmezişul patului şi se culcă; dar patul era aşa de îngust, şi rele lui aşa de lungi, încât îi fu peste putinţă să-şi găsească librul de dormit.

— N-ai să ieşi la nici un capăt, amice, zisei eu, tot sucindu-te aşa. Cel mai bun lucru era să-ţi fi închipuit, pentru această călătorie, o altă

pereche de picioare. Părinţii tăi, când au ridicat planul persoanei tale, s-au luat, pe cât se pare, după uriaşii din poveste şi nu s-au gândit că vor veni şi vremuri când va trebui să mai dormi şi pe cele patru scânduri ale lui Avrum din Şeştină. Înţelegi, prin urmare, că pentru timpul de faţă picioarele tale îţi sunt o adevărată nenorocire. Totuşi, fiindcă necazul tău îmi face milă, apoi îţi pot da un sfat prielnic de tot: cere o pocladă Axiniei, ia-ţi perna şi te culcă jos; să stingi însă lumânarea.

Şi mă întorsei cu faţa la perete, spre a dormi.

— Când n-ai de primit, răspunse el, bag de seamă că eşti foarte meşter în a da sfaturi altora.

— Orice băgări de seamă ai mai avea de făcut, adresează-le, te rog, opincilor mele; eu te las şi plec în împărăţia trandafirie a visurilor.

Câteva minute încă, simţii în mod vag pe tovarăşul meu mişdu-se prin odaie; apoi totul intră în linişte... Adormii.

Dimineaţa, când mă sculai, tovarăşul meu dormea încă lungit jos la pământ şi cu faţa în sus pe poclada cu care Axinia se învelise de cu seară.

— Ei, amice! Axinio! ia sculaţi-vă să plecăm, că-i ziua albă, strigai eu, dându-mă jos de pe pat şi împingându-i cu piciorul pe rând.

Axinia se sculă iute, îşi îndreptă fotele pe ea, se frecă la ochi, îşi întocmi tulpanul pe cap, umflă pernele şi poclada, ce-i slujiseră de aşternut, şi ieşi din casă fără să zică nimic.

Tovarăşul meu se întinse de-i pârâiră încheieturile şi-i ajunse capul în uşă, iar picioarele sub masă; se sculă pe jumătate, se frecă la ochi...

— Că rău am mai dormit, zise el căscând şi întinzându-se, spre a-şi trezi muşchii adormiţi.

— Te cred, cu singura deosebire că eşti foarte meşter în a primi sfaturile, când nu poţi să le dai.

— Ei, nu cumva ai fi vrut să-mi pun picioarele-n cui ca să mă pot culca pe pat?

— Bine, bine, când cineva nu se poate ascunde după deget, se ascunde după picioare... ia să plecăm!

Caii erau gata.

Când puneam piciorul în scară pentru a încăleca şi a pleca,

Avrum ieşi din crâşmă şi-şi scrise în privazul uşii somnoroasa sa persoană. Cu perciunii în neregulă, cu barba şi părul nins de puf, cu ochii îmbujoraţi, mici şi leneşi, cu mâinile la spate şi cu pântecele înainte, îşi desfăcuse compasul picioarelor, formând, cu pragul de sub ele, un triunghi cu totul original. Stăteam nemişcat şi nu mă puteam sătura de privit pe Avrum, cât se ţinea el de ţanţoş şi de mândru de clasica lui murdărie...

— Ei, bătrânule fachir, auzii deodată pe tovarăşul meu du-mi de la spate, ia să plecăm! nu vezi că biata Axinia a-nlemnit de frig, şi eu...

— Şi tu, prea cinstită Pasifae, îl întrerupsei eu, care te-ai făcut scoabă de frig, ai dori, pe cât se pare, să guşti încă o dată plăcerile de a te prăji în pântecele de aramă al taurului de la Creta. Sub ierile îngheţate ale

acestui iulie de contrabandă, gestul tău e tocmai la timp; nu pierde însă nădejdea: soarele, care împarte viaţă şi căldură tuturor jivinelor deopotrivă, cred că peste puţin va răsări şi pentru sărmanele tale spate.

Plecarăm.

Dimineaţa era rece de tot, şi munţii uriaşi din urma noastră făceau faţă soarelui care trebuia să fi fost răsărit pentru locuitorii din şesuri. Un vânt pătrunzător de rece adia din miazănoapte; peste întinderea moartă şi fără hotar a Şeştinei, răsuflarea roasă şi nemăsurată a văzduhului de noapte aruncase un linţoliu sur de rouă fină; iar sub greutatea aceloraşi bobiţe de rouă, gara cu părul subţire îşi mlădia dulce şi molatic spre pământ spicu-i rar şi violet; drumul nostru părea tăiat pe un covor moale de azur bătut cu mărgăritare.

— Şi, serios, zisei, reluând drumul la vale şi adresându-mă şului meu, nu te mişcă deloc senina şi nemărginita privelişte ce se deschide ochilor tăi? Ia priveşte colo, între apus şi miazăzi, fruntea pleşuvă a Călimanilor, cum se ridică limpede şi mândră în văzduhul fără nori; ia priveşte cum se ascund, în negura depărtării, pietrele roşii şi cum Panaghia Ceahlăului, ca o săgeată de aur, spintecă deşerturile albastre şi fără fund ale cerului! Roua de noapte ţi-a aşternut covoare de mărgăritare sub paşii tăi, iar depărtatul apus şi neguroasa miazănoapte au mânat în grabă pe cele mai mângâioase dintre vânturile lor, spre a dezmierda şi a săruta faţa mândră a dului Adonis.

— Fără îndoială, răspunse el, că toate acestea mă mişcă peste măsură; decât dumneata, domnul meu, care cugeţi lucrurile cu capul unei generaţiuni dispărute şi care eşti un anacronism de carne şi de oase, îmbrăcat pe deasupra cu o manta cât toate zilele, poţi prea bine privi lucrurile numai pe partea lor poetică; eu însă, care am cinstea de a fi om din timpul meu, cu o simplă venghercă de doc pe spate, am nevoie de ceva mai substanţial pentru a-mi hrăni cugetarea. Dumneata te poţi mulţumi, spre pildă, cu nectar, cu flori şi cu raze de soare, şi poate că n-ai da o bobiţă de rouă pe una de mărgăritar; toate saltelele cele moi ale regelui Solomon n-ar preţui poate la dumneata cât muşchiul cel plin de gândaci al Şeştinei, pe care te-ai întinde mai oriental decât molaticul amant al reginei din Saba; murmurul apelor şi suspinul frunzelor te-ar răpi poate mai mult decât cele mai lime melodii omeneşti; ştiu eu, în sfârşit, până unde te-ar mai duce acest amor desfrânat pentru tot ce e din lumea închipuirii? Cât pentru mine, eu rămân în cercul strâmt al lumii mele... Iată pentru ce, bătrânul meu visător, în loc de rouă aş fi preferat să fi fost iarba stropită cu leşie, numai caldă să fi fost; căci, mai la urmă, nu înţeleg ca copitele iepei şi opincile mele să prindă reumatism, numai pentru ca fantezia dumitale să se poată da de-a tumba în lungul şi în latul întregii creaţiuni...

— Şi eu te las în cercul strâmt al lumii tale, cu singura condiţie de a te îngriji puţin şi de opinca ta dintre umeri, care, pe cât se vede, e serios atinsă de reumatism.

— Te salut! Te salut! izbucni deodată tovarăşul meu într-un monolog inspirat, fără a băga în seamă vorbele mele. Te salut, soare sfânt, făclie aprinsă de însuşi Dumnezeu în adâncurile reci şi neguroase ale spaţiurilor sale! Febus Apolon, Osiris, Brahma, Ormuz, oricine ai fi tu, te salut! Ţie, ca unui idol de foc, mă închin, şi, de pe această Şeştină, altar imens ridicat de Dumnezeu, spre a se înălţa de pe el fumul de jertfă al negurilor către ceruri, îţi aduc prinosul inimii mele!...

Soarele îşi ridicase, în adevăr, geana înflăcărată a discului său deasupra liniei albăstrii a munţilor Sabasei şi ai lui Petru-vodă; iar lumina lui, încă rece, poleia pieziş Şeştina, acest pustiu imens şi verde, suspendat de Dumnezeu însuşi în larga înălţime a duhlui... Începusem a scoborî la vale spre Neagra Broştenilor. Soarele se ridicase de-o suliţă şi razele lui binefăcătoare tecau seninul depărtat al unei dimineţi fără de nori. Şeştina îşi desfăşura înaintea noastră nemărginita ei întindere verde şi rată; dincolo de hotarele ei, negurile plutitoare, ca o mare mântată de vânturi, umplu cupa imensă a adâncului; mai parte, creştetele vaporoase ale munţilor Transilvaniei tăiau o dungă violetă şi dulce ondulată pe adâncimea cerului albastru; iar dincolo de această linie - şi însufleţit poate numai de ochiul lui Dumnezeu - se deschidea nesfârşitul gol şi tainic... şi în el neînfrânata mea închipuire se pierdea, târând în urma ei întreg sufletul şi inima mea...

Soarele era la amiază şi razele lui cădeau aproape drept peste capetele noastre. Căldura începuse a fi covârşitoare. Caii mergeau în voie şi alene pe poteca îngustă, tăiată cotigit în iarba înfloritâ şi adâncă a Şeştinei; nici o adiere de vânt nu răcorea văzduhul cărat; cerul era limpede şi aerul părea încremenit. Pe întinsa faţă a scânteietorului ocean de flori, zefirii obişnuiţi ai locului nu mai săpau nici o undă, nici o încreţitură. Mica noastră Axinie se înecase în noianul de verdeaţă şi înţelepciunea cailor noştri era singura busolă după care ne cârmuiam în încurcata reţea de poteci ce se ascundea sub iarba deasă şi înaltă a Şeştinei. Totuşi, la o cotitură a potecii, dădurăm peste Axinia lungită la pământ, răsuflând greu şi şdu-se de sudoare cu vestita ei basma.

— Bine, sfârleaza dracului, îi zise tovarăşul meu, iar a-ncălecat Aghiuţă pe tine? Ce-o împingi aşa de fugă, fa, şi ne laşi singuri? Ori vrei să ne rătăcim pe meleagurile aistea?

— Da 'mneata, răspunse ea netulburată şi fără a se urni de jos, nu poţi merge mai repede? Nu vezi c-are să ne-apuce ploaia? Şi de adăpostit n-avem unde, fără cât la Mârcu pe Neagra? Ş-avem mult de mers pân-acolo.

— Da de unde naiba vezi tu c-are să plouă, suveica lui Scaraoschi? pe la voi se vede că plouă fără nori; ori poate că ai tu vreun calendar al tău, care scrie ploaie pe ziua de azi?

— Eu nu ştiu ce spui 'mneta, fără numai c-are să ne apuce furtună şi ploaie mare, cum a scăpăta soarele de-amiază; nu vezi 'mneta cum se-nnourează la Cornul Caprei?

— Ce capră visezi tu, fa Axinio?

— Ia colo, la Cornul Caprei, hăt, departe, zise Axinia sculându-se şi arătând cu degetul ei mic un punct între apus şi miazănoapte.

Privirile noastre se îndreptară pe linia degetului Axiniei; la punctul arătat de ea, zărirăm marginile de aur ale unui nour mic şi conic, care răsărea de sub orizont şi-şi lărgea temeliile în văzduhul depărtat.

— Şi crezi tu, Axinio, că nourul acela, care de-abia a plecat de la marginile lumii, are să ne calce înainte de-a ajunge noi la Mârcu?

— Ei, d-apoi 'mneta nu ştii că nourii vin călare pe vânt? Cum a scăpăta soarele de-amiază, are să ne răstoarne furtuna la pământ şi are să ne mureze ca pe nişte şoareci. Ia mai bine să plecăm, că poate-om avea noroc să ajungem înainte de ploaie într-un loc unde ştiu eu că este o târlă părăsită; de n-or fi stricat-o, avem să găsim o ţî' de adăpost.

Axinia apucă înainte, tovarăşul meu după ea, şi eu rămăsei mai în urmă. Axinia lăsase de astă dată ceva din firea ei de sfârlează şi mergea cuminte la trei paşi înainte de botul iepei tovarăşului meu; şi, deşi nu păşeam tocmai unul pe urmele altuia, părea totuşi că se născuse în noi ceva din firea pieilor roşii; - atâta mergeam de tăcuţi şi atâta călca de uşor şi om, şi cal.

— Şi mai avem mult până la târla ta, Axinio? întrebai, ridicând glasul pe deasupra tovarăşului meu.

— Ajungem amu; iaca, ia, se vede colo în adâncitura ceea, punse ea, arătând cu degetul înainte.

Şi avea Axinia un aşa fel de arătat cu degetul, că parcă tot ce arăta răsărea la vârful degetului ei. La o depărtare, în adevăr, nu tocmai mare, se vedea o adâncitură plină cu bălării înalte, dar nimic mai mult.

Legiuni de nouri cu forme fantastice, ridicându-şi unul de după altul fruntea lor tivită cu aur, cuprinsese acum toată partea cerului dintre apus şi miazănoapte; alţi nouri răsăreau de la lalte margini ale cerului şi, parcă grăbiţi, veneau pe aripi de turi să-şi deie întâlnire, deasupra capetelor noastre, cu tovarăşii lor din apus; şi, deşi pentru noi soarele mai păstra câteva din razele sale, deşi natura din jurul nostru nu se deşteptase încă din încremenirea sa, totuşi umbre prevestitoare de rău învăluiseră şi un vuiet surd şi nehotărât frământa depărtările zărilor. Eu am fost întotdeauna amantul nestrămutat al marilor privelişti ale naturii şi, deşi eram încredinţat că nu voi avea nici un punct de reazem împotriva dezlănţuirii nebune a puterilor văzduhului, simţeam totuşi în sufletul meu o neînţeleasă mulţumire. Nu cred să fi moştenit mare lucru din firea vreunui erou antic; ştiu însă că cumpăna sufletului meu e atât de simţitoare, încât e de ajuns să arunci pe unul din discurile ei un grăunte de siguranţă, oricât de mic, spre a hotărî precumpănirea curajului asupra fricii; şi când te gândeşti că, de astă dată, mă adăposteam sub o manta care de atâtea ori înfruntase biruitor potopurile cereşti; când te deşti că mă umbream sub o pălărie care-şi râdea şi de ploaie şi de soare - înţelege oricine că colosala tragedie a naturii, pe

care stihiile se pregăteau s-o joace pe imensa scenă a văzduhurilor, scăzuse în ochii mei la treapta unei drame ordinare şi nu aştam decât ca cortina să se ridice...

Descălecarăm.

Cotigirăm la stânga şi intrarăm în înfundătură sau, mai bine zis, în ceea ce Axinia numea o târlă părăsită.

De părăsită, părăsită era ea, căci cucuta, brusturul şi urzica moartă creşteau în voie, şi cu bună înţelegere domneau peste locul acesta. Întrucât se atinge de existenţa de altădată a vreunei târle, cel mult dacă un colţ arheologic al vreunei opinci rupte mai ridica glasul din gunoiul animal, în care stătea înmormântată până la gât; mai parte, un par al vreunui gard dispărut avea pretenţia să-ţi deştepte în suflet amintirea vreunei vechi coloane de templu, cruţate încă de timpuri; un cerc desfăcut răsărea pe jumătate din mormanele de gunoi heteroclit şi se părea că cheamă încă o dată, în braţele sale, bărbânţa de brânză, pe care odinioară o strânsese la piept.

Un vânt de miazănoapte ne călcase grăbit, şi suflarea lui oasă săpa valuri adânci cu feţe schimbătoare în fâneţele înalte şi înflorite al Şeştinei. Pe sub soarele care numai la depărtate răstimpuri se mai arăta, nouri de plumb îşi târau, cu o iuţeală nebună, umbra lor pe pământ. Vântul îşi îndoise furia şi nici o pată de lumină, jos, nici o pată de azur, sus, nu se mai zărea. Puterile adâncului trăsese în faţa cerurilor perdeaua lor de neguri...

În depărtările pline de umbră, stăteau munţii încremeniţi şi un fulger iute brăzda, ca o cordea de lumină orbitoare, frunţile lor posomorâte... Un tunet mai apropiat şi câteva bobiţe de ploaie rară pe Axinia şi pe tovarăşul meu să-şi ia măsurile cuvenite. În câteva minute caii fură deschingaţi, tarniţele cu pernele lor puse la pământ; iar pe ele, ca pe nişte scaune, se aşezară fiecare de o parte, şi fiecare câte cu o pocladă în spate. Axinia, ce făcu, ce drese, se strânse ghem şi, mică cum era, dispăru aproape toată sub pocladă. Tovarăşul meu, sub ploaia care se îndesea, căuta cât mai iute să-şi adăpostească şi el imensitatea persoanei sale sub poclada prea scurtă şi prea îngustă pentru dânsul; trudă zadarnică: când îşi rea spatele, i se dezveleau genunchii; când o trăgea pe dreapta, stânga-i rămânea goală... şi ploaia se îndesea. Desfăcui repede rul calului meu, luai poclada şi i-o aruncai peste lipsurile celei dintâi.

— Şi acum, defunctul meu amic, zisei eu, cu cine vrei să mai împărtăşesc simţirile adânci, pe care mi le deşteaptă în suflet sublima frământare a naturii? Cine ar crede că sub porcoiul acesta de poclăzi vârgate îşi doarme somnul său de veci vlăstarul cel mai gingaş din viţa blondului Apolone? Tot aşa îmi închipui că trebuie să se fi întâmplat şi cu divinul tău strămoş, sub ploile Arcadiei, când se tocmise văcar la regele Admet.

Nici un răspuns.

Rămăsesem singur în picioare, cu calul de frâu; şi fu de ajuns ca, între mine şi tovarăşii mei de drum, să se întrepună o pocladă, pentru ca, în mijlocul nemărginirii frământate de furia elementelor dezlănţuite, să mi se umple sufletul de iluziunea unei desăvârşite singurătăţi...

Furtuna se schimbase în vijelie şi pe mii de glasuri fantastice şuiera, se tânguia şi gemea a pieire şi a pustiu.

Fulgere lungi de lumină frântă şi orbitoare spintecau adâncurile, fără răgaz; clocoteau văzduhurile de tunete fără răstimpuri, iar rile depărtate ale munţilor păreau că se prăbuşesc sub trăsnetele cereşti; şi ploaia cu picături dese şi măzărate, biciuită de vijelie; ca o pânză fără sfârşit, se depăna pieziş din ceruri pe pământ. Axinia şi tovarăşul meu stăteau înghemuiţi sub poclăzile lor vărgate şi apa ciuruia de pe dânşii în toate părţile. După un ceas de frământare nebună a firii întregi, ploaia începu a se rări şi vijelia a-şi ostoi furia ei; numai din depărtare se mai auzea glasul răzleţ al câte unui tunet; zăbranicul de neguri se rărise, iar printre petele mari de azur ale cerurilor, soarele începuse iarăşi a trimite pământului razele sale. Ca o armată de fantome uriaşe, umbrele nourilor, grăbite şi uşoare, se strecurau din miazănoapte peste Şeştina şi se pierdeau în miazăzi; boabe mari de ploaie limpede atârnau pe firele de iarbă şi, sub razele soarelui, Şeştina lua înfăţişarea unui verde şi înflorit covor bătut în diamante; o răcoare fragedă şi curată împrospăta întreaga fire.

Ploaia contenise de tot şi vântul se potolise.

— Axinio, zisei eu femeii, care ieşise de sub pocladă, murată ca un şoarece, ia vezi de pune şeile pe cai şi să plecăm, că n-aş voi să ne apuce noaptea uzi şi flămânzi. Mai este mult până la Mârcu?

— Ia, a mai hi ca pe la jumătate cât am mers, da o s-ajungem iute, că scoborâm la vale.

În câteva minute caii fură gata. Încălecarăm şi plecarăm.

În mai puţin decât credeam, furăm la Mârcu, în valea Negrei Broştenilor.

JUPÂNEASA ZAMFIRA

Mârcu e un han aşezat pe valea Negrei, cam la jumătate calea dintre Şarul Dornei şi Broşteni.

Eram la 18 iulie, cu două zile adică înainte de iarmarocul de la Fălticeni şi, prin urmare, o mulţime de care ţărăneşti, încărcate cu de-ale vânzării, se opriseră aici din drumul lor spre iarmaroc. În mic, se putea vedea tot comerţul şi toată industria muntelui: oale, chini, mangal, doage, cofe, putini, piei de oaie, sumane, ţăsături groase de cânepă, pânză de bumbac, ştergare de borangic, lăvicere, ţesături mai subţiri de lână vărgată, opinci nelucrate de piele de porc, linguri grosolane, scăfiţi, coveţi, ştiubeie de salcie, chersine şi alte câteva produse ale unei industrii cu totul primitive.

Aşa, călare, cum mă găseam, stătui un moment să privesc cu de-amănuntul la toate acestea.

— Ei, şi ce-ai rămas ţintuit în drum? auzii deodată pe tovarăşul meu, strigându-mi de la spate. Nu cumva ai de gând să te faci negustor de opinci sau de doage?

— Şi de una, şi de alta, scumpul meu spectru; de opinci spre a-ţi pregăti cataligele pentru călătoria pe lumea cealaltă; de doage, pentru a meremetisi pe cât cu putinţă, bărbânţa hodorogită dintre umerii tăi; cine ştie, poate vei fi nevoit să duci lui Pluto puţin lapte acru ca plocon, spre a-ţi face şi ţie loc în al optulea cerc al iadului, lângă Tha÷s, vechea ta amantă, care - pe cât am aflat - face de două mii de ani o baie care nu miroase tocmai a parfum de roze.

— Fără să te măgulesc, trebuie să-ţi mărturisesc, zise tovarăşul meu, că - din câţi cunosc - dumneata eşti cel mai tare în nisme; de astă dată însă o să-mi dai voe să restabilesc puţin ordinea cronologică a faptelor: despre Tha÷s, La÷s, Phrynea şi alte Aspasii, vom sfătui *pleno ventre*; nu bagi de seamă, se vede, că am devenit străveziu de foame?

Descălecarăm la uşa crâşmei; lăsarăm frâiele cailor în mâinile Axiniei şi intrarăm înlăuntru. Un miros de rachiu mă izbi în nas.

Crâşmarul, un român de astă dată, răsărea, ca de obicei, pe jumătate de după tejghea şi, c-o îndemânare vrednică de cel mai desăvârşit Avrum, mânuia un întreg popor de pahare şi de gărăfi. Toate beiele păreau că-şi dăduseră întâlnire şi se vârâseră, pe culori, în sticlele cu rachiu ale crâşmarului de la Mârcu. Cei câţiva dulapi unsuroşi, aşezaţi în chip de mese, pe câte patru picioare bătute în pământ, erau cuprinşi, pe toate părţile, de bărbaţi şi de femei cu măsuri şi cu pahare de rachiu dinainte. În munte vinul nu are trecere; se pare însă că s-a făcut un fel de învoială între vin şi rachiu: rachiul să se bea, iar vinul să-i împrumute paharele; şi după modul cum românul din munte măsoară din cap până-n picioare litrul de

rachiu ce i se pune dinainte, s-ar părea că o singură părere de rău i-a mai rămas - aceea, adică, de a se fi înlocuit patriarhala ocă a lui Cuza printr-o blestemăţie nemţească pe care şi el, de ciudă şi pentru a mai mări cuprinsul măcar în gând, a botezat-o cu numele de „chilă”; şi iată-l deci pe românul nostru din munte bând rachiul, nici cu stamboala, nici cu merţa, ci numai cu chila. Şi se face la noi, în toate zilele şi pe toate drumurile, un foarte hazliu patriotism; se strigă şi se scrie că crâşmarul jidan otrăveşte populaţia noastră rurală; şi, pe tema aceasta, se tună atâta încât ai crede că ultimul cuvânt al regenerării noastre naţionale trebuie căutat în fundul şipului cu rachiu al lui Iţic sau Şloim. E o greşeală. Badea Ion, crâşmarul nostru naţional, are tot atâta de puţini dumnezei, dacă nu chiar mai puţini, decât cel mai perciunat Avrum: păpuşoiul, găina, oul, lăvicerul, năframa, cojocul, sucmanul nimeresc tot aşa de bine drumul spre badea Ion, ca şi spre jupânul Iţic; singura deosebire ar fi poate aceea că otrăvitoarele dresuri ale rachiurilor, în loc de a fi jidoveşti, ar fi în cazul celălalt curat româneşti; şi, deşi lucrul acesta ar fi, în adevăr, un mare pas făcut pe calea regenerării, ar trebui totuşi să se considere că românul, sceptic cum e, dă foarte puţină însemnătate faptului că otrava de care moare e jidovească sau curat românească.

Şi deşi, spre cea mai mare glorie a neamului românesc, ţăranul nostru se pare înzestrat cu un stomac de tinichea, aceasta nu dică totuşi ca bărbaţii de munte să aibă faţa arsă şi îmbătrânită, iar femeile să pară ca nişte capre cu picioarele etice şi cu sânuri lungi, ascuţite şi sălbatice. Mi s-a întâmplat să întâlnesc, de multe ori, babe purtând în braţe copii mici. „Al cui e copilul, mătuşă?” o întrebam eu, dorindu-i cale bună. „A cui să hie? ia, a neu”, răspundea ea cu glas subţire şi înţepat, lăsând să se întrevadă o raghilă ruginită de dinţi, în dosul a două buze albe cu pete roşii-vinete. „Prea cu putinţă, ziceam eu în gând, căci şi copilul însuşi e bătrân...”

— Noroc bun, zisei, intrând în crâşmă, urmat de tovarăşul meu, şi adresându-mă crâşmarului.

— Foarte mulţumim, răspunse el mecaniceşte, şi urmând a deşerta gărăfi şi a umplea pahare şi măsuri de rachiu pentru numeroşii săi muşterii.

Îmi era, în adevăr, foame; dar nu mă ispiteau deloc cei câţiva cârnaţi lungi, colbăiţi, subţiri şi cu pântecele lipit de spate, ce atârnau pe cuie deasupra tejghelei; ai fi zis că lor înşişi le era foame, atâta erau de costelivi!... Oricum, tovarăşul meu îi măsura cu ochii ietori şi lacomi, şi era cât pe ce să întindă mâna şi să înhaţe unul.

— Puţină răbdare, zisei eu, dându-i mâna la o parte, hămesitule antropofag; ia seama că ceea ce vezi înaintea ochilor tăi nu sunt decât toate rudele tale înşirate pe aţă şi spânzurate pe cuie în crâşma de la Mârcu.

Tovarăşul meu mârâi ceva printre dinţi, dar se stăpâni.

— Jupânească, jupânească, zisei eu, strigând pe femeia crâşmarului, care umbla de colo până colo, slujind pe muşterii; jupânească, ia poftim oleacă-ncoace.

Şi femeia se apropie de mine. Crâşmarul se părea că-şi caută de treabă. - Mă rog, zisei eu, când femeia fu lângă mine, am voi să mâncăm ceva; venim de departe şi suntem osteniţi şi flămânzi; n-ai vreo odaie mai deoparte?

Crâşmarul însă, care auzise întrebarea mea şi care cu o repegiune de maestru cântărise câştigul ce i se înfăţişa, zise femeii lui:

— Du pe dumnealor în odaie, Zamfiră, şi vezi ce poftesc. Ne scularăm şi urmarăm pe crâşmăreasă.

Sunt dator să însemn în treacăt că Zamfira lui Ilie Filipoiu, crâşmarul de la Mârcu, se deosebea mult de Sura lui Avrum din Şeştină: statură mijlocie, sprâncene negre îmbinate, păr castaniu, ochi căprii, nasul drept, gura mică, faţa ovală, câte o gropiţă în fiecare obraz când râde, vârsta - 25 de ani... Şi dacă mai adaugi că viaţa sedentară şi bunul trai îi păstrase toată plenitudinea, rotunzimea şi frăgezimea formelor femeieşti, dacă mai adaugi tonurile trandafirii care răsăreau de sub pielea albă şi curată a feţei şi a braţelor ei, apoi cu drept cuvânt te-ar fi prins mirarea şi n-ai fi putut să-ţi dai socoteală cum de se rătăcise această mieluţă ţigaie printre atâtea capre fără barbă.

— Jupânească Zamfiră, zisei intrând în odaie şi adresându-mă crâşmăresei, nu căuta că suntem aşa prăpădiţi; ia pârdalnica as' de ploaie ne-a apucat pe Şeştină şi ne-a murat ca pe nişte şoareci; dumnealui, îl vezi? şi arătai la tovarăşul meu, e căprar în armata lui Vodă, şi eu sunt revizor de drumuri; călătorim pe socoteala stăpânirii şi, fiindcă norocul ne-a adus în casă la dumneata, apoi dă-ne ceva să mâncăm; plătim oricât, numai să fim mulţumiţi.

— Da ce-ţi pofti dumneavoastră? ne întrebă ea.

— Asta-i asta, jupânească Zamfiră; doar ştiu că n-o să ne dai borş de ochi căprii şi friptură de obraji trandafirii; ia dă-ne şi dumneata vrun scrob, vreun borş de pui, nişte brânză cu smântână, dă-ne ceva, că suntem aşa de flămânzi, încât, de mai stai mult cu noi, te mâncăm cât ai clipi.

Şi o strânsei uşor de obraz cu dosul a două degete.

— Da-ţi aştepta o ţâră? mă-ntrebă ea zâmbind şi dându-mi jos mâna cu o lovitură uşoară.

— Da om aştepta şi două, numai cât mai degrabă, că tovarăşul ista al meu are obicei de moare cum apune soarele şi n-aş vrea să moară flămând, sărmanul.

— Îndată, încheie Zamfira noastră, ieşind iute şi trăgând uşa după dânsa. Peste puţin, Axinia intră în odaie.

— Da 'neavoastră, mă întrebă ea, îţi rămânea aici ori mergeţi mai departe?

— Da tu, Axinio, unde crezi că e mai bine de mas? Prin pârloage ori la jupâneasa Zamfira din valea Negrei Broştenilor?

— Cum îţi vrea 'neavoastră.

— Foarte bine, mânem aici. Du-te şi cere să-ţi deie să mănânci; cere

să-ţi deie şi vin, dacă bei; pune-te bine la cale şi, dacă nu-i avea unde dormi, vino aici în odaie.

Axinia păru că vrea să zică ceva, dar se răzgândi, ieşi şi se duse. Tovarăşul meu se lungise cu faţa-n sus pe unul din cele două paturi ce se aflau în odaie şi stătea nemişcat, cu ochii în podele şi cu ceafa rezemată între degetele încleştate ale amânduror mâinilor sale, în loc de pernă. Mă lăsai şi eu într-un cot pe celalt pat; mă simţeam obosit. Peste puţin, uşa se deschise şi jupâneasa Zamfira intră cu ceea ce s-ar putea numi tacâmuri. Trase masa de lângă fereastră în mijlocul casei, aşternu pe ea ceva care semăna a o faţă de masă şi puse două tacâmuri alcătuite fiecare din câte două talgere, unul întins şi altul adânc, care se înrudeau cu farfuriile prin formă, iar cu chinile prin florile lor de smalţ albastru şi gros; furculiţele şi cuţitele, deşi cam ruginite, erau totuşi cuţite şi furculiţe; lingurile de tisă, cu coada în formă de şarpe săpat în lemn, dovedeau munca stăruitoare a vreunui călugăr; iar deasupra tuturor, domnea câte un gros şi mare şervet de cânepă strâns în patru.

— Bravo, jupânească Zamfiră! zisei eu, privind pe crâşmăreasă cum punea masa, şi fără a mă urni de pe cotul pe care stăteam rezemat, bravo! pe cât văd, dumneata ai de gând să ne ospătezi ca pe nişte feciori de domn. Vezi dumneata pe tovarăşul ista al meu, care stă lungit ca o tânjală? Să ştii că, până acuma, el a şi suflat cu gândul o mămăligă întreagă şi-o oală cu borş; pentru el, prin urmare, şi fiindcă suntem, cum s-ar zice, la Sf. Ilie, să n-aduci la masă decât două mere, da ştii d-ta, de cele sântilieşti, pe-o parte gălbii şi pe alta trandafirii şi, dacă fragii nu s-au trecut, n-ai face rău să-i aduci vreo doi, că-i plac straşnic.

— Ei, dumitale nu ţi-e foame, zise ea roşindu-se uşor şi sfârşind de pus masa.

— Cam ai dreptate, jupânească Zamfiră, eu sunt de cei care se satură cu lumina luceferilor de seară.

— Ai să mănânci trânteală de la badea Ilie, zise tovarăşul meu, întorcându-se pe o parte şi cu faţa-n casă.

Crâşmăriţa ieşi şi, după câteva minute, intră cu o femeie după ea, amândouă încărcate cu de-ale mâncării. Ni se puse pe masă o coş- cogea mămăligă pe un fund de lemn, un scrob, la care se păreau că luase parte găinile unui sat întreg, o mare strachină cu caş frământat chiar atunci şi o strachină, şi mai mare încă, plină cu un ocean de borş. Tovarăşul meu se sculă iute, se puse la masă şi începu să mănânce cu o lăcomie şi o furie vrednică de un sălbatic.

— Bine, jupânească Zamfiră, zisei aşezându-mă şi eu la masă, pe cât văd, d-ta îţi baţi joc de noi; am uitat, ce-i drept, să-ţi spun că dlui e Flămânzilă din poveste, care, numai pe-o măsea, pune nouă toare de pâine şi nouă ialoviţi fripte; şi d-ta ne-ncurci c-o lingură de borş şi c-un strop de brânză? Ia stai numai oleacă ş-ai să vezi cum o să sufle într-o clipă şi scrob, şi brânză, şi borş, şi mămăligă.

— Şi d-ta, ce nu-i dai pace? dacă i-i foame, cum n-are să mănânce? - A! Vasăzică pe d-ta, jupânească Zamfiră, te-a pălit mila de dlui! bine, am să te aşez la badea Ilie.

— Ei! Parcă badea Ilie altă grijă n-are.

Şi răspunsul acesta atât de simplu mă lăsă pe gânduri...

„Hm! cugetam eu, pişcând din mămăligă şi sorbind subţire borşul de pe vârful lingurii; mi se pare că jupâneasa Zamfira are ochi destul de căprii şi, dacă cerurile s-ar hotărî să-şi amestece cu mările rea şi adâncimea lor, ar trebui să se ieie puţin după ochii sprintenei jumătăţi a lui badea Ilie de pe valea Negrei Broştenilor; nu ştiu, însă, în cazul acesta, cu ce lumini tainice şi cu ce viaţă arzătoare ar însufleţi ele moarta lor adâncime... Şi în ochii jupânesei Zamfira e atâta taină şi atâta viaţă arzătoare!... Sunt atât de mici gropiţele din obrajii ei când râde!... Am văzut în viaţa mea atâtea sprâncene îmbinate şi totuşi nici unele din ele n-au avut darul de a-mi strânge fiinţa atât de puternic în arcul lor fermecat, după cum găsiră cu cale s-o facă, într-o clipă, sprâncenele jupânesei Zamfira. Toţi trandafirii pământului s-ar vesteji de ciudă dacă s-ar uita la gura mică şi înflorită a crâşmăresei...”

Şi nu băgam de seamă că duceam la gură lingura deşartă şi că, în mod inconştient, luam de două ori din mămăligă şi niciodată din borş. Şi poate că aveam dreptate; căci, mai la urmă, cine pusese pe jupâneasa Zamfira să stea înfiptă în faţa mea şi, mai ales, cine poftise pe sfântul soare, care apunea, să se strecoare prin fereastră şi să amestece nuanţele de aur antic ale razelor sale cu tonurile albe şi trandafirii, care răsăreau de sub pielea fină a femeii acesteia?

— Mă rog, jupânească Zamfiră, zisei eu lăsând lingura, punând mâinile în buzunări şi răsturnându-mă în cumpănă pe speteaza scaunului, mă rog, nu crezi d-ta că soarele, acest Făt-Frumos din poveste, a pierdut urma Ilenei Cosânzene, şi că s-a vârât pe fereastră la d-ta, ca s-o caute? Eu te sfătuiesc să tragi perdeaua, că tare mă tem să nu te văd zburând pe fereastră călare pe-o rază de lumină...

— Ei!... zise ea c-un fel de cochetărie proprie oricărei femei, ia lasă-mă-n pace! Şi un fel de mânie prefăcută se citea în ochii ei. Strânse iute de pe masă şi ieşi.

Peste puţin uşa se deschise şi Axinia intră. - Da...

— Da bine, sfârleaza dracului, zisei eu luându-i vorba din gură, alt drum nu era de mers la Şar?

Axinia se uită lung la mine, neînţelegând de ce-o luam aşa repede. - Cată-ţi treaba, Axinio, zise tovarăşul meu bătând-o uşor pe umăr; nu te speria; ia jupâneasa Zamfira nu-ş' ce-o făcut, nu-ş' ce-o dres cu ochii d-sale cei în floarea fuiorului de cânepă, că l-a săgetat prin inimă. Nu cumva ştii tu să descânţi de săgetătură?

— D-apoi să-i descânte cine l-o săgetat, zise ea jumătate glumind, jumătate muşcată de un fel de gelozie înnăscută oricărei femei.

— Mă rog, zisei eu, pe un ton de o seriozitate silită; n-o să sfârşeşti cu fleacurile? Du-te, Axinio, şi zi cuiva să ne aştearnă ceva pe paturi să ne culcăm, că eu cad de somn. Tu unde te culci?

— Da m-oi culca şi eu undeva.

— Foarte bine, numai să nu te culci cu nasul la stele, să te găsesc mâini dimineaţă cu fluier de argint între dinţi; nu de alta, da n-aş vrea să-ţi văd iepele şi pe cuconaşul ist tânăr bocindu-te.

— Lasă, nu purta 'neata grijă de asta, zise ea roşindu-se uşor şi ieşind din odaie.

Peste puţin, jupâneasa Zamfira şi cu Axinia intrară cu de-ale aşternutului. Puseră pe fiecare pat şi la căpătăi câte o pernă mare şi vârtoasă, iar în lung câte două poclăzi una peste alta, una ca prostire şi alta ca ogheal. Ni se puse pe masă un sfeşnic de lut cu o lumânare de seu şi câteva chibrituri.

— Iaca aşa, jupânească Zamfiră, zisei eu uitându-mă la paturi, nici împăratul turcesc nu cred c-o să doarmă noaptea asta mai bine decât noi. Un lucru numai: cu poclada asta - şi arătai pe cea cu care era să mă învelesc - s-a mai învelit cineva?

— D-apoi ne-am învelit noi, răspunse ea, uitându-se lung la mine şi neînţelegându-mi rostul întrebării.

— Nu glumeşti?... Chiar d-ta singură, jupânească Zamfiră?

— Ei, zise ea ca înţepată de întrebarea mea, d-tale ţi-i de glumit, nu ţi-i de dormit.

— Ba deloc, jupânească Zamfiră; eu n-am glumit de când sunt.

— Ba, jupânească Zamfiră, întrerupse tovarăşul meu, ia să-ţi spun eu una şi bună: vrei să n-auzi la noapte trăsnind pe acoperământ şi rogind prin pod? unge ferestrele cu usturoi şi pune cruce de ceară galbenă pe borta cheii; altmintrele, toate bufniţele şi toate cucuveicile, de pe unde-or fi, toate-or să se strângă în preajma casei d-tale; ş-ai să vezi sclipind toată nopticica lumini albastre pe la fereşti... Trebuie să ştii că dlui îi lunatic şi noaptea stă la sfat cu strigoii, cu bufniţele şi cu liliecii.

— Da poate că n-a mai hi tocmai aşa cum spui d-ta, zise ea cam în bătaie de joc.

— Vasăzică...

Şi tovarăşul meu, îşi puse mâinile la spate şi privi pe crâşmăreasă drept în ochi.

— Vasăzică, zisei eu apucându-l de vârful urechii şi făcându-i vânt, vasăzică, stânga-mpree... jur! şi la culcare... marş!

Amândouă femeile ieşiră din odaie râzând cu hohot.

Când ne scularăm dimineaţa, soarele încă nu răsărise; caii erau dinaintea crâşmei şi Axinia-i înşeuase. Badea Ilie şi jupâneasa fira erau sculaţi şi trebăluiau prin crâşmă.

Plătirăm şi ieşirăm să plecăm.

— Apoi mai rămâneţi sănătoşi, zisei încălecând şi cârnind calul spre

drum.

— Să mergeţi sănătoşi şi drum bun, ne doriră într-un glas badea Ilie şi jupâneasa Zamfira, şi mai poftiţi când v-îţi intoarce, adăugă aceasta din urmă.

— Bucuroşi, să vă găsim sănătoşi! Plecarăm.

Pentru întâia oară poate în zilele mele, mergeam pe un drum de munte în o strălucită dimineaţă de vară, fără să-mi dau seamă de frumuseţea locurilor ce străbăteam... Gândurile mele rămăseseră departe de mine... Şi cine ştie cât aş fi mers astfel, dacă tovarăşul meu nu s-ar fi însărcinat să mă smulgă dintr-un soi de toropeală sufletească...

— Ei! bătrânule Isac Lachedem, îl auzii deodată strigând de la spatele mele, ei! legendarule jidov rătăcitor, ia priveşte şi-mi spune, te rog, dacă, sub cerul veşnic de primăvară, care pluteşte peste fericitele văi ale Caşmirului d-tale asiatic, unde închipuirea a aşezat raiul pământesc, ai văzut un răsărit de soare sau o privelişte mai măreaţă decât pe valea Negrei Broştenilor noştri? Oare Himalaiele şi Hinducuşii misterioasei d-tale patrii îşi înălţau mai mândri spre cerul limpede piscurile lor aeriene? şi aurul idealizat al razelor de soare poleiesc acolo mai cător decât aici creştetele lor neguroase? Oare e acolo mai molatic şi mai cu măiestrie ţesut din ceaţă şi lumină vălul străveziu şi imens aruncat de D-zeu peste adâncuri? Oare spiritul, care sufla peste ape în zorile creaţiunii, era mai dulce şi mai lin decât adierile depărtatului nostru apus? În ce pârâu de rece şi curgătoare rouă a pus natura un suspin mai adânc de dureroasă dragoste decât în glasul Negrei Broştenilor noştri? Şi dacă, faţă de toate acestea, rămâi încă nepăsător, dacă idila biblică a lui Boaz şi Ruth nu-ţi înfloreşte închipuirea, dacă din zarea veacurilor nu-ţi răsar în suflet ochii negri ai indianei Tamar, dacă nu întrevezi sub alba stolă asiriană chipul fermecător al chaldeianei Rachel, dacă, în sfârşit, sufletul d-tale mai rămâne, faţă de toate acestea, lănţuit în sânul crâşmăresei cu ochi în floarea fuiorului de cânepă...

— Dacă toate acestea se întâmplă sau nu se întâmplă, îl rupsei eu, tu rămâi totuşi cea mai mare secătură din univers...

— Tocmai când...

— Tocmai când şi destul, ori te umflu de urechi.

— Foarte bine; iată un argument în faţa căruia trebuie să-mi plec capul şi...

— Să taci...

ION RUSU

După un ceas de drum, ajunseserăm la gura Dârmocsului, un pârâu care-şi face drum prin cotiturile de miazăzi ale munţilor şi se varsă, pe dreapta, în Neagra Broştenilor; iar în unghiul pe care-l formează Dârmocsul cu Neagra se află aşezată crâşma. O singură grindă înalt suspendată, rămăşiţă a vreunui pod desfiinţat de vechime, unea cele două maluri ale Negrei, ca un fel de punte aeriană. Noi tăiarăm prin apă, suirăm malul drept şi ne îndreptarăm spre crâşmă; iar Axinia, deşi apa nu era mai adâncă decât până la genunchi, pinsă de natura ei de veveriţă, găsise nimerit să treacă pârâul pe punte; şi, când ne uitarăm noi îndărăt, o văzurăm prin aerul înalt, străbătând, cu pas uşor şi sigur, grinda îngustă de peste Neagra.

— Bine, custura lui Scaraoschi, îi zise tovarăşul meu, când ea ne ajunse din urmă, dar dacă te duceai de-a tumba în apă? Adică tu nu poţi trece peste Neagra decât numai prin văzduh? Ori vrei să nu-ţi vadă lumea picioarele? Să-mi fi spus, că te luam călare.

— Ia dă-i pace, îl întrerupsei eu; Axinia a făcut, se vede, multe păcate şi se deprinde, de pe lumea asta, ca să treacă peste cele nouă vămi ale văzduhului din lumea cealaltă. Nu-i aşa, Axinio?

— A hi, răspunse ea înţepat.

Descălecarăm dinaintea crâşmei.

Până ce Axinia să vadă de cai, noi ne aşezarăm la o masă, sub umbra unui mesteacăn. În crâşmă, tot la o masă, chefuiau câţiva ţărani. Mai deoparte, ca la o zvârlitură de băţ, o mulţime de femei erau strânse ciotcă şi făceau nu ştiu ce. Axinia luase şeile de pe cai, îi legase la gard, le dăduse puţină iarbă şi se întorsese unde eram noi.

— Ia vezi, fată hăi, dacă putem găsi ceva de-ale mâncării la crâşma asta. Axinia se râsuci într-un picior, plecă şi dispăru în crâşmă. Peste câteva minute se întoarse.

— Vai de mine! zise ea speriată şi cu mâna la gură, vai de mine! Ion Rusu i-aici...

— Ei, şi ce te apucă, fa? Ce-i cu Ion Rusu al tău? o întrebai eu. - Ion Rusu din gura Dârmocsului...

— Foarte bine, din gura Dârmocsului; dar, în sfârşit, cine-i Ion

Rusu al tău, de parcă te-au apucat toate năbădăile?

— D-apoi'neata ştii? să te ferească sfântu de el, când îi cu chef; se leagă de toată lumea ş-un sat întreg n-are ce-i face.

— Ei, şi de asta te-ai speriat?

— D-apoi?

— Bine, bine, o să vedem; pân-atunci, ia vezi, nu ne mai aduce ceva să mâncăm?

— Iaca vine.

În adevăr, crâşmarul, un român cam de 40 de ani, venea cu de-ale mâncării.

— Bună ziua, prietene, îi zisei eu, când fu lângă noi.

— Mulţumim d-voastră! ne răspunse el scurt, punând, fără altă vorbă, dinaintea noastră o pâine uscată, o bucată de cârnaţ şi mai uscat încă, nişte brânză într-o strachină şi o legătură de ceapă verde.

— Da vin îţi pofti? ne întrebă el.

— Deocamdată să ne dai apă rece; suntem înfierbântaţi de drum; vinul o să-l cercăm mai pe urmă.

Şi, nepăsător, ne lăsă şi, cu paşi greoi şi largi, se întoarse în crâşmă. - Ia cearcă-ţi dinţii în cârja ias' de corn a bunică-ta, fa Axinio, zisei eu, dând femeii o bucată de cârnaţ, uite pâine, uite ceapă, uite brânză, mănâncă, sfârleaza lui Scaraoschi, până ce nu dă Rusu cu crucea peste tine. Auzit-ai de Ivan Turbincă? Ei bine, să ştii tu că acela era tot rus şi-l chema tot Ion, ca şi pe Rusu tău; şi avea o tolbă blagoslovită de Dumnezeu, în care vâra pe toţi dracii. Pe cât am aflat, şi Ion Rusu din gura Dârmocsului are o tolbă, în care s-o hotărât să te vâre şi pe tine, cu dracii tăi cu tot.

— Ei, 'neatale ţi-i a pruji, da 'neata ştii pe Ion Rusu? las' c-ai să vezi.

— Cine ţi-a spus ţie că nu-l ştiu, fa? D-apoi eu nu-s rus? - 'Neata rus?...

— Ba încă de cei cu coadă, Axinio.

— Ei las'... zise ea uitându-se la mine cu un zâmbet de ironică neîncredere şi oprind la jumătate cale spre gură o ceapă, din care mai muşcase o dată.

Sfârşisem aproape de mâncat, când îmi aruncai, din întâmplare, ochii spre crâşmă. Un român de o înfăţişare atletică, care, deşi în crâşmă, se părea totuşi acasă la dânsul, umpluse golul negru al uşii şi, cu picioarele desfăcute în compas pe pragul dedesubt, stătea şi se uita ţintă la noi; cu o mână la spate şi cu alta răsucindu-şi o musteaţă stufoasă şi galbenă, părea că plănuieşte ceva, de sub cămaşa lui albă şi scurtă până deasupra genunchilor, de sub brâul verde şi lat ce-i încingea şalele, de sub iţarii lui creţi şi curaţi, răsărea o musculatură sculpturală, care ar fi făcut gloria unui statuar; un cojocel scurt, fără mâneci, aruncat cu neîngrijire mai mult pe-un umăr, se silea să pere nişte spate, pe care, ca şi pe umerii anticului Atlas, s-ar fi putut rezema cerurile; o frunte netedă şi largă se ivea în trei pătrimi de sub căciula lui mare şi neagră, care, cu greutate, se ţinea în cumpănă cam pe ceafă, cam pe-o ureche; iar piepţii albi ai cămăşii lui întredeschise la gât şi dinainte păreau prea strâmţi pentru sânurile lui puternice... Să fi avut 40 de ani.

— Nu cumva acela-i Rusu tău, Axinio? întrebai eu pe femeie, arătându-i-l.

— Ba el, uci...

— Taci că te-aude şi te vâră-n tolbă, prâsnelul naibii. - Iaca vine, zise ea speriată, şi voi să plece.

O apucai de mânecă şi o ţinui pe loc, fără a zice nimic. Ion Rusu părăsise, în adevăr, privazul uşii şi, cu paşi greoi şi legănaţi, se îndrepta spre noi. Din chipul cum mergea şi cum se ţinea Rusu, înţelesei repede că nu era beat, ci numai cu chef, adică cum îi şade românului mai bine, dar şi cum era mai de primejdie, după spusa Axiniei. Şi cu tot gustul de bucluc şi de gâlceavă, ce se citea pe faţa lui, nu mă putui totuşi opri de a mă simţi atras către acest om plin de viaţă şi cu tot sufletu-i vesel în ochi şi pe figură. Mă hotărâi să-i iau apa de la moară.

— Bună ziua, Rusule, îi zisei când fu la câţiva paşi de noi.

Rusul nostru se opri pe loc şi, cum era el cu mâinile înfipte în brâu în loc de buzunare, rezemat mai mult pe piciorul stâng şi cu dreptul înainte şi puţin cam slobod, mă privi un moment fără a-mi răspunde, după obicei, la bună ziua mea.

— Mulţumesc d-tale, zise el, în sfârşit, scoţând dreapta din brâu şi răsucindu-şi musteaţa stângă; da adică de unde mă cunoşti d-ta, cucoane, de-mi zici aşa deodată pe nume, mă întrebă el cam răstit şi privindu-mă ţintă.

— De un'te cunosc? Bravo, Rusule! zisei eu sculându-mă, piindu-mă de el şi bătându-l uşor peste umăr; da cine nu cunoaşte pe Ion Rusu din gura Dârmocsului? Oare este un român mai verde şi mai chipeş, pe toată valea Negrei Broştenilor, decât Ion Rusu din gura Dârmocsului? Doar cred că satul de frica lui ştie şi nu de-a buhaiului popii; şi mi se pare mie că fetele şi nevestele se cam sfădesc după musteţile tale cele galbene şi stufoase; uite, biata Axinia numai te-a văzut ş-a şi apucat-o tremurul lui Cain.

— A! haaa! Axinia din gura Borcii, zise el făcând un pas spre femeie şi privind-o scânteietor; ia mai stai tu, fa, să-ţi sucesc eu gâtul ca la şopârle amu; ce cauţi tu aici?

Axinia, sprintenă cum era, o rupse de fugă.

— Ia ascultă, Rusule, zisei eu apucându-l de braţ, las' că i-i suci gâtul mai pe urmă.

Şi cum se uita Rusu după Axinia, care fugea, dădu cu ochii de grămada de femei strânse ciotcă mai deoparte, împrejurul a nu ştiu ce.

— A! ha! zise el, iar a venit aici cotoroanţa de vrăjitoare.

Şi pe cât îi îngăduia starea lui de ameţeală, se smulse din soarea mea şi se îndreptă repede spre grămada de femei.

— Ia mai staţi să v-arăt eu amu, ameninţă el de departe.

— Iaca Rusu! iaca Rusu! auzii strigând speriat pe o femeie din grămadă. Toate femeile întoarseră capul si, când văzură pe Rusu venind, iute se sculară ş-o împunseră de fugă care încotro. O babă, care părea că formase centrul grupului de femei, se sculase şi ea, strângea repede nu ştiu

ce şi, pe cât îi îngăduiau bătrânele ei picioare, o luă şi ea la fugă spre Neagra, îşi ridică fusta până la genunchi, intră în apă şi, luptându-se cu repegiunea curentului, se silea să ajungă cât mai iute la malul celălalt. Nu cunosc obiceiul câinilor de vânat, dar îmi închipuiesc că tot ca şi Rusu trebuie să fi rămânând pironit un ogar care vede o sută de iepuri ţâşnind deodată din toate părţile şi nu ştie după care să se ieie. Şi Rusu, mânios şi ruşinat, poate, de neizbânda sa, se întorcea mai încet decât se dusese.

— Da ce-i, Rusule, zisei eu, când fu lângă noi, ce te-ai apucat de speriat femeile satului?

— Ce-i?... D-apoi că doar n-oi da eu cu crucea peste spurcăciunea cea de cotoroanţă, zise el arătând spre baba care trecea Neagra prin vad; şi o sudalmă, care dovedea că Rusu nu era în termeni tocmai excelenţi cu crucile, cu dumnezeii, cu icoanele şi cu tămâia, căzu ca o grindină pe capul babei, care trecuse apa şi se depărta repede pe drum la vale. Am să-i descânt eu de baghiţă unde-o miruit-o cu lapte acru popa ei cel ţigănesc.

— Da ce ţi-o făcut baba, Rusule, de-o tămâiezi aşa?

— Hei! d-apoi că doar asta-i Marula, vrăjitoarea din Păltiniş; după ce poartă toată noaptea pe Sarsailă după gât, vine de-ncheagă apa prin sate.

— Las-o la pârdalnica, dacă-i vrăjitoare, măi Rusule, că ţi-a face vreo farmazonie şi te-i trezi într-o bună dimineaţă din om neom.

— D-apoi că doar nu mă tem eu de farmazoniile ei; eu îs cântărit în ziua de Paşti şi nu se prind de mine drăcoveniile ei.

Şi-mi închipui că Rusu trebuia să fi fost cântărit şi în ziua de Crăciun; căci îmi făcea impresia unui om care era în stare să zvârlă cu barda şi în D-zeu, şi în dracu.

— Hei! Axinio, fată hăi, hai vino-ncoace, zisei strigând pe femeie, care sta lungită pe iarbă mai încolo, la o depărtare anume aleasă în vederea Rusului; hai, vino-ncoace, că Rusu s-a hotărât să-ţi sucească gâtul mai târziu.

Axinia se sculă şi, cu băgare de seamă, se apropie de noi pe la spate.
- Ia du-te şi spune crâşmarului să vie cu socoteala, îi zisei cându-mă la ea.

Axinia făcu un ocol larg şi chibzuit pe la stânga Rusului, de la care nu-şi luă ochii, până ce nu se simţi în afară de sfera primejdiei şi, apropiindu-se de uşa crâşmei, strigă pe crâşmar, fără a intra înlăuntru. Acesta veni numaidecât, plătirăm şi ne scularăm să plecăm.

— D-apoi că doar n-îţi pleca 'neavoastră fără să vă opriţi pe la palaturile Rusului, zise acesta înfingându-şi provocator amândouă mâinile în brâul său verde şi lat.

„Rândul nostru”, cugetai eu...

— Nici nu rămâne vorbă, Rusule, să trecem noi prin gura mocsului şi să nu vedem palaturile Rusului, se poate? Numai să mergem mai repede că ne-apucă noaptea şi trebuie să fim în tă-seară la Şar.

— Da ce-aşa mare grabă, mă rog? Doar Şaru n-o să fugă peste graniţă; tot acolo o să-l găsiţi şi mâini dimineaţă.

— Aşa-i, Rusule; dar, vezi tu, noi suntem cu trebi de-ale stăpânirii şi nu putem întârzia.

— D-apoi că, de, nu-i hi dumneata ingineriu care croieşte şuşaua? - Ba, de nu ţi-ar fi cu supărare, Rusule, chiar eu sunt cel cu şuşaua; uite, şi arătai la tovarăşul meu, dumnealui e storăş la suprefectura de la Broşteni şi are de dus nişte porunci la primăria din Şar.

Rusu se uită lung şi bănuitor la tovarăşul meu.

— Mă!... izbucni Rusu deodată, făcând un pas spre tovarăşul meu, care, în faţa acestei explozii de o familiaritate îndoioasă, făcu şi el un pas îndărăt. Mă storăş, 'mi-ţi tămâia şi parastasu...

Şi nelăsându-l să mai adauge a cui anume tămâie şi parastas:

— Ian ascultă, Rusule, zisei eu, am luat pe storăşul aista de la suprefectura din Broşteni, cu chezăşie c-am să-l dau înapoi cu nele nerupte; şi tu, fiindcă n-ai sucit gâtul Axiniei, ai voi să-mi vâri storăşul în spărieţi? Fii cuminte şi ia, mai bine, hai să vedem rile Rusului din gura Dârmocsului.

— Mă storăş...

— Hai, Rusule, hai, zisei apucându-l de mânecă şi trăgându-l mai mult cu sila după mine.

— Da de unde găsişi dihania asta cu musteţile roase de molii? zise el aruncându-şi încă o dată ochii spre tovarăşul meu şi du-se a fi mai mult târât decât să meargă de bunăvoie.

— Bravo, Rusule! d-apoi de ce-a mai lăsat D-zeu molii pe pământ? Ia, ca să mai roadă şi ele câte-oleacă de musteţi, pe unde găsesc. Ş-apoi doar nu-i fi vrând tu să aibă toată lumea musteţi ca tine; a cui e vina, dacă tu te-ai dus cel întâi, când a împărţit D-zeu musteţi oamenilor pe pământ?

— Hm! făcu el răsucindu-şi cu mândrie musteaţa-i galbenă şi stufoasă. Şi cât pe ce s-o păţească tovarăşul meu din pricina musteţilor.

Ajunserăm la palaturile Rusului. Nu e vorbă, aceste palaturi nu erau împrejmuite cu ziduri, metereze şi bastioane tocmai medievale; în schimb, însă, un gard de răzlogi, veşnic beat, de-abia se ţinea pe picioare şi, cutreierând locuinţa Rusului, şovăia şi se cumpănea cât de cât să cadă; pe alocurea chiar, vacile şi porcii, cu un dram de îndrăzneală, ar fi putut sări neopriţi pe domeniile Rusului; se vede însă că nici cucuta, nici brusturul, nici urzica moartă şi nici hreanul porcesc nu ispiteau fie foamea unora, fie lăcomia altora. Şi, deşi am fi putut tăia de-a dreptul spre locuinţa Rusului, prin una din miile de spărturi făcute de vechime sau putrejune în gardul de răzlogi al despotului de la Dârmocs, avurăm, totuşi, înţelepciunea de a intra pe poarta de onoare; sărirăm, cu alte cuvinte, peste un pârlaz cu două trepte, înţepenite fiecare pe câte doi ţăruşi înfipţi în pământ şi fiecare treaptă străbătând prin gard de o parte şi de alta; şi mi-nchipui că Rusul nostru trebuia să fi numărat printre strămoşii săi vreun Oleg sau Rurik, deoarece izba sau, mai bine zis, cocioaba lui nu se părta deloc de tipul patriarhal al primelor locuinţe slavice; cel mult, dacă vechimea îi dăduse o

brâncă şi, hâind-o într-o parte, îi hâise, în acelaşi timp şi în sens oblic, liniile odată perpendiculare ale uşii şi ale ferestrelor sale; aşa încât acestea, ca o gură şi doi ochi de un alt gen, apucate parcă de spasmuri, se strâmbau la trecători. Şi, dacă Rusu nu avea femeie şi copii, avea cel puţin o familie: un purcel, cu o rămăşiţă de murdărie pe sfârcul râtului, răsări de după casă şi, cu gâtul întins, veni grohăind până sub genunchii noştri. O găină şi un cocoş scurmau, mai deoparte, ca pe propriile lor domenii, gunoiul heteroclit din jurul unei coteneţe sparte, iar, din când în când, câte o rândunică, venind la cuibul său, se înfigea ca o săgeată în capătul înnegrit al grinzilor de brad, ieşite afară de sub vechiul mânt de şovar.

— Bravo, Rusule! zisei eu, îmbrăţişând cu privirea tot cuprinsul lui domestic; ştii că-mi plac palaturile tale?

— Hm... făcu el răsucindu-şi eterna-i musteaţă stufoasă şi galbenă; ia poftiţi ş-îţi sta o ţâră; şi ne arătă prispa jerpelită a cocioabei lui.

— Mult n-om sta, Rusule, zisei aşezându-mă pe prispă, că ne grăbim; ia, cât om face o ţigară; tu fumezi? Şi-i întinsei tabachera.

— Mulţumesc d-tale. Eu nu beu tiutiun.

Şi se puse şi el pe prispă între mine şi tovarăşul meu,

— Mă!... izbucni el deodată, întorcându-se răstit la tovarăşul meu, care se mulţumi, de astă dată, să tresară şi să scape, cât pe ce, dintre degete, ţigara pe care se pregătea s-o aprindă.

— Bine, Rusule, zisei eu, apucându-l cam pe după gât, da dacă mi-i sperla storăşul şi l-a apuca frigurile, cu cine mă duc eu pân'la

Şar? ia lasă-l şi spune-mi, stai tu singur în palaturile aistea?

— D-apoi? şi, după un moment de gândire, uitându-se ţintă la mine: Mă rog, zise el, d-ta eşti chiar inginerul cu şuşaua?

— D-apoi doar ţi-am spus o dată, Rusule; ce? vrei să ţi-o spun de două ori?

— Apoi, dacă-i aşa, cum îi veni cu linia pe-aici, să pui să taie colţu ist de deal, că se năruie peste mine, zise el, arătându-mi cu degetul spre drum şi drept în faţa cocioabei lui.

În unghiul repede, ce făcea drumul de la apus spre miazănoapte, intra, în adevăr, înalt şi ameninţător, piciorul unui deal cu povârnişul sfărâmat, semn că dealul se lăsa încet la vale pe pătura lunecoasă de lut, ce-i slujea de temelie.

— Bucuros, Rusule, zisei, uitându-mă la piciorul cel de deal şi dându-mi aerul că mă gândesc asupra lucrului; după aceea scosei carnetul şi trasei cu creionul câteva linii fără înţeles. Bine, Rusule, continuai eu, cu aerul celui mai desăvârşit inginer; bine, îţi duiesc c-o să caut să nu se năruie dealul peste tine; dar ia să plecăm, că ne apucă noaptea; când m-oi întoarce, o să trec iar pe-aici, Rusule; am prins dragoste de tine, şi pace.

Rusul îşi răsuci de astă dată amândouă musteţile sale cele bene şi stufoase şi se păru că rămâne un moment cu ochii în pământ

şi gânditor; apoi, repede:

— Să mai aşteptaţi numai o ţâră, zise el, sculându-se, tându-se spre uşa cocioabei şi intrând înlăuntru.

— Mă storăş... zisei eu cu glas înăduşit şi simulând un ghiont către tovarăşul meu; mă storăş... 'mi-ţi tămâia şi parastasu...

Tovarăşul meu se mulţumi să-mi întoarcă o pereche de ochi, sub fulgerele cărora s-ar fi topit piscurile de granit ale Horebului, şi era pe punctul de a formula un răspuns, sub trăsnetul căruia s-ar fi zguduit din temelie turnul Faselus; dar nu avu timp; Rusul apăru în cadrul strâmt al uşii cu amândouă mâinile strălucind de un fel de unsoare şi aducând ceva rotund şi învelit între două frunze de brustur.

— Ia na de colea, mă storăş, zise el punând, fără multă ceremonie, boţul în mâinile tovarăşului meu, că doar nu-ţi pleca cu mâna goală de la palaturile Rusului, continuă el, aşezându-se iar între mine şi tovarăşul meu.

„Cu mâna goală?... cugetai eu; nu cumva Rusu dracului ne ia drept cerşetori?”

— Şi cu ce ne dăruieşti tu, Rusule? ce-ai pus tu în frunzele cele de brustur?

— Ce să pun? ia o ţî' de unt de la oiţele mele; he, hei! parcă ce? crezi d-ta că Rusu-i aşa numai cu degetu?

Şi la un moment dat, ne trezirăm, şi eu, şi tovarăşul meu cu labele unse ale Rusului căzând greu şi în toată lăţimea celor cinci degete răsfirate ale lor, pe spatele noastre, ca semn al unei liarităţi, la care Rusul binevoise a se scoborî până la noi de la ţimea darului princiar înfăţişat prin boţul de unt de oaie... Şi pecetea de unsoare a Rusului, tipărită pe spatele noastre, rămase neştearsă; iar surtucele noastre, păstrând-o ca amintire, trăiră şi muriră cu ea.

Apoi, trăgându-mă spre el cu acea căldură de dragoste tanee, ce se naşte la unii oameni sub imperiul băuturii:

— Mă... ingineriu... zise el, vârându-şi faţa lui mustăcioasă până sub nasul meu; mă ingineriu... 'mi-ţi tămâia şi parastasu... şi scrâş- nind din dinţi îşi înfipse ochii lui albaştri uşor injectaţi până-n fundul ochilor mei.

— Bine, Rusule, zisei eu cu răceala proprie mie în împrejurări grele, ia să lăsăm tămâia şi parastasele pe seama popii; deocamdată, şi fiindcă mă grăbesc, adăugai sculându-mă în picioare, spune-mi lămurit pe unde vrei tu să tai linia drumului? Să tai dealul sau mai bine să fac un zid ţapăn de piatră, care să oprească năruirea dealului?

— Ba să tai dealul.

— Bine; şi scoţând carnetul mă făcui că însemn cu îngrijire

ţele Rusului.

Tovarăşul meu, folosindu-se de încurcătura mea cu Rusul, o ştersese; sărise pârlazul şi încălecase. Când Rusu băgă de seamă că tovarăşul meu se şi suise pe cal, un fel de furie îl apucă; mă lăsă pe mine, se repezi şi sări pârlazul. Tovarăşul meu însă dete călcâie iepei şi o rupse de fugă.

— Mă storăş... Mă storăş... crucea şi icoana... şi se luă după el ca să-l prindă.

— Rupe-o de fugă peste deal, Axinio, zisei femeii, încălecând şi eu repede.

Axinia zbură.

Arsei calul peste şale cu varga şi el înţelese că, de astă dată, trebuia să-mi pună la îndemână toată iuţeala picioarelor sale; plecai în goană. Rusu, care-şi luase nădejdea de la tovarăşul meu, auzind în urmă-i tropotul calului meu, se întoarse şi se aşează în drum aşa, ca să-mi poată apuca, din fugă, calul de dârlogi; când crezui însă potrivit, cârnii puţin calul la stânga şi trecui ca vântul; iar Rusu, în loc să apuce de dârlogi, îmi apucă urma.

— 'Mi-ţi tămâia şi parastasu, îl auzii strigând în urma mea; şi-mi închipui că trebuie să se fi luat în goană după mine toate crucile şi toate icoanele; eram însă prea departe ca să mă ajungă.

Şi când mă gândeam că o singură nesocotinţă a tovarăşului meu dăduse lucrului o întorsătură aşa de caraghioasă!...

— Bine, râsul moliilor, îi zisei ajungându-l din urmă, dracu te punea să pleci fără ştirea Rusului? Mi-ai zădărnicit toată iscusinţa mea diplomatică.

— Eram grăbit, răspunse el cu seriozitatea cea mai desăvârşită, căci am de dus de la suprefectura de Broşteni nişte porunci la primăria din Şar.

— Bine, mă storăş, da de m-apuca Rusu la bătaie?

— Aş fi sacrificat pe altarul umanităţii 25 de parale şi aş fi pus pe

Axinia să te frece cu rachiu şi cu sare; şi, mai la urmă, o bătaie n-ar fi fost tocmai lucru de mirare, de vreme ce orice luptă de fineţe diplomatică se sfârşeşte de regulă cu păruială, când, mai ales, e şi Rusul la mijloc.

— Şi untul?

— I l-am lăsat pe prispă ca să-l trimită majestăţii sale împăratului tuturor ruşilor, spre a-şi unge ciubotele cu el.

— Bine, şi acum, pentru toate aceste isprăvi, care vor forma una din paginile strălucite ale cavalerismului modern şi, în lipsa vreunei Dulcinee de pripas, îţi permit să săruţi în bot pe năzdrăvana ta Rosinantă, care a ştiut cu atâta pricepere să scape din primejdie pe Don Quijotul său.

Un şuierat puternic şi ascuţit sfâşie aerul în urma noastră. Când întoarserăm capul, văzurăm pe Axinia scoborând iute şi sărind ca o

ţarcă peste bolovănişul dealului sfărâmat, răsărind acum întreagă din îndoiturile lui adânci, acum numai tulpanul ei untdelemniu du-i-se pe deasupra; ai fi zis că se luptă cu înecul împotriva unor valuri care se trudeau s-o înghită.

— Ş-ai scăpat cu gâtul nesucit, şopârla naibii? îi zisei eu când fu aproape de noi.

— D-apoi, zise ea gâfâind, parcă mă tem eu de Rusu?... şi roşie ca un rac fiert, - ufff... făcu ea, ştergându-şi sudoarea de pe frunte cu basmaua

ei groasă cu horbotă lată pe margini.

— D-apoi de cine dracu te temi tu, fa? Când tu eşti în stare să te mistui din ochi ca argintul viu, parc-ai avea chitia lui Aghiuţă pe cap? Doar numai Ochilă şi Lungilă din poveste să-ţi poată veni de hac, cât de iute scaperi tu din picioare!

— O! Pârli-l-ar para focului, mustăciosu dracului; nu v-am spus eu? - De spus ne-ai spus tu; dar tot mi se pare că musteţile Rusului te cam gâdilă pe la inimă...

— Da, ducă-se pocnitului cu musteţile lui cu tot, şi să gâdile cu ele pe cine-o mai gâdilit. Las'să se mai lege el de mine, că de nu-l fac alb!... şi roşie ca racul fiert şi ştergându-şi întruna sudoarea de pe frunte cu basmaua ei groasă, ţesea iute din picioare, mergând alăturea cu noi.

— Da ştiţi 'nevoastră că n-ajungem în ia-sară la Şar? zise ea într-un târziu.

— Ei bine, ne-om opri undeva; mai este vrun sat până-n Şar? - Mai trecem prin Păltiniş şi prin Panaci.

Soarele scăpăta spre apus şi umbrele lungi ale munţilor din stânga noastră înaintau încet pe vale înspre munţii dimpotrivă, gând pe pământ o nesfârşită şi capricioasă linie de umbră frântă, tivită cu lumină. Peste înălţimile aeriene din dreapta noastră, frământate de văi adânci ca peste o mare cu valuri încremenite, se întindea feeric şi fără sfârşit o reţea imensă şi fin ţesută din flacările roşietice ale apusului. Un vânt uşor legăna molatic coamele despletite şi gătoare ale mesteacănilor blonzi cu trunchiuri de argint. În iarba înaltă şi de un verde gingaş, aceeaşi suflare săpa unde fugătoare şi înflorite; pe nota domoală şi adâncă a unei orgi colosale, se ridica de pretutindeni, în văzduhuri, şi se pierdea în depărtările albastre un murmur tainic şi neînţeles. Pe calea-i lungă şi fără sfârşit, Neagra luneca pe lângă noi cu undele-i grăbite şi etern murmurătoare... Şi cel mult dacă o rază rătăcită din apusul înflăcărat mai arunca un strop de lumină peste luciul ei cuprins de umbră... Mergeam tăcuţi, iar umbrele noastre, însoţindu-ne pe dreapta, îngânau, cu paşi de uriaş, cadenţa leneşă a mersului nostru. Şi cine ştie dacă înseşi sufletele noastre nu se molipsiseră de o simţire mai cucernică... Cel puţin Axinia îşi strânsese basmaua în geantă, mişcările ei iuţi se liseră, privirile ei neastâmpărate lunecau larg pe împrejurimi şi, amândouă mâinile ei mici încleştate pe baiera de dinainte a gentei, cu pasul ei mărunt şi fin, se conforma, în mod inconştient, după mersul meditativ al cailor noştri...

— Cale bună, bade Gheorghe, o auzirăm noi strigând deodată către un român, care tocmai trecea pe lângă noi mânând boii din carul deşert.

— Mulţumim d-tale, jupâneasă Axinie; da-ncotro?

— Ia, până-n Şar cu 'mnealor. Da lelea Catrina a hi acasă? - Apoi acasă, că n-am mai luat-o.

— Da-ncotro, bade Gheorghe?

— Ia până-n iarmaroc să prefac işti bouleni.

— Da ori ne-a primi lelea Catrina să mânem la 'mneaei în ia' sară? - D-apoi v-a primi, că doar suntem oameni...

— Foarte mulţumim, bade Gheorghe, zisei eu; când ne-om întoarce, o să dăm iar pe la d-ta, cred că te-om găsi acasă.

— Poftiţi când îţi vrea, şi noroc bun, zise el îndemnând boii şi plecând. - Foarte mulţumim şi drum bun, răspunsei, despărţindu-ne.

UN POPAS

Pe înnoptate, ajunserăm în Păltiniş. Casele, rar semănate pe amândouă laturile drumului, începuseră a dormita în mijlocul zilor largi, împrejmuite cu garduri de răzlogi în zigzag; iar pe lângă focurile aprinse mai deoparte, şi ale căror flăcări roşietice jucau capricios în întunericul împrejmuitor, stăteau cei de casă, pregătind cina de seară. Aninat de o cujbă înaltă, atârna, nemişcat, deasupra focului, ceaunul negru într-o baie de flăcări; un câine cu urechile ascuţite şi isteţe, conştient de locul ce-l ocupa în familie, stătea şi el culcat în apropiere, cu botul pe labe şi cu ochii ţintă la foc; un copil cu un băţ lung, mai mult de joacă, scormolea de departe jăraticul, şi o puzderie de scântei se ridica, topindu-se în văzduhul înalt şi întunecos...

— Jupânească Catrină, jupânească Catrină! auzirăm deodată pe Axinia strigând.

Când întorsei capul, o zării prin întuneric, acăţată de un gard de răzlogi şi suită pe el ca pe o scară.

— Jupânească Catrină, jupânească Catrină! şi cu pumnul ei mic bătea repede într-un răzlog care răsuna înăduşit; jupânească Catrinăăăă!...

— Da cine mă strigă? auzirăm noi un glas de femeie întrebând din întuneric, fără a se apropia.

— Eu, jupânească Catrină, Axinia din gura Borcii. Duc pe doi boieri până-n Şar, ş-am înnoptat aici; ne-am întâlnit în drum cu dea Gheorghe, ş-o zis să venim să mânem în ia-sară la 'neata.

— D-apoi că v-iţi duce 'neavoastră, jupânească Axinie, în altă parte, că eu n-am unde să vă culc, răspunse ea scurt, înţepat şi mânios.

— Nu te supăra, jupânească Catrină, zisei eu, că nu-i nime de vină; ia, badea Gheorghe al dumitale a crezut c-are să-ţi fie urât singurică în ia' sară; păcat că nu ne primeşti; când ai şti ce oameni de treabă suntem!...

Drept răspuns auzirăm o uşă trântindu-se.

— Ei, sfârleaza dracului, ai pus-o de mămăligă cu badea ghe şi cu lelea Catrina ta! Unde dracu mânem noi în ia' sară?

— Da las' c-om găsi noi...

— Da, adică, de ce nu ne-a fi primit, fa Axinio?

— Da mânca-o-ar jernii; parcă crezi 'neata că doarme singură când nu i-i omu acasă?

— Da?... Atunci să mergem în altă parte.

Cârnirăm caii şi intrarăm într-o ogradă, care deocamdată părea pustie; înaintând însă puţin, zărirăm la o parte un masiv de umbră. Era o casă. O lumină slabă ţâşnea din loc în loc prin pereţii ei şi, dacă acea lumină ar fi fost mai puternică, ai fi crezut că arde casa pe dinlăuntru. Un câine se însărcină să vestească pe cei din casă despre sosirea noastră. Uşa

se deschise largă, şi un flăcău voinic se arătă în privazul ei luminat.

— Bună vremea, voinicule, zisei eu apropiindu-mă; bucuroşi de oaspeţi?

— Mulţumim dumneavoastră, bucuroşi, poftim, răspunse el gând câinele.

Descălecarăm.

Eu şi tovarăşul meu intrarăm înlăuntru; Axinia rămase la cai.

Pe o vatră mare, plină cu jăratic, sub un horn grosolan, aşezat pe un pop de stejar, un flăcăuan cu pieptul gol şi puternic, cu faţa rumenă şi plină de sudoare, pălea o mămăligă uriaşă. Un capăt de lumânare de seu, înfipt într-un poponeţ de lut, şi cu mucul mai înalt decât flacăra, mijea pe o masă, asemenea unui trunchi de căsăpie; de jur împrejur, pe lângă pereţi, goale, unsuroase şi aşezate pe picioare de lemn bătute în pământ, se întindeau nişte laviţe înguste. Bârnele de brad, din care erau duraţi pereţii fără fereşti, îşi arătau pe alocurea goliciunea lor rotundă şi afumată de sub o lipitură coşcovită de lut galben, mânjit odată cu var. În cotlonul dintre horn şi peretele despre uşă un teanc scorojit de piei miţoase de oaie stătea înghemuit şi umplea casa de un miros zător de stână. Când mămăliga fu gata, flăcăul o răsturnă fierbinte pe o masă mai mică şi rotundă, ce se afla în mijlocul casei. Celălalt flăcău scoase de sub laviţă ceapă, ucise pe masă cu un pietroi nişte sare, aduse nu ştiu de unde o scafă de lemn plină cu brânză şi, poftindu-ne şi pe noi, începurăm a mânca. Fără multe marafeturi, făcurăm cinstea nită cinei frugale a flăcăilor; iar Axinia, intrând cu tarniţele şi cu poclăzile de la cai tocmai la timp, putu şi ea să nu rămâie de căruţă.

Cina fu scurtă. Greul însă începea de aici înainte; erau unele probleme de călătorie, foarte încurcate, pe care însă tovarăşul meu le dezlega cu o iuţeală şi o îndemânare fără seamăn; aşa, de pildă, fu de ajuns ca somnul să-i facă chip pe la gene, spre a-l vedea decât asezând în lung o tarniţă pe una din lăviţi, potrivindu-şi în scobitura ei, plină cu o pernă vârtoasă, capul său mic şi ţuguiet, întinzându-şi ca o râmă firul subţire şi lung al persoanei sale pe laviţa prea lată pentru dânsul, acoperindu-se până peste nas cu una din poclăzi şi, într-o clipă, adormind. Tovarăşul meu era o alcătuire fericită în puterea cuvântului. Axinia umflă şi ea o pocladă şi o pernă fără să zică nimic, ieşi din casă şi se făcu nevăzută. Cât despre mine, care, când e vorba de somn, am de împăcat o sută de ochi, zuiam un loc pentru acest soi de moarte vremelnică. Laviţele erau prea înguste pentru mine şi mă hotărâi deci să mă culc jos la pământ.

— Măi băieţi, întrebai eu pe flăcăuani, da oleacă de fân nu s-a găsi pe la voi?

— Ba s-a găsi, cucoane, cum să nu se găsească?

Şi fără altă vorbă, ieşi din casă unul din ei şi, peste câteva minute, se întoarse cu o coşcogea sarcină de fân. Desfăcui fânul în o pătură groasă, jos în mijlocul casei, pusei şi eu o tarniţă drept căpătăi, mă lungii pe

mirositorul meu aşternut, mă învelii cu poclada rămasă, închisei ochii şi chemai somnul. Cei doi băietani se şi lungiseră cu faţa-n sus şi cu piepturile desfăcute pe locurile de pe laviţe rămase slobode.

Stinsesem lumânarea de mult, şi somnul, cu ameţitoarele lui gâieri, căută să amorţească şi să închege cursul din ce în ce mai încet al gândurilor mele. Eram, poate, pe punctul de a păşi în adânca linişte a somnului, dar mă opri o clipă zgomotul îndesat şi răguşit, ce-l făceau nişte picături, parcă de ploaie, ce-ar fi căzut de sus, rar şi îndesat, pe poclada cu care eram învelit. Poate că afară ploua în adevăr şi, de prin acoperământul spart, picura înlăuntru. Se poate... În tot cazul scosei mâna de sub învelitoare şi, pipăind, căutai să mă încredinţez... nici urmă de udeală... şi totuşi picăturile nu încetau de a cădea peste mine din ce în ce mai des... Poate că vechimea lucra şi noaptea la desfiinţarea coş- moagei în care mă adăpostisem, şi lutul din coşcovituri cădea peste mine în mici fărâmături... Se poate; scosei mâna de sub învelitoare şi căutai să mă încredinţez... Nici o urmă zgrenţuroasă!... Şi totuşi micile fărâmături nu încetau de a cădea peste mine din ce în ce mai des. O beldie mai îndrăzneaţă din fânul pe care mă culcasem mă înţepă, parcă, la ceafă; întorsei mîna, mă scărpinai şi impresia înţepăturii dispăru. N-apucai bine să-mi aşez mâna la locul ei sub învelitoare, şi înţepături simţii sub genunchi şi pe la subţiori... Aproape în acelaşi timp, altele mă arseră în spate, pe piept şi după ureche... Şi ar fi trebuit să am o sută de unghii, spre a-mi putea apăra părţile atacate. Ca culme, simţii pe lungul nasului şi pe curmezişul frunţii mele urma gâdilitoare a unui mers uşor şi grăbit... „O călătorie pe nasul meu? Iată, în adevăr, ceva cu totul original”, cugetai eu. Şi nu mă dumeream, deocamdată, care să fi fost natura fiinţelor silfice, ce lunecau atât de ideal pe căile fără de urmă ale frunţii şi ale nasului meu... Sării ars şi aprinsei capătul de lumânare...

Priveliştea ce se înfăţişă ochilor mei îmi deştepta în suflet şi groaza şi admiraţia. Întreg peretele din preajma culcuşului meu dispăruse sub negre şi nesfârşite legiuni de ploşniţe late şi pântecoase, care, în pas de voie, urcau la deal drumul bagdadiei; şi, deoarece ploşniţele trebuie să fie mai vechi decât omenirea, mi-nchipui că meşteşugul şi înţelepciunea lor războinică trebuie să fi slujit de noimă măiestritelor alcătuiri ale armatelor omeneşti. În adevăr, aproape de bagdadie, câţiva din ploş- niţoii cei mai iscusiţi erau trimişi în recunoaştere şi, pipăind drumul, deschideau marşa neguroasei armate; în frunte şi pe flancurile legiunilor se ţineau alţi ploşniţoi negri, graşi şi pântecoşi, care păreau că se bucură de înalte grade ierarhice; iar duiumul armatei, în lungi, tăcute şi negre şiruri, urca la deal încet şi cu pas chibzuit; rezervele, care se ţineau la urmă, erau alcătuite din tineretul blond şi roşiatic al naţiunii, înşiruit şi el după vârstă, aşa încât, la coada urdiei, furnica iute şi neastâmpărat o sumedenie de ploşniţe mici cât gămălia boldului, prin a căror piele subţire transpira sângele roş şi nemistuit încă, pe care-l supseseră cu o zi mai înainte. Ajunse la bagdadie

şi în dreptul poclăzii mele, ploşniţele, cu o neînchipuită iscusinţă, păreau că calculează perpendiculara şi, cu o preciziune matematică, dându-şi drumul de sus, cădeau drept peste învelişul meu. Numai atunci îmi putui da seamă de picăturile îndesate, ce căzuseră din pod asupra mea, şi nu-mi rămase decât admiraţiune pentru iscusinţa cu care aceşti mici, negri şi crânceni duşmani de noapte ştiuse să lase drumul anevoios al culcuşului meu de fân, pentru drumul strategic al bagdadiei... Oricum, umflai tarniţa şi poclada şi ieşii afară... Iar „visătoarea nopţii regină", care, în drumul său etern, plutea pe seninul adânc al cerurilor, avu de astă dată prilejul să mă privească, din înălţime, în haina pe care nimeni n-o poate lua omului din spate; iar câinele de gazdă, drept pe picioarele de dinainte, se uita la mine când cu un ochi, când cu altul, neputându-şi da seamă pentru ce-mi vânturam eu aşa de deznădăjduit bulendrele în aer... Mă îmbrăcai şi, de nu mi-ar fi fost gândul plin de ploşniţe, cine ştie dacă nu m-aş fi apucat să fac risiri de dragoste „reginei blonde a nopţilor", deoarece prea galeş şi prea trist se uita la mine din înalta împărăţie a umbrelor. Găsii însă mai nimerit să plănuiesc un loc unde să-mi pot sălăşlui, pentru ce-mi mai rămânea din noapte, zvânturata mea persoană.

— Măi Tărcuş sau Grivei, zisei, adresându-mă câinelui; fiindcă tu eşti singura fiinţă din univers, care cunoşti nefericirile mele din noaptea aceasta, fă bine, te rog, şi-mi arată drumul spre vreo căpiţă de fân oarecare, de vreme ce tu trebuie să ţii un catastih în regulă de toate culcuşurile mai călduroase din ograda stăpânilor tăi. Şi blând îl netezii pe cap; iar el, scheunând uşor, dădu repede din coadă şi părea că se sileşte să priceapă înţelesul vorbelor mele. Cum însă nu ştiam nici unul limba celuilalt, nu ne puturăm înţelege şi căutai deci să ies singur din încurcătură. Mă îndreptai, aşadar, spre un masiv rotund de umbră, care părea a fi o căpiţă de fân. Nu mă înşelasem. Fără să mai stau pe gânduri, dădui brânci căpiţei şi-o răsturnai.

— Ho, boală! auzii deodată strigând, de sub fânul răsturnat, un glas subţire şi speriat.

Şi într-o clipă Axinia răsări drept în picioare în mijlocul vrafului de fân.

— Ptiu! ucigă-te crucea; da aici ai fost, sfârleaza dracului?

— Da 'neta ai fost? zise ea, scuturându-şi repede de pe cap şi de pe umeri fânul ce se acaţase de ea; am chitit că-i vo boală de jită.

— Bine, bine c-ai chitit, şopârlă nebotezată: acum însă fiindcă nu-s nici boală, nici jită, ia să-mpărţim căpiţa-n două şi să dormim.

— Da ghine, 'neata nu te-ai culcat înuntru?

— Dinlăuntru înlăuntru m-am culcat eu; dar m-am răzgândit şi, în loc să dorm cu ploşniţele în casă, mai bine dorm în fân afară, turea cu tine.

Nu mântuisem încă de regulat noul meu culcuş şi, când mă uitai, Axinia şi dispăruse sub o pătură groasă de fân.

— Fa Axinio, zisei eu culcându-mă şi trăgând fânul peste mine, să

nu cumva să horăieşti că te-azvârl din fân de nu te zăreşti.

Şi fânul de peste Axinia tresări uşor sub mişcarea de echilibru, ce căuta să şi-o ia pentru dormit.

— Da ce? ai şi adormit, diavol împeliţat? Nici o mişcare, nici un răspuns...

Nu răsărise încă soarele, când intrai în casă şi aprinsei narea. Tovarăşul meu şi cei doi flăcăuani dormeau încă duşi, fără a se fi urnit de cum îi lăsasem de-cu-sară. Nu ştiu ce se va fi fost petrecut sub poclada tovarăşului meu; în schimb însă, pe piepturile desfăcute ale celor doi flăcăuani şi pe feţele lor aburite de somn, mii de ploşniţe negre şi cu pântecele sătule stăteau nemişcate şi mistuiau în tihnă cina lor de-cu-noapte. Când lumina le atinse ochii lor obosiţi, poate de nesomn, începură a se urni încet şi greoi şi a se îndruma, într-o nesfârşită urdie neagră, către tăinuitele lor chilii de sub coşviturile lutului de pe pereţi.

— Hei! scumpul meu, zisei apucând pe tovarăşul meu de un picior şi trăgându-l jos; ia deşteaptă-te din somnul tău de veci, căci trâmbiţa Învierii a doua a sunat de mult.

Se sculă pe jumătate, se frecă la ochi şi, când văzu lumânarea: - D-apoi că doar n-a fi ieşit bunică-mea din groapă să horhăiesc eu pe dealuri cu noaptea-n cap.

Şi fără să mai zică ceva, se trânti furios înapoi, trase poclada pe el, se întoarse cu faţa la perete şi se pregăti din nou de dormit.

— Te înşeli, scumpul meu, zisei smuncindu-i poclada de pe dânsul; bunică-ta a ieşit din groapă de mult, şi cel ce judecă viii şi morţii a şi trecut-o în ceata sfintelor capre de pe ceea lume; hai, scoală-te să plecăm.

N-avu ce face. Cu o resignare de martir se sculă pe jumătate şi rămase un moment ca buimac pe marginea patului cu picioarele jos.

— Mă rog, zise el dezmeticindu-se şi scărpinându-şi cu dreapta iute şi îndesat umărul stâng, mă rog, ce vra să zică asta?

— Asta vra să zică, scumpul meu, că eu ţin cu orice preţ să mai rămână câteva, măcar, din picăturile sângelui tău şi pentru negrii tăuni din fundul Tartarului, către care în curând vei păşi.

— Breeeee!... Da de dimineaţă a mai început a se-nvârti moara lui Tudoran cea pustie!...

— Dimpotrivă, eu cred c-a început prea târziu; ia priveşte.

Şi apropiind lumânarea, arătai spre piepturile desfăcute şi negre ale celor doi flăcăuani.

Rămase ca trăsnit; apoi, iute şi fără să mai zică ceva, o rupse de fugă pe uş-afară. Iar după câteva minute, dădui peste el, după casă, făcând ziua ceea ce eu făcusem noaptea... şi tot în prezenţa lui Tărcuş.

Axinia înşeuase caii, flăcăuanii se sculaseră şi noi eram gata. Voii să plătesc ceva pentru găzduire.

— Mulţumim d-neavoastră, zise flăcăuanul cel mai mare mind banii, să mergeţi sănătoşi şi mai poftiţi când v-iţi întoarce.

— Mulţumim dumneavoastră, flăcăilor, zisei eu încălecând; mai rămâneţi sănătoşi!

— Să mergeţi sănătoşi, răspunseră amândoi într-un glas. Plecarăm.

Dimineaţa era rece şi o pătură groasă de rouă argintie acoperea împrejurimile verzi. O linişte şi o tăcere solemnă stăpânea întreaga fire. Neguri albe se ridicau spre văzduhuri din văile depărtate şi adânci; iar sub răceala aerului de noapte, respiraţia vie şi călduroasă a apelor Negrei aburea iernatic, trăgând o brazdă sură de ceaţă mişcătoare între malurile ei curate de prund cu multe feţe.

Tovarăşul meu mergea zgribulit şi cu gulerul de la venghercă ridicat peste urechi; Axinia, sprintenă ca o ţarcă şi împrospătată de răcoarea dimineţii, de-abia atingea pământul cu pasu-i grăbit şi uşor. Cât despre mine, potrivit felului meu, şi adăpostit sub taua mea binecuvântată, dădusem frâu slobod ochilor şi gândului spre a rătăci sânul imensei nemărginiri aurite de intâile raze curate ale unui soare tânăr.

Soarele era la prânz când ajunserăm în Panaci. Nu ne oprirăm aici, sub umbra unui fag de pe marginea drumului, decât spre a mai sufla caii. Când fu soarele de-amiază, sosirăm în Neagra Şarului sau Dorna românească, ţinta călătoriei noastre. Aici întâlnirăm pe Halunga.

— Da...? zise Halunga văzându-ne; şi restul întrebării îl înlocui prin cele câteva semne ale ochilor, ale sprâncenelor şi ale degetului său cel cu inel de aur.

Căci, în paranteză vorbind, Halunga era omul cel mai labic din câţi există pe pământ; la dânsul o silabă plătea cât o frază, şi un semn al arătătorului său cu inel de aur cuprindea, de multe ori, întreaga lui gândire. Trebuia să fi trăit cu dânsul mult ca să-l înţelegi... Eu îl înţelegeam, căci trăisem mult cu dânsul.

— De la Piatra peste munţi, răspunsei aproape în acelaşi stil.

— Hai!... şi plecă înainte, făcându-ne semn să-l urmăm. Peste un pătrar de ceas furăm la prietenul nostru comun, un negustor din Piatra, aşezat vremelnic în Şar. Trei zile stăturăm pe loc, şi oricine îşi poate închipui că în aceste trei zile învăţai de la Halunga tot rostul, toate chiţibuşurile şi toate şiriclicurile plutăriei.

Şi fiindcă Halunga era acel care jucase hora Unirii în mijlocul Bistriţei cu apa până la brâu, tot el acela care înfiinţase în Piatra, cu

Te-Deum-uri şi aghesme, pifării şi căsăpii naţionale, tot el acela care pusese temeliile societăţii, tot naţionale, de exploatare a pădurilor sub foarte naţionalul nume de „Plutaşul”, - urmează deci că tot lui Halunga avea să i se întâmple o foarte hazlie, dar totuşi foarte naţională nenorocire.

Era într-o duminică; şi fiindcă locul de petrecere şi de adunare în zile de sărbătoare e crâşma şi, mai ales, fiindcă crâşmarul din Şar era român şi nu jidan, urmează că, împins de curiozitate şi îndemnat de Halunga, mersei şi eu la crâşmă, desigur, nu pentru a bea, ci pentru a vedea adunată la un loc ţărănimea muntelui.

Şi cine nu cunoştea pe Halunga în Şar!

— Noroc bun, bade Filipe, zise Halunga intrând, urmat de mine, în crâşma plină de ţărani.

— Foarte mulţumim, domnule Halunga, răspunse crâşmarul, un român cu ochii mici şi vicleni.

Şi Halunga, uitând de mine, se legă numaidecât în vorbă, când cu unul, când cu altul; iar eu, cu mâinile la spate şi neştiind tocmai hotărât ce să fac cu persoana mea, schimbam piciorul de reazem când pe dreapta, când pe stânga, şi căutam să-mi dau o înfăţişare pe cât se poate mai puţin ridiculă; şi oricât făceam eu pe importantul, totuşi ţăranii, deştepţi şi ironici cum sunt ei, mă trăgeau cu coada ochiului şi-şi căutau înainte de băut rachiul lor prost din pahare mari de vin... La un moment dat, uşa se umplu cu pântecele şi pieptul unui fel de Goliat, care, intrând înăuntru şi înaintând printre ţărani, părea că înoată cu umerii în afară peste un furnicar de cămăşi albe şi de chimiruri late. Ras chiar atunci, cu musteaţa neagră şi puternică, rumen la faţă, cu ochii negri, vioi şi isteţi, era tipul românului în floarea vârstei şi a frumuseţii... Acesta era vestitul Ilie Marcu, al căruia cal bea rachiu, rodea pastramă şi cunoştea geografia amănunţită a muntelui mai bine decât un autor de cărţi didactice; cel puţin calul lui Ilie Marcu ducea, necârmuit, pe stăpânul său la toate stânele, la toate cherestelele, la toate târlele, la toate primăriile şi, mai ales, la toate crâşmele muntelui, cuvânt pentru care lua parte la toate campaniile geodezice şi de triangulaţie.

— Bună ziua, Marcule, îi zise Halunga, cum îl văzu intrând.

— Foarte mulţumim, domnule Halunga, răspunse Marcu. Şi o strângere de mână verde şi românească se schimbă între amândoi. Această strângere de mână îi fu fatală lui Halunga.

— Măi Filipe, zise Marcu crâşmarului, o ocă de rapciu.

Până ce crâşmarul să aducă la îndeplinire porunca, Halunga mă făcu cunoscut lui Ilie Marcu. Aceeaşi strângere de mână şi aceeaşi nenorocire mă pândea.

Rachiul se aduse şi trei pahare mari se umplură.

— Ia poftiţi, zise Marcu, dându-ne fiecăruia câte unul, şi-ţi cinsti câte-o ţî' de rapciu.

Şi să te împingă păcatul să nu primeşti cinstea românului... Şi bietul Halunga, care nu punea rachiu pe limba lui să-l fi tăiat, fu nevoit să ia paharul.

— Bine-am găsit, Marcule, zisei ciocnind paharul cu el şi cu Halunga. - Bine-aţi venit, răspunse el; şi dădu paharul de duşcă.

Eu şi Halunga ne mulţumirăm a ne muia buzele în rachiul din pahar, ca într-o adevărată infecţie; dar Marcu nu înţelegea lucrurile astfel; cu „ia mă rog”, cu „bine-aţi venit”, cu „bine-am găsit”, şi eu, şi Halunga furăm siliţi să golim paharele până la fund. Şi în timp ce Ilie Marcu se părea că bea apă, nouă ni se părea că înghiţim flăcări.

Când mă uitai la Halunga, cât pe ce să mă bufnească râsul: roş ca un rac fiert, cu ochii bulbucaţi, strălucitori şi înotând în lacrimi, părea că înghite o stamboală de jăratic; voia parcă să spună ceva, dar, din lapidar cum era, devenise cu totul monosilabic şi, oricât de obişnuit eram cu crâmpeiele lui de cuvinte, mă simţeam, de astă dată, în neputinţă de a-i înţelege silabele despărţite prin reticenţe; avea, parcă, aerul să-mi facă mie şi lui Ilie Marcu o lecţie de silabisire.

Tocmai lucru mare nici eu nu plăteam, mai la urmă; totuşi, mai tare decât Halunga, îmi păstram întrucâtva, victorios, perpendiculara soanei mele pe pământul care mi se părea că se îmbătase şi, într-un dans fantastic, se învârtea cu mine, cu Ilie Marcu, cu Halunga, cu ţărani, cu tejghele, cu uşi, cu fereşti, cu pastrama de pe cuiele corzilor şi cu un motan, ce dormea colac într-un colţ, la picioarele unui sac cu făină.

„Ce dracu, cugetam eu, cuprins de vârtejul rotaţiunii universale, oare să fi scăpat de Ion Rusu numai ca să dau peste Ilie Marcu? Oare Dumnezeu n-a avut altă grijă decât să umple văile munţilor săi cu mustăţi, cu şipuri cu rachiu şi cu stomacuri de tinichea?”

Şi în ciuda şi în dezgustul meu pentru toate crâşmele naţionale cu rachiu patriotic, îmi venea să iau pe Halunga de picioare şi să dau în capul lui Ilie Marcu; găsii însă mai nimerit să-l apuc cam de după spate

şi să ies cu dânsul afară, spre marea indignare a lui Ilie Marcu, care băgă de seamă, în cele din urmă, că-şi pusese boii în plug cu nişte netrebnici. Trebnici sau netrebnici, lăsarăm pe Ilie Marcu la crâşmă cu părerea lui cu tot; iar noi, cam pe două drumuri, ne îndreptarăm spre casă.

Cum ajunserăm acasă, gazda noastră, o târgoveaţă foarte drăguţă, ne legă la cap cu câte o grimea albă muiată în apă rece şi porunci să ni se dea câte o cafea neagră fără zahăr. Un somn de câteva ceasuri ne readuse la starea de mai înainte. A doua zi trebuia să plecăm, şi tovarăşul meu a cărui deviză era *„Non bis in idem"* se puse cu picioarele în prag şi declară că, cu nici un preţ, nu se mai întoarce pe unde venise.

Eu însumi, de altmintrelea, aş fi dorit să mă întorc pe plută. pul însă fiind secetos, Bistriţa trebuia să fie mică şi drumul pe apă, prin urmare, greu şi primejdios. Totuşi, faţă cu hotărârea mutatului meu tovarăş, trebui să înclin pentru drumul pe apă; dar fiindcă de la Dorna nu merserăm niciodată cu pluta pân'la Piatra, cerui oarecare lămuriri de la Halunga în privinţa greutăţilor şi mejdiilor ce le-aş fi putut întâmpina.

— Hm! făcu el după un moment de cugetare... greu... la Colţul

Arcei... apă mică... Hm... pe Cleşte, nu... la Chei... la Toance.

Şi deşi înţelegeam perfect ceea ce voia să-mi spună Halunga, totuşi el, în dorinţa lui de a nu lăsa nimic nelămurit în mintea mea, scoase basmaua din buzunar, o răsuci într-un ciuciulete pe care-l întinse în toată lungimea lui pe masa din mijlocul casei, şi:

— Neagra Şarului, arătă el, străbătând toată lungimea ciuciuletelui de basma cu arătătorul lui cel cu inel de aur.

Scoase din buzunar un carnet şi-l puse perpendicular pe capătul de la vale al basmalei răsucite, mai adăugând la lungimea carnetului său şi lungimea unui creion.

— Bistriţa, zise el, aşezându-le frumos şi în linie dreaptă, cu tele-i albe şi iuţi de scamator.

Şi până ce să-mi răsucesc eu musteaţa, zâmbind faţă de chipul intuitiv cu care Halunga se silea să vâre în capul meu firea lucrurilor, până ce să-mi pun mâinile la spate şi să mă dau aproape de masă, prefăcându-mă că urmăresc lămuririle date de el cu mare băgare de seamă, Halunga îşi smulse din picioare botinele şi colţunii.

— Colţul Acrei, zise el, aşezând curmeziş, în raport cu vârful creionului, unul din colţuni. He, hei!... trebuie plutaş; pe Cleşte... te duci.

Şi celălalt colţun, întins în linie dreaptă, arăta o parte din mersul drept şi slobod de orice primejdie al Bistriţei...

— La Chei... continuă el, aşezând la capătul colţunului din urmă amândouă botinele paralel una lângă alta şi lăsând între ele un spaţiu îngust... numai de-amiază se vede soarele.

Iar la o mică depărtare de vârful botinelor şi drept înainte îşi puse pălăria.

— Toancele... iac-aşa... iac-aşa... zise el frământând aerul cu nile spre a-mi arăta cum adică fierbe, se sfarmă şi se pulverizează apa în lupta sa cu stâncile crescute din pământ până peste luciul ei.

Şi înhăţându-mi fără veste pălăria din mână...

— Aici-s Chetroşii, zise el aşezând-o la locul cuvenit.

Înhăţai şi eu de pe pat mantaua mea cea mare şi, trecând iute la spatele lui Halunga, i-o aruncai în cap, îl înfăşurai repede în ea şi îl cuprinsei puternic în braţe...

— Săriţi! Oameni buni, săriţi că s-a înecat Halunga! începui eu a striga câtu-mi lua gura, cutreierând odaia cu el în braţe.

— Mă... Mă... Mă... nebunule, îl auzeam strigând de sub manta cu glas răguşit.

— Săriţi! continuai eu şi mai tare, neslăbindu-l din braţe.

Deodată uşa se deschise şi drăguţa noastră gazdă năvăli repede în odaie.

— Da ce e? Ce s-a întâmplat? întrebă ea speriată. - Săriţi! că s-a înecat Halunga.

— Da?

Şi un hohot de râs o apucă, când văzu ivindu-se de sub manta picioarele goale ale lui Halunga.

— Mă nebunule!... zise Halunga, când scăpă de sub manta cu părul vâlvoi... Mă nebunule!

Şi repezindu-mă la masă începui a lua iute şi pe rând lucrurile de pe ea şi a le trânti de pământ la picioarele gazdei noastre, care-şi ştergea cu batista lacrimile râsului.

— Na, ziceam eu la fiecare trântitură. Na! iaca Colţul Acrei, iaca Toancele, iaca Cheile Bistriţei; cât despre Chetroşi, care erau puiţi prin pălăria mea, îi lăsai în pace, aninându-i în cui.

— Da bine, ce-aţi păţit, creştinii lui Dumnezeu? întrebă încă o dată gazda noastră, cu faţa înflorită de râs.

— Mă nebunule... repetă Halunga... şi, culegându-şi lucrurile de pe jos, se puse pe un scaun şi începu să se încalţe...

A doua zi, suindu-ne pe plută, plecarăm la Piatra.

ÎN MUNŢII NEAMŢULUI FLORICICA

De astă dată, mă hotărâi să plec călare şi, fiindcă era asupra iarmarocului de la Duminica Mare, rugai pe prietenul meu Tasache Crăcăuanu, cel mai vestit hipolog sau, mai bine zis, geambaş de pe vremuri, să-mi închipuie un cal potrivit pungii mele şi ţintei ce ream. Astfel, spre seara mai sus-pomenitei sfinte duminici, numai ce-l văd pe Tasache al meu intrând în ogradă şi ducând de dârlogi un soi de dihanie, pe care cu un prisos de bunăvoinţă ai fi putut-o lua drept cal.

— Bine, măi Tasache, zisei eu ieşindu-i înainte şi de-abia nindu-mi râsul, da de unde dracu ai prins tu dihania asta şi mi-o vâri în ogradă cu atâta ifos?

— De unde? Ia, din iarmaroc, după ce am dat 50 de lei unui român de la munte.

— Puteai să te duci dracului cu românul şi cu muntele tău cu tot; da ce vrei să fac eu cu mâţa asta, bre?

— Cu mâţa asta? Ai s-o pui pe grăunţe şi pe săceală şi, în două săptămâni, n-ai s-o mai cunoşti. E o iapă de rasă, din soiul lui popa

Gheorghe de la Călugăreni.

— Poate o mâţă de soi, măi Tasache! mi se pare că românul dracului te-a legat la ochi şi, în loc de iapă, ţi-a vândut o mâţă.

— Mâţă, nemâţă, ai să vezi, numai mersul ei face mai mult decât am dat.

— Ei, şi adică ce aşa de straşnic mers are, de crezi tu că face mai mult de 50 de lei?

— Merge la gebea, de poţi să dormi pe ea şi să duci pe palmă paharul cu apă.

— Bine, măi prăpăditule, nu cumva crezi tu că eu m-am hotărât să-mi strămut domiciliul pe spatele unei mâţe sau să duc de pe pământ apa sfântului Ilie din cer? Şi, mai la urmă, ce mâncare-i gebeaua aceea a ta?

— Gebeaua? gebeaua e un fel de mers armenesc, adică împrăştiat

şi legănat; merge fără să salte; rari cai merg la gebea!

— Bine, am priceput; acum vino de stă la masă cu noi, ş-apoi te poţi duce la dracu cu toate gebelele tale.

Şi iată cum în sfânta zi de Duminica Mare mă trezii stăpânul în regulă al unei iepe mici şi slabe, care mergea la gebea şi care urma să fie tovarăşa odiseei ce plănuiam.

Oricum, dar Tasache al meu avusese dreptate: după două mâni de grăunţe şi de săceală, Pisicuţa - aşa o botezasem pe iapă - reintrase în deplinătatea formelor alese şi drăgălaşe, pe care i le însemnase soiul din care hipologul meu Tasache zicea că se trage. Parc-o văd ş-acum: castanie peste tot, cu botul mic şi cu nările largi, cu capul fin şi tăiat pe nişte linii

dulci şi bine hotărâte, cu ochii negri, mari şi vioi, cu coama bogată, cu gâtul gros şi puternic, cu pieptul lat, cu trupul sprinten şi subţire, cu şoldurile largi, cu rul fin şi nervos, cu copitele mici şi uşor înclinate, Pisicuţa mea avea mai mult înfăţişarea unui lucru de artă decât a unui cal de ham. Şi, de unde ai fi crezut că greutatea unei pene ar fi fost de ajuns ca să-i frângă mijlocul în două, nici măcar nu se îndoi când eu îmi aşezai pe spatele ei volumul respectabil al persoanei mele cu întreg tul meu de drum... Ce voiţi? era iapă din soiul lui popa Gheorghe de la Călugăreni...

Plecai...

Muntele Pietricica, făcând pe stânga faţă răsăritului, ţinea învăluit încă, în umbra-i colosală, oraşul adormit. Cel mult dacă, în aerul limpede al dimineţii, se înălţau, ca deşteptate din somn, sub întâile raze ale soarelui crucile cu feţe sclipitoare ale bisericilor; iar valurile de lumină ale răsăritului depărtat, lunecând pe deasupra creştetului stâncos al Pietricicăi, întindeau, peste adâncul văzduhului, o punte aeriană de pulbere aurită, care mergea să-şi rezeme capătul trivă pe negurile sure, în care se păreau cufundate până la gât rile viorii ale munţilor din apus...

Mersesem trei ceasuri fără oprire şi Pisicuţa îmi aduse aceasta la cunoştinţă gemând şi strănutând... Era obosită. Descălecai sub un plop bătrân şi stufos de pe marginea drumului, luai şaua din spatele Pisicuţei, o frecai la ochi, o trăsei de urechi, o mângâiai pe obraz şi o sărutai drept pe mijlocul botului; ea, măgulită de această neaşteptată dragoste, întinse capul ei drăgălaş şi-l rezemă pe umărul meu... Iată pentru ce-i învoii să pască slobodă patlagina, troscotul şi chirul băit de pe marginea drumului; iar eu desfăcui şi întinsei pe iarbă, mai deoparte, mantaua mea imensă, cu care aş fi putut acoperi întregul nostru emisfer; aprinsei o ţigară şi mă lungii pe spate, ca un alt Prometeu, la umbra stufoasă a plopului... Atât numai că pe meteu îl ciupeau de pântece şi de nas vulturii cu pliscuri de fier ai lui Zefs, în timp ce pe mine mă pişcau de spate şi de ceafă o întreagă republică de furnici, peste a căror ţară se abătuse - se vede - o margine din poalele nesfârşit de lungi ale mantalei mele; şi aceasta tocmai atunci când priveam mai inspirat, prin reţeaua frunzelor plopului, albastrul adânc şi limpede al cerului, când sufletul meu era gata să străbată, pe o rază de lumină, taina lumilor nevăzute, când inima mea începuse să bată sub pintenul dureros sau dulce al tirilor, când strălucita mea închipuire era să mai adauge, în sfârşit, o nestemată, încă, la cununa nemuririi mele!!...

Cuminte însă ca totdeauna, îmi căutai de treabă; lăsai cerul în pace să-şi cearnă azuru-i adânc în picături albastre prin reţeaua deasă şi mişcătoare a frunzelor de plop, razele de soare să se că, în tonuri de aur, pe fundul vioriu şi depărtat al munţilor, vântul amăgitor să sărute florile şi să fugă, iar florile înşelate să plece în urmă-i capul şi să plângă, cu lacrimi de rouă... şi-mi umflai mantaua de-o aripă, o târâii până dincolo de ţara neagră a furnicilor cu dinţii de criţă, o scuturai aşa de puternic, încât stârnii o groaznică vijelie pân-în depărtare şi surghiunii, din sânul dulce al patriei,

în ţări străine şi necunoscute, o sumedenie de furnici îndărătnice, care se acaţaseră de mantaua mea, hotărâte să mă urmărească cu război chiar dincolo de hotarele lor!... Şi fiindcă buna-cuviinţă cere, când te afli în largul naturii, să cugeţi cât o ploşniţă cel puţin, mă mulţumii doar să găsesc cusur frunzelor de plop că fac prea mare gălăgie degeaba şi fără cuvânt, că, adică, la înălţimea la care se află, fără ca o adiere cât de uşoară să le bage în seamă, ele totuşi se clatină cu zgomot, lovindu-şi unele de altele discul lor lat şi greoi, aninat, fără cumpăneală, de o coadă lungă şi subţire... N-aş putea spune tocmai hotărât dacă, în timp de vreo două ceasuri lungi, am stat deştept şi am visat sau dacă am dormit şi am cugetat, după cum iarăşi n-aş putea lămuri cam ce hotar ar putea fi între vis şi aievea; atâta ştiu că, la deşteptare, mă trezii cu sfântul soare acaţat de vârful plopului.

Din albastrul şters al cerului adânc, soarele, alb de fierbinte ce era, ploua cu foc peste capetele noastre; nici o suflare de vânt nu mişca aerul învăpăiat; în fâneţe nici un fir de iarbă nu se clătina; chiar plopul neastâmpărat se liniştise şi, de pe verdele gingaş al foilor lui încremenite, lumina soarelui se răsfrângea în văzduh ca de pe mii de mici oglinzi aeriene. Întreaga fire răsufla greu... Cel mult dacă cosaşul răguşit, locuitor nevăzut al mirişti uscate, şi greierul de câmp, negru

şi sprinten stăpânitor al umbrei din împărăţia îmbălsămată a florilor, mai ţârâiau a arşiţă!...

După alte două ceasuri de gebea sau, mai bine zis, de înot al Pisicuţei mele prin marea de flăcări ce se revărsa peste pământ în miezul arzător al zilelor de vară, cârnii la dreapta şi intrai, de-a dreptul şi triumfal, prin porţile larg deschise, în ograda caselor de ţară, unde locuia un vechi prieten al meu. Stăpâna de casă, în haină albă de dimineaţă şi cu capul slobod învăluit în o grimea tot albă şi cu ţurţuri mici de mărgele roşii pe margine, trebăluia nu ştiu ce prin cerdacul larg din faţă. Când văzu de departe pe cineva intrând călare, făcu repede unghi drept din braţu-i alb, rotund şi gol până la cot, puse iute despre soare, cu palma-i diafană, o mică perdea trandafirie privirii, se rezemă cu celălalt braţ săpat în marmură vie de balustrada cafenie a cerdacului, se mlădie puţin înainte, rămase neclintită şi se uită ţintă... O mai frumoasă şi mai desăvârşită cariatidă nu se putea închipui... şi, în o clipă, dispăru şi se mistui, ca înghiţită de privazul întunecos al unei uşi întredeschise... Cu atât mai rău sau... cu atât mai bine pentru cine n-a văzut stele căzătoare în plinul miez al zilelor de iulie; şi încă şi mai bine pentru acel căruia privirea nu i s-a întunecat aievea sub închipuirea că o rază - şi cea mai luminoasă - s-a rupt din soare şi s-a mistuit, ca înghiţită... fie chiar din privazul întunecos al unei uşi întredeschise!...

Pisicuţa se opri la scară şi, înainte de a descăleca, o femeie trimisă întru întâmpinarea mea mă pofti în casă, din partea „duducăi”. Eu, care, când îmi vine la socoteală, iau vorbele după slova lor, făcui chip Pisicuţei

cu frâul la dreapta, ca şi cum aş fi avut de gând să urc scara călare şi să intru în casă cu Pisicuţă cu tot. Pisicuţa, care nu şovăia între glumă şi între frâu, îşi puse una din copite pe întâia treaptă.

— Iu! făcu femeia, ţipând speriată; şi repede fugi în casă.

Auzii dinlăuntru un hohot de râs femeiesc din toată inima, ce nu putea fi decât al stăpânei de casă, care de mult îmi cunoştea apucăturile.

Descălecai şi dădui pe Pisicuţa, spre îngrijire, unui argat de ogradă, iar eu suii scara, aruncai mantaua pe balustrada cafenie a cerdacului şi intrai în casă. Femeia pe care o speriasem mă scutură de colb cu o perie, privind în pământ şi de-abia stăpânindu-şi râsul, cu palma la gură; mi se dădu apă, mă spălai, mă ştersei, mă slujii de degete în loc de pieptene şi trecui în altă odaie mare şi curat cată, unde, până ce să vină cineva, mă răsturnai pe o canapea şi aprinsei o ţigară, cu privirea pierdută în podele ca în adâncul cerului.

Mare lucru să nu fi fost fermecate podelele casei aceleia! Altfel nu mi-aş putea da seamă pentru ce, fără să-mi fi fost somn, pele-mi căzură peste ochi şi, în loc de întuneric, o puternică lumină îmi inundă privirea... iar închipuirea mea se strămută, într-o clipă, în alte lumi, în alte timpuri... Strânsei pleoapele mai tare, ca să văd mai bine... Un mare oraş, aşezat între dealuri verzi, se întindea înaintea mea şi, pe străzile-i albe, largi şi pline de soare, lume multă foia în toate părţile. Eu, cel de altădată, istovit de nevoi, cu ochii stinşi, cu obrazul îngropat, cu musteaţa bătrână înainte de vreme, cu lonii scurţi până la glezne, de se vedea guma sărăcăcioasei mele încălţăminte, cu haina roasă la un cot şi cârpită la celălalt, pe cap cu o pălărie în stil „acordeon”, scoboram la vale pe o stradă lungă, largă şi dreaptă, cu capul plecat şi plin de gânduri, la o subţioară cu un teanc de cărţi ponosite, iar sub cealaltă cu... un mare şi rotund harbuz turcesc... Intrai în ograda unei mari clădiri din coastele unei biserici şi un stol de fete între opt şi zece ani, în fuga mare, se repeziră înaintea mea; una, mică cât o lingură şi iute ca o picătură de argint viu, le întrecu pe toate, îmi sări în gât, mă sărută sau mă muşcă de obraz sau de ureche, sări repede jos înapoi, luă harbuzul mai greu decât ea, îl trânti de pământ de se desfăcu în o sută de bucăţi, luă pe cea mai mare şi prinse a-i roade miezul, înmormântându-şi în el, până la sprâncene, faţa-i mică de copil. Din când în când, arunca spre mine, peste marginea de deasupra a cojii de harbuz, ochii ei mari, negri şi plini de o nevinovată bucurie; zama roşie îi picura de pe barbă pe pestelcă şi de pe pestelcă pe pământ... Când ridică capul spre a-şi mai lua suflet şi a vedea în ce parte mai are de lucru, era mânjită până la urechi şi o sămânţă de harbuz neagră şi lată îi sese lipită pe vârful nasului.

O singură dată în viaţa mea am simţit părerea de rău că nu sunt pictor... Apoi iute ca o zvârlugă se repezi şi îmi sări drept în braţe; cu o mână îmi prinse o musteaţă, iar cu cealaltă mă luă pe după gât, de-mi ajunse coaja de harbuz drept dinaintea gurii.

— Mănâncă, bădie, şi mata; să vezi ce bunu-i!... zise ea. Şi-mi

potrivi la gură partea unde mai rămăsese ceva miez.

— A! tare-i bun! zisei, muşcând. Se cunoaşte, Floricico, că pe-aici a mers botişorul tău de trandafir şi dinţişorii tăi de şoricuţ.

Şi c-o îndemânare de *cow-boy*, zvârli coaja roasă până la verde în ceafa unei fete; mă lăsă de musteaţă, mă împresură cu amândouă mâinile pe după gât, îşi vârî capu-i mic sub marginile pălăriei mele şi mă sărută cu zgomot pe frunte.

— Bădie, tare-mi eşti drag! zise ea lăsându-se puţin pe spate, rezemată de amândouă braţele mele şi privindu-mă drept în ochi cu un fel de extaz nepotrivit cu cei opt ani ai ei. Aşa-i că şi eu ţi-s dragă?

— Dragă, Floricico, dragă, zisei eu, strângând-o în braţe; dragă ca o floare mititică şi nebunatică ce eşti, fiindcă, pe lumea asta, numai tu, draga bădiei, te mai gândeşti la mine.

Un zâmbet amar îmi trecu pe buze, mi se umeziră ochii şi glasul mi se înnodă în gât.

— Iar plângi, bădie?

— Nu, Floricico, mă bate soarele-n ochi...

— Spui minciuni, bădie; soarele te bate-n spate; te doare ceva? - Să-ţi spun drept, Floricico, mă doare capul.

Cu amândouă mâinile ei mici şi ude încă, mă netezi pe frunte moale şi drăgălaş şi... şterse ea singură şi... pentru totdeauna locul unde mă sărutase cu atâta nevinovăţie.

Deschisei ochii, dar nu mai văzui nimic din ceea ce fusese... Atâta doar, că mă aflam într-o casă de ţară, într-o odaie mare şi curat îmbrăcată, răsturnat pe o canapea, cu ţigara-n gură şi cu privirea pierdută-n podele ca în adâncul cerului...

Mare lucru să nu fi fost fermecate podelele casei aceleia!...

Pe unde intrase, nu-mi putui da seamă... poate că pe aceleaşi scări ale văzduhului, peste acelaşi râu larg şi vijelios al timpului, peste care şi închipuirea mea, făurind spre trecere o punte de mină, legase între ele cele două capete depărtate ale vieţii mele... Poate că intrase chiar, cu pas mărunt, uşor şi nesimţit, prin uşa întredeschisă a odăii... Se poate; când pleoapele mi se ridicară de peste ochi şi recăpătai simţul realităţii, stăpâna casei, îmbrăcată într-o rochie neagră de mătase uşoară, încinsă peste mijloc cu un colan lucrat în solzi auriţi, stătea în picioare dinaintea mea şi mă privea nemişcată. De sub horbota neagră şi subţire a mânecii stângi, prejurul alb al braţului ei, mijeau cu scânteieri palide-roşii boabele mari ale unei brăţări de mărgean; iar din noaptea negrei rochii, cu răsfrângeri mişcătoare şi molatice de lumină mută, răsărea gâtul ei de alabastru viu şi capul ei sculptural de Venere antică. Pare c-o văd ş-acum... Câte vieţi, câte inimi, câte suflete n-ar fi putut găsi mântul lor de veci în taina adâncimii fermecate a ochilor ei negri!...

O privii drept în faţă... Pe nas nu mai avea lipită nici o sămânţă de harbuz neagră şi lată.

Pe fruntea mea, nici o urmă de nevinovată sărutare!... Îmi întinse amândouă mâinile ei albe şi mici; eu i le sărutai pe amândouă, fără să-i dau măcar bună dimineaţa şi fără să mă urnesc de cum stăteam răsturnat pe canapea.

— Foarte frumos, domnule bădie, zise ea în sfârşit, du-şi uşor mâinile din strânsoarea mea şi aşezându-se pe un scaun aproape de mine; foarte frumos! Vasăzică d-ta vii la mine să dormi, nu să mă vezi?

— Mă iartă, cuconiţă Floricico, zisei eu foarte serios; mai întâi află că eu nu dorm niciodată, fiindcă visez totdeauna; al doilea, nici n-am nevoie să te văd, fie acasă la d-ta, fie oriunde, deoarece, când mă aflu singur, prea ai meşteşugul de a mi te vârî nepoftită în suflet, prin fundul pălăriei, şi a-mi stârni fel de fel de vedenii cu farmazoniile d-tale. De când crezi d-ta că umblu eu după o vrăjitoare care să-mi descânte de-a scăpării? Ia, te poftesc, caută în creţii de la spate ai rochiei d-tale celei cafenii, cu care erai îmbrăcată la Dumbravă acum o lună, şi ai să vezi că le lipseşte o bucăţică tăiată cu cuţitaşul; ce vrei? mi-a spus o vrăjitoare să-i duc ceva de pe d-ta, şi am să-i duc.

— Nu glumeşti? Mi-ai tăiat rochia mea cea cafenie? zise ea cu glas de spaimă glumeaţă; şi punându-şi mâna la gură cu o nespusă drăgălăşie, dată numai femeilor, mă privi o clipă, cu zâmbetul pe faţă, drept în luminile ochilor...

— Ar trebui să fiu o mare secătură ca să m-apuc de glumit cu o fermecătoare ca de-alde dumneata; cel mult dacă umblu să-mi cumpăr sufletul din o robie mai grea decât a turcilor şi a tătarilor!...

— Rochia mea cea cafenie, pe care mi-a cumpărat-o Ştefan de la Bucureşti?!

— Ei, da!... Rochia... dumneatale... cea cafenie... pe care... etc., etc. ... şi ce pofteşti?

— Uf!... bădie, tare-mi eşti urât... fugi de-aici!... zise ea rindu-mi şi împingându-mi uşor faţa cu toate cele zece degete moi, calde şi răsfirate ale amânduror mâinilor sale mici; eşti un sălbatic şi un original cum n-am mai văzut!...

— Nu cumva, mititica mea, cuconiţă Floricico, vei fi crezând d-ta că tare-mi eşti dragă? Te înşeli!... Sălbatic şi original!... Of!... ce mare descoperire ai mai făcut!... Oricum însă, zisei eu, răzgândindu-mă, tot e mai mare decât a doua cămaşă de la raci şi nu ştiu a mai câta prostire de la scoici descoperite de mustăciosul, bâlbâitul, guşatul şi... favoritul d-tale învăţat de la Bucureşti.

— Bădie, iar începi cu...

— Prostiile... Se poate; decât să faci bine să nu mă mai pui în faţă cu favoritul d-tale învăţat; ce vrei? Nu pot suferi mutrele roşii şi bâlbâite!...

— Şi vasăzică d-ta, domnule bădie, nu mă mai iubeşti deloc? zise ea cu un ton pe care se silea să-l facă ameninţător.

— Deloc.

— Şi nu mai poţi suferi mutra mea? - Nu.

— Şi n-ai să vii să mă mai vezi niciodată?

— Niciodată.

— Şi-ţi sunt urâtă tare? - Tare urâtă!...

Iute ca fulgerul, îşi puse şi îşi îndesă pe gura mea dosul moale şi cald al amânduror mâinilor sale albe şi mici...

— Sărută, să te iert!...

Chemai în ajutor tot stoicismul sângelui meu şi, cu zâmbetul în ochi, rămăsei nesimţitor.

— Bine, am să te pârăsc lui Ştefan că nu mă mai iubeşti, zise ea cu faţa înflăcărată de o drăgălaşă mânie şi cu ochii aprinşi de ura unei iubiri înăduşite...

— Ei şi?... Nu cumva Ştefan al d-tale o să mă facă să-mi fii dragă cu de-a sila, odată ce-mi eşti urâtă foc?...

Zâmbind şi neclintită, mă privi o clipă drept în ochi.

— Ştii ce una, bădie?

— Ce, cuconiţă Floricico? - Hai să ne împăcăm. - Hai... da ce-mi dai? - Ce să-ţi dau?...

— Unghiuţa matale de la degetul cel mic.

Cu o mişcare mlădioasă şi ageră, vrednică de cea mai ageră şi mlădioasă pisicuţă, îşi lipi repede de buzele mele unghia degetului celui mic de la mâna dreaptă... Ce să săruţi din unghie mică, chiar caldă şi trandafirie de-ar fi fost!... Totuşi răsună în văzduh zgomotul puternic al unei pătimaşe sărutări!...

Ştefan, bărbatul Floricicăi, era cel mai bun prieten al meu din copilărie. Ea... mai presus decât Ileana Cosânzeana, din cosiţă floarea-i cântă, sau decât Trestiana, fiica dumnezeieşte greşită a vreunui Statu-mă-Barbă-Cot...

— Dar, în sfârşit, zisei eu schimbând vorba, ce e cu leneşul d-tale de Ştefan de nu se mai arată? Nu cumva doarme ş-acum?

— De unde? Ştefan e dus de ieri la Galaţi cu de-ale moşiei.

— A!... vasăzică, mititica mea cuconiţă Floricico, o s-avem cinstea şi plăcerea de a prânzi între patru ochi?

— Ba, cu voia matale, domnule bădie, o s-avem cinstea şi rea de a prânzi între douăzeci şi patru; toate surorile şi verele mele au năvălit săptămâna asta peste mine, de pretutindeni.

— Ce păcat că n-a năvălit săptămâna asta peste d-ta şi învăţatul d-tale de la Bucureşti!... Am fi avut atunci cinstea şi plăcerea de a prânzi între douăzeci şi cinci de ochi!... Am auzit că învăţatul d-tale, uitându-se prea de-aproape la un rac mare şi viu - ştii că e scurt de vedere - racul l-a apucat cu foarfeca piciorului de lumina ochiului şi l-a chiorât...

— De mă mai necăjeşti aşa, bădie, să ştii că mă mânii foc.

Mă lovi uşor cu palma peste gură şi, sculându-se repede de pe scaun, se duse de apăsă cu arătătoru-i elastic pe butonul de lângă uşă al

unei sonerii.

Dureroasa fericire ţinuse o clipă!...

În depărtare, răspunse apăsării un lung ţârâit metalic, care luă în urechea mea înfăţişarea puternică a zgomotului de prăbuşire înaltă şi năprasnică a unei vechi clădiri... Ceva se prăbuşi parcă în inima mea şi, în o clipă, mi se păru că am trăit o viaţă întreagă... Sângele mi se scurse din faţă şi numai ochii mei umezi de lacrimi şi pironiţi în podele mai rămaseră vii pe chipul meu de mort...

— Iar... zise ea uitându-mi-se în faţă şi scuturându-mă uşor de umăr - iar?

— Nu... mă bate soarele-n ochi...

— Spui minciuni, bădie... unde vezi soare? ce-ţi este? - Drept să-ţi spun, mă... doare... capul...

Nu zise nimic. Se lăsă mai mult să cadă decât să se aşeze pe scaun, cu mâinile încrucişate pe genunchi şi cu capul plecat. Cine

ştie?... Poate că şi ea trăi în o singură clipă o întreagă viaţă!...

— Ah!... izbucni ea deodată, ridicând şi încleştându-şi în văzduh, ca spre rugăciune, mâinile ei. Ah! bădie, tare sunt nefericită... Doamne! Doamne!...

Şi nodul lacrimilor îi tăie glasul.

Cu ochii umezi şi pierduţi în deşert, cu mâinile împreunate şi rugător îndreptate spre o putere nevăzută, avu o clipă de încremenire.

Chipul durerii deznădăjduite, chemând asupra-i îndurarea lui, n-ar trebui să fie altfel săpat în marmură...

— Nu fi copilă! zisei eu sculându-mă repede de pe canapea şi netezindu-i uşor amândoi obrajii. Nu fi copilă!... Nu se pot înfrânge hotărârile soartei; pe căi deosebite suntem meniţi a ne duce fiecare crucea până pe vârful Golgotei... Nu fi copilă!...

Mă privi rătăcit cu ochii plini de lacrimi.

— Nu fi copilă, pentru Dumnezeu!... Linişteşte-te!...

Şi, apucându-i capul între mâini, o sărutai ca pe un copil, în părul ei negru şi bogat.

Îşi desfăcu mâinile şi molatec le lăsă să cadă pe amândoi umerii mei... - Bădie, tare-mi eşti drag!...

Şi cu o uşoară strângere nervoasă, mă trase puţin spre dânsa.

— Aşa-i că şi eu ţi-s dragă?... zise ea privindu-mă adânc în ochi. Îi apucai amândouă mâinile ei mici în mâinile mele tremurătoare. - Dragă, Floricico, dragă de la sămânţa de harbuz lipită acum douăzeci de ani pe vârful nasului tău de copil, şi până la alunica neagră ce doarme dusă şi fericită pe braţul tău de femeie, în umbra trandafirie a culcuşului său de fulgi auriţi!...

...Şi niciodată n-am întinat pe această femeie în noroiul murdar al simţurilor, şi n-am târât niciodată în vârtejul de dragoste pângărită a sângelui ce clocoteşte în vine stricate şi păcătoase pe acest înger nefericit,

icoană desăvârşită a dumnezeieştii frumuseţi...

Totuşi...

— Destul!... zisei eu cu glas înecat şi răguşit, desfăcând şi când, repede şi brutal, mâinile ei din mâinile mele. Destul, Floricico!...

Iute ca o zvârlugă, mă împresură pe după gât cu braţele ei şi... mă sărută sau mă muşcă de obraz sau de ureche...

Şi trupul meu cuprins de fiori nu se mlădie sub greutatea ameţtoare a trupului ei...

...În ograda unei mari clădiri din coastele unei biserici... mică cât o lingură... iute ca o picătură de argint viu... oare timpul şi uitarea nu aşternuse încă, peste icoana vie a unei vieţi de altădată, linţoliul lor nestrăbătut?...

Femeia pe care o speriasem intră cu apă şi dulceţi.

— Lasă, Anică, tablaua pe masă, zise ea femeii, şi vezi, dacă duducile-s îmbrăcate, pofteşte-le-ncoace; spune-le c-avem musafiri de la Piatra.

Femeia ieşi.

— Apropo! zise ea, venindu-mi în faţă şi punându-şi o mână pe umărul meu, nu ţi-am spus că Magda...

— Ei, ce e cu Magda? - Ghici!...

— Şi-a scrântit, fără îndoială, vreun picior, dându-se de-a tumba pe vreo căpiţă de fân...

— Nu.

— Atunci se vede că, din nebunatică, drăgălaşă şi mincinoasă cum era, s-a făcut înţeleaptă ca un viţel de trei ani?

— Nu, ghici!...

— Apoi atunci, Floricico, rogu-te să te faci lingurăriţă, căci ţigancă eşti; pune-ţi în părul tău negru ghioci în loc de flori, ca să am de unde lua unul, spre a-ţi ghici.

— Ei, nu, zise ea nerăbdătoare şi vârându-se în sufletul meu. Drept răspuns o sărutai uşor pe frunte.

— Ei, nu, ghici... şi se auzi pe duşumea bătaia uşoară şi citoare a piciorului său mic...

— Nu cumva, zisei eu zâmbind cu înţeles şi răsucindu-mi vârful musteţii, nu cumva frumoasa noastră Maria de Magdala - aşa îi ziceam eu Magdei - şi-a vândut vila sa din Ierusalim şi cu preţul aurului de pe ea a cumpărat miresme scumpe, spre a le vărsa pe picioarele vreunui Isus de contrabandă şi a i le şterge, în urmă, cu părul ei negru şi bogat?

— Tocmai!... Tocmai!... Magda se mărită, e aici şi...

— „Viitorul” dumisale?

— Da! o să-l vezi, o să-i faci cunoştinţa şi ai să-mi spui cum ţi se pare. - Cu alte cuvinte, ne aflăm în deplină Cana Galileei... Foarte bine!... Magda e o viţică proastă.

— Şi pentru ce, mă rog?...

— Pentru că nu-mi place, când vin la voi, să pun frac şi mănuşi albe; ştii că eu sunt cam necioplit; putea să mai aştepte Magda cu marafeturile prezentaţiilor şi ale reprezentaţiilor sale matrimoniale, măcar până ce treceam eu Bistriţa şi avea, în urmă, destulă vreme să se îndoape, cât poftea, cu răţoielile nesărate ale cine ştie cărui tor de gologani... Desigur că-l cheamă sau Georges sau Jean... Ştiu eu că voi toate aveţi gusturi franţuzeşti; adu-ţi aminte cât sânge rău ţi-am făcut până ce să te dezbar de a mai zice lui Ştefan al tău

„Etienne"; dar în sfârşit cum îl cheamă pe viitorul tău cumnat?

— Georges...

— Destul, că mă zgârii în ureche.

Un ropot de alergătură repede şi o mare gălăgie de glasuri ieşti, care vorbeau tare şi râdeau în acelaşi timp, se auzi prin cerdacul larg din faţă şi, cât ai clipi, privazul uşii se umplu de ochi veseli şi de feţe înflorite şi iarăşi, cât ai clipi, mă simţii apucat de mâini, de braţe, de umere, de cheotoarea surtucului...

— Bine ai venit, bădie! - De unde vii, bădie?

— Ne-a spus Florica c-ai să vii...

— Aşa-i c-ai să mai stai la noi?

— Azi mergi cu noi la Dumbravă...

— Iiii!... Ce bine-mi pare c-ai venit!... zise Emilia, sărind în sus prin casă şi bătând în palme de bucurie...

— O să-mi devastaţi persoana, tătari ce sunteţi!... zisei eu în sfârşit, cuprinzând în braţe atâtea capete câte putui şi sărutându-le pe fiecare drept în creştet... Bine v-am găsit!...

Şi nu ştiu pentru ce potopul acesta de bucurie, izvorât din atâtea inimi curate, nu era îndeajuns să înece un fel de dureroasă întristare, ce-mi stăpânea sufletul şi inima...

Floricica, cu ochii în podele, stătea răsturnată pe canapea în locul unde şezusem eu şi, învârtind pe deget o cheie mică legată de capătul unei cordele roşii, părea dusă pe gânduri şi străină de ceea ce se petrecea în jurul ei...

Oare podelele casei aceleia nu erau fermecate şi pentru dânsa?... - Dar, în sfârşit, mai lipseşte cineva, zisei eu apucând pe Magda de vârful amânduror urechilor şi privind-o drept în ochi.

Se uită un moment la mine nedumerită şi întrebător, apoi iute se înroşi... - Ia te rog să mă laşi în pace, zise ea dându-mi jos mâinile cu o lovitură uşoară; şi, întorcându-se repede şi oarecum supărată, se duse de se opri dinaintea unei oglinzi, unde se prefăcu că-şi îndreaptă şi-şi mai resfiră legătoarea lată de la gât, întocmită sub bărbie într-un mare fiong auriu-închis.

...Femeia e, fără îndoială, ghicitoarea cea mai grea de dezlegat... Vădit jignită de aluzia mea, Magda se dusese totuşi să întrebe da dacă e destul de frumoasă!... Are, se vede, femeia ceva şi din firea paingănului:

prinde în mrejele sale tot ce-i cade, dar se desfătează mâncând numai ce-i place... Şi Magda era un paingăn cu gusturi foarte subţiri!...

Un miros ascuţit de piele rusească mă izbi în nas; întorsei capul!... - Domnul Georges... îmi zise Florica, făcând cu stânga mişcarea reglementară de recomandare; „bădia", domnule Georges; şi cu dreapta făcu spre mine aceeaşi mişcare.

— Încântat, domnule Georges!

Şi fără obişnuita încovoiere de mijloc, strânsei verde şi scuturai şi mai verde cu dreapta mea cam rustică dreapta grăsulie şi rotundă de femeie cochetă a dlui Georges... Mi se păru că strâmbă puţin de nas; dar suferi cu eroism felul curat românesc al sălbaticei mele strânsori...

Şi domnul Georges, care stătuse doisprezece ani la Paris nu sea numai a piele rusească... Nasul meu avu, până-n seară, natul prilej de a se desfăta pe lângă dl Georges când cu mirosul dulceţilor de zmeură, când cu acel al dulceţilor de fragi sau de căpşune, când, în sfârşit, cu mirosul mult mai preţuit pe vremuri, de Patchouli. Oricum însă, dl Georges era „ireproşabil": scurt, gros şi pleşuv, avea totuşi părul de după urechi adus cu măiestrie pe amândouă tâmplele; faţa-i rotundă şi brusnată era străjuită din josul fiecărei urechi de câte o mică pingea de păr castaniu, rămăşiţă din nişte favoriţi odată întregi, dar chinuiţi mai târziu de foarfeca meaţă a vreunui bărbier parizian. Vârful gălbiu şi ascuţit al musteţilor sale, răsfirate pe buze, se arcuia perfect de simetric deasupra nărilor largi ale unui nas deşelat; buzele cărnoase, umede şi roşii chemau parcă spre ele mâncările grase şi sărutările calde; ochii spălăciţi şi leneşi vădeau o minte somnoroasă; sub bărbia cu îndoituri proaspăt rase şi pudruite, ţipa, de-ţi ameţea privirea, fiongul imens al unei legători roşii; pe pântecele-i rotund şi plin stătea frumos şi rotund îmbumbată jiletca fără încreţituri; din josul pantalonului strâns pe gleznă, ieşeau şi se întindeau lipite pe duşumea botinele roşii, lungi, înguste şi cu bot de raţă, ale dlui Georges; iar de pe zarea lustruită a creştetului său pleşuv, ochiul luneca în văzduh ca de pe luciul sterp şi gol al unei ape adormite...

— Cu toate acestea, domnule Georges, zisei eu, să nu crezi că mă cheamă „bădia"; ia, stolul acesta de caragaţe, pe care-l vezi d-ta aicea, a găsit de cuviinţă să mă boteze după legea lor; şi aceasta pentru singurul cuvânt că, nu ştiu câţi ani vor mai fi de-atunci, le luam pe toate la subţioară ca pe o testea de linguri şi alergam cu ele cât era ograda de mare; ai fi dat mult să le fi văzut atunci, cum se înroşeau, cum boldeau ochii de sub subţioara mea, cum scoteau limba şi cum ţipau, de frică să nu le scap... Şi câteodată le scăpam înadins... Ia, vezi d-ta pe domnişoara cea de la oglindă, care se preface că-şi îndreaptă fiongul de sub bărbie? - şi arătai spre Magda - şi care astăzi nu ştie ce să mai facă cu ochii dumisale cei mari şi negri?... O vezi?... m-a muşcat odată de nas, de-am purtat o lună de zile urma dinţişorilor dumisale celor mici şi ascuţiţi... Te pot dinţa că muşcă rău şi adânc, deşi, de altfel, e un înger din ceruri în călătorie de

plăcere pe pământ...

Magda întoarse capul şi se uită la mine peste umăr.

— Vrei să te muşc iar, bădie?

— Nu, Magdo, nu; păstrează-ţi dinţii, c-o să-ţi trebuiască mai târziu... Mă privi lung, fără să-mi răspundă.

— Mare parte din toate acestea, zise dl Georges, le ştiam de mai înainte; un singur lucru nu ştiam...

— Că Magda e un înger?... - Nu. Că...

— Muşcă rău şi adânc?...

— Cam aşa ceva, zise el privind spre Magda cu cea mai spălăcită dulceaţă din lume...

— Nu face nimic, de cumva ai prins de veste că e un înger, dezamăgirea n-o să fie aşa de mare, când, mai la urmă, vei afla că e un simplu căţel...

Se stârni un hohot de râs colosal; singur dl Georges rămase scandalizat de metafora mea şi... în gândul lui, mă făcu mojic.

— Fiindcă d-ta, dle bădie, m-ai făcut căţel, zise Magda, indu-se de mine şi prinzându-mă metodic de cheotoarea surtucului, apoi te condamn să-mi scrii, spre pedeapsă, chiar acum, pe albumul meu, versuri galante, care să mă îndrepteze în ochii d-tale personal...

— Mi-i foame, Magdo, şi ştii că, pe nemâncate, nu plătesc nici două parale.

— Bine; îţi amân pedeapsa pe după-prânz. - După-prânz... bine.

Floricica se sculă de pe canapea şi ieşi.

Emilia mă luă de braţ şi mă târî după ea în grădină. Peste câteva minute sosiră toate celelalte, cu Magda în frunte şi cu dl Georges în coadă.

Magda veni drept la mine, mă apucă de celălalt braţ şi mă îndreptă pe o cărare dinspre fundul grădinii, care dădea în câmp.

— Magdo, ştii că...

— Te rog să mă laşi în pace, zise ea ghicindu-mi gândul. - Cu toate acestea...

— Te rog să mă laşi în pace; nu vezi ce nas deşelat are? - Dar...

— Şi ce ochi spălăciţi?! Ce pântece mare?! Gura!... buzele!... uf!... parcă-s doi cârnaţi umbriţi de nările nasului ca de două aripi de vultur răsfirate în aer!...

— Eşti tare în comparaţii, totuşi ascultă, Magdo...

— N-ascult nimic şi te rog să mă laşi în pace; după-prânz ai să-mi scrii versuri pe album, dar să fie galante de tot.

— Mă trudesc, Magdo, să te pricep şi nu pot; pentru ce, adică, să mai deştepţi tu zulea bietului domn Georges şi să-l mai umileşti, odată ce-ţi e indiferent sau, mai bine zis, nesuferit?

— Treaba mea...

— Cum „treaba mea”? adică vrei să faci din mine topor de oase? - Treaba mea. Să-mi scrii versurile pe album, dar să fie galante de tot.

— Şi dacă nu ţi-aş scrie?

— Serios, domnule bădie? zise ea cu glas de miere şi uitându-mi-se în faţă cam pieziş şi de jos în sus, n-ai să scrii Magdei versuri pe albumul ei?...

Mă învinse şi tăcui ca un vinovat.

„Bietul domnul Georges!" cugetai eu, cuprins de o adevărată milă. Nu ştiu, dar a fi iubit pe acest diavol de Magda şi a nu fi fost iubit de dânsa trebuia, desigur, să fi fost o mare nenorocire.

Îmi făcui cruce.

— Ce-ţi faci cruce, bădie? zise Magda uitându-se întrebător la mine. - Cum să nu-mi fac cruce când, la dreapta, am un diavol împeliţat? - Da?... Socoteam că-ţi faci cruce fiindcă o să ne punem la masă! Avea ea răspuns la toate. Ne chemă la masă.

Floricica se puse în capul mesei, eu la dreapta, dl Georges la stânga, Magda lângă mine, Emilia lângă dl Georges, Ilenuţa, Antonia, Ana, Frăsinica etc., etc. ...

Biata maică-mea - D-zeu s-o ierte - de câte ori nu m-a plesnit cu lingura peste mână şi peste gură, numai ca să mă înveţe să mănânc frumos!... Aşi!... ţi-ai găsit!... Şi astăzi, când mănânc ouă moi, mă mânjesc pân'la urechi!... Ei bine!... Dl Georges le mânca cu atâta măiestrie!... degetele sale albe, grăsulii şi ascuţite la vârf mânuiau furculiţa sau cuţitul cu atâta îndemânare în autopsia oului, încât rămânea, la urma urmei, găoacea pe dinăuntru tot aşa de lucie ca şi pe dinafară... şi nici o pată de ou pe şervet, pe farfurie, pe cuţit, pe furculiţă sau pe musteţile dlui Georges!... Şi dacă în viaţa mea vreo părere de rău mi-a ros inima, apoi aceasta a fost părerea de rău că n-am stat şi eu măcar doisprezece ani la Paris spre a învăţa cum se mănâncă ouăle moi!... O căpiţă de brânză cu smântână, foarte artistic clădită de dl Georges pe farfuria d-sale, însoţită de mămăliguţa caldă corespunzătoare, dispăru metodic în adâncul pântecelui său, printre crăpătura transversală a buzelor sale groase, întocmai cum o colină de deal ar dispărea în crăpătura adâncă a unui cutremur de pământ!... Fu însă un moment când admiraţiunea şi - aş putea zice - chiar respectul meu atinseră culmea... Aceasta fu la puiul cu smântână... Cine dracu mai poate scăpa cu obraz curat din faţa unui pui cu smântână?!... Eu, cel puţin, n-am putut niciodată mânca, în chip cuviincios, acest blestemat soi de mâncare; şi tocmai de la acest soi de mâncare am căpătat de la biata maică-mea - D-zeu s-o ierte - cele mai multe linguri peste mână şi peste gură!... Ei bine, dl Georges era un om în puterea cuvântului genial!... Altmintrelea, cel puţin, nu mi-aş fi putut da niciodată socoteală cum de un întreg cimitir de pui să păşească din lumea aceasta în ceealaltă lume din pântecele dlui Georges şi să nu lase, ca amintire despre dânşii, decât doar ciolanele lor lustruite şi, anume, frumos şi foarte sistematic înşirate pe ginea, ca şi ele de albă, a farfuriei dlui Georges?... Şi nu ştiu cum făcea: prindea, cu mult meşteşug, gâtul de pui între vârful cuţitului şi fundul

farfuriei, iar cu unul din coarnele ascuţite ale furculiţei cea carnea de prin încheieturi, de nu rămânea din gâtul de pui decât o lungă, noduroasă şi încovoiată „mâţa popii”, care mergea zburlită să-şi ia, la rând, locul lângă celelalte oase smerite de pe marginea farfuriei... Şi, pe fundul farfuriei, nici un strop de smântână, cuţitul şi furculiţa ca din testea, şervetul virgin, musteţile dlui Georges, răsfirate sub nas şi arcuite deasupra nărilor, ca ieşite proaspăt din oficina celei mai moderne frizerii!... Şi când mă uitam la blestemăţia de pe farfuria mea, când mă gândeam că şervetul meu nu mai poate să stea, cu cinste, a doua oară pe masă, şi când, mai cu seamă, zăpseam pe dl Georges că mă trage din când în când ironic cu coada ochiului... Ei bine, atunci mă simţeam umilit! Noroc numai că cei de casă erau toţi şi de mult deprinşi cu tot felul meu de stângăcii şi noroc, mai cu seamă, că Floricica nu mi-ar fi îngăduit niciodată să cioplesc vreunul sau vreuna din cusururile şi sălbătăciile mele... Avea şi Floricica gusturile ei necioplite...

„Ce ţi-i şi cu civilizaţia asta”, cugetam eu, privind pe dl Georges cu câtă eleganţă desfăcea carnea de pe un picior de pui fript sau coaja de pe un măr domnesc!... Şi avea dl Georges un aşa meşteşug la ţinut paharul şi la turnat vinul!... Şi vinul gălbiu aşa sclipea de frumos, din paharul străveziu, printre gratia fină de alabastru fleţit a degetelor sale!... Şi după ce-l bea, i se umezeau buzele roşii de o aşa trandafirie rouă, care iute dispărea sub o uşoară apăsare cu şervetul, fără, bineînţeles, nici o daună pentru musteţile sale!!... Hotărât că Magda îşi pierduse minţile... Să fi fost eu în locul Magdei! mie să mi se fi pus la picioare o asemenea comoară de însuşiri!...

— Sărut mânuşiţa matale, coconiţă Floricico, zisei sculându-mă de la masă şi sărutând dreapta stăpânei de casă, sărut mânuşiţa şi cine-a dat azi să deie şi mâine.

— *Merci*, *M-me*, zise dl Georges cu o frumoasă reverenţă şi tând aceeaşi mână.

— Merele le-am adus eu de la Iaşi, zise Magda, punându-mi pe gură şi fără multă ceremonie dosul alb al mâinii sale mici...

Ni se aduse cafeaua în „salon”.

Eu îmi luai locul de dimineaţă în colţul canapelei şi, liniştit, îmi sorbeam cafeaua şi îmi fumam ţigara.

Magda ieşi iute şi se întoarse şi mai iute.

— Domnule bădie, te poftesc să-ţi faci pedeapsa, zise ea, du-mi pe genunchi un mic album legat în catifea vişinie cu gram aurit.

— Mai întâi, Magdo, n-ar fi nici tocmai o pedeapsă, nici tocmai greu de a-ţi scrie ţie versuri; căci n-ar fi silit cineva să-şi cheme muza prea de departe; decât...

— Decât să faci bine şi să nu lungeşti vorba, domnule bădie. Şi-mi dete şi un creion mic.

— Atunci cu o condiţie: am să-ţi scriu ceva şi am să iscălesc

dedesubt; ce-ţi voi scrie poţi citi oricui; iscălitura însă n-ai s-o ştii decât numai tu.

— Adică cum?

— Adică cum, adică necum, o condiţie ca toate condiţiile. - Bine, primesc.

După vreo zece minute, albumul Magdei, plin de toate prostiile, se mai înavuţi şi cu următoarea:

Şi, iscălind dedesubt pe dl Georges, dădui Magdei albumul şi creionul. Ea aruncă o privire repede pe foaia scrisă, se duse într-un colţ al odăii, limba îi fulgeră roş pe vârful arătătorului drept, şterse ceva, scrise ceva şi iute închise albumul.

— Da nouă, duducă Magdo, nu ne-arăţi ce ţi-a scris bădia pe album? ziseră toate într-un glas.

— Nu-i voie de văzut iscălitura; dar dacă bădia mă dezleagă de condiţie...

— Şi dacă te-aş dezlega, ai arăta? zisei eu, neînchipuindu-mi ce schimbase ea în album.

— De ce nu?

— Ei bine, te dezleg, zisei eu, voind s-o pun într-o încurcătură din care nu-mi trecea prin minte cum are să scape.

Dete albumul Emiliei care citi cu glas tare versurile scrise. - Citeşte şi iscălitura, zisei eu, când ajunse la sfârşit. Deodată Emilia bufni de râs.

— Ce râzi, Emilio? citeşte!...

— Ci-chir-me-za..., silabisi Emilia râzând cu lacrimi.

Cichirmeza era un tip caraghios din copilăria lor, şi bietul dl

Georges fusese înlocuit de Magda prin Cichirmeza!...

Ce vrei? Cu fetele e greu s-o scoţi la capăt!

Peste puţin, trebuia să plecăm la Dumbravă, unde urma să luăm masa de seară şi unde Florica avuse grija de a trimite mai dinainte toate cele trebuitoare.

— Hai, gătiţi-vă de plecare! zise ea, adresându-se la toţi; am spus să pună caii.

— Să ştii, Florico, zise Magda, ţinându-i calea şi vârându-şi faţa până sub nasul Floricăi, să ştii că eu şi cu bădia mergem călare la Dumbravă; eu pe Pisicuţa şi bădia pe Burdachi al lui Ştefan: zi să pună şeile.

Şi venind repede dinaintea mea şi atârnându-se uşor în jos de amândouă clapele surtucului meu:

— Aşa-i, bădie, că mergem călare la Dumbravă? zise ea, du-şi nebunatic şi pieziş, până sub nasul meu, mutra-i veselă, deş- teaptă şi întrebătoare.

— Mai rămâne vorbă?! Cu mutra ta eşti în stare să faci pe cineva să înghită cuie de potcoavă.

Înhăţă pe Ana şi pe Antonia de după gât şi ieşi cu amândouă buluc

pe uşă.

După ea, dl Georges şi apoi toate celelalte. Floricica rămase la urmă.

— Floricico, n-ai să râzi de o rugăminte ce am să-ţi fac?

— Bădie, zise ea cu un fel de durere în glas şi cu o deznădejde galeşă în ochi, chiar dac-aş voi să râd, n-am să pot, orice rugăminte mi-ai face.

Aşa n-o văzusem pe Floricica niciodată. Îi prinsei capul între palme, ca unui copil, şi, îndreptându-i faţa spre mine, o privii... avea ochii păienjeniţi de lacrimi.

— Floricico, zisei eu privind-o în ochi şi urmând a ţinea între palme faţa-i îndreptată spre mine, Floricico, mă tem să bănuiesc pricina stării tale sufleteşti; totuşi mi se pare că Magda e o nebună şi tu o proastă...

— Bădie!... zise ea cu glas tremurător; şi, molatic, îşi lăsă fruntea să-i cadă pe pieptul meu.

O sărutai uşor în creştetul capului.

— Floricico, Floricico! din toată gama dragostei noastre curate, senine şi dumnezeieşti, o singură notă mai lipsea... N-ai putea să-mi spui tu care?...

— Gelozia!... zise ea ridicând repede fruntea şi privindu-mă cărat - gelozia!...

— Nu, Floricico, te înşeli... Prostia... Şi pentru întâia şi cea din urmă dată în viaţa mea strânsei în braţe pe această femeie, tând-o cu patimă pe amândoi obrajii... Era aşa de frumoasă!...

— Şi ce rugăminte era să-mi faci? zise ea atârnându-mi-se de gât cu ochii înrouraţi.

— Pentru ziua de azi să nu schimbi nimic din îmbrăcămintea ta. - Aşa-i că ţi-s dragă? zise ea ştergându-şi ochii cu dosul duror mâinilor; aşa-i că mă iubeşti?

— Nebuno ce eşti!

Şi apucând-o de vârful urechii, mă prefăcui că-i fac vânt pe uşă. - Nebuno ce eşti!... să nu schimbi azi o iotă din îmbrăcămintea ta. Ieşi.

Şi când rămăsei singur, nu ştiu dacă durerea, dezgustul de viaţă sau împietrirea ce însoţeşte un trai făr' de nădejde năvăliră fiecare în parte sau dacă toate deodată puseră stăpânire pe sufletul şi inima mea...

„Adică - mă gândeam eu - de ce soarta vitregă, dacă ne-a mat viaţa pe cărări deosebite, n-a sfărâmat tot ea, încai, şi legăturile neîndurate dintre două suflete nefericite? Sau poate voieşte soarta să afle de la mine şi de la Floricica dacă, în cumpăna vieţii, trag mai greu întocmirile omeneşti decât cele dumnezeieşti? Doamne, Doamne!... - cugetai eu ca încheiere - pentru ce, în rostul adânc al înţelepciunii tale, ai mai zămislit pământul cu puterea cuvântului tău? Şi dacă l-ai întrupat din nimica, oare, în largul nesfârşitului tău fără de margini, nu găseai un alt adăpost pentru casa de nebuni?...”

Până ce tot şi toate să fie gata de plecare, luai albumul Floricicăi, care se afla din întâmplare pe masă, mă răsturnai în colţul ştiut al canapelei, îl deschisei...

Magda intră pe uşă ca o vijelie.

— Gata, bădie, hai!... şi mă înhăţă de mână.

— Du-te, te rog, Magdo, de spune femeii să-mi scoată mantaua pe cerdac, că vin şi eu îndată.

Magda ieşi repede.

Pusei albumul pe masă la locul lui.

În o trăsură mare de casă se suiră toate fetele; într-un docar mic cât o găoace de nucă, tras de un cal bătrân, numai cât un şoarece, se suiră Floricica cu dl Georges; Magda pe Pisicuţa, băieţeşte, eu pe

Burdachi, bărbăteşte. Trăsurile apucară înainte, eu cu Magda iam mersul.

— Să rămânem, bădie, mai în urmă, că mă îneacă colbul, zise Magda strunind pe Pisicuţa.

Burdachi îşi măsură, de la sine, pasul după al Pisicuţei.

— Magdo, azi n-ai fost cuminte deloc, zisei eu privind înainte, fără a-ntoarce capul.

— De ce, bădie? întrebă ea repede, făcând pe şa o mişcare, ca şi cum ar fi voit să se aşeze cu faţa spre mine.

— Pentru cuvântul că azi, toată ziua, ai fost un diavol împeliţat.

— Ei, şi?

— Ai supărat pe Floricica...

— Mai întâi, Floricica n-are nici o treabă cu mine, şi al doilea, dacă s-a supărat, ei bine, am s-o muşc la Dumbravă de vârful nasului şi am s-o dezmânii.

— Aşa te împaci tu cu lumea?

— Aşa mă împac eu cu Floricica.

— Şi cu mine, dacă aş fi supărat, cum te-ai împăca?

Simulă spre mine o muşcătură în aer, fără să zică nimic. - Eşti pur şi simplu un căţel primejdios, Magdo...

— Da înger nu-s?

— Şi chiar dac-ai fi, eu vrei să ţi-o spun asta? - Şi de ce nu?...

Hotărât că acest diavol de Magda îşi bătea joc şi de mine; totuşi căzui pe gânduri şi până la Dumbravă nu mai schimbarăm nici o vorbă.

Când ajunserăm în poiana Dumbrăvii, caii erau deshămaţi pe lângă trăsuri; mai deoparte, masa albă întinsă pe iarba verde; iar prin fânaţul înflorit al poienii, cuprins de umbra înaltă a stejarilor, fetele, care încotro, cu capetele goale, alergau după flori şi după fluturi albaştri şi galbeni de seară... Mi-nchipui că n-aţi văzut niciodată un nebunatic stol de fete într-un fânaţ înflorit... bine: atunci n-aţi văzut nici un fânaţ de două ori înflorit. Şi zâna florilor şi toate zeităţile femeieşti ale apelor şi ale pădurilor, plăsmuite de închipuirea păgână a celor vechi, au trebuit să răsară din înrudirea

fermecată dintre floare şi femeie... Totuşi acest cadru zugrăvit cu atâta măiestrie de mâna întâmplării era mânjit de... o pată de untdelemn!! Cel puţin dl Georges se hotărâse, de astă dată, să nu fie, nici mai mult, nici mai puţin, decât untdelemnul! În tot cazul, pardesiul d-sale, lung sau, mai bine zis, scurt de la ceafa-i roşie până aproape de ciubotele d-sale tot roşii, bătea în floarea verzie a untdelemnului de măsline grecesc!... Cel mult, dacă de sub mâneca pardesiului scotea capul la iveală marginea sfioasă a manşetei sale de un alb fără cusur; iar din manşetă se arătau mâinile grăsulii ale dlui Georges, ocrotite triva muşcăturilor soarelui, vântului şi ale ţânţarilor, de nişte mănuşi Bismarck, adică tot roşii... Şi fiindcă diavoliţele de fete fugeau, de nu le zăreai, după fluturi în toate părţile; şi fiindcă rotunzimea scurtă şi grăsulie a dlui Georges nu era clădită pe roate, apoi stătea şi ea, înfiptă în mijlocul poienii, şi, cu o mână, ce se silea să pară îndemânatică, cerca să vâneze, cu o baghetă fină de abanos, fluturii din aer... La rădăcina unui stejar, aproape înmormântată în iarba înaltă, şi înflorită, Floricica, în rochia-i neagră de mătase uşoară, stătea culcată cu capul rezemat pe mână... Un gând dureros pe fruntea veselă a naturii!...

Descălecai.

Magda se duse călare până lângă Floricica şi, de călare, îi vorbi nu ştiu ce; Floricica se sculă şi Magda căzu deodată de pe Pisicuţa, drept în gâtul Floricăi...

— Iu! auzii deodată pe Floricică ţipând... Şi iute duse mâna la nas...

Mă buşi un râs nebun şi, râzând, mă dusei lângă Floricica; Magda se şi amestecase printre celelalte fete după flori şi după fluturi.

— Bădie, Magda a-nnebunit; mă roagă să-i ajut să descalec şi, după ce descalecă, se repede la mine şi mă muşcă de nas... Şi, mă rog, de ce râzi?...

— Râd, fiindcă niciodată Magda n-a fost mai cuminte decât acum.

— Ce fel de cuminte, dacă mă muşcă de nas?

— Tocmai fiindcă te-a muşcat de nas! I-am spus că te-a supărat purtarea ei de azi şi s-a hotărât să te muşte de nas, ca să te dezmânie,

şi te-a muşcat; mai cuminte, ce vrei?

— Putea să mă sărute.

— Magda muşcă, nu sărută, zisei eu sentenţios.

Un vânt care se iscă din senin şi câţiva nori adunaţi în pripă la sfat deasupra capetelor noastre ne grăbiră masa şi ne scurtară şrea în Dumbravă, pe care, de altmintrelea, ne hotărâsem s-o mânăm până noaptea pe lună... Duşmani ai poeziei vieţii se găsesc, de multe ori, şi în aer!

Cu aceeaşi regulă ca la venit, ne întoarserăm devreme acasă. Sara, ceai şi sindrofie.

Dl Georges, cu o vădită iscusinţă şi mândru oarecum de narea şi desăvârşita-i destoinicie, înjghebase cu fetele jocuri de „societate”, pe care le vrâsta, din când în când, cu câte o boscărie cu o batistă, cu un gologan, cu cărţile de joc... şi mai ales cu cărţile de joc!!...

Magda, cuprinsă de o melancolie prefăcută şi ghiduşă, de te umfla râsul, se aşezase dinaintea pianului şi *scherzando, andante, staccato, veloce, con brio*... se alinta cu degete uşoare pe clapele albe

şi negre ale pianului şi, din gamele-i nebunatice şi stâlcite, simţirea nu lipsea!... Magda era tipul desăvârşit al femeii, care, sub forme uşoare şi nestatornice, ascunde înţelesuri temeinice şi adânci!...

Floricica, plecată sub lumina lămpii pe o catifea vişinie, îşi cosea pe dânsa gândurile cu fire de aur...

Eu?... Eu stăteam răsturnat şi liniştit în colţul ştiut al canapelei şi, prin norii viorii ai fumului de ţigară, mă sileam să pătrund în adâncul depărtat al lumii de gânduri ce frământa poate atâtea capete vesele şi înflorite sau melancolice şi visătoare...

Cugetam eu privind pe Floricica cum stătea plecată şi cum, pe fundul de lumină, era săpat în linii de umbră profilul ei dumnezeiesc!...

Cu toate acestea, cum era ea de cufundată în acul şi aţa ei... mi se părea că văd pe Venera împletind la colţun...

— Unde ţi-e albumul, cuconiţă Floricico? întrebai eu de departe - te rog să mi-l dai, că am să-ţi scriu ceva pe el; cine ştie dacă voi avea prilejul de a-ţi mai face versuri de acum înainte; mâini plec pe coclauri şi...

— Şi ai să te întorci iar pe aici, zise ea oprindu-şi acul la mijlocul unei împunsături şi întorcând capul spre mine.

— Dacă nu mă ia dracu, poate...

Magda se şi sculase repede de la piano, luase albumul de pe masă şi mi-l pusese pe genunchi împreună cu un creion mic.

— Numai te rog, zise Floricica, să faci bine să nu-mi scrii vro ghiduşie, cum ai totdeauna obiceiul de a-mi scrie pe albumul meu.

— Nu, nu! de astă dată m-am hotărât să fiu foarte serios...

Magda îşi reluă locul la piano, Floricica sfârşi împunsătura pută şi-şi urmă lucrul, dl Georges scotea cordele pe nas, fetele căscau gura, eu... făceam versuri...

Magda citi cu glas tare, şi strofei din urmă îi dădu o intonaţie aşa de naturală, şi la: „Nu cârpi seara colţuni”, dădu cu dosul mâinii o aşa de măiastră lovitură peste catifeaua Floricăi, încât zbură biata catifea tocmai în fundul odăii.

Se stârni un colosal hohot de râs, iar bietul dl Georges rămase la mijlocul unei boscării începute.

— Vezi, bădie, că iar mi-ai scris ghiduşii pe albumul meu? Dacă-s eu nebună şi ţi-l dau!...

A doua zi dimineaţă, şi eu şi Pisicuţa apucarăm drumul muntelui...

SPRE NICHIT

... A doua zi, dimineaţă, când porţile ce străjuiau intrarea din câmp în ograda Floricăi se închiseră, scrâşnind în urma mea cu neunse şi hrentuite încheieturi de fier ruginit, mi se păru că ceva ascuţit mă înţeapă în suflet, sau ceva greu şi înalt îmi cade pe spate, şi că răsuna a sec din lumea aceasta tocmai în lumea cealaltă!...

Şi cum măsuram eu sau, mai bine zis, cum măsura Pisicuţa, la gebea, drumul plin de colb, de pe care soarele, de o suliţă înalt pe ceruri, nu sorbise încă umezeala dimineţii, toate lucrurile, sub ochii mei, luau înfăţişările aiurite din lumea cealaltă. Soarele, ce plutea în albastrul adânc şi păienjenit de ceaţă al bolţilor cereşti, se uita parcă chiorâş la mine cu înţepenirea lucie şi sticloasă a unui ochi de mort înfipt şi încremenit în umbra depărtată a orbitei sale vinete şi reci; arborii rari de pe marginea drumului, în neclintita lor însufleţire, trimiteau parcă din înălţime, cu şoapte de frunze şi de vânt, ultimul „rămas bun” celui ce călca pentru cea din urmă oară hotarele aşezate între cele două lumi; adierile răcoroase şi uşoare din răsărit îmi atingeau faţa şi treceau pe fruntea mea ca fâlfâitul rece şi fioros de aripi fantastice ale unui stol de lilieci cu zbor negru, iute şi tăcut; florile câmpului mă priveau ca atâţia ochi roşii ai duhurilor pustiului. Pisicuţa, străbătând parcă drumul înalt al celor nouă vămi, mi se părea că merge pe o cale îngustă numai cât o muchie de cuţit şi, hipnotizat de eterna legănare a pasului ei, aşteptam pe fiece minut să mă prăbuşesc în noianul gol şi fără fund de sub picioarele mele... Fiinţa mea se topise, se idealizase şi, ca un fir de aţă fără sfârşit, mi se părea că sufletul meu se deapănă lung în urma mea...

„Sărmane om, sărmane lut netrebnic şi pieritor!... cugetam eu mergând la gebea. Pentru ce, adică, cel ce te-a plăsmuit a mai ninat atomul nimicniciei tale cu năzuinţe vecine cu nebunia?... Şi dacă, din noroiul în care te-a înmormântat până la gât, ţi-a îngăduit să ridici capul şi să îndrepţi, arare, ochii tăi spre ceruri, pentru ce, lângă o clipă de sublim, a aşezat o eternitate de ridicol? Pentru ce, cu descântece şi cu vrăji dumnezeieşti, să se sape prăpăstii fără fund şi fără de margini între două sărutări; şi pentru ce, încă, între două inimi îndrăgostite, să se ridice, ca un zid de oţel, o ieftină formulă mentală? Şi, mai la urmă, pentru ce?...”

Întorsei capul şi privii îndărăt...

Prin cerdacul larg din faţă, stăpâna de casă nu mai trebăluia nimic... În haină albă de dimineaţă şi cu capul slobod învăluit în o grimea tot albă cu ţurţuri mici de mărgele roşii pe margine, făcuse unghi drept din braţu-i alb, rotund şi gol până la cot; cu palma-i diafană pusese despre soare o mică perdea trandafirie privirii; cu celălalt braţ, săpat în marmură vie, stătea rezemată de balustrada cafenie a cerdacului şi, nemişcată, privea în

zarea depărtată a drumului... O mai frumoasă cariatidă nu se putea închipui... Şi din soare nici o rază nu se mai desprinse, şi de pe ceruri nici o stea nu se mai mistui... Cel mult dacă depărtarea sorbea treptat în adâncurile sale chipul alb al Floricicăi, desprins încă de pe zare şi încremenit în aureola de lumină ţesută în jurul ei de razele de aur în pulbere ale soarelui curat de dimineaţă... Ridicai în aer imensa mea pălărie neagră şi de trei ori o închinai, ca pe un steag cernit, înspre apus... Din cerdacul larg din faţă fâlfâi ca răspuns şi de trei ori se închină spre răsărit, cu nestatornice forme de vânt, faldurii molatici şi roşii ai unei batiste subţiri... şi depărtarea smulse soarelui o rază şi golul înghiţi cerului o stea... Iar între apus şi răsărit, o adâncă mare de întuneric se lăţi... Dincolo de marginile răsăritene ale acestei mări, se întindea taina nesfârşită a lumii celeilalte...

„Sărmane om, sărmane lut netrebnic şi pieritor! cugetam eu, nândumă la gebea prin lumea subţire a umbrelor. Pentru ce adică?...”

Şi drumul de sub copitele Pisicuţei răsună a sec şi a hodorogit... Intrasem pe un pod ce tăia de-a curmezişul peste Bistriţa. Nu ştiam nici ce pod era acesta şi nici încotro ducea. Deoarece însă marşrutul îl lăsasem cu totul pe sama Pisicuţei, nu căutai să mă dezmeticesc unde mă aflu; mă mulţumii doar să opresc la mijlocul podului statua mea ecuestră şi, din aerul înalt, să-mi las şi gândul şi privirea să lunece un minut pe cursul fugător al undelor... Şi dacă niciodată n-ai avut fie bărbăţia, fie fantezia de a-ţi scutura de pe suflet şi de pe inimă prostiile omeneşti, după cum un arbore, la suflarea vântului, îşi scutură foile sale netrebnice şi seci, atuncea, desigur că n-ai rămas, întotdeauna, decât ceea ce eşti: o păcătoasă „fiinţă superioară”, un nemernic „împărat al Făpturii”... Şi nu te-ai simţit, prin urmare, nici topindu-te sub o rază de soare sau o mângâiere de vânt, nu te-ai putut nici întrupa în norul alb, ce pluteşte pe înalte şi albastre aripi de văzduh... Nu te-ai simţit, cu alte cuvinte, o clipă măcar, trup din trupul şi suflet din sufletul larg al naturii!... A sta suspendat în aer şi neclintit deasupra unui curs de apă, ce lunecă grăbit sub picioarele tale, a porunci, cu puterea voinţei tale, gândului să-ţi încremenească în suflet şi sângelui să-ţi îngheţe în vine, a opri în sânul tău bătăile pripite ale ceasornicului inconştient, ce-ţi socoteşte neîndurat clipele scurte ale vieţii, a te preface în cremene însufleţită sau în fiinţă de cremene, a pricepe cu simţul potenţiat al urechii tale susurul colosal şi nehotărât al imensului curs de viaţă ce însufleţeşte vinele lucrurilor, a sta tu singur neclintit în universala lunecare a totului către nesfârşit...

„Cât e de dulce, cugetam eu, să ai, din când în când, câte un minut, măcar, de sublimă nebunie!”

Şi cum stăteam eu pironit cu privirea pe spetele goale şi fugătoare ale unei şăgalnice unde, ce se scălda cu o neruşinată nevinovăţie în razele soarelui, deodată totul se opri; Firea încremeni pe loc şi statua mea ecuestră, cu pod cu tot, o plecă la goană pe cursul Bistriţei la deal! Clipa

neclintită a eternităţii mele se topi în văzduh, izvorul de viaţă vie deveni putrejune, hlamida dumnezeirii îmi căzu de pe umeri... Iar la capra dimpotrivă a podului, un individ cu faţa îmbujorată de somn, răsărit în calea mea dintr-un fel de coteneaţă de scânduri, cu un soi de obraznică oficialitate în mişcări, îmi făcu semn să mă opresc şi, fără nici o „bună dimineaţa” sau „cale bună”, întinse înspre mine mână ruginită şi-mi ceru 12 bani.

— Pentru ce? îl întrebai eu, şi de ce numaidecât 12 bani?

— Brudina, cucoane; câte doi bani de fiecare picior de vită, îmi răspunse el scurt şi hursuz.

Şi după ce mă încredinţai, numărând cu îngrijire, că eu şi Pisicuţa la un loc aveam tocmai şase picioare de vită, scosei 15 bani şi, dându-i somnorosului meu individ:

— Ţine, prietene; iaca 15 bani; n-am 12 potriviţi. Trei bani rămân ca plătiţi pentru un picior şi jumătate de vită, pe când m-oi întoarce.

Lucrul se păru de tot firesc omului meu care, abătând cu o veche obişnuinţă clapa degetelor peste bieţii mei gologani, îi înmormântă iute în fundul ruginit al palmei sale şi, fără nici o ceremonie sau „drum bun”, îmi întoarse spatele, intră în culcuşul său şi trase după sine, cu zgomot hodorogit, uşa de scânduri uscate a coteneţii sale. Eu dădui călcâie Pisicuţei şi-mi căutai de drum.

Şi fiindcă ideile mari au la rădăcina lor, mai totdeauna, lucruri mici: „Ce nesocotinţă, mă gândeam eu foarte serios, pe capul torilor noştri!... De le venea lor în minte să aşeze biruri nu numai pe câte capete, ci, mai cu seamă, pe câte picioare de vită sunt în ţara aceasta, ce nesecate izvoare de aur ar fi mai curs în vistieriile largi ale scumpei noastre patrii!...”

Şi, legănat, cu desagi cu tot, ca o limbă de ceasornic, de eterna gebea a Pisicuţei, scurtam încet şi fără ţintă drumul către noscut... Iar de prin îndoiturile posomorâte şi adânci ale imensului amfiteatru albăstriu al munţilor din dreapta, negurile albe se seră şi se mistuiseră în văzduh şi, în locul lor, o nesfârşită şi subţire reţea viorie de aburi auriţi se aşternuse peste marea frământată, parcă de valuri, a brădetului negru-verde, ce umplea cercul vederii, de jos de la pământ până la hotarele senine din înaltul cerului... Din vale şi de pe stânga se furişau până la mine sclipirile scurte şi fugătoare ale Bistriţei, ce luneca grăbită, când răsfăţându-şi ciunea sub razele, acum iuţi, ale soarelui, când aruncându-şi peste umeri haina ţesută din umbra tainică a luncilor tinere de sălcii şi de arini.

Mersesem trei ceasuri fără oprire şi atât eu cât şi Pisicuţa simţeam nevoie de odihnă. Şi fiindcă Pisicuţa, iubitoare de singurătate ca şi mine, descoperise sau alesese, poate înadins, un drum, pe marginea căruia nici casă, nici crâşmă nu se pomenea, mă hotărâi a petrece ceasurile de arşiţă ale zilei şi a-mi face popasul obişnuit în ratele adăposturi de umbră verde şi tăinuită, pe care singuraticele împrejurimi mi le puneau la îndemână. Cârnii la stânga şi scoborâi în umbra adâncă a unei tinere lunci de arini de

pe malul Bistriţei.

Într-o poiană mică aşternută cu o iarbă scurtă, deasă şi de-un verde gingaş şi parcă anume săpată în semicerc în desişul arinilor, deasupra şi pe marginea înaltă a malului Bistriţei, îmi aşezai conacul meu de zi. Deschingăi tafturii Pisicuţei şi-i luai povara din spate; iar până ce să aşez eu şaua şi desagii la rădăcina unui arin, Pisicuţa şi luă o baie de spate şi de coaste în iarba verde şi răcoroasă a poienii; se sculă iute, se scutură plină de mulţumire şi, vârându-şi botu-i negru şi fin în iarba fragedă, începu a paşte. Şi fiindcă pildele bune trebuiesc urmate, îmi lepădai şi eu hainele, mă vârâi în apă şi, apoi, fiindcă din anumite împrejurări, nu puteam împărtăşi cu Pisicuţa fragedul ei prânz, desfăcui desagii şi mă pusei în cale să-mi stâmpăr şi eu foamea care, după baie mai ales, începuse a deveni durată. Băgai de seamă însă că desagii mei suferiseră o infracţiune, dar că hoţul, în loc să ieie, pusese ceva. Astfel, găsii înlăuntru un mare pachet cu îngrijire făcut şi frumos legat, deasupra căruia sta scris ca moto: „poftă bună”. În pachet, pui fripţi, ouă răscoapte, prăjituri, pâinişoare mici şi rotunde de casă, mere domneşti... Dintre mere, unul singur era învelit frumos într-o hârtie roşie, subţire, şi legat cruciş cu o îngustă cordea aurie, întocmită deasupra într-un mic şi foarte meşteşugit fiong.

„Aş prinde rămăşag, îmi zisei în gând, că acest măr e pus de diavolul de Magda!”

Şi nu mă înşelai; când dezlegai cordeaua şi desfăcui învelitoarea, găsii înlăuntru un mic şi cochet pătrat de hârtie albă, pe care sta scris: „de la Magda”...

„Hotărât, îmi zisei eu, că acest diavol de Magda nu mă slăbeşte nici în lumea aceasta...”

Şi muşcai cu furie din măr...

Iar din lumea aceasta, mi se păru că aud pe Magda ţipând tocmai din lumea cealaltă.

De câte ori închipuirea nu întrupează nălucirile deşerte ale sufletului!... Şi nu ştiu pentru ce, cum mâncam eu ouăle răscoapte, mi se păreau că-s moi şi căutam, prin urmare, să ies la capăt cu ele după metoda analitică a dlui Georges; cu vârful a două degete desfăceam foarte artistic de pe ciolane carnea de pui fripţi, iar ciolanele, în mod inconştient, le înşiram pe iarbă, ca pe marginea unei farfurii; tăiam foarte elegant mărul în patru felii şi încă şi mai elegant despoiam feliile de coajă; ba, fu un moment când mi se păru că miros a piele rusească, că vârfurile musteţilor mi se suiseră deasupra nărilor şi că, în locul sălbaticului meu păr, mi se întinsese pe creştet luciul pustiu şi gol al cheliei. Împinsei şi zvârlii în toate părţile şi din toate puterile, cu mâinile şi picioarele, coji de ouă, coji de mere, ciolane de pui; ba, cu o îndemânare căpătată de copil, mi se pare că trimisei, cu vârful ciubotei, tocmai în mijlocul Bistriţei, vreo două prăjituri şi vreo câteva pâinişoare pentru peştii care, din fundul apei, holbau, poate flămânzi, ochii la mine... Oricum, mâncai, mă săturai, şi, mai presus de

toate, rămăsei cu încredinţarea că, aşa cum mă găseam, eram totuşi destoinic de cea mai aleasă şi mai înaltă educaţie...

„Şi, cu toate acestea, de câte ori, mă gândeam eu legând desagii la gură, de câte ori biata maică-mea, D-zeu s-o ierte, nu m-a plesnit cu lingura şi cu furculiţa peste mână şi peste gură!”

Ca chestie de prevedere, priponii pe Pisicuţa de rădăcina unui arin; la tulpina altuia, îmi aşezai desagii drept pernă, mă înfăşurai în mantaua mea imensă, îmi îndesai pălăria peste urechi şi mă lungii perpendicular pe cursul Bistriţei... E aşa de dulce să chemi somnul în murmurul apelor, în răcoarea verde a luncilor, sub mângâierile moi ale vânturilor!... Şi totdeauna m-am mirat cum de n-a trăsnit prin minte nici unui rege sau împărat să cerceteze cam unde s-ar putea găsi cheia tuturor fericirilor!?... Ce frumos ar fi înlocuit ei atunci coroanele lor de nestemate cu o largă şi neagră pălărie colbăită; ce lin n-ar fi străbătut ei poate la gebea pe spatele vreunei Pisicuţe meleagurile pustii ale bunului D-zeu, cu câtă dărnicie nu le-ar fi pus dătătorul de toate, la îndemână, ciupercile munţilor şi apa limpede a pâraielor; ce dulce nu s-ar fi legănat ei în visuri fericite cu capul pe bolovani sau pe desagi; ce saltele moi de iarbă verde nu şi-ar fi aşternut ei spre odihnă!... Decât vezi! când te umflă prostia în spate, las' pe ea, că te suie până şi pe treptele cele mai de sus ale cârmuirii popoarelor!...

Şi cum mijeau ochii mei păienjeniţi şi pe jumătate acoperiţi de pleoapele-mi grele de somn, mi se părea că Bistriţa curgea pe sub marginea răsfrântă a pălăriei mele şi, curgând, mi se părea, în tasmagoria dintre vis şi aievea, că mă târăşte, cu mal cu tot, pe cursul ei la vale...

Cugetam eu cu privirea aţipită pe lunecarea grăbită a undelor ei şi cumpănindu-mă pe hotarele dintre somn şi trezie.

Pleoapele-mi căzură grele peste ochi ca o perdea neagră cu flori de lumină trandafirie... adormii.

Când mă deşteptai, soarele păşise de mult peste meridiană şi umbrele luncii, împinse de lumina razelor lui, înaintau, lungindu-se, încet spre răsărit; căldura zilei era covârşitoare şi nu îndrăznii să părăsesc răcorosul meu adăpost de umbră şi verdeaţă; cel mult dacă, amândoi, eu şi Pisicuţa, ne desfătarăm ca doi fericiţi, mai bine de o jumătate de ceas, în undele albăstrii de cristal rece şi curgător ale Bistriţei; iar în timp ce eu, după baie, uşuram desagii de ultimele merinde, Pisicuţa scotocea şi ea, pe ici pe colea, iarba rămasă prin îndoiturile mai adâncate şi mai umede ale poienii. Când soarele fu la trei părţi din drumul său pe ceruri şi sta să cumpănească dincolo de piscurile depărtate şi viorii ale Munţilor Calului, aruncai şaua şi desagii pe spatele Pisicuţei, încălecai, suii dâmbul şi apucai drumul de coastă, ce taie spre miazăzi.

Nu ştiu cum vor fi alţii; cât despre mine, ştiu atâta, că pierd măsura timpului, de îndată ce rămân pe voia slobodă a pornirilor mele de sălbatic, când, adică, biruit de dragostea neînfrânată a singurătăţii, îmi şterg urma dintre oameni şi mă mistui, sub dirile ei, în necunoscutul larg al naturii, ca

o frunză mânată de tornicia vânturilor. Şi soarele poate prea bine tivi cu aur marginile rupte ale nourilor, ce se întind în fâşii lungi deasupra apusului său; poate prea lesne stăpânitorul zilei să dispară în noianul de flăcări, ce se aprinde pe hotarele dintre amurgul nostru şi aurora altor lumi; umbrele se pot ridica din adâncuri şi pot arunca linţoliul lor mohorât peste zările fără sfârşit ale răsăritului; chiar vârful pălăriei mele, suit pe picioarele de umbră deşirată ale Pisicuţei, îşi poate trimite chipul său boţit din ţara apusului, plină de întuneric, tocmai în împărăţia trandafirie şi depărtată a zorilor... Făptuitorul a toate îşi poate, mult şi bine, învârti ca o sfârlează între degete universul său întreg în golul orb al adâncurilor, toate se pot... Sufletul meu singur nu e în stare să audă şi să priceapă scârţâitul fantasmagoric, cu care timpul întoarce, din fundul veşniciei, cheia colosală şi ruginită a Făptuirii... Iată pentru ce, cum mergeam eu pe spatele Pisicuţei ca un sac umplut cu duri, nu prinsei de veste nici când soarele scoborâse treptele duhului spre lumea cealaltă, nici când munţii de pe dreapta mă înmormântaseră în umbra lor posomorâtă, nici când luceafărul de seară îşi ţintuise în negrul albăstriu al cerului chipul său viu de lumină scânteietoare, nici când „regina nopţii moartă” pe năsălie de nouri albi începuse a pluti pe căile deşerte ale umbrelor înalte... Mă oprii în drum şi căutai împrejur... tăcere, noapte şi pustiu... Cel mult, dacă de prin cositură câte un greier rar mai ţârâia a noapte şi a târziu... Totuşi, mi se păru că, de pe dreapta, străbate, din desimea neagră a pădurilor, până la mine, pâlpâitul depărtat şi roşiatic al unei flăcări înghiţite în răstimpuri de întunericul des al nopţii... Într-acolo făcui din frâu Pisicuţei chip să apuce, şi într-acolo apucă şi ea. După puţin, izbutii să ies pe pipăite din desişul încâlcit al pădurii în nişul unei poieni, în care, pe cât putui deocamdată deosebi din depărtare, trei oameni trebăluiau nu ştiu ce împrejurul unui foc; un câine se însărcina să-mi vestească sosirea şi, sculându-se iute de unde stătea - se vede - lungit, se repezi, lătrând furios, înaintea Pisicuţei şi năzui s-o apuce de bot; dar Pisicuţa ridică capul şi câinele muşcă aerul; încercă s-o atace pe la spate, dar o copită cu măiestrie şi la timp îndreptată împotriva încăpăţânatului duşman îl făcu să se rostogolească schiolălăind, şi cu aceasta să înceteze şi ostilităţile. Eram acum lângă foc şi lângă oameni, care se pregăteau poate să vină în ajutorul câinelui lor.

— Bună vremea, oameni buni, zisei descălecând şi adresându-mă îndeosebi unui moşneag lung, verde şi drept, care, stând în picioare, scurgea dintr-un ceaun apa clocotită, în care fersese nişte drele şi nişte urechiuşi.

— Mulţumim d-voastră, răspunse el scurt, aproape fără a mă privi şi rostogolind într-o mare strachină de lut drelele şi urechiuşile fierte, din care ieşeau aburi fierbinţi. Na, măi Ghiţă, şi ia vezi şi tu de mămăligă, zise el, dând ceaunul unuia dintre flăcăuani. Şi tu, măi Ţâlică, ia mai închipuie nişte uscături pentru noapte.

Şi până ce Ghiţă să aşeze ceaunul de mămăligă pe capătul unei

cujbe, într-o baie de flăcări, până ce Ţâlică să vină târând după el o întreagă pădure de vreascuri şi de uscături, eu luai şaua şi desagii din spatele Pisicuţei şi o priponii de un ţăruş, mai deoparte în largul poienii.

— Iaca aşa, moşule, zisei eu, venind lângă bătrân, cu voie, fără voie, dar pentru noaptea asta o să fiu musafirul d-tale.

— Voia la d-voastră, domnişorule, răspunse moşneagul, scoţând din nişte desagi, ce stăteau mai deoparte, o căpăţână de usturoi şi pregătindu-se a-i ucide căţeii într-o scăfiţă de lemn, cu o piatră lungăreaţă, groasă şi rotundă ca un pisoi. Dar, dacă nu vi-i cu rare, încotro mergeţi d-voastră la vremea asta şi pe locurile aistea, domnişorule?

— Drept să-ţi spun, moşule, aş putea să-ţi spun de unde viu, dar unde mă duc mai bine ai putea să ştii d-ta sau Cel-de-Sus.

Moşneagul se opri un moment din curăţit căţeii de usturoi şi mă privi nedumerit, fără să-mi răspundă.

Apoi adresându-se lui Ghiţă:

— Ia vezi, măi Ghiţă, de cea mămăligă şi-o fă mai mare; şi tu, măi

Ţâlică, ia vezi de vreo două brazde mai zvântate să facem un aşternut pentru dumnealui.

— Mulţumesc, moşule, mulţumesc; o să împărtăşesc şi cina şi o să dorm şi pe aşternutul d-tale; dar, dacă nu te superi, ai putea să-mi spui cum te cheamă şi de unde eşti?

— Apoi, domnişorule, noi suntem tocmai de pe lângă Orăşa şi mie-mi zic Alisandru Coşofleaţă. Am venit aice după oleacă de iarbă pentru vitişoarele noastre, că pe la noi nu s-a prea făcut vara asta, şi-i scumpă de tot.

— Şi flăcăuanii sunt băieţii d-tale?

— Ai noştri, domnişorule, şi mai sunt acasă vreo cinci mai mărunţei!... - Să-ţi trăiască, moşule; d-apoi ştii că te ţii bine? Ai şi mai mărunţei?...

— Apoi dă, dacă dă D-zeu, ce să facem?

— D-zeu ştie ce face, moşule, dă cui trebuie şi cui poate.

— A hi, domnişorule, răspunse moşneagul, muncindu-se şi tind, în sfârşit, să ucidă cu pisoiul un căţel mai îndărătnic de usturoi. Ş-apoi toate ar hi cum ar hi, dar ne mănâncă angaralele, că tare s-o mai înmulţit de la o vreme încoace. Îi greu de tot, domnişorule, încotro te întorci.

— Ce să faci, moşule? La lume subţire, nevoi multe.

— C-apoi bat-o pustia de lume, că tot mai bine era mai de demult. - Cine zice altfel, moşule? decât, vezi d-ta, roata lumii se teşte, şi noi cu dânsa.

— He, hei! domnişorule, bine-ar fi dacă s-ar învârti; da, vezi d-ta, că nu se învârteşte, o-mpiedicat-o nu ştiu cine şi merge de-a săniuşul: cei de deasupra, tot deasupra, şi cei dedesubt, tot dedesubt, se moşneagul aducând pe fundul scăfiţei usturoiul ce se ridicase, la pisat, pe marginile ei. Ş-apoi bat-o întunericul de roată, zise el sculându-se de jos, că prea te

curmă-n două când te-apucă dedesubt... Da, de... Se vede că ce-a orânduit D-zeu minte de om nu poate să desfacă, încheie moşneagul luând cu degetul din usturoi şi tându-l de sărat.

Pe fundul de lumină, se desprinde din noapte înfăţişarea zburlită a unei căpiţe de fân, ce părea că merge singură. Când căpiţa sosi lângă noi şi se rostogoli mai la o parte, Ţâlică răsări de sub dânsa în picioare, cu pălăria turtită şi plin de paie de sus până jos. Ghiţă, cu pieptul desfăcut şi roş, cu faţa dogorită şi asudată de căldura focului, răsturnă şi el, pe o năframă albă, din ceaunul negru, o mare şi fierbinte mămăligă oacheşă. Moşneagul se trase mai deoparte, îşi spălă mâinile şi le şterse de poala cămăşii, apoi, descoperindu-şi capul, se îndreptă cu faţa spre răsărit, rămase un minut în picioare şi neclintit, în bătaia mişcătoare şi roşiatică a focului, şopti ceva din buze, îşi făcu trei cruci smerite şi mari şi, luând strachina cu drele şi urechiuşi şi scăfiţa cu usturoi, veni de se aşeză pe iarbă lângă ma cu mămăligă. Flăcăuanii se aşezară şi ei împrejur, cu pălăriile pe cap, fără să se spele, fără să-şi facă cruce...

Şi-mi trecu, în o singură clipă, pe dinaintea minţii adânca cere şi nestatornicie a lucrurilor...

„Progres... regres...” cugetam eu pişcând din mămăligă şi căutând loc şi pentru două degete ale mele printre cele vreo cincisprezece, spre a muia şi eu o urechiuşă în mojdeiul prea sărat din fundul scăfiţei...

Oricum, dar Ghiţă, mai ales, avea ceea ce s-ar putea numi, în unele împrejurări, „pitorescul mâncării”. Cele patru degete ţapene ale dreptei sale, abătute şi mai ţapăn în jos pe podul palmei, se înfigeau cu îndemânarea unei vechi obişnuinţe şi, ca un hârleţ viu, numai atâta surpau din malul mămăligii, cât era de nevoie ca să alcătuiască din dărâmătură, cu tiparul palmei, un gălătuş lung şi rotund şi destul de gros, pe care, însoţindu-l de câteva drele sau urechiuşi muiate în mojdei, îl arunca, făcându-i vânt, în pustiul gurii sale, unde fiinţa lui se mistuia fără de urmă... Cel mult dacă pereţii gâtului se întindeau înainte şi se fereau în lături din cale-i, spre a-i deschide drum mai larg spre pântecele adânc al lui Ghiţă. Şi dacă ochii lui Ghiţă lăcrimau sub apăsarea, şi dacă faţa lui Ghiţă se înroşea sub truda înghiţitului, toate aceste nu puteau fi socotite decât ca dovada unei lupte voiniceşti dintre Ghiţă şi gălătuş; iar un gogâlţ înăduşit şi la răstimpuri deopotrivă de scurte era singura înştiinţare că strâmturile gâtului au fost biruite...

Rupsei o bucată de mămăligă ş-o aruncai câinelui, care stătea pe labe, mai departe.

— Na, măi Tărcuş, şi vezi de te împacă şi tu cu Pisicuţa. Cine-i de vină, dacă tu vrei numaidecât s-o săruţi pe bot?

Câinele se uită ţintă la mine, stătu puţin pe gânduri, apoi luă binişor mămăliga şi se duse cu ea mai în umbră sub poala pădurii.

Iar când flăcăuanii şi moşneagul, fiecare învelit în sumanul său, se lungiră, spre odihnă, pe lângă foc, mă înfăşurai şi eu în mantaua mea şi, cu

capul pe desagi, mă înmormântai, spre acelaşi sfârşit, în căpiţa de fân, dar mai la o parte din bătaia focului. Şi cred că saltelele biblice ale regelui Solomon nu erau nici mai moi, nici mai sitoare decât aşternutul meu de iarbă îmbălsămată şi cosită din ajun. Şi dacă înţeleptul rege îşi odihnea privirea lui molatică pe chipul aievea şi mângâios al oacheşei regine din Saba, de ce adică visurile mele să nu fi fost şi ele înfiorite de chipuri tot aşa de dulci şi tot aşa de mângâioase şi de oacheşe ca şi acel al tinerei regine din ţara fericită a miresmelor?

Când mă deşteptai, vârfurile înalte şi ascuţite ale brazilor jur răsăreau din umbră şi, ca nişte săgeţi neclintite de aur, spintecau văzduhul limpede... Soarele se ivise de mult pe ceruri. Mă uitai împrejur, moşneagul şi flăcăuanii, nicăieri... Când mă sculai, îi zării pe tustrei cosind în fundul de la deal al poienii, moşneagul în frunte şi băietanii după el. Pusei şaua, încălecai şi mă abătui pe la cosaşi.

— Bună dimineaţa, moşule, şi noroc bun! strigai eu de departe către moşneag.

— Mulţumim d-voastră, domnişorule! răspunse el cu glas aşezat şi destul de ridicat ca să-l pot auzi.

Şi până ce să mă apropii eu, moşneagul înfipse coporâia în pământ, scoase cutea din tioc şi începu să-şi ascută coasa pe palmă.

— Tot alba la roată, moşule, tot? zisei eu când fui lângă moşneag. - Apoi, dă, domnişorule, mânjii la praştie, pân' s-or mai da şi ei la ham; aşa a lăsat D-zeu, răspunse el vârând cutea în tioc, or să ajungă ei şi la roate, n-aibă grijă!...

Şi scuipând în palme, se pregătea să vâre coasa în iarbă.

Scosei din pungă nişte bani.

— Ţine, moşule, zisei eu dându-i moşneagului, de cumva ţi s-a rupe coasa, să-ţi cumperi alta nouă. Şi acuma te rog să-mi arăţi prin pădure vreo potecă de picior, pe unde aş putea merge călare.

— Da unde vreţi să mergeţi, domnişorule?

— Ţi-am spus, moşule, că ştiu de unde vin, dar unde mă duc mai nu ştiu şi nici prea vreau să ştiu; vorba e să mă duc.

De astă dată moşneagul se uită cu tot dinadinsul ţintă la mine şi mă măsură din cap pân-în picioare, cu Pisicuţă cu tot.

— Apoi, dă, domnişorule, dacă-i aşa, uite, apucă şi d-ta pe poteca asta la deal; dacă nu-i rătăci, ai să ieşi la schit.

Şi-mi arată spre deal gura strâmtă a unei poteci, ce se deshidea în desişul pădurii.

— Apoi, mai rămâneţi sănătoşi şi cu bine, oameni buni, zisei eu dând călcâie Pisicuţei la deal.

— Să mergeţi sănătoşi, domnişorule, cu bine, răspunseră tustrei într-un glas.

Şi intrai pe sub poala pădurii în gura potecii. „Dacă nu-i rătăci, ai să ieşi la schit”...

Aceste vorbe ale moşneagului îmi răsunau încă în urechi... zică mai întâi, puteam rătăci, şi al doilea, prin împrejurimi se afla un schit; cu alte cuvinte, una rea şi una bună... Decât, rătăceşte cineva când are o ţintă şi, greşind drumul, n-ajunge până la ea; pentru mine deci, care mergeam la întâmplare, cuvântul de „rătăcit" nu putea, prin urmare, să aibă nici un înţeles. Schitul era altă vorbă; de geam până la el, bine; de nu, tot bine; iată-mă, dar, în regulă cu mine însumi, din toate punctele de vedere. Şi cum şerpuia poteca la deal, după cum îi venea la îndemână, faţă de îndoiturile largi ale tului de sub dânsa, tot aşa şi Pisicuţa şerpuia la pas, suflând des şi opintindu-se din greu când drumul suia mai pieptiş. Brazii suri şi neclintiţi, cu trunchiuri netede şi goale, se ridicau încremeniţi şi drepţi până la înălţimi ameţitoare; iar din bolta ciuruită de umbra grăverde, alcătuită de crengile lor îmbrăţişate sus de tot, ca prin o sită deasă, se cerneau în liniştea largă a pădurilor picături de cer albastru; şi fulgi nestatornici de lumină aurie cădeau peste mine de pretutindeni. De jurîmprejur, privirea ţi se oprea pe fundul pădurii, ca pe un zid de umbră depărtat; ai fi zis că te afli sub o imensă boltă de templu sprijinită de mii de coloane, din înălţimea căreia cu greu mai străbătea înlăuntru lumina ogivală a cerului. Cheptănuşii mici şi negri cu gulere roşii şi verzi lunecau în spirale tăcute şi iuţi pe chiul arborilor în sus; veveriţe negre şi roşii, cu cozi stufoase şi lungi, din încheietura înaltă a unei crengi, îşi cumpăneau zborul spre copacul dimpotrivă; ciocănitori şi ghionoaie cu pliscuri de oţel tocau în arbori şi pădurea largă răsuna a sec... Peste creştetul înalt al brazilor luneca vântul ca un râu nevăzut şi, tăindu-se în frunza lor ascuţită, trimitea până-n depărtare tânguioase şi prelungi glasuri de orgă. Din toate părţile tăcere solemnă, de pretutindeni linişte sfântă...

...Şi de la deal un român, c-o traistă-n băţ, scobora la vale pe poteca strâmtă.

— Bună ziua şi cale bună, prietene, zisei eu când fu în dreptul meu. - Mulţumim dumilorvoastre, domnişorule, răspunse el uitându-se cam sfios la mine.

— Da ce ai în traistă?

— Ia, vreo doi chitici de păstrăv, să iertaţi, îngăimă el luându-şi căciula din cap.

— Şi-i aduci de departe?

— Tocmai de pe Asău, domnişorule.

— Şi unde-i duci?

— Apoi, dă, unde putem şi noi; ia, mai prindem şi noi câte o para, două, pentru cele nevoi.

— Vasăzică ţi-s de vânzare?... ia să-i văd.

Şi românul scoase din traistă vreo zece păstrăvi, tot unul şi unul de mari.

— Ce să-ţi dau pe ei?

Şi fiindcă o manta lungă şi o pălărie mare ieftineşte de multe ori

marfa în pădure:

— Apoi, dă, domnişorule, cât v-a lăsa inima...

— Nu; cât ceri?

Românul se uită lung la mine...

— Ia, vreun leu de parale, dacă vi-i cu voia dumilorvoastre. Scosei doi lei şi-i dădui românului, care rămase nedumerit.

— Acuma, fă cumva, te rog, şi mi-i înşiră pe-o smicea, ca să-i pot duce. Românul scoase iute un briceag, tăie o crenguţă subţire de brad, o curăţi, o ascuţi la un capăt şi-mi înşiră păstrăvii pe ea, vârându-le-o prin urechi la fiecare.

— Apoi, foarte mulţumesc şi mergi sănătos, prietene, zisei eu, dând călcâie Pisicuţei la deal.

— Să mergeţi sănătoşi şi foarte mulţumim, răspunse românul plecând la vale.

Şi mergeam ducându-mi prânzul înşirat pe nuia.

Când soarele fu la amiază, chibzuii un loc în pădure mai la o parte şi-mi aşezai lagărul meu de zi. Cu prilejul acesta, mă încredinţai că nu eram tocmai lipsit de oarecare talente culinare... înjghebai iute un foc mare, spintecai şi curăţii păstrăvii pe dinlăuntru, îi înşirai pe o ţiglă cât toate zilele de lungă şi, în mai puţin de jumătate de ceas, prânzul meu fu gata; scosei nişte pâine uscată ce mai rămăsese în desagi - sarea şi piperul nu-mi lipseau - şi, peste altă jumătate de ceas, mai leneş decât un derviş şi mai moale decât un boa-strictor, stăteam lungit la umbră, cu capul pe desagi... E aşa de uşor să fii fericit!... cu condiţia numai ca să nu schimbi înţeleapta ta nie pe nebuna înţelepciune a celor cuminţi.

Toate ca toate, dar încotro apuci când poteca se desface înaintea ta ca o caracatiţă cu picioarele împrăştiate pretutindeni sub desişul pădurii, şi, mai cu seamă, ce te faci când soarele, prea grăbit parcă, se pleacă la vale, dincolo de piscurile munţilor dimpotrivă şi te lasă în voia umbrelor, care dau chioare peste tine?... Mă oprii la o tie, pe un gheb al muntelui şi, după o scurtă chibzuire, apucai la vale, pe una din poteci, care mi se păru mai umblată. Nu înnoptase încă de tot, când întâmplarea mă scoase mai la limpeziş şi norocul mă făcu să dau peste o aşezare omenească, despre care nu-ţi puteai, deocamdată, da cu socoteala cam ce ar căuta şi ce rost ar avea pe locurile acelea... O casă mică, cu înfăţişare destul de curată pe fară, cu prispă pe dinainte, acoperită cu scânduri, împrejmuită cu un gard de răzlogi şi, în ograda strâmtă, pe cât puteai deosebi prin umbră, câteva straturi, fie de ceapă, fie de usturoi, ba şi nişte tufe mai mari la o parte, care puteau prea bine să fie de cartofi. Şi fiindcă dinlăuntru licărea fereastra jumătate de sticlă, jumătate de hârtie, o lumină slabă spre afară, descălecai şi începui a bate cu pumnul într-un răzlog al gardului, care se cutremură şi răsună a sec. Uşa casei se deschise şi, pe fundul de lumină slabă al privazului ei, se zugrăvi repede, în linii de umbră, chipul mărunt al unei femei.

— Da cine-i acolo?... Cine bate? întrebă ca de departe cu un glas stins, care totuşi se silea să fie ascuţit şi înţepat.

— Cine să fie?... Ia eu, om bun, dragă jupânească; am rătăcit mul şi m-a apucat noaptea aici; te rog să mă primeşti să mân la dumneata până dimineaţă.

Şi fiindcă femeia păru că stă pe gânduri:

— Da, ia poftim, te rog, mai încoace, adăugai eu.

Femeia veni lângă gardul nu tocmai nalt şi, fără să zică nimic, mi se uita în faţă de aproape, lung şi cercetător; apoi ridică în sus un cerc de gânj, ce îmbrăţişa doi pari alăturaţi ai gardului de răzlogi, şi împinse în lături şi târâiş o poartă lungă, tot de răzlogi.

— Bună vremea şi bine-am găsit, zisei eu intrând pe poartă cu

Pisicuţa de dârlogi.

— Mulţumim d-voastră, răspunse ea dând poarta la loc, numai nu prea avem loc de mas, adăugă ea venind în urma mea.

— Pentru oameni buni este loc, dragă jupânească, şi într-o găoace de nucă: vorba e să trecem noaptea cum om putea.

Luai şaua şi desagii din spatele Pisicuţei şi le pusei pe prispă; iar pe ea o legai, deocamdată, de un răzlog al gardului.

Când intrai în casă, mă încredinţai că, în adevăr, loc de mas nu prea era... Toată lungimea peretelui din fund, dacă lungime s-ar fi putut numi, era prinsă de o laviţă îngustă, care-şi arăta pe alocurea goliciunea-i unsuroasă de sub spărturile largi ale unui lăvicer vechi, cu care, chipurile, era acoperită; după uşă o cofă cu apă; de la marginea de deasupra a ferestrei până la încheietura dinspre uşă a peretelui, o scândură scurtă, scorojită şi îngustă se cumpănea, în chip de poliţă, pe două cuie lungi de lemn; pe poliţă, câteva hârburi vechi şi afumate, iar printre hârburi, fărmături uscate de mămăligă oacheşă; în colţul dimpotrivă şi sprijinit pe un pop de brad, se ridica un horn mic cu vatră rece, pustie şi fără cenuşă, iar pe vatră clipea, mijind, un capăt de lumânare de seu într-un poponeţ de lut...

Ş-atâta tot.

Iar când întorsei privirea, ca să fac mai de aproape, şi la lumina poponeţului, catagrafia mai amănunţită a gazdei mele... mă lovi ameţeala... Ce voiţi? M-am simţit întotdeauna răsturnat cu rele-n sus când am auzit un clapon cântând cucoşeşte sau am văzut o femeie cu musteţi...

„Nu mai încape îndoială, cugetam eu, că Natura, în iuţeala slirii, se zăpăceşte şi ea câteodată... Altfel cum s-ar putea tălmăci că se găsesc pe lumea aceasta bărbaţi spâni şi femei cu musteţi?”

Aşadar, gazda mea avea musteţi... şi când zic aceasta, înţeleg două şfichiuri de păr sure şi lungi, care se prelingeau în jos de pe amândouă laturile buzei de deasupra; ceea ce, în alte împrejurări, s-ar fi putut numi faţă era, de astă dată, o alcătuire împoncişată de ciolane, peste pudoarea cărora sta aşternut un săftian galben, cum îl apucase vremea; boţit pe

alocurea sau întins până la lustru, când îl înţepa pe dedesubt vreun ciolan mai ascuţit... Şi nu ştiu cine să fi fost tras în lături de cele două şfichiuri de musteţi ca de cele două băieri ale unei pungi, de strânsese aşa de ascuţit şi în creţi aşa de mulţi şi de mărunţi gura rotundă şi în formă de smochină zbârcită a gazdei mele... de sub o cârpă murdară şi sucită pe cap, ţâşnea în toate părţile păru-i aspru, sur şi speriat; de sub streşina întunecoasă şi pustie a sprâncenelor şi de amândouă laturile de deasupra ale unui nas scorojit de vechime, licăreau adânc şi tremurător ochii ei mici, rotunzi şi slab însufleţiţi de o lumină umedă, stoarsă şi spălăcită... Şi de n-ar fi fost decât numai o pişcătură de babă, numai cât o şchioapă de înaltă, ai fi zis că duce în cârcă jumătate din globul pământesc... Aşa de mare şi de rotund era ghebul din spatele ei!...

— Şi stai singură, mătuşă, în pustietatea asta? o întrebai eu. - Ba nu, dragu mamei, stau cu hică-mea şi cu Gligori. Înţelesei că Gligori trebuia să fi fost feciorul ei. - Apoi nu văd pe nici unul; sunt duşi undeva?

— Gligori-i dus de azi-dimineaţă pin pădure, că-i pădurar; hică-mea trebuie să hie şi ea pe-aici, dacă nu s-a hi culcat pe-afară, pe undeva.

Ar fi urmat deci să mân singur, cu baba-n casă... Şi aş fi făcut aceasta cu atât mai bucuros, cu cât pentru întâia oară în viaţă mi se înfăţişa prilejul de a mânea între aceiaşi pereţi cu... Mama Pădurii... Decât laviţa era aşa de scurtă şi de îngustă, lăvicerul de pe ea aşa de spart şi de plin cu bănuieli; pe jos, modâlcile uscate de glod aşa de dese şi de tari; pe sub coşcoviturile de pe pereţi atâtea legiuni de ploşniţe autohtone trebuia să fi mişuit!...

— Apoi, bine, mătuşă dragă, zisei eu, în sfârşit, de mas om face ce-om face; vorba e cum o scoţi la capăt când ţi-i foame la vremea asta...?

Trebuie să mărturisesc în treacăt şi nu spre cea mai mare glorie a mea, că, la drum, umbra mea se ţine nu se ţine de mine, dar foamea nu mă slăbeşte, cum nu-l slăbeşte pe crocodil... Şi, mai cu seamă, să mă culc flămând?... O! aceasta n-aş fi făcut-o nici în ruptul capului, de-aş fi ştiut că-mi rod baba şi rămân fără gazdă...

— Nu cumva ţi se întâmplă, adăugai eu, ceva de-ale mâncării la îndemână, măcar cât de cât? Nu degeaba, bineînţeles.

— Vai de mine, dragu mamei, d-apoi ce să-ţi deie mama să mănânci? Ia, Gligori când ne-aduce de pe unde umblă el, mai îmbucăm şi noi câte ceva.

— Bine, da vreo mână de făină, vreun cartof, vreo ceapă, ceva, nu găseşti d-ta pe nicăieri, mătuşă dragă?

Şi scărpinându-şi drept în creştetul capului cârpa, pe care o mai suci o bucată:

— Dă... ba aşa, îngăimă ea cu glas trăgănat, poate tot s-a găsi ceva; numai dacă te-i mulţumi, dragu mamei.

— Da m-oi mulţumi, mătuşă, cu ce-a fi, numai să fie.

Se întoarse, se înălţă pe vârful degetelor şi, întinzând după horn o

mână uscată şi lungă, trase afară o legătură ce părea a fi cu făină şi o puse pe vatră; apoi ieşind în uşă:

— Fă Aniţo, făăăă... Hei! n-auzi, Aniţoooo!... începu ea să strige cu un glas de pânză nouă şi sclivisită, ce parcă s-ar rupe pârâind.

O pauză, şi de nicăieri nici un răspuns.

— Fă Aniţoooo!... - pauză - dare-ar boala-n tine! Iar te-ai pus cu găinile la dughit... mânca-te-ar lupchii să te mănânce!...

Nici un răspuns.

Baba scoborî pragul şi dispăru. Peste câteva minute, se întoarse

şi intră înlăuntru; iar în urmă, şi priponită parcă de ghebul ei prin firul subţire şi nevăzut al unui fluid magnetic, privazul îngust al uşii se umplu cu un fel de dihanie, căreia cu greu i-ai fi putut hotărî un loc pe scara lungă a vieţuitoarelor... Ceea ce baba înţelegea sub numele mângâios de „hică-mea” era, de astă dată, un soi de modo de gen femeiesc, pentru alcătuirea căruia natura sleise, cu dărnicie, toate comorile sale de monstruozităţi... Astfel, între nişte umere largi şi fără nici o înclinare în jos, lipise, fără mijlocirea gâtului, un cap cât o stamboală de mare sau, mai bine zis, o claie de păr negru, aspru şi încâlcit la un loc cu paiele murdare şi gălbii ale strohului cald, din care chiar atunci se părea că ieşise; pe aceeaşi linie cu bolta frunţii înguste şi sub cele două arcuri negre ale unor sprâncene stufoase, zvârlise, ca cu mistria şi la întâmplare, două priviri albicioase şi holbate, din care o încremenire hipnotică sese parcă orice lumină; nasul, tupilat şi cu pântecele la pământ, îşi ridica în aer numai nările sale imense şi largi, deasupra unei guri spintecate până la urechi; iar de sub buzele-i groase, veştede, cărnoase şi răsfrânte una-n sus şi alta-n jos, înaintau spre afară două raghile rare de dinţi ruginiţi; câineştii, mai îndrăzneţi, caseră peste amândouă încheieturile umede şi lucitoare ale buzei dedesubt; pe dreapta şi de sub barbă, atârna greu şi noduros, până în josul sânului, o traistă vie de piele caldă cu pete galbene, vinete şi roşii... Şi de n-ai fi ştiut că aceea e o guşă, ai fi zis că duce în braţe un copil schilod şi neisprăvit.

Înţelege deci oricine că nu suferii pe Aniţa să se amestece în bucătăria mea; singur, aşadar, rasei de pe ceaun rămăşiţele de coajă uscată ale unei vechi mămăligi, singur mi-l clătii cu apă şi singur mi-l aşezai pe cei câţiva bolovani înşiruiţi, ca pirostii, în jurul unui foc, aţâţat afară de Aniţa; iar când apa începu a fierbe, tot singur aruncai în ceaun pumnul de făină ce aveam la îndemână, singur curăţii şi tăiai în felii subţiri câţiva cartofi şi o ceapă, ba, dacă nu mă înşel, tot singur hăcuii pe palmă câteva fire de mărar şi le aruncai pe toate în apa care clocotea umflată cu făină cu tot... Şi de multe ori stau şi eu şi mă gândesc cum de-şi greşeşte cineva menirea câteodată!!... Unde-aş fi eu astăzi de mă făceam bucătar!... Iar când răsturnai, pe nişte foi late de brustur, mămăliga mea heteroclită şi începui a cărăbăni din ea cu o foame de lup, mă încredinţai că pot exista descoperiri şi mai mari decât ale lui Kepler sau Copernic... Mâncai şi, în

loc să-mi spăl mâinile, frecai, după legea artei, palmă de palmă, iar mămăliga lipită de ele căzu, cernându-se în ciuciuleţi uscaţi şi mici, ca un fel de libaţiune postumă pentru zeităţile flămânde ale pădurii!...

Până ce baba şi cu Aniţa să mai trebăluiască nu ştiu ce, dădui ocol casei spre a chibzui un loc mai potrivit pentru cvartirul meu de noapte şi, spre marea mea bucurie, descoperii dindos şi la lumina unui chibrit o poiată de scânduri plină cu fân, bine închisă de toate părţile, afară de uşa care stătea în lături.

„Sententia compos voti!...”ar fi strigat cu entusiasm Horaţiu, dacă şi el ar fi avut ca mine prilejul fericit de a fi cal pentru o singură noapte măcar.

Cu greu, nu e vorbă, dar înduplecai în cele din urmă pe baba mea să-mi îngăduie de a mânea peste noapte în poiata ei cu fân...

Ba că am să-i împrăştii fânul, ba că Pisicuţa are să-i mănânce fânul, ba că am să arunc, cine ştie cum, vreun chibrit în fân şi o să-i dau foc casei, ba că ce-are să zică Gligori, când s-a întoarce şi-a auzi...

— Ian ascultă, mătuşă dragă, zisei eu, tăind scurt scânciturile babei mele, mai întâi de toate o să-ţi plătesc orice stricăciune şi pagubă ţi-aş face în fânul d-tale. Cât despre Gligori să-i spui că a trecut silvicultorul pe-aici şi că a mas peste noapte în poiata lui cu fân; acum înţelegi?...

— Da... 'neata... eşti?...

— Ei da! Eu sunt mai mare peste păduri, altfel ce crezi d-ta c-aş căuta eu pe-aici?...

— Apoi atuncea mâi, mamă, unde vrei şi să ne iertaţi, că, dă, noi nu ştim...

— Nu face nimica, mătuşă dragă.

— D-apoi n-o să avem ce să vă dăm de aşternut...

— Nu te supăra cu nimica, mătuşă dragă, am tot ce-mi trebuie; du-te de te culcă.

Baba intră în casă şi trase uşa după dânsa. Aniţa rămase afară şi se pierdu în noapte, eu umflai şaua şi desagii şi intrai în poiată cu Pisicuţa de căpăstru...

Aprinsei, în loc de lampă, fitilul cu benzină al unei mici telniţi de buzunar, legai pe Pisicuţa într-un colţ al poieţii, îi aruncai dinainte un braţ bun de fân, închisei şi înţepenii uşa pe dinăuntru cu un par zdravăn, pusei şaua în loc de pernă şi, înfăşurat în manta, mă trântii spre odihnă în fânul moale şi adânc.

Stinsei lumina.

Cât voi fi dormit nu ştiu, destul că, într-un târziu, mă deşteptai, sau cam aşa ceva mi se păru că se întâmplase cu mine... Ştiu eu?... Poate că nu sfârşisem de visat încă vreun vis îndărătnic, ce ţinea mortiş la întregimea sa şi-şi mâna deci fără sfială fantasmagoria lui peste hotarele pipăite şi aievea ale treziei mele... Se poate!... Mai ştii?... Oricum, însă auzeam sau mi se părea că aud, cel puţin, acum din înaltul cerului, acum din adâncul

pământului, acum pe aproape, acum de departe, o muzică, o orchestră, o fanfară... Mă ridicai într-un cot prin întuneric şi ascultai... Da! o instrumentaţie bizară din certul căreia nu lipsea nici piculina, nici oboiul, nici trâmbiţa, nici flighehornul, nici contrabasul, nici ocarina, nici flautul, nici doba cea mare şi mai cu seamă cimpoiul, care acum se umfla cu ţipăt înalt de trişcă crăpată, acum se dezumfla cu fosăit de gâscă sau de cucuveică ce doarme sub o streşină de biserică... Şi nici într-un chip nu puteam prinde cu urechea depărtarea de la care venea această bizară straţie wagneriană... Poate că visam încă... mă pipăii, mă scuturai cu amândouă degetele cele mici în fundul urechilor, ba mi se pare că-mi arsei şi o palmă prin întuneric... Unde!... Eram deştept după toate regulile!... şi cu toate acestea fantastica simfonie, mânată când ce, când încolo, de lunecarea nestatornică a unor valuri de vânt, se juca parcă de-a *prinde-mă* cu zăpăcitul meu auz... Sau poate... Dar ce să caute pe locurile acestea şi la vremea asta vreo oaste cu muzica-n frunte?... Dar dacă?... Şi în închipuirea mea cuprinsă de groază, mi se părea că văd pe babă cu botul mult mai ascuţit, cu părul mult mai speriat, cu musteţile mult mai lungi şi cu doi cărbuni aprinşi în loc de ochi, cum, sub lumina roşiatică şi fioroasă a lunii, diriguieşte, cu o vargă de alun, un taraf negru de duhuri necurate... Sării ars în picioare, prin întuneric, drept în mijlocul poieţii... Să aprind britelniţa?... Ar fi fost lucru necugetat: ştiu eu ce putea să fi fost afară?... Bâjbâind şi tiptil, mă apropiai de uşă, lipii urechea şi ascultai... Sus în aer ţipa o trâmbiţă cu sunet rupt, în podul poieţii răsuna o darabană, dinspre pădure sufla un cimpoi cu toate triştile sale, la stânga ciripea o piculină, sub picioarele mele fosăia ceva repede, greu şi înăduşit... Căutai să mă acăţ de ceva, ca să mă sui mai sus... Nu găsii nimic... Îmi veni ameţeală... Nu ştiu ce făcui, dar făcui ceva... poate că-mi făcui cruce... poate... ştiu atâta că mă trezii în mână cu chibritelniţa aprinsă... *„Alea jacta est"*... Smuncii parul, deschisei uşa

şi ieşii afară... Şi cred că, în clipa aceea, omenirea numără un erou mai mult... Şi iar ascultai, într-o mână cu chibritelniţa şi în cealaltă cu degetul pe trăgătoarea revolverului... Fanfara se depărtă şi, din concertul infernal, cel mult dacă mai străbătea până la mine, de peste întunericul pădurilor, bâzâitul depărtat şi nehotărât al cimpoiului... Tot nedumerit, dar cel puţin mai liniştit intrai în poiată... N-apucai bine să pun mâna pe uşă şi s-o închid, şi fanfara începu de tindeni mai îndrăcit... O răzvrătire se produse în toată fiinţa mea şi furia luă locul fricii... eram pe punctul de a descărca în toate părţile cele şase focuri ale revolverului meu, când zăpăceala mişcărilor mele, privirea mi se îngropă în lipsa neagră a unei scânduri din susul peretelui dimpotrivă... Poiata era despărţită în două şi, pentru o clipă, cel puţin, mi se păru că pe spărtură izvorăşte diabolica fanfară până la mine! Iute îngrămădii fân peste fân, Pelionul peste Ossa, mă suii, mă acăţai, mă înălţai şi ajunsei la spărtură... Înaintai chibritelniţa şi vârâi capul... Privii în lături... privii în jos... Şi acum mă mir că n-am

rămas petrificat: silită de căldura culcuşului său de paie şi fără teamă de privirile oarbe şi discrete ale nopţii, fără grijă şi cu faţa-n sus, dormea... Aniţa; şi... Şi mă mir şi acuma că n-am rămas petrificat... iar din guşa ei cu umflări şi dezumflări ritmice, izvora infernala fanfară...

— Ptiu!... ucigă-te crucea!...

Retrăsei din spărtură capul cu chibritelniţă cu tot şi mă culcai din nou, dar nu mai putui adormi.

Dimineaţă, până-n ziuă, dădui babei ce dădui şi apucai la vale pe poteca din pădure.

„Hm! Ş-apoi să mai zică cineva că istoria cu capul Meduzei e o poveste!...”

Fără voie întorsei capul şi privii îndărăt... nu mă urmărea nimeni.

PĂRINTELE GHERMĂNUŢĂ

...Şi, o bucată de vreme, botul ascuţit al babei, cu musteţile lui sure şi lungi, şi guşa noduroasă a Aniţei, cu fanfara ei cu tot, niră îngrozita mea închipuire; cum însă eram silit de răcoarea şi umezeala dimineţii, îmi aruncasem peste umeri mantaua mea imensă, de sub ale cărei poale lungi şi răsfirate împrejur, cel mult dacă se mai iveau spre afară urechile mici, drepte şi ascuţite şi botul negru şi fin al Pisicuţei... Pătrunsă şi stăpânită parcă şi ea de solemna măreţie a împrejurimilor, călca cuminte oarecum şi măsurat, şi mergea cu pas mărunt, domol şi meditativ. Şi, de m-aş fi luat după mişcarea plină de înţelegere şi în toate părţile a urechilor ei, ar fi trebuit să cred că auzul ei, cu mult mai mare destoinicie decât al meu, prindea, din depărtări nemăsurate, feluritele glasuri nehotărâte şi că se îmbată şi ea de şoptirile tainice şi pline de farmec, ce însoţesc, de pretutindeni, în faptul curat al zilei, neţărmurita deşteptare a Firii... Pierdut dată în larga şi neprihănita singurătate a naturii, cine n-a ascultat graiul duios şi mistic, în care adierile călătoare ale dimineţii îşi nuiesc frunzelor adormite ale codrului eterna lor dragoste? Al cui suflet n-a întinerit în faţa unei picături de rouă, ce îndoaie, sub greutatea răcoroasă şi scânteietoare, fruntea încărcată parcă de duri a unei flori? Cu măsura scurtă şi neîndestulătoare a inimii sale, cine n-a căutat totuşi să socotească nemărginitul adânc al patimii nevinovate, cu care o undă zglobie îşi lasă strălucitoarea-i goliciune în voia dezmierdărilor şăgalnice ale unei raze de lumină, spre a-şi arunca în urmă, peste pudoarea-i parcă jignită, haina de umbră a pădurilor? De câte ori, în mijlocul arborilor muţi şi neclintiţi, nu ne-am simţit ca în tovărăşia unor vechi şi buni prieteni guralivi! De câte ori nu le-am destăinuit lor durerile noastre şi de câte ori, mai cu seamă, nu ne-au alinat ei aceste dureri! Din nenumăratele raţiuni de foi putrede şi îngrămădite de vremuri unele peste altele, cine n-a văzut cum îşi ridică fruntea, rar şi sfios, o floare albastră sau roşie, şi cine, iarăşi, n-a înţeles cum răsare viaţa din păturile eterne ale morţii?... Şi, în faţa veşnicei nimiciri, şi în faţa veşnicei reînvieri, cine nu s-a simţit el însuşi lunecând pe rostul fatal al lucrurilor spre însăşi neînlăturata şi desăvârşita sa nefiinţă?... Şi cine n-a îndreptat atunci, din nestatornicia lumii acestea, o dureroasă amintire spre lumea de veşnică odihnă a celor ce nu mai sunt?... Şi... al cui suflet n-a simţit răsărindu-i, fără de voie, o lacrimă caldă la capătul tărilor sale?...

Şi botul ascuţit al babei, cu musteţile lui sure şi lungi, şi guşa noduroasă a Aniţei, cu fanfara ei cu tot, îşi topiră fiinţa şi se mistuiră parcă în valurile adânci ale unui soi de caldă filozofie melancolică şi visătoare; iar de pe depărtările înalte ale pădurilor, un prelung şuier ascuţit şi melodic străbătu până la mine... Un mierloi saluta - se vede - cu glas prevestitor

întâile raze ale zorilor ce deschideau, în calea soarelui, porţile înflăcărate ale răsăritului... Într-o clipă, peste tot cerul din stânga, păienjenit de reţeaua rar întreţesută a pădurilor, se desfăşură şi se întinse, din miazăzi spre miazănoapte, o imensă perdea de lumină trandafirie, ale cărei margini de deasupra se topeau sus de tot şi se pierdeau pe nesimţite în înălţimile limpezi şi largi ale hului vioriu de dimineaţă. De după depărtările umbroase ale mântului se deschise, ca un colosal semicerc de aur înflăcărat, geana aprinsă a soarelui şi, cât ai clipi, trunchiurile neclintite şi netede ale brazilor se poleiră de o lumină curată şi rece... Iar în solemna menire a firii, nu se mişca, încet şi gânditor, decât doar chipul meu tăiat în umbră pe fundul de lumină al adâncului pădurilor din dreapta... De pe pământ la ceruri, tăcerea sfântă de pretutindeni se îndrepta ca un imn de imensă rugăciune a făpturii către Ziditorul său... Şi fu un moment când Pisicuţa nu mai simţi, desigur, nici o povară pe spatele sale... Sau sunt momente, cel puţin, când „conştiinţa de sine” prinzându-se ca o lipitoare sătulă şi căzându-ţi de pe suflet, întreaga ta fiinţă se desface, se topeşte, se împrăştie şi, ca un prinos curat şi neprihănit, se înalţă pe trepte de văzduh şi de lumină către nezeul său etern... Atomul devine imensitate! Te cauţi şi nu te găseşti nicăieri, sau te cauţi şi te găseşti pretutindeni!...

Deodată Pisicuţa, ca îngrozită parcă de o vedenie fioroasă, se opri ca trăsnită din mers, începu a sforăi şi a se smunci îndărăt, vădind dorinţa de a mă scutura jos de pe spatele sale şi a mă arunca cât colo la pământ, cu tot calabalâcul meu sentimental de visătoare filozofie... Toate îndemnurile şi silinţele mele de a hotărî să-şi urmeze calea fură zadarnice; iar când văzui, în cele din urmă, că echilibrul meu e aproape primejduit, descălecai şi, târând-o de dârlogi, cercai a o îndemna să păşească peste stavila nevăzută ce din senin parcă se ridicase în faţa ei; dar nici în ruptul capului nu se dădu urnită din loc cu un pas măcar înainte: ba, dimpotrivă, ea se încumeta să mă târască pe mine înapoi. O lăsai un minut să se liniştească; tremura cum îi varga şi, sforăind, se uita cu ochii speriaţi în toate părţile. Năzatică n-o ştiam şi, prin urmare, nu-mi puteam da cu socoteala ce se întâmplase cu dânsa... Mă mulţumii deci, deocamdată, să stau locului şi să mă lupt cu smunciturile ei, spre a n-o scăpa din mâini. Oboseala o mai linişti puţin: mă dădui pe lângă ea, o bătui uşor pe gât, o scărpinai pe sub bărbie, o mângâiai pe ochi, o netezii pe obraz... Ca de obicei, îşi rezemă capul pe umărul meu şi, pentru un moment, om şi cal alcătuiră, în liniştea pădurilor, un grup din toate privinţele vrednic de dalta unui Fidias sau Praxiteles... Cum însă n-aveam nici gândul, nici gustul şi nici timpul de a trece la nemurire pe calea aceasta, căutai să-mi tălmăcesc pricina acestor năzăreli sau poate chiar *marafeturi* ale Pisicuţei. Iată pentru ce, cu drept sau fără drept, bănuii că vreo sălbătăciune de lup sau de urs trecuse pe acolo cu puţin mai înainte, că străbătuse de-a curmezişul peste drum şi că lăsase, pe urma ei, o dâră de miros în aer, pe care nasul Pisicuţei, cu mult mai priceput decât al meu, o descoperise şi peste care ea, mai puţin

curajoasă decât mine, nu îndrăznea să treacă. Îmi veni în minte o idee genială: vârâi mâna în desagi şi scosei iute prosopul meu de drum cât toate zilele de lung, al cărui miros heteroclit eram dinţat că va covârşi şi se va înălţa victorios peste toate miresmele acre şi sălbatice ale tuturor fiarelor universului... Nu degeaba stătuse el atâta vreme sub ocrotirea desagilor mei, în strânsă vecinătate cu tot soiul de măsline vechi şi zbârcite, cu usturoiul şi ceapa greu sitoare, ce alcătuiau temelia merindelor mele de drum, cu coşcogea oaie prefăcută în căciulă de vremuri grele şi, în sfârşit, cu câte alte opinci neargăsite, cu câte soiuri de brânză cărămizie, cu câte feluri de unsori de ciubote, cu câţi piepteni, rari odată şi lungi în dinţi, dar ajunşi acuma deşi, dinţii scurţi de tot!...Şi când prosopul meu îşi destinse spre pământ jilava, unsuroasa, boţita şi gălbia sa lungime, mă încredinţai încă o dată că, pentru întâia oară în viaţa mea, îmi încolţise în minte o idee genială... Iute şi cât ai clipi, capul Pisicuţei întreg dispăru sub lungimea întorsăturilor late şi de mai multe ori ale nesfârşitului meu prosop... Iar când făcui din dârlogi Pisicuţei chip să păşească înainte, ea păşi, fără frică şi fără încăpăţânare, peste vinsa şi îngrozitoarea stavilă aeriană, ce, cu o clipă mai înainte, părea că se ridicase în faţa ei. Şi iată cum, mulţumită atotputerniciei toare de minuni a prosopului meu, ieşii din o neaşteptată şi grea încurcătură, şi iată pentru ce încă, în tot lungul drumului, nu îndrăznii a atinge câtuşi de puţin şi nu profanai deloc sacrosanta înfăţişare a smeritului meu prosop... Cine ştie? Poate că-mi era scris, în pribegia mea fără de ţintă, să mă întâlnesc cu diferite dihănii... m-aş fi

şurat atunci cu minunatul meu prosop, după cum se înfăşura Iris cu minunata sa cingătoare şi, ca sub o egidă de biruinţă, aş fi străbătut, ca şi dânsa, în lung şi în lat, lumile largi ale bunului Dumnezeu!... Toate puteau să fie aşa; dar, până atunci, nu ştiu pentru ce mă uitam adesea îndărăt şi căutam cu ochi speriaţi în toate părţile... Nici vântul, încremenit pe creştetul înalt al pădurilor, nu-şi mai cânta frunzelor eterna sa elegie, nici florile mici şi sfioase nu-şi mai îndreptau ochii lor albaştri şi limpezi, din adâncul umbrelor presurate cu nestatornici fulgi de lumină, spre vechiul şi credinciosul lor amant... din susurul tăcerii netulburate, glasuri străine şi fioroase mi se păreau că se desprind în răstimpuri, şi inima mea, ca înţepată fără veste de ceva ascuţit, le însemna pe toate cu bătăi pripite şi repezi; în preajma ochilor mei şi în oglinda închipuirii mele muncite de vedenii, burile crâmpeielor de putregaiuri, acoperite cu ierburi sălbatice, sau şoldurile goale ale unei stânci, cu haina ei de muşchi sfâşietă de vijelie, se înfiripau şi trăiau viaţa scurtă a unei năluciri apocaliptice, care mi se părea că se mişcă încet, se târăşte furiş, vine, ajunge şi întinde spre mine o gheară flămândă şi ucigaşă... Mă feream în lături speriat... era o creangă mai îndrăzneaţă, care sau căuta să-mi gâie faţa, sau năzuia chiar să-mi radă pălăria de pe cap...

De la o vreme însă băgai de seamă că, dacă eu mă gândeam cu tot dinadinsul la fel de fel de dihănii, ele, în schimb, habar n-aveau de

existenţa persoanei mele pe pământ...

N-aş putea spune cât mersesem; atâta ştiu că, potrivit pornirilor mele, căutai să mă ridic iarăşi spre cerurile din care mă scoborâsem cu puţin mai înainte... Sufletul meu îşi destinse aripile, ochii mei se înălţară şi, prin bolţile de umbră înaltă ale pădurilor, căutară să deschidă gândului meu un drum spre largul limpede al văzduhurilor!... Uitasem însă că soarele nu e alcătuit de Cel atotputernic numai ca să-şi facă zilnica sa călătorie de la răsărit spre apus, ci că i s-a mai dat şi menirea de a însemna, din înaltul tăriilor, prânzul oamenilor de pe pământ şi, în popasurile sale cereşti, de a se mai opri câteodată şi drept inima cuiva, fără ceas hotărât... Astfel, când privirea mea mânteană se întâlni cu el în ceruri, mi-l găsii oprit „drept inimă”. Şi iată cum, din ceruri mă văzui silit a mă scoborî iarăşi pe pământ; de astă dată însă drept în fundul desagilor mei... Sărmanii mei desagi!... ei înşişi erau flămânzi şi costelivi, ei înşişi aveau coapsele deşelate şi pântecele lipit de spate... Trecuseră frumoasele lor zile de şugată rotunzime, după cum trecute erau şi pentru mine frumoasele zile de la... Aranjuez; iar când mă abătui din potecă sub o umbră mai deasă şi-i luai din spatele Pisicuţei, mi se păru că vor să zboare în sus cu mine cu tot, în loc de a cumpăni spre pământ... atâta erau de uşori... Îi pusei totuşi cu de-a sila jos şi scotocii cu de-amănuntul prin fundurile lor... pustiu, sărăcie, şi nimic! Şi totuşi, de câte ori o ceapă, un căţel de usturoi şi o coajă preistorică de pâine nu ţi-ar înlesni nălucirea de o clipă a unui ospăţ vitellian! De câte ori două-trei măsline zbârcite n-ar trage mai mult, în cumpăna flămândei răriţi, decât ochii negri, umezi şi voluptoşi ai celei mai molatice hetaire!... Şi degetele mele, cuprinse de frigurile foamei, scotoceau tremurând fundurile adânci ale desagilor şi, în închipuirea lor hămesită şi oarbă, luau opincile scorojite drept nişte imense coji de pâine uscată, ghemul de târsâne drept o ceapă cât un cap de motan, iar pieptenii mei drept cine ştie ce şuşăniţi de străveche pastramă rămasă de pe vremuri şi scăpată, ca prin minune, de furia flămândă a dinţilor mei... Şi când mă gândeam eu că întru nimic nu eram mai prejos decât toţi eroii tuturor odiseelor homerice, şi când mă gândeam eu că nul fecior al lui Laerte înghiţise, în pribegia lui fatală, atâtea spate de boi graşi sau de berbeci cu lâna de argint... ei bine, mă simţeam nedreptăţit... Cel puţin de mi-ar fi ieşit un urs înainte!... l-aş fi mâncat tot, de la vârful unghiilor până la ascuţişul urechilor... sau, de m-ar fi mâncat el pe mine, ei bine, tot eu m-aş fi ţinut cel sătul!... atâta eram de flămând! Şi, în fundul desagilor mei, nimica, sărăcie şi pustiu... Rămăsei abătut, şi toată putinţa mea de cugetare se scoborî din cap în pântece... Ce să faci? Să te apuci, ca Moartea, de ros smicele tinere de pe lângă rădăcina copacilor bătrâni? Să te înşiri la rând cu Pisicuţa şi, lăsându-ţi gura apă, să ronţăieşti cu deliciu firele roşietice şi rare de chir sălbatic? Să mănânci?... Da ce să mănânci?... De-ar fi fost, cel puţin, aşternută pădurea pe jos cu jir în loc de cucuruzi de brad, calea-valea... Dar aşa?... Şi, în strâşnicia deznădăjduitei mele stări, mă apucă un

râs nebun... Ce ţi-i şi cu amintirile câteodată!...

Nu mai ştiu cu câţi ani înainte, dar, în tot cazul, cam demult, sem pe coclauri cu un mare naturalist, mititel şi iute ca un titirez şi vânjos ca o vargă de oţel; el, după buruieni atingătoare de flora Moldovei în general, şi a Ceahlăului îndeosebi, eu, de teleleu-Tanasă; iar, ca apendice, cu cordele şi zurgălăi, dna naturalistă, însoţită de micul şi nedespărţitul său Bijucă, alb şi flocos şi cu botişorul dumisale una rece, trandafiriu şi umed.

Plecasem din zori, cu sloboda, cu gând să ne întoarcem, pe la prânz, iarăşi la gazda noastră de pe schit, la Sălăgeanu, vestitul învăţător al muntelui, pe acele vremuri... Trecuse prânzul de mult şi soarele, care n-avea de făcut nici o erborizaţie pe plaiurile cereşti, păşise dincolo de amiază şi-şi căuta liniştit de drumul său înspre apus...

— Bine, *Alexandre*, întreba, din când în când, dna naturalistă cu glas ridicat şi ascuţit, bine, dragă, da n-o să mai sfârşeşti odată cu buruienile tale? Uite, e târziu şi Bijucă nu mai poate de foame, mititelul; o să trebuiască să-l duc în braţe până devale; nici nu mai poate merge, sărăcuţul! *Bijou, mon pauvre petit, viens ici!*...

Şi Bijucă, care se trezise de mic tot între lume subţire şi aleasă şi care nu ştia prin urmare decât franţuzeşte, îşi lăsa de multe ori trebile sale şi, în sunet de zurgălăi şi în tremurături de cordele roşii, alerga mărunt, cu lăbuţe albe şi mici, la chemarea duioasă a stăpânei sale; iar limba lui îi atârna afară din bot, ca o molatică şi tremurătoare foaie de trandafir bătută de vânt...

Şi *Alexandre*, care n-auzea sau se făcea că nu aude, mic şi subţire cum era, şi cu picioare subţiri de oţel, pe jumătate acoperit de sarcina imensă a herbariului său de hârtie sugătoare, zbura din buruiană în buruiană, se pleca din când în când, smulgea câte una, se ridica, o privea, o mirosea, o studia o clipă şi sau o arunca cât colo ca buincioasă, sau o aşeza la rând, cu îngrijire şi sfinţenie, ca pe o comoară nepreţuită, între doctele foi late şi lungi ale pântecosului său herbarium de hârtie sugătoare!

— Bine, *Alexandre*, da n-auzi? Şi *Alexandre* n-auzea.

— Iaca, domnule, îmi zicea de multe ori doamna naturalistă. Iaca, aşa-mi face în fiecare vară; mă ia cu dânsul pe coclauri şi mă poartă prin toate prăpăstiile după buruieni... Of! Doamne!... Când ai şti!

Şi, în acest „of Doamne!”, nerăbdător şi nervos, şi, mai ales, în acest „când ai şti”, urmat de o trăgănată şi oarecum confidenţială şi dureroasă reticenţă, un tălmăcitor de gânduri omeneşti ar fi putut citi întreaga istorie a unui suflet dezgustat...

— Dă, cuconiţă dragă, îi răspundeam eu cu glas mângâietor, rece şi părintesc; dă, mata ai putea, mai la urmă, să laşi prea bine pe domnul doctor să plece singur în escursiunile sale ştiinţifice; d-sa, pe cât se vede, e un alpinist fără pereche; şi o constituţie gingaşă şi puţin rezistentă, cum e cea femeiască, nu poate răspunde la „tururile de forţă” cu care domnul doctor se pare obişnuit. Nu vezi mata cu câtă uşurinţă suie şi scoboară?

parcă-i un titirez de oţel. Eu îl admir şi, oricât de deprins mă simt şi eu cu asemenea lucruri, m-aş lăsa totuşi bătut, fără luptă şi pe toată linia, de domnul doctor. Mă mir că mata ai curajul să-l urmezi; eu, unul, drept să vă spun...

— O! Domnule, domnule! zise ea, întrerupându-mă, da crezi mneata că vrea să plece singur? zice că-i e urât fără mine; şi... uite, mă ia aşa, pe toate coclaurile, fără să vreau.

— Şi eu cred, cuconiţă dragă, că - dacă lucrul stă aşa - apoi doctorul are deplină dreptate.

— Deplină dreptate?... Şi de ce, mă rog?... zise ea cu un glas subţire şi prefăcut de ascendentă mirare interogativă.

— Pentru cuvântul foarte simplu că s-ar simţi nemulţumit fără tovărăşia dumneavoastră de fiece minut; sunt şi lucruri pe care mata nu le înţelegi sau nu ştii cel puţin să le apreciezi îndestul.

— Lucrurile, scumpul meu domn, se înţeleg şi se apreciază după valoarea şi după plăcerea ce-ţi pricinuiesc, zise ea, scuturând cu capătul ascuţit al umbrelei ceva imaginar de pe vârful fin şi lustruit al unuia din pantofii săi mici ca de copil.

— Tocmai, tocmai! şi ar fi prilej, prin urmare, ca mata să te simţi foarte măgulită, dacă nu şi chiar foarte fericită.

— *Merci bien!... J'en ai assez de ces chozes-l³. - Si tôt?...*

Şi ca şi cum ar fi lunecat înadins pe lângă punctul meu de bare, se plecă în mod foarte firesc, şi, cu o măiastră uşurinţă, rupse un mare şi frumos fir de romaniţă albă ce tocmai se întâmplase răzleţ în calea ei.

— Sunt aşa de frumoase florile de munte, zise ea scoţând un bold - ea ştie de unde - şi prinzându-şi floarea pe sân cu degete subţiri, uşoare şi îndemânatice.

O privii zâmbind, fără să-i răspund.

— Nu-i aşa? întrebă ea cu glas mlădios şi stăruitor.

— Frumuseţea, cuconiţă dragă, e lucru cu totul relativ... şi dacă florile, cochete şi gingaşe cum sunt ele, şi-ar înţelege adevărata lor menire, ar trebui să-şi aleagă drept patrie un alt loc, iar nu pământul rece şi umbra posomorâtă şi umedă a pădurilor.

— Cred că ele fac aceasta pentru ca să trăiască mai mult.

— Preţuieşte mai mult o clipă de strălucire decât o eternitate de întuneric... Dar bietele flori nu ştiu aceasta...

— Da *Alexandre*?... *Alexandre*?... zise ea uitându-se în toate

ţile cu un fel de spaimă prefăcută, oare ce s-a făcut? N-ai băgat de seamă încotro să fi apucat?

— Nu; dar, în tot cazul, cred că la deal. Începurăm a urca.

— Dă-mi voie, te rog, să mă sprijin de dumneata, zise ea du-mi braţul; nu mai pot; am presimţirea c-o să-mi sfârşesc zilele în vreo prăpastie din pricina buruienilor lui *Alexandre*.

— Aceasta ar fi o idilă pe cât de ştiinţifică, pe atât şi de funebră,

dragă cuconiţă, dar totuşi o idilă; ş-apoi... când e în cer atâta lumină, pe pământ atâta umbră, atâta linişte pretutindeni şi...

— *Bijou! Ah, petit méchant! viens ici!*... Trebuie să ştii, domnule, că Bijucă al meu e un nesuferit; uite cum rămâne veşnic în urmă şi mă lasă singură...

Şi Bijucă, în sunet de zurgălăi şi în tremurături de cordele roşii, alerga mărunt la deal cu lăbuţe albe şi mici, la chemarea de duioasă mustrare a stăpânei sale; iar limba lui îi atârna afară din bot ca o molatică şi tremurătoare foaie de trandafir bătută de vânt...

— Foarte frumos, domnule Bijucă, zisei eu, adresându-mă cătţlului când fu lângă noi, foarte frumos! Te-ai apucat, hoţule, de făcut pesemne idile cu florile şi cu buruienile, şi-ţi părăseşti stăpâna; dar dacă vine vreun urs ş-o mânâncă, vagabondule, cine să dea socoteală? Ia fă bine, te rog, şi stai de pază mai pe aproape.

Doamna naturalistă îmi aruncă o privire ironică şi ghiduşă, cum numai femeile ştiu să arunce.

— Aşa-i că-s grea?... Aşa-i că nu mă mai poţi duce?... zise ea, la un moment dat, atârnându-se mai simţitor de braţul meu.

— Sunt în lumea aceasta, dragă cuconiţă, şi greutăţi negative, care, adică, în loc să te atârne spre pământ, te ridică spre cer; s-ar părea atunci că, întocmai ca zeităţilor antice, ţi-au răsărit aripi la umeri şi că ai putea să străbaţi cu ele văzduhurile spre...

— Spre *Alexandre*? nu-i aşa? zise ea, întrerupându-mă, spre *Alexandre*?... Şi, ca şi cum ar fi stat să cadă, împiedicându-se, îşi împreună tele amânduror mâinilor şi se atârnă mai greu de braţul meu în jos.

Au femeile, câteodată, nişte fantezii!...

— Desigur că spre *Alexandre*! decât vezi mata, cuconiţă dragă, se poate prea uşor să rătăceşti drumul şi, în loc să te poţi ţinea de zborul lui uşor după flori şi buruieni, se poate întâmpla, prea lesne, să te trezeşti, ca Alexandru Machedon, la porţile raiului...

— Bine... Bine... zise ea privind nehotărât înainte şi apăsând pe fiecare vorbă; bine, dar dacă sfântul Petru, care am auzit că e un bătrân morocănos şi hursuz, nu-ţi deschide ca să poţi intra înlăuntru, aşa-i că tremuri de foame şi de frig la porţile raiului?...

— O! o!... deloc, dragă cuconiţă; sfărâmi porţile şi intri în rai, rămânând ca sfântul Petru să se burzuluiască în urmă cât a pofti...

— Şi ţi s-a întâmplat de multe ori să sfărâmi porţile raiului şi să înfrunţi mânia prăpăditoare a sfinţilor săi păzitori?...

— Dacă nu mă înşel, dragă cuconiţă, zisei eu uitându-mă la ea de sus în jos, - mata ai aerul de a săpa prea adânc în sufletele omeneşti; aveţi, pe cât se pare, apucături arheologice.

— Uite, uite! zise ea întrerupându-mă şi strângându-mă speriată de braţ, uite, *Alexandre* a căzut jos; hai mai iute... i s-a întâmplat ceva...

Ca la o zvârlitură de băţ înaintea noastră, doctorul, alăturea cu

pântecosul său herbarium, stătea lungit cu faţa-n jos şi, rezemat pe amândouă coatele, făcea el ştie ce, foarte grav şi adânc cufundat parcă în ceva de mare însemnătate.

Ne apropiarăm, fără să ne simtă; iar când furăm lângă el şi ne încredinţarăm cu ce se îndeletnicea, ne bufni pe amândoi, deodată, şi fără voie, un râs nebun...

Nici mai mult, nici mai puţin, doctorul păştea sau, cel puţin, dintr-o rarişte de iarbă sălbatică, ciupea pe alese o anumită buruiană în trei foi mici, rotunde şi de un verde-deschis, cu coada lungă, subţire şi roşiatică şi... o mânca.

Când ne auzi râzând la spatele sale, întoarse capul, ne privi foarte serios un moment; apoi, ca şi cum lucrul ar fi fost cu vârşire firesc, îşi urmă înainte şi cu băgare de seamă ştinţifica sa cină, fără să zică nimic...

— *Alexandre*... bine, *Alexandre*, ce faci? pentru Dumnezeu! o să te otrăveşti... Ce te-ai apucat să mănânci buruieni pe inima goală? începu să strige ca speriată doamna naturalistă.

— Îmi era sete, Natalie, şi am dat aici peste *Oxallis acetosella, le pain du bon Dieu*, o plantă de un gust acrişor şi foarte plăcut, care taie setea; uite, gustă şi tu.

Şi zicând acestea, îi întinse un mic smoc de *Oxallis acetosella, le pain du bon Dieu*...

Gustă ea, îmi dădu şi mie... Şi, la un moment dat, ne trezirăm pe pântece, păscând foarte conştiincios iarba fragedă a pădurilor...

Iar Bijucă, neclintit şi ţapăn pe lăbuţele sale albe şi mici, du-şi privirea când într-o parte, când în alta, se uita ţintă la noi şi căuta să-şi dea socoteală cam ce ni se întâmplase... Şi limba lui îi atârnă afară din bot ca o molatică şi tremurătoare foaie de trandafir bătută de vânt...

— Află, doctore, ziceam eu păscând, că de va fi să-mi scriu dată amintirile, apoi să ştii că am să te ridic cel puţin la treapta de proroc al evreilor; căci, mai la urmă, nu cred să fi fost întru nimic mai presus minunea marelui jidov, care a adăpat, în chip miraculos, cu apă de stâncă pe turma însetată a poporului lui Dumnezeu, decât minunea dumitale cu *Oxallis acetosella*. Şi mare lucru să nu se fi încheiat, mai la urmă, dumnezeiasca putere a divinului Moise în descoperirea prin pustiile Arabiei a vreunei buruieni de soiul *sellei* dumitale... Mă rog, n-ai putea să-mi spui dumneata dacă în ţara fericită a miresmelor se găseşte măcrişul iepurelui... *id est, Oxallis acetosella?* Căci, drept să-ţi spun, în *Pentateuc*, pe care l-am citit din scoarţă în scoarţă, n-am găsit amintindu-se nimic despre aşa ceva.

— Fiecare climă cu flora ei, răspunse el scurt şi sentenţios, rindu-şi netulburat păscutul său.

.....

Era de mult de-atunci, dar în oglinda închipuirii se păstrează vii şi neşterse unele amintiri ale trecutului; iată pentru ce, în străşnicia

deznădăjduită a stării mele de faţă, râdeam singur ca un nebun...

Totuşi de la o vreme se sfârşi cu râsul şi ochii mei rătăciţi căutau în jos spre iarbă... Parcă era un făcut: multe din buruienile ale căror nume sucite îmi rămăseseră în minte de la doctor se înfăţişau privirilor mele; numai *Oxallis acetosella* părea că-şi pusese pe cap chitia dracului...

Ce-mi folosea mie, de pildă, că *Geum montanum* îmi aţinea calea cu florile sale galbene şi mari? Ce mă încălzea pe mine că *Potentilla aurea* îşi răsfăţa sub ochii mei florile sale portocalii?... În zadar *Campanula abietina* se uita la mine cu ochi albaştri şi limpezi; în zadar *Cortusa matthioli* scânteia roş în calea mea... Şi dacă *tiens noli tangere* îmi păienjenea drumul cu trunchiul său zvelt şi răsfirat, apoi nu făcea aceasta decât ca să-şi bată joc de mine - pentru ca, adică, să-mi arunce în nas toate seminţele sale, de îndată ce m-aş fi atins de una măcar din păstările ei!... *Hedysarum alpinum* şi *Dryas octopetala* aveau aerul să-mi dea de veste că mă aflu pe piscuri de munţi vecine cu cerul; iar *Aconitum napellus* şi *Aconitum vicum*, cu ochi albaştri închişi, întindeau posomorâţi parcă spre mine potirul lor cu venin; numai *Papaver alpinum*, cu faţa lui albă şi oftigoasă, mă îndemna să mă culc şi să dorm, având aerul de a căuta să mă încredinţeze că somnul ţine de foame...

Şi de-aş fi fost măcar cine ştie ce mare filozof grecesc! Aş fi mâncat, fără multă vorbă, cucută sau ceapa ciorii şi, scurt, aş fi păşit fie *ad inferos*, fie la nemurire; m-aş fi mulţumit chiar cu smerita glorie a lui Pythagoras, care mânca bob şi născocea table de socoteli... dar aşa!!... Eu, simplu muritor din timpul meu!... Cel mult dacă *Atropa*

belladonna, *aliter* mătrăguna, îşi mai deschidea, cu dragoste, în calea mea, braţele sale albe de femeie vicleană...

Şi când mă gândeam eu că, tot împreună cu marele, dar micul şi vânjosul meu naturalist, şi tot cu plăpânda şi eterica sa jumătate, şi tot cu Bijucă cel mic, flocos şi alb, sub privirile iscoditoare ale lunii pline, ce-şi cumpănea, în miez de noapte, mersu-i înalt deasupra văcăriei Mânăstirii Neamţului, mâncasem, în lipsă de pâine, şi cu o foame pantagruelică, sardele de cutie cu mămăligă caldă! Şi când, mai ales, îmi aminteam că, mai pe urmă cu câţiva ani, doamna naturalistă, din fundul unui molatic fotoliu de Bucureşti, mă dinţa că niciodată nu ospătase mai cu deliciu decât atunci!...

— Ş-apoi, ce odihnă sfântă! adăugam eu cuprins de melancolia părerilor de rău, ce dulce dormeam noi cu toţii, înmormântaţi într-o moale şi îmbălsămată căpiţă de fân răsfirată ca saltea, sub privirile mângâioase ale stelelor!! Cu ce farmec negrăit eram legănaţi de foniile tăcerii adânci, întrerupte în răstimpuri de ţârâitul depărtat al greierilor de noapte!!... Şi era aşa de frig... şi era aşa de cald!...

— Desigur... desigur... observa ea rar şi gânditor, cu privirile dute parcă în depărtările altor lumi, desigur că trecutul e un frumos apus de soare... şi când te gândeşti că, de nicăieri, o altă rază de lumină nu va mai

veni să dea strălucire norilor posomorâţi ai vieţii!...

Şi, întrerupându-se, ridica spre podele ochii ei adânci şi umezi... - De ce? o întrebam eu cu glas mişcat şi cu privirile pierdute în lumea privirilor ei, de ce am jeli numai soarele ce apune şi n-am nădăjdui şi în soarele ce va să răsară?... Oare, dacă o frunză se scutură, o altă frunză mai plină de viaţă nu răsare la loc? Şi dacă o floare se vestejeşte, oare altă floare nu reînvie mult mai strălucitoare în primăvară?...

Întorcea molatic capul spre mine şi mă privea cu zâmbet amar. - Crezi încă în primăveri şi în răsărituri de soare, în frunze care renasc şi în flori care reînfloresc? Desigur... desigur... eşti un om fericit!

— Cred, cel puţin, că, în putrejunea din care suntem alcătuiţi, este şi ceva etern...

— Şi acel ceva?

...Îi sărutam mâna şi plecam.

.....

Ei bine, când mă gândeam la toate acestea, mă apuca ameţeala; şi mă uitam, în toate părţile, pe jos, după *Oxallis acetosella, le pain*

du bon Dieu; sau, cum s-ar zice, după măcrişul iepurelui; dar şul iepurelui îşi pusese pe cap chitia dracului.

Mă hotărâi să-mi fur căciula ca ţiganul.

Aşezai şaua la rădăcina unui brad, aşternui mantaua, mă lungii cu faţa-n sus şi mă hotărâi să-mi închipui că nu mi-e foame... Ţi-ai găsit! Avea Pisicuţa un aşa talent la ronţăit iarba şi la ucis între dinţi vârfurile tinere şi fragede ale crengilor, încât îţi lăsa gura apă.

Deodată, Pisicuţa se opri din păscut şi, cu un smoc de iarbă înflorită ce-i atârna afară din bot, se uită ţintă şi speriată, oarecum, la deal...

„Vreo dihanie!...” îmi fulgeră mie prin minte.

Şi punând mâna pe revolver, mă sculai iute şi drept în picioare.

Un călugăr scobora încet, pe potecă la vale, cu o mare şi umflată traista la şold.

„Mântuirea ta prin tine, Israele” cugetai eu întorcând cam pe dos versetul biblic, ceea ce, potrivit împrejurării, însemna că mântuirea mea stătea în traista umflată de la şoldul călugărului.

— Blagosloveşte, părinţele, şi cale bună, zisei eu, când călugărul fu în dreptul meu.

— Mulţumim d-voastră, domnule, mulţumim d-voastră, Domnul!... Şi îndreptându-şi spre mine faţa-i palidă şi slabă, mă privi smerit

şi sfios, strângându-şi îngrijit, cu degete aspre, noduroase şi rătoare, rasa la piept.

— Îi fi ostenit, părinţele; vii de departe? Ia mai şezi colea oleacă, de te hodineşte.

Şi-i arătai spre locul unde şezusem eu lungit cu capul pe şa.

— Mulţumim d-voastră, domnule, mulţumim d-voastră, îngână el pe o notă oarecare din pisaltichie, răsfirându-şi pe piept degetele ruginite

ale stângii sale, iar cu dreapta netezindu-şi sfios şi smerit de sus în jos barba-i sură şi încâlcită; dar ne-am grăbi, că suntem cam de departe, încheie el, înclinându-se cu oarecare evlavie înaintea mea.

— Da ia şezi; c-un ceas mai devreme ori c-un ceas mai târziu, n-o să fie mare treabă; şezi!

Mă pusei jos, se puse şi călugărul.

— Vii de departe?

— Tocmai din fundul Ciungului, domnule.

— Eşti de pe la vreun schit din apropiere, nu-i aşa? - Tocmai de la Nichit, domnule.

— Da ce? Nichitul e aşa de departe de aici?

— Apoi tot a mai fi cale ca de-o jumătate de zi.

— Şi după ce-ai fost sf.-ta tocmai prin fundul Ciungului?

— Apoi după oleacă de bureţi; ia mai uscăm şi noi pentru iarnă, că, dă, cu de-aiste ne mai ţinem şi noi viaţa.

— Ş-apoi tocmai prin fundul Ciungului după bureţi?

— Apoi nu sunt mai pe-aproape, că-i culeg ţigancele, de-i duc la târg. Şi umblam cu vorba împrejurul trăistii călugărului, cum umbla vulpea împrejurul gărăfii cu mâncare a cocostârcului.

— Da nu mi-i vinde şi mie vreo câţiva dintr-înşii, dragă părinţele?... - Da, mă rog, poftiţi, iaca; se grăbi să zică călugărul, scoţând traista din gât şi punându-mi-o dinainte; iaca, luaţi cât vă trebuie, că eu mă pot duce să-mi mai culeg alţii şi în altă zi.

Şi faţa călugărului se însenină de bucurie la ideea că poate îşi răscumpărase pielea cu preţul a câţiva bureţi.

Ce bureţi!... erau nişte hribi arămii, fragezi şi mici, de-ţi venea să-i mănânci de cruzi.

— Apoi, dacă-i aşa vorba, părinţele, ia să facem noi colea un foc ca acela şi să-i tragem o faţă de mâncare, să se ducă vestea. Trebuie să ştii, dragă părinţele, că-s rupt de foame; vin şi eu cam de departe ş-am rătăcit pe meleagurile aistea ale sf.-tale; de-aseară n-am pus nimic în gură.

Şi în toată această păcătoasă şi nevoiaşă stare de lucruri, nota epică nu lipsea...

Astfel, când iscusitul meu călugăr, cu un amânar de oţel în formă de scoabă veche, prinse a scoate din vinele mute şi negre ale unei cremene reci un izvor de scântei luminoase şi când, mai ales, din frunzele uscate şi îngrămădite peste iasca aprinsă, începu să se ridice în sus fumul negru şi înăduşit, mi se păru că stă în faţa mea Achates, cel mai mare meşter al vechimii în scăpărat cu narul şi cel mai iute şi îndemânatic alcătuitor de focuri din vreascuri şi din frunze uscate al vremurilor de demult... Şi cât pe ce să zbor pe aripile nărăvitei mele închipuiri, spre clasice pustiuri arzătoare şi gălbii şi cât pe ce să înfiripez, din stâncile împrejmuitoare mie, o lume de monştri aeroceraunici, care, din fundul negru al umbrei pădurilor, m-ar fi privit cu ochi încruntaţi şi ar fi rânjit fioros la mine cu

gingini vinete şi goale!...

Şi vreascurile n-apucaseră încă să se prefacă în jăratic şi hribii nu fuseseră puşi încă pe rug, şi eu mai că suflasem în gând aproape toate ciupercile din traista călugărului...

Şi de cumva, pe lângă şoaptele tainice şi înalte ale vântului cu frunzele, pe lângă murmurul etern al apelor străvezii cu pietrele peste care curg şi trec în calea lor fatală, pe lângă orchestraţia aeriană şi plină de farmec, pe care o alcătuiesc, în miezul înflăcărat al zilei, muzicanţii înaripaţi şi fără de număr ai lui D-zeu, pe lângă atâtea melodii ale văzduhului, izvorâte de pretutindeni din nevăzute harfe eoliene, mai adaugi şi „hangul" unison, pe care-l ţine, cu glas înalt de trişcă crăpată, sfârâitul hribilor pe cărbuni, apoi vă pot încredinţa că muzică mai serafimică n-aţi auzit!... Şi eu cred că, dacă simfoniştii clasici ai vremurilor noastre n-au atins încă nici unul culmea meşşugului lor, apoi aceasta nu se datoreşte decât împrejurării că nici unul din ei n-a mâncat ciuperci fripte la umbra pădurilor!

Şi hribii, aşezaţi pe spate şi cu pântecele-n sus, sfârâiau pe buni, iar măruntul meu călugăr îi presura pe piept cu sare şi piper şi punea în această îndeletnicire atâta măsură şi chibzuială şi, fără să-şi dea seamă, aşa îşi ţuguia buzele pe linia întinsă a celor două degete, cu care-i presura, încât ai fi zis că vrea să-i sărute pe toţi, de rând. Din când în când, câte un hrib mai puţin răbdător la usturimea focului ridica dintr-un şold, pocnea şi, aşezându-se iarăşi pe cărbuni, sfârâia înainte.

— Gata friptura, părinţele? întrebam eu de departe, cum stăteam lungit cu faţa-n sus, cu capul pe şa în loc de căpătâi şi cu degetele amânduror mâinilor încleştate la ceafă.

— Gata, acu, numai să se mai frigă oleacă, c-apoi cade greu la inimă. Şi în privegherea diriguitoare şi cu multă băgare de seamă a acestei fripturi anahoretice, nu rareori se întâmpla ca măruntul meu călugăr să-şi tragă iute mâna de pe câte un hrib ce nu stătea tocmai cuminte pe jăratic, să scuipe pripit pe cele două degete diriguitoare şi să-şi scuture în aer mâna de ele, ca şi cum ar fi voit să le arunce cât colo, spre a ostoi, cu chipul acesta, usturimea muşcăturii arzătoare a vreunui cărbune mai îndrăzneţ. Ba, de multe ori, îşi aplica singur un fel de autoflagelaţiune, pe partea corpului care-i cădea mai la îndemână.

— Ia seama, părinţele, ia seama, strigam eu de departe, ori de câte ori se frigea călugărul; ia seamă să nu mâncăm degete fripte în loc de hribi; azi e sfânta vineri şi ar fi păcat, măcar că degetele de călugăr trebuie să fie de post...

— Nu te teme, domnule, nu te teme; suntem noi deprinşi cu de-aistea... Şi scuipa călugărul, de parcă descânta de deochi tuturor stihiilor de la cele patru vânturi...

Dar în sfârşit friptura fu gata.

Şi dacă soarele, ce sta să cumpănească dincolo de amiază, ar fi

putut, din înălţime, să străbată cu privirea prin desişul întunecos al bolţii de umbră ce ne ocrotea de pretutindeni, apoi ar fi văzut întinsă pe rarişte a de iarbă înflorită a pământului năframa albă-neagră-vânătă a călugărului, soră mai mică în lungime, dar mai mare în curăţenie, cu imensul meu prosop; iar pe ea tăbărâţi la întâmplare hribii fripţi, întocmai cum ar tăbărî o turmă de oi obosite, în popas de odihnă, pe drumul gălbiu şi plin de colb; şi, după cum de lâna oilor se acaţă, în treacăt, curnuţii şi scaii pârloagelor, tot aşa se acăţaseră cărbunii stinşi ai focului de spatele hribilor mei; şi dacă ceea ce albea pe la subţiorile scorojite ale fiecărui hrib nu era tocmai sare nemistuită, apoi era, cel puţin, cenuşă nescuturată, lucru care totuşi nu împiedica pe măruntul meu călugăr de a-şi da ifose profesionale de Moschion sau de Labdacus.

Oricum, eu mă dădusem pe lângă năframa cu hribi, îmi sem cele patru puncte cardinale ale persoanei mele cu o largă şi smerită cruce potrivită împrejurării, îmi luasem pălăria de pe cap şi, scuturând, pe cât era cu putinţă, de cărbuni şi de cenuşă câte un hrib, îi făceam vânt în pustiul întunecos şi flămând al gurii mele.

Şi poate că, în scurt, aş fi ajuns cu înghiţitul la capătul celălalt al năfrămii, dacă nu mă oprea la timp măruntul meu călugăr.

— Da-ţi mai avea oleacă de răbdare, domnule, zise el, mânând înspre dânsul, cu un băţ pârlit la capăt, cel de pe urmă hrib ce mai rămăsese răzleţ printre cărbuni, poate-om găsi şi vreo fărâmătură de pâine.

Şi cu vârful pârlit al băţului, făcu hribului vânt pe năframă.

De la sine se înţelege că pusei strunea flămândei şi prăpăditoarei mele porniri.

Iute şi harnic, după cum era şi de mărunt, scotoci uscăţivul meu călugăr, printre hribii rămaşi în traistă şi scoase la iveală o pâine oacheşă, destul de mare, cu gingini stremţuroase de amândouă părţile şi începută la un capăt; iar când dădui să rup din ea, înţelesei că şi o pâine poate avea odiseea şi nefericirile sale; fire de lână sure şi lungi, luate în hiolă din ţesătura moale a trăistii, stăteau acăţate de colţurile uscate, ţepoase şi ascuţite ale ginginilor pâinii, ca de dinţii unui darac; fărâmături mărunte şi albe de hribi mijeau neclintite de printre adâncurile rupturii aspre a capătului început; iar când prinsei a o bate la spate spre a scutura dintr-însa pulberea mărunţă şi albă de hribi, o sumedenie de furnici începură a curge de prin toate ascunzătorile pâinii, ca o ploaie neagră şi fină şi a fugi speriate şi

nedumerite care încotro...

Aşa de speriaţi şi de nedumeriţi mi-nchipui că trebuie s-o fi împuns de fugă troienii lui Priamus, când îi luă Achile cu jărdia de la spate!...

Sărmanele furnici!... erau şi ele menite să-şi ducă, de acum înainte, pe ţărmuri străine şi depărtate, nemângâiatul dor de patrie; le era şi lor, se vede, scris să mănânce pâinea amară a pribegiei, şi cine ştie dacă nostalgia după fundurile Ciungului nu era să pună, sub alte apusuri şi sub alte

răsărituri de soare, capăt zbuciumatei lor vieţi!!...

— Da bine, părinţele, zisei eu, bătând în pâine ca-ntr-o pernă şi sculându-mă, de jos, ca să nu mă umple furnicile; bine, te-ai apucat de dus furnici de prăsilă din fundurile Ciungului tocmai în gura

Nichitului? Ce? Pe la Nichit n-aveţi furnici?...

— Da, bată-le pustia, domnule, să le bată, parcă te poţi feri de ele? Se vâră pes'tot locul după mâncare... ia, şi ele, ca toate oanele lui D-zeu, unde văd masă-ntinsă, hop şi ele!...

— Ai dreptate, părinţele, ai dreptate! ia să lăsăm noi viii cu viii şi morţii cu morţii şi să ne căutăm mai bine de suflet, zisei eu, aşdu-mă într-un cot de-a lungul năfrămii.

Rupsei pâinea, dădui călugărului, îmi oprii şi mie şi începui a mânca. - Da o gură de rachiu nu-ţi pofti? mă întrebă călugărul, vârând mâna în sân şi scoţând o sticluţă potrivit de mare şi plină pân' la jumătate cu ceva galben-roş.

— Şi două, părinţele. - Poftim.

Şi aşezându-se şi el lângă năframă, mi-ntinse sticla. Era un rachiu dumnezeiesc.

— Da straşnic rachiu, părinţele, straşnic rachiu! De unde-l cumperi? - D-apoi că-l facem noi, domnule, nu-l cumpărăm.

— Mă rog, zisei eu, mai luând o-nghiţitură, nu mă poţi învăţa şi pe mine cum se face?

— Da cum nu, domnule? faci ceai rusesc tare, cum se face ceaiul, şi după ce se răceşte, pui jumătate ceai şi jumătate spirt de cel bun, de vin; pui zahăr, cât vrei să fie de dulce, pui inipere, izmă creaţă, anghelică şi coji de portocală, dacă ai, şi laşi aşa de dospeşte câteva zile, ş-apoi începi a bea din el.

Şi, trăgându-i şi călugărul un gât, astupă cu îngrijire sticla cu dopul, o vârî în sân, îşi luă comănacul din cap şi, punându-l turea, începu a mânca cu smerenie şi cumpătat, fără grabă, fără pripire, potrivit darului său.

În câteva minute, ospăţul nostru de anahoret fu gata.

— Da de apă ce-om face, părinţele? Hribii au fost cam săraţi şi sărătura face sete.

— Apoi este pârâu devale, domnule; mă duc eu acu s-aduc apă numaidecât.

Şi fără să mai aştepte vreun răspuns din parte-mi, îşi şi puse nacul pe cap ş-o porni devale, de-a dreptul prin pădure, cu mâinile goale.

— Ei, părinţele, părinţele!!... dădui eu să strig; aşi!!... călugărul îşi şi mistuise, în desişul depărtat al pădurii, mărunta sa închipuire; iar când, de la capătul privirilor mele, se rupse şi se desprinse petecul îngust şi cafeniu al spatelor sale, rămăsei nedumerit.

„Da-n ce dracu are s-aducă el apă?... în gură?... în pumni?... mă gândeam eu, rămas în picioare neclintit şi uitându-mă ţintă spre desişul încâlcit în care se mistuise năluca măruntă şi mohorâtă a călugărului meu.

Nu cumva să-mi fi făcut şotia călugărul naibii? Mai ştii?... Te-i trezi numai că i-a trăsnit prin cap să se tot ducă la Nichit şi pe mine să mă lase aici în cât m-a găsit...

Ce să faci? Să te iei după dânsul? Să te-apuci de scotocit prin hălăciuga pădurii o pişcătură de călugăr în floarea umbrelor, care şi-ar fi putut tupila, ca o veveriţă, întreaga sa făptură după o cioată sau la încheietura unei crengi?"

Pisicuţa ridică capul şi se opri din mestecat un smoc de iarbă înflorită, ce-i atârna pe jumătate afară din bot...

Când îmi îndreptai ochii pe linia de privire a Pisicuţei, zării desprinzându-se treptat, de pe fundul de umbră al pădurii, înfăţşarea gheboasă, plecată înainte şi cu capul gol a călugărului meu; iar între mâinile-i întinse ducea parcă ceva, cu mare cumpăneală.

Îmi ascuţii privirea, dar nu putui deosebi ce ducea călugărul cu atâta sfinţenie şi băgare de seamă.

Iar când fu destul de aproape ca să-l pot vedea, mă încredinţai, spre marea mea nedumerire, că ţinea de o parte şi de alta, între tele-i noduroase şi răsfirate ale amânduror mâinilor sale, un soi de tingire de tinichea, mai mult lungă decât largă şi plină ochi cu apă...

— Da tingirea asta, îl întrebai eu când fu lângă mine, de unde o găsişi, părinţele? Că de-aici ai plecat cu mâinile goale?...

— Da nu-i nici o tingire, domnule.

— Da cum nu-i tingire? Eu o văd că-i tingire ca toate tingirile; atâta numai că-i de tinichea.

— Da nu-i nici o tingire, domnule; ia-i comănacul meu; dă, îl mai facem şi noi de tablă câteodată; că dă! vine vremea fel de fel; poate că ai câteodată nevoie, prin pădure, ba de-o apă, ba de-o mămăligă, şi, dacă n-ai în ce, rabzi mult şi bine şi de sete, şi de foame...

— Mare ţi-i minunea ta, Doamne! D-apoi eu nu te-am văzut cu rean cap, părinţele, eu te-am văzut cu comănac ca toate comănacele.

— Aşa-i, domnule, da vezi d-ta, i-am scos îmbrăcămintea, că doar nu era s-aduc eu apă cu-mbrăcămintea pe dânsul.

— Bine, părinţele, da pozna asta n-am mai văzut-o niciodată!!... - Nu-i fi văzut-o, domnule, că nu-i fi umblat prin nevoi.

— Bine, da de ce nu iei sf.-ta în traistă, când pleci la pădure, vreun pahar, vreo tingire ca toate tingirile?

— Da ce să ne mai încărcăm noi cu atâta tarhat, domnule, când ne putem sluji cu comănacul şi în loc de tingire, şi în loc de pahar? Suntem bătrâni, domnule, şi nu putem duce în spate atâta jăchilă.

Logica călugărului îmi închise gura.

— Binecuvântează, părinţele, zisei eu suflând în cruce peste apă şi ducând comănacul la gură.

— Binecuvântată fie împărăţia Tatălui şi a Fiului şi a Sf. Duh, amin!... Băui jumătate de comănac.

— Ei, părinţele, ia să plecăm, că-i târziu şi zici că schitul e cam departe.

— Cam departe, domnule; da mergeţi la schit?

— Merg, părinţele, încotro văd cu ochii; şi, fiindcă mi te-ai întâmplat sf.-ta în cale, apoi merg şi eu la schit; aş putea să stau acolo câteva zile?

— Da cum nu, domnule? Puteţi sta şi mai mult; puteţi sta chiar la mine, dacă vi-i cu voia şi vi-ţi împăca.

— Da eu mă-mpac cu toată lumea, părinţele, şi cu sf.-ta simt eu c-o să mă-mpac de minune.

— Apoi bine, domnule; atuncea să plecăm.

Călugărul îşi puse năframa-n traistă şi traista la şold, iar eu cai şaua pe spatele Pisicuţei şi-o închingai. Nu băgasem de seamă, dar când luai pe mână frâul Pisicuţei şi fu să plec, călugărul stătea gata şi mă aştepta, cu comănac pe cap ca toate comănacele.

Şi nu mai fu cu putinţă să mi-l închipui, în urmă, pe părintele Ghermănuţă decât cu tingirea-n cap; iată pentru ce, cum scoboram noi la vale, călugărul cu sloboda şi eu cu Pisicuţa de dârlogi, fără voie, mă bufnea râsul din când în când.

— Râzi de comănacul meu, domnule, văd eu bine!

— Cam aşa, părinţele, drept ţi-oi spune. Cum naiba să-ţi vie în minte sf.-tale să faci comănac din tingire şi tingire din comănac! Doar asta nu-i lucru uşor; şi, mă rog, egumenul are la ştiinţă treaba aceasta?

— D-apoi că egumenul parcă n-are şi el tot aşa; şi parcă ceilalţi vro nouă, câţi mai suntem, n-au şi ei, toţi, tot aşa!

— Bine, dar să faci sf.-ta mămăligă în comănac?!!

— Ei, domnule, doar mămăliga nu-i lucru spurcat; şi, chiar dac-ar fi, cele sfinte nu se spurcă; ş-apoi, ce ţi-i c-a fi comănacul de tinichea, ce ţi-i c-a fi de hârtie sclivisită? Îmbrăcămintea-i totul, domnule. Iacă, îmbracă-te d-ta cu rasă şi-ţi pune un comănac în cap, şi să vedem: are să ştie cineva că nu eşti călugăr? Tot aşa şi cu comănacul meu; cine ştie că-i tingire?...

— Dacă are pe deasupra îmbrăcămintea darului!... Nu-i aşa? zisei eu întrerupându-i cugetarea.

— D-apoi? Se-nţelege, domnule; îmbrăcămintea-i totul...

— Şi darul, nimic?

— Ba a fi el şi darul ceva; da parcă darul se vede? Doar darul îi pentru noi, călugării, nu pentru ochii lumii; pentru ochii lumii, iaca: rasa, comănacul, barba; doar d-ta eşti om învăţat; n-ai auzit de hoţi de codru, care s-au îmbrăcat în straie călugăreşti, şi până nu i-o prins, parc-o ştiut cineva că-s hoţi, ori că nu-s călugări?...

— Doamne, părinte, Doamne! Să te-audă mitropolitul vorbind aşa, ce mai gherlă ţi-ar trânti şi ce mai ascultare ţi-ar rândui!...

— D-apoi că D-zeu să mă ierte, domnule... zise călugărul, însoţind această reticenţă de o mare şi parcă izbăvitoare cruce.

Şi în acest „D-zeu să mă ierte”, şi în această reticenţă însoţită de o mare şi parcă izbăvitoare cruce, cineva ar fi putut citi o întreagă pagină din istoria inedită a sfântului nostru monahism.

Era, pe vremea aceea, mitropolit fericitul întru pomenire Calinic Niclescu, acel asupra căruia oftigosul călugăr Clement Neculau, profesor de greceşte la Academie, trăsese focuri de revolver; dar fie că nu-l nimerise, fie că gloanţele se turtiseră pe paftalele de aur ale colanului, cu care rangul încingea coapsele măruntului şi gului cap al bisericii, că nu se alese, din toată această dramă rească, decât mitropolitul cu spaima, iar Clement cu închisoarea.

— Eu aş socoti, domnule, zise călugărul oprindu-se în drum, să tăiem de-a dreptul devale, că schitu-i cam departe şi mă tem c-om înnopta în pădure.

— Să tăiem, părinţele, pe unde socoţi sfinţia-ta; vorba e să gem cu lumină la schit.

Călugărul coti la stânga prin desişul fără urmă.

Şi nu-ţi venea să crezi ochilor, când te uitai la părintele nuţă, cu câtă îndemânare şerpuia prin desişul încâlcit al pădurii, cu câtă nesilită uşurinţă urca şi scobora... lăsat pe spate la vale, plecat înainte la deal, părintele Ghermănuţă îşi păstra netulburat centru-i de greutate înlăuntrul bazei sale; şi ai fi zis că, în calea lui, suişurile se scoborau şi scoborâşurile se suiau, spre a-i face drumul pânză... Şi de n-ai fi stat cu privirile înfipte în spatele lui înguste şi cafenii, mărunt, subţire şi în floarea umbrelor cum era, s-ar fi topit părintele Ghermănuţă şi s-ar fi mistuit în zarea încâlcită a crengilor, după cum, în văzduhurile amurgului, se mistuie şi se topesc unele vedenii de o clipă, întrupate de închipuirea cuprinsă de fiorii pustii ai rătăţii... Avea părintele Ghermănuţă ceva din firea şopârlei, pe care acum o vezi, acum n-o vezi, şi ia-i urma, dacă poţi, când vrei să-i pui băţul pe coadă... Şi eu cred că pădurile au suflet şi, în sufletul lor, dragoste de mamă pentru toate vietăţile ce se adăpostesc la umbra ocrotitoare a sânului lor; şi fiindcă părintele Ghermănuţă păşise demult spre starea de vietate a pădurilor, apoi şi pădurea cu brazii săi uriaşi, cu vânăta încremenire a stâncilor sale, cu aşternutu-i moale şi ruginiu de foi uscate şi seci, cu neagra şi frageda putrejune a vreascurilor sale, părea cuprinsă de clipa vie a unui fior de toare dragoste în calea grăbită şi sub paşii mărunţi ai părintelui Ghermănuţă... Sub mersul său uşor nici vreascurile nu trosneau, şi nici aşternutul moale şi ruginiu de foi uscate şi seci nu foşnea sub lunecarea-i cotigită de şopârlă mlădioasă; ţesătura deasă a crengilor împânzite păstra totdeauna o spărtură îngustă, prin care părintele Ghermănuţă se strecura ca suveica printre iţe; iar când firul subţire şi cafeniu al persoanei sale se alătura pe lângă grosimea seculară sau luneca prin dreptul înălţimii ameţitoare a vreunui brad încremenit pe temeliile sale, părintele Ghermănuţă se mistuia, pentru o clipă, ca sorbit, ca înghiţit parcă de trunchiul mohorât al uriaşului codrilor... De câte ori nu-l prăpădeam din

ochi şi de câte ori nu-l vedeam, iarăşi, pe părintele Ghermănuţă înfiripându-se în zare, ca izvorât, ca răsărit, ca ieşit parcă la lumină, cu comănac şi cu rasă cu tot, acum de sub scoarţa sură a vreunui fag, acum din trupul ciuntit al vreunei frânturi sau al vreunui crâmpei rămas în picioare, pe urma unui brad răsturnat alături de vreme sau de vijelii!...

— Bine, părinte, da stai mai încet, că-i valea mare şi eu nu pot scoborî aşa de iute cu iapa de dârlogi...

Şi biata Pisicuţă, zgârcindu-şi picioarele de dinapoi, lungindu-şi gâtul după frâu şi înţepenindu-se pe picioarele întinse de dinainte, luneca de multe ori de-a săniuşul pe luciul foilor, ca pe un gheţuş, când valea scobora prea repede.

Părintele Ghermănuţă se oprea un minut, mă aştepta şi iarăşi o pleca la vale... Ai fi zis că se prăpăstuieşte în neştire, ca sorbit de adâncimi, şi te aşteaptă să-l vezi, la fiecare pas, mistuindu-se în umbră ca o vedenie născocită de frigurile închipuirii...

Cu vai-nevoie mă ţineam de dânsul cât colea.

Puţin mai avea soarele până ce să scapete dincolo de piscurile depărtate şi neguroase ale munţilor din urma noastră, când ieşirăm la limpeziş în valea largă a Nichitului.

Încălecai, spre a mă putea ţinea mai aproape de părintele mănuţă.

Cât prindeai cu ochii spre răsărit, între munţi de o parte şi între munţi de alta, pârâul Nichitului curgea grăbit şi limpede, acum printre fâneţe înflorite, acum printre lunci tinere de mesteacăni, de salcii sau de arini, acum printre prundişuri întinse şi sterpe de mozaic cu multe feţe; iar razele soarelui ce cădeau pieziş pe crestele fugătoare ale undelor lui îi dădeau înfăţişarea cotigită a unei nesfârşite cordele late de mătase moale, cu schimbătoare sclipiri de aur...

Amurgul începuse a se ridica din adâncuri... iar între piscurile înalte ale munţilor, ce se răsfăţau încă în pulberea de lumină roşiatică a celor din urmă raze ale apusului, văile tupilate întunecau liştea, ca atâtea pete imense de umbră viorie... Din adâncimi, din înălţimi, din taina pădurilor, din întunericul codrilor, din văzduhuri, de pretutindeni, glasurile prelungi ale serilor de munte se ridicau treptat a linişte şi a odihnă... Şi, încet, încet, se strângeau toate şi toate adormeau pe rând; şi tot mai rar se desprindea din depărtări un lătrat de câine, un sunet de talangă, un glas de bucium... Numai pârâul, mânat cu grăbire în calea lui fatală de o putere nevăzută, mai însemna, în amorţirea universală, eterna mişcare a vieţii în vinele adormite ale lucrurilor... Departe, foarte departe, la răsăritul din faţa noastră, spre gura largă a văii, sclipea încă ceva în umbra amurgului, ca o stea căzută din ceruri pe pământ... era cea de pe urmă rază de lumină, ce cădea rătăcită şi pieziş din depărtările apusului pe luciul metalic şi înalt al turnului de la biserica schitului; iar când această stea se mistui şi se stinse în umbra pământului, o altă stea se aprinse în tăriile cele mai de sus ale cerului... Era luceafărul de seară...

Un sunet prelung şi jalnic de aramă sunătoare, lovită în puri deopotrivă de depărtate, înfioră şi făcu să tremure umbrele singuratice ale văzduhului; şi valea largă se umplu, până la marginile de deasupra ale munţilor săi, de glasul sfânt al rugăciunii şi al păcii...

Era clopotul schitului, care vestea închinătorilor pustiului ceasul slujbei de seară...

Părintele Ghermănuţă se opri din mers în faţa răsăritului, îşi luă smerit, cu toate cele cinci degete răsfirate ale stângii sale, comănacul din cap; iar cu cele trei degete iniţiale şi împreunate ale dreptei de trei ori însemnă larg, cu trei cruci evlavioase şi mari, cele patru puncte sacramentale ale trupului său; şi atingând, după fiecare cruce, pământul cu dosul mâinii de închinare, de trei ori se plecă, în chip de mătanie, în faţa atotputernicului şi nevăzutului său D-zeu...

Şi faţa lui slabă şi veştedă, şi cele două bucle sure şi mari de păr împrăştiat ce-i ţâşneau pe tâmple de sub comănacu-i parcă prea strâmt, şi barba lui căruntă ce se prelingea spre pământ în lungi şi plângătoare şuviţe de lână încâlcită, şi traista cu ciuperci de la şold, şi tingirea-i de tinichea de pe cap învelită cu pâslă, şi întreaga lui făptură măruntă şi cafenie, ca într-o haină, se îmbrăcă, pentru o clipă, într-un fel de tainică lumină... În extazul scurt al unei rugăciuni ce izvora, în şoapte neauzite şi domoale, din buze umilite şi păcătoase, întreg sufletul părintelui Ghermănuţă, ca o flacără uşoară, se înălţa spre treptele tronului Celui Preaînalt... Şi aureola sfinţilor mucenici înfăşură, ca într-un fel de strălucire, făptura lui întreagă...

Ce mare şi sublim era părintele Ghermănuţă!...

Ce mic şi netrebnic mă găseam eu faţă de dânsul...

Fără voie, îmi descoperii capul şi, în imensitatea deşartă, tăcută şi plină de umbră, ca spre rugăciune plecai fruntea mea în faţa răsăritului...

Odată cu noaptea sosirăm şi noi la schit. Şi de n-aş fi fost biruit de oboseală, aş fi avut poate destulă vreme să-mi las şi inima şi sufletul să guste farmecul tainic, cu care liniştea sfântă învăluie în noapte acest adăpost al rugăciunii şi al păcii, pe care lepădarea de cele lumeşti l-a îngrădit cu prăpăstii fără de fund şi cu codri făr' de lumină... Şi totuşi, de la hotarele dinspre răsărit ale pământului adormit, peste adâncurile oarbe ale nopţii, geana lunii înflăcărate trimitea lungi raze de lumină mută şi rece, care se topeau pe luciul aerian al turnului neclintit... Ai fi zis că, în văzduhuri, mâna Celui atotputernic aprinsese o candelă de străjuire pe un mormânt pustiu şi părăsit... De primprejur şi din depărtări nehotărâte, umbre negre se desprindeau din noapte în răstimpuri şi, lunecând grăbite, se mistuiau pe rând în uşa luminată şi larg deschisă a bisericii, după cum, în flacăra unei lumini aprinse în întuneric, năvălesc şi se mistuie, orbi, fluturii hipnotizaţi... Din lăuntrul gol, înalt şi sec al bisericii, glasuri, acum prelungi şi tremurătoare, acum trunchiate şi repezi, porneau spre afară şi trezeau văzduhurile târzii şi adormite... era ceasul al nouălea, ceasul de seară al sfintei vecernii, care aduna spre rugăciune, în casa Domnului, pe

smeriţii şi credincioşii nători ai pustiului...

Când părintele Ghermănuţă păşi din întuneric în fâşia de lumină ce izvora pe uşa larg deschisă a bisericii, se opri pe loc, îşi întoarse faţa spre catapeteasmă, îşi luă comănacul din cap şi, după toate regulile darului său, de trei ori îşi făcu cruce şi de trei ori se înclină, ca spre mătanie, în faţa icoanelor sfinte, ce păreau că-l văd şi că se uită la el din fundul depărtat al bisericii...

Descălecai dinaintea chiliei părintelui Ghermănuţă şi, până ce să leg, deocamdată, pe Pisicuţa de un stâlp al cerdacului, părintele Ghermănuţă scotoci nu ştiu pe unde, găsi şi scoase cheia de la uşă, descuie şi, când fu să intru şi eu înlăuntru, părintele Ghermănuţă, după ce-şi anină într-un cui din tindă traista cu ciuperci, aprinse o lumânare subţire de ceară galbenă, pe care o lipi de marginea ştirbă de deasupra a unui sfeşnic de alamă, tot galben... N-aş putea hotărî cu un singur cuvânt mirosul ce domneşte în orice chilie de călugăr; curat a tămâie nu miroase şi nici curat a piper negru, ba nici chiar curat a dohot; dar, desigur că miroase curat a toate acestea la un loc!... Şi fiindcă părintele Ghermănuţă, cu înseşi slăbănoagele şi muritoarele sale mâini, îşi clădise chilia din dărâmăturile uscate ale pădurilor lui D-zeu, apoi chilia ieşise cam după măsura măruntă a harnicului ei întemeietor; şi dacă intrând trebuia să pleci capul, apoi aceasta nu însemna altceva decât că părintele Ghermănuţă îi dăduse ca înălţime întinderea făpturii sale înseşi, numai cât cu comănac cu tot; şi dacă erai silit să te aşezi cam lăturiş spre a-ţi strecura grosimea trupului prin îngustimea uşii, apoi aceasta, iarăşi, nu însemna altceva decât că tot părintele Ghermănuţă luase drept măsură lăţimea tot a făpturii sale, numai cât cu mâinile-n şolduri... Drept în faţă, într-un cui, un şirag de mătănii de os cafeniu; deasupra, o icoană în stil rusesc închipuind Maica Domnului în culori, cu copilul Isus în braţe, şi închisă între privazuri late de lemn negru şi lustruit, la care păreau a se fi închinat nenumărate neamuri de muşte băştinaşe, ce seră, pe rând, lumina vieţii şi întunericul morţii sub acoperământul binecuvântat al părintelui Ghermănuţă. Între cele două fereşti de la stânga, o masă de brad, alb odată, dar mohorât acum de vremuri; şi pe masa pe cât de scurtă, pe atâta şi de îngustă, un mare ceaslov legat în piele neagră, împodobit la mijloc cu o cruce, iar pe margini cu chenaruri de poleială galbenă; în colţul stâng de lângă uşă, un dulap în canaturi şi frate mai mic cu masa păstra poate, sub toare, lucrurile mai ferite ale părintelui Ghermănuţă; în colţul din fund şi dinspre dreapta, patul cu macat de lăvicer, cuprins deasupra şi întocmai pe măsură de o saltea subţire îmbrăcată cu pistră vărgată cu roş; la căpătâi, un cultuc înfăţat cu cit, ale cărui flori albastre sau roşii de-abia mai mijeau de sub lustrul problematic, pe care vremea sau poate chiar barba şi părul părintelui Ghermănuţă îl aşternuse peste ele; drept perne de perete, însuşi peretele gălbiu şi coşcovit; iar între capătul de la picioarele patului şi între soba ce se tupila, înghemuită, în colţul din dreapta al chiliei, o ladă de

Braşov, cu zugrăveli albastre, roşii sau verzi, care îşi avea în regulă actul său de vârstă scris cu boia albă, din josul lăcăţii pântecoase şi ruginite, în mari cifre arăbeşti; cel puţin, veleatul 1793 nu putea să însemne altceva decât mitrica de naştere şi de botez a lăzii cu multe zugrăveli a părintelui Ghermănuţă. Pe lada acoperită cu o velinţă, stăteau aşezate şi frumos păturite straiele mai de zile mari ale părintelui Ghermănuţă; iar deasupra, peste straie, străjuia în picioare şi mit un comănac nou, îmbrăcat cu şiac cafeniu.

— Ştii că-mi place grozav chilia sf.-tale, părinţele? zisei eu rului, care se plecase pe un genunchi şi umbla să descuie lăcata de la ladă; mare lucru să nu mă fac şi eu călugăr, când oi mai îmbătrâni.

— Să-ţi ajute Dumnezeu, domnule; da... dă, vezi dumneata, are şi călugăria necazurile şi greutăţile ei, şi n-o poate duce oricine cu toate ale ei.

— Ce necazuri? ce greutăţi, părinte? Să te duci la biserică, să te închini, să te rogi lui Dumnezeu... Alte, ce greutăţi şi necazuri mai poate avea călugăria?

— Aşa-i, domnule, aşa-i; da... dă, are şi ea necazurile şi greutăţile ei, mai afirmă încă o dată părintele Ghermănuţă, scoţând din ladă un ogheal aproape nou de buhur roş şi punându-l pe capătul despre ladă al patului; că, dă, urmă el, mai scoţând şi o pernă îmbrăcată tot cu cit înflorit şi punând-o peste ogheal, şi călugării sunt oameni... Când se despart de lume, parcă-şi lasă ei în lume toate păcatele lor, după cuvântul evanghelistului? Nu, domnule! Mai aduc dintr-însele şi la călugărie. Dă... suntem şi noi oameni, încheie călugărul încuind lăcata şi punând cheia sub velinţă.

Puse perna la căpătâi, cultucul mai deoparte, desfăcu şi întinse oghealul pe pat şi aşternutul fu gata.

— Da cu iapa ce-om face, părinţele?

— N-aveţi grijă, domnule, regulăm noi toate, acu.

Şi ieşind afară, se întoarse peste câteva minute cu toată jăchila

Pisicuţei în braţe şi-o puse jos în tindă, mai deoparte.

Peste alte câteva minute, Pisicuţa se găsea frumos şi liniştit tirată pentru noapte sub un mic şopron de scânduri, legată de un ţăruş bătut în pământ şi cu o sarcină zdravănă de iarbă proaspătă dinainte, adusă de părintele Ghermănuţă, el ştie de unde.

— Da poate va fi şi dumneavoastră foame, zise el, după ce ne întoarserăm din şopron în chilie, dacă-ţi vrea, s-a găsi şi pentru dumneavoastră ceva.

— Fiindcă sunt în gazdă la sfinţia-ta, părinţele, apoi vreau tot ce vrei şi sfinţia-ta; chiar mâncare dac-ar fi.

Luă iute ceaslovul de pe masă şi-l rezemă în picioare pe fereastră, descuie tot iute dulapul cel mic în canaturi, şi într-o clipă masa fu gata; câteva foi late şi rotunde de podbal cu zglăvoace şi boişteni uscaţi pe vatră,

câteva măsline străvechi pe fundul unei farfurii cu margini albastre şi creţe; în fundul unei străchini smălţuite, câţiva hribi cu untdelemn, oţet şi usturoi; mai deoparte, felii de pere şi de mere uscate la soare, cu câteva nuci printre ele; nelipsita pâine cu gingini pe amândouă părţile, dar fără furnicile şi fărmăturile albe de hribi reglementare; iar în mijlocul tuturor şi mai răsărit decât toate, se înălţa, cu oarecare conştiinţă despre însemnătatea sa, şipul cu rachiu.

— Apoi bine-am găsit, părinţele, noroc şi bucurie să dea Dumnezeu! Binecuvântează! zisei eu, făcându-mi cruce şi punând la gură sticla cu rachiu.

Şi până ce părintele Ghermănuţă să-şi facă şi el cruce şi să tească binecuvântarea cerută de împrejurare, aproape un sfert din sticla cu rachiu se şi mistui sfârâind în adâncurile bântuite de secetă ale gâtului meu... Era un rachiu dumnezeiesc!...

— Să ştii, părinte Ghermănuţă, că hotărât, mă fac călugăr când oi mai îmbătrâni, zisei eu cu încredinţare, întinzându-i sticla cu rachiu.

— Dă, domnule, să-ţi ajute Cel-de-Sus, răspunse el, ducând sticla la gură; da... încheie părintele Ghermănuţă, luând sticla de la gură şi ştergându-şi în două părţi musteţile-i încâlcite cu mâneca cenuşie a antereului său de lăstrică, vezi d-ta, are şi călugăria necazurile şi neajunsurile ei...

— Eeee!... Apoi asta-i chiar făţărie, părinte Ghermănuţă... Cu asemenea rachiu, cu asemenea zglăvoace şi, mai ales, cu asemenea salată de hribi, ce mai vorbeşti sfinţia-ta de necazuri şi de neajunsuri? Da se vede c-aşa-i făcut omul, să cârtească totdeauna şi să nu mai fie mulţmit niciodată...

— Aşa-i, domnule, da vezi d-ta, zglăvoacele trebuie să le prinzi de prin baltă, hribii să-i aduci de la pădure, usturoiul să-l sameni şi celelalte să le cumperi... şi când n-ai cu ce?... Ia, vai de capul nostru, cum mai trăim şi noi; chipurile, avem şi noi câte trei lei, o litră de brânză, o sângeacă de rachiu şi 25 dramuri de untdelemn la luna şi câte-o pâine la săptămâna; d-apoi cu atâta ce poate să facă un om?... să moară ori să trăiască?...

— Au doară nu numai cu pâine va trăi omul, ci şi cu cuvântul lui Dumnezeu, zice evanghelistul, părinte Ghermănuţă; de ce, prin re, n-ar posti un călugăr măcar patruzeci de zile pe lună, după pilda Mântuitorului şi Dumnezeului nostru Isus Hristos în deşert, fără ca, cu toate acestea, să poată fi ispitit de Satana?

Şi fiindcă boiştenii şi zglăvoacele, cu podbal cu tot, erau prea sărate şi-mi făcuseră sete, îmi mai astâmpărai gâtul cu o duşcă de rachiu... Era un rachiu dumnezeiesc!...

Şi, iarăşi, fiindcă nucile uscate, pe care părintele Ghermănuţă le strica şi le mânca miezul cu o îndemânare de veveriţă, se vede că iarăşi făceau sete, apoi şi părintele Ghermănuţă îi mai trase şi el un gât zdravăn tot de rachiu.

— Apoi, vezi d-ta, domnule, răspunse el într-un târziu, şdu-şi în două părţi musteţile-i încâlcite cu mâneca cenuşie a ului său de lăstrică, vezi d-ta, pe vremea aceea se făceau minuni, şi sfinţii apostoli şi mucenici le arătau oamenilor calea cea dreaptă, şi oamenii erau buni şi drepţi, nu ca astăzi, zavistnici, pizmătariţi, clevetitori, hrăpăreţi, răi şi cârtitori...

— Şi, îl întrerupsei eu, urmărindu-i mai departe reflexiunea sa biblică, se săturau noroadele cu cinci pâini şi doi peşti pe malurile Ghenesaretului, şi tot mai rămâneau douăsprezece coşuri de turi; şi leproşii se lecuiau în scăldătoarea oilor, şi schivnicii se mulţmeau cu lăcustele fripte, pe care le vânau de prin nisipurile arzătoare ale Iordanului, şi păzitoarele de capre de prin văile Chedronului năzuiau la treapta de sfinte muceniţe...

Şi cine ştie unde s-ar fi oprit avântul meu biblic, spre lauda telor vremuri, dacă părintele Ghermănuţă, căruia începuse a-i sticli ochii şi a i se înroşi vârful nasului, nu m-ar fi întrerupt...

— Că bine mai ştii, domnule, cele bisericeşti; parcă le zici de pe carte. - Apoi, de-a puterea-hi, părinţele, sunt şi eu oleacă de dascăl în oraş, zisei eu, mândru oarecum de treapta la care eu însumi mă înălţam.

— La care biserică, domnule?

— La Sfântul Ioan Domnesc; ştii... la biserica din deal... - Ei, ei! ştiu; unde-i şi părintele Ghiţă şi popa David...

— Da, da! sunt chiar oleacă de cimotie şi cu popa David şi cu părintele Ghiţă.

— Ce mai preoţi de ispravă, domnule! Parcă-s nişte vlădici, aşa giubele de mătasă blănite cu samur au pe dânşii!!...

— Ba încă şi ce antereie de cutnie, ca acelea.

— Ş-apoi se poartă încinşi cu colane de catifea cu paftale de argint suflate cu aur; mă rog, curat nişte vlădici; doar i-am văzut eu.

Şi-i mai traserăm câte un gât de rachiu...

— Da potcapice! Ai văzut ce potcapice au, părinte Ghermănuţă? - De castor de cel bun şi cu lustru pe dânsele de strălucesc la soare de parc-ar fi unse... Şi cu cruce amândoi...

— Apoi se-nţelege, dacă-s amândoi stavrofori!...

— Da barba popii David? Ce mai barbă, domnule! leit sfântul Neculai... Şi părintele Ghermănuţă îi mai trase un gât de rachiu, fără să mă mai poftească şi pe mine şi fără ca, de astă dată, să-şi mai şteargă musteţile în două părţi cu mâneca cenuşie a antereului său de lăstrică.

— Barba părintelui Ghiţă, urmă el, nu-mi place; îi prea scurtă şi spârlichetă, ş-apoi rară, de i se vede pielea prin ea; nu-i vorbă că nici nasul popii David nu-mi place, fiindcă-i cârn; nasul părintelui Ghiţă-i mai frumos... Da nu mai guşti oleacă? zise el, întinzându-mi sticla cu rachiu; gustă, dascăle, că doar aista-i rachiu călugăresc, nu bulearcă de care beţi voi pe la târg; bea cât vrei, că doar mai am; nu s-o-ncheiet lumea-n sticla asta.

Pusei sticla la gură şi gustai.

— Straşnic rachiu, părinţele, straşnic rachiu, zisei eu, dregându-mi glasul şi punând sticla pe masă.

Şi pentru ca să se încredinţeze de adevărul ziselor mele, mai trase şi el o duşcă; apoi, punând sticla în zarea lumânării, se uită prin ea lung şi tăcut; apoi, dându-i o tiflă:

— Na!... că nu mai eşti bună de nimic!...

— Deşertăciunea deşertăciunilor; toate sunt deşertăciune pe lumea asta, părinte Ghermănuţă; da ce ţi-a făcut biata sticlă de-i dai cu tifla?

— Na! zise el mai dându-i o tiflă; păcătoaso şi mangosito! Da aşa te-am învăţat eu să fii? îîî!... pârlita dracului! din roşie şi frumoasă ce erai, te-ai făcut galbenă şi oftigoasă... ptiu!...

— D-apoi că doar sfinţia-ta ai oftigit-o; de ce ocărăşti degeaba biata sticlă?

Şi ieşind iute cu dânsa afară din chilie, îl auzii descuind ceva, încuind ceva, şi iute se întoarse cu ea plină...

— C-apoi eu i-s doftoru, măi dascăle; ce credea ea, mangosita, c-are să-mi zacă de oftigă pe masă?... Trage-i, dascăle, c-aista-i proaspăt.

Pusei sticla la gură şi mă prefăcui că-i trag; dar părintele nuţă îi trase cu toată inima.

— Da tu, mă dascăle, ce hram ai la biserica lui Sfântu Ioan Domnesc, din deal, unde-i - îl întrerupse un sughiţ - unde-i... cum îl cheamă? spune, dascăle... cel cu... - alt sughiţ - crucea şi paftalele?...

— Popa David...

— Cel - scuipă spre stânga - cu barba spârlichetă? - Da, cel cu barba spârlichetă...

— Da - alt sughiţ - cel cu potcap şi cu na... has?... - Părintele Ghiţă...

— Nu, mă da... hascale... cel cu nasul cî... hârn. - Apoi popa Ghiţă, cel cu barba ca sf. Neculai.

Sticla cu rachiu începuse a da iar în oftigă...

— Da tu la ce strană cî... hânţi la Sf. Ioan din deal?

Şi cu dreapta-i molatică, greoaie şi fără cumpăneală, arătă, vag şi cam cruciş cu înălţimea nasului său, spre un deal închipuit.

— D-apoi că doar eu nu-s la strană; eu îs cu lumânările, cu tele, cu măturatul bisericii...

— Da ison ştii tu să ţii, mă... hă?

— Ei! Aşa, oleacă de ison!...

Şi, de unde nici nu mă aşteptam, numai unde nu mi se răstoarnă părintele Ghermănuţă pe speteaza scaunului, unde nu-şi drege glasul şi-şi netezeşte barba, unde nu-şi înfige ochii săi albaştri, mici

şi scânteietori, în podele şi unde nu începe:

— „Dooooaaa-goagoagoa-hoahoa-mneeee-ghee-gheeee-heee...” Da ţine, mă da... hascale, isonu...

— Năăăăăă...

— „Strriiii-gaaa-haaa-gaaa-taaaam căăăgăăă-trăăă tiii-ghii-ghii-hiii-neee-gheeee...” Mai sus, da... has-căle...

— Năăăăăă... şi ţineam isonul mai jos.

— „Aaaaa-gaaagaaa-haaahaa-uuuu-huuuziiii-măăă-găăă-găgă doaoaoa-goaoa-hoahoa-mneeee-ghee-ghe-he-hehee...” Mai jos isonu, da... hascăle.

— Năăăăă... Şi ţineam isonul mai sus.

— „Şiiii-ghiiii măă-hăăhhă miiiiluuu-eeee-ghe-ghe-heheee şgheee-heeee...”

— Da straşnic ghers, părinte Ghermănuţă! Halal de organ!... Aşa mai înţeleg şi eu!...

Un glas ascuţit de oţel atârnat în sec ţipă scurt, de afară, sub lovitura repede şi fără de veste a unui ciocan metalic...

— Toacă, părinte Ghermănuţă...

— Toa... toa-hoaoa-hoacă de polo... po... po looo looo... ploo... hoşniţă! las' să toa... hoace!...

Voia, adică, părintele Ghermănuţă să spună că toacă de polunoşniţă. La răstimpuri, şi deopotrivă de depărtate, acelaşi glas de oţel atârnat în sec de trei ori ţipă de afară sub lovitura de trei ori repetată a aceluiaşi ciocan...

O puternică şi nevăzută suflare, venită parcă din depărtări rioase, trecu pe faţa descompusă a părintelui Ghermănuţă, şi roşaţa vânătă ce-o acoperea se mistui sub vălul palid al unei smerenii ce cuprinse chipul lui întreg; şi, în întreaga lui făptură, o luptă uriaşă ai fi zis că s-a încins între înger şi demon. Dădu să-şi facă cruce şi de-abia izbuti să îngăimeze şi să ţese, cu dreapta-i neputincioasă, pe faţa trupului său, chipul stâlcit al unei cruci...

Gemu ca un taur...

Apoi, pe o gamă fantastică şi cu iuţeala unei grindini metalice, un fel de melodie, alcătuită din notele cele mai de sus ale scării cale, începu a izvorî în grupe meşteşugite de ţipete ascuţite, sub loviturile aceluiaşi ciocan pe oţelul atârnat în sec...

Părintele Ghermănuţă dădu să se scoale şi rămase pe loc...

Capul îi căzu pe piept... ai fi zis că se roagă în gând...

Încă trei lovituri obosite, şi glasul de oţel al tocii se stinse în noapte... Părintele Ghermănuţă ridică încet capul şi cu ochi stinşi se uită rătăcit în toate părţile... se apucă cu o mână de speteaza scaunului, cu alta de colţul mesei şi stătu un moment... plănuia ceva... Apoi, fără veste, cu opintire deznădăjduită, se sculă în picioare, răsturnând scaunul; se cumpăni un minut, sprijinindu-se cu stânga de colţul mesei... apoi îşi făcu vânt şi, cu un pas uriaş, ca pentru dânsul, se repezi spre ladă... s-ar fi sfărâmat de nu-l prindeam în zbor... Făcui ce putui: îl luai în braţe ca pe un copil şi îl culcai pe lada prea lungă pentru el; luai straiele frumos păturite şi le pusei pe dulap, iar sub cap îi vârâi cultucul cel mic de cit lustruit, şi,

în mai puţin decât s-ar spune, lada începu să se cutremure sub horăitul cu multe gorgoane, izvorât din organul puternic al părintelui Ghermănuţă...

Adâncurile tăcute şi largi ale miezului de noapte se umplură deodată de glasul jalnic şi prelung al clopotului...

Şi călugării, ca umbre negre rupte din întuneric, se mistuiau în uşa luminată şi larg deschisă a bisericii...

Şi părintele Ghermănuţă dormea dus pe lada de Braşov...

Şi horăitul de tunet al părintelui Ghermănuţă era parcă sfărâmat, în răstimpuri, de urletul de aramă al clopotului...

Ce mic şi netrebnic era părintele Ghermănuţă!!...

Nu-i vorbă, că lucru tocmai mare nici eu nu eram!

Când şi cum, n-aş putea spune, destul că mă trezii culcat în pat, şi vârât sub oghealul de buhur roş al părintelui Ghermănuţă, cu capul pe perna îmbrăcată cu cit înflorit... Suflasem în lumânare... Adormii.

Nu ştiu hotărât dacă şi în timpul somnului ţinusem sau nu ison părintelui Ghermănuţă, căci totul trecu *in ictu oculi*, după cum toate trec, când se nimiceşte conştiinţa vieţii reale.

Mă trezii cu soarele sus şi cu părintele Ghermănuţă nicăieri; iar în locul unde dormise el, pe lada de Braşov, straiele lui mai de zile mari stăteau aşezate şi frumos păturite, având deasupra lor, spre străjuire, nelipsitul comănac nou îmbrăcat cu şiac cafeniu.

Cea întâi vizită pe care o făcui, ieşind din chilie, fu la Pisicuţa sub şopron. Când îmi simţi pasul, întoarse capul şi se uită la mine cu toată bunătatea inteligentă a ochilor săi negri şi mari.

Părintele Ghermănuţă avuse grijă, de mânecate, să-i pună inte un alt maldac de iarbă proaspătă şi înflorită.

Pe o portiţă de dindos, ieşii în grădinile largi ale schitului. Din vale şi până-n zare, cât puteai prinde cu ochii, pe înclinarea lină a costişei, copaci roditori de toate soiurile răsăreau de la brâu în sus, din fânaţul înalt şi înflorit; iar frunzişul lor puternic, cu sclipiri de poleială verde-nchisă, se clătina domol în aerul limpede şi larg, sub adierile uşoare şi nevăzute ale unui vânt de răsărit; sub mângâierile aceloraşi adieri, fânaţul adânc se mlădia în valuri molatice, cu teieri de rouă aprinsă în lumină de soare... Glasul sec al ierburilor trezite de vânturi umplea depărtările, şi fluturi rari, albaştri sau beni, ca atâţia fulgi de cer sau de lumină, însufleţeau văzduhurile cu zborul lor nestatornic...

Cu greu, dar totuşi urcai, ca înot, prin această mare adâncă de flori, până pe sprânceana înaltă şi arcuită a colinei. În fund, departe spre apus, munţii peste care călcasem se desfăşurau până dincolo de hotarele ochiului, ca un nemărginit amfiteatru frământat parcă de valuri uriaşe, peste a căror întindere viorie răsăritul aruncase un văl străveziu şi fin, ţesut din raze subţiri de soare... Jos, în vale, schitul se tupilă după dese şi înalte pâlcuri de verdeaţă şi, numai prin rarişte frunzişului mişcător, albeaţa curată a chiliilor mai străbătea, sclipind pe furiş, până la mine; iar în

deşertul cerului, crucea singuratică a turnului bisericii se înălţa neclintită, ca o stea scânteietoare tăiată pe un fund de azur... Spre dreapta, din văile umbroase ale munţilor Tazlăului, cu piscuri pierdute în pulbere de lumină, negurile albe se înălţau spre văzduhuri şi-şi topeau în aer creştetele lor, ca fumul ce s-ar ridica din o jertfă colosală, aprinsă de natură pe altarele sale pentru atotputernicul său Ziditor!... O fâşie cotigită şi lungă fără sfârşit de aburi străvezii şi albi însemna, din apus spre răsărit, cursul fără odihnă al Nichitului, şi numai sclipiri scurte şi fugătoare de lumină vie mai vădeau până la mine lunecarea lui grăbită şi fatală... Şi peste toată această încremenire strălucită şi imensă, ca peste întâile ape ale Creaţiunii, un singur spirit mai plutea... era spiritul meu... Şi în sânul acestei firi răsărite ca sub puternicul *„Fiat"* al lui Dumnezeu, o singură inimă mai bătea... era inima mea!...

.....

Venisem la schit cu hotărârea să stau câteva zile, fără să pun la socoteală firea mea nestatornică şi iubitoare de pribegie... Şi când îmi aruncam ochii spre negurile munţilor din miazăzi şi când puirea mea străbătea în taina lor adâncă şi liniştită, mi se părea că ceva mă soarbe, că întreaga mea fiinţă se subţie, ca suptă de o gură nevăzută, şi că nu rămânea din ea decât ceva sec şi neînsufleţit. Niciodată n-am simţit mai aievea îndoita alcătuire a făpturii mele, decât atunci când am privit din depărtare taina ademenitoare a ului şi a singurătăţii...

A doua zi dimineaţă, odată cu zorile, legănat de eterna gebea a Pisicuţei, mă îndreptam spre tăriile neguroase ale munţilor din miazăzi.

SINGUR

— Domnule, îmi zisese părintele Ghermănuţă la plecare, nu era rău să mai fi zăbovit d-voastră câteva zile la noi, că-i tocmai la nitul luminii şi vremea poate să se schimbe; şi de v-a apuca ploaia-n pădure, apoi are să vă fie greu de tot; şi, mai ales, cum nu cunoaşteţi d-voastră drumul, se poate întâmpla să rătăciţi, că potecile se taie şi se-ncrucişează între ele, de nu le mai dai de capăt.

— Cu-atâta mai bine, părinte Ghermănuţă, îi răspunsesem eu încălecând, că doar n-am plecat de-acasă cu gândul să merg pe drum bătut şi nici n-am făcut învoială cu stihiile ca să-şi ieie căciula intea mea; treaba potecilor, să se taie şi să se încrucişeze între ele cât or pofti; şi treaba luminii, să se primenească, dac-o gâdile-ntre spate.

— C-apoi drept ţi-oi spune, domnule, că chisnovat om mai eşti. De eram sau nu chisnovat, treaba părintelui Ghermănuţă; iar de nu-mi păsa de încrucişatul potecilor şi de primenitul luminii, aceasta era treaba mea. Şi cum să nu fi fost treaba mea, când, mai ales, desagii mei se lecuiseră pe deplin de oftiga de care zăcuseră şi-şi recăpătaseră din nou vechea şi îmbelşugata lor rotunzime... Pentru leafa pe câteva luni înainte, părintele Ghermănuţă îngrămădise, pe fundul unuia dintr-înşii, foi late de podbal rotund, pe care stăteau aşternute şi mumificate, după cum pe fiecare aici le apucase vremea şi le încremenise fierbinţeala vetrii, popoare întregi de zglăvoace căpăţânoase şi de boişteni cu ochii holbaţi. O legătură cu felii de pere şi de mere zvântate la soare, mai pântecoasă decât un egumen, ţinea cumpănă, în celălalt desag, zglăvoacelor şi boiştenilor dimpotrivă; şi, tot pentru cumpăneală, împărţise părintele Ghermănuţă, de o parte şi de alta, ouăle răscoapte de la găinile unui sat întreg; iar golurile dintre calabalâcul meu de tot soiul erau îndeplinite cu nuci guralive, care frecându-se între ele, tuşeau în cor şi în cadenţă, bătând parcă tactul gebelei legănate a Pisicuţei mele. Pisicuţa, de altă parte, merită asupra gălăgiei ce se făcea îndărătul său, întorcea capul din când în când şi împungea cu botul în desagi, ca şi cum ar fi voit să pună nucile la ascultare; nucile însă, ca şi cum i-ar fi făcut în ciudă, tuşeau mai tare şi ţipau mai ascuţit. Iar de cumva se oprea în loc şi se scutura, voind să arunce cât colo acel bucluc de la spatele sale, nucile

ţipau şi mai ascuţit şi făceau o gălăgie infernală; şi astfel Pisicuţa, neputincioasă şi deznădăjduită, după ce stătea un minut pe gânduri, îşi relua, indignată, gebeaua întreruptă, iar nucile, scoborând glasul, tuşeau în cor şi în cadenţă şi băteau înainte, vesele parcă, tactul gebelei legănate a Pisicuţei mele. Vreo trei pâini cu gingini aspre şi un şip de rachiu călugăresc, cu îngrijire astupat şi pus la loc mai de fereală, alcătuiau, cu îndestulare şi prisosinţă, proviantul de drum al pribegiei mele.

— Iaca, domnule, mai zise părintele Ghermănuţă, vârându-mi şi o secure în desagi, iaca, poate să aveţi nevoie de tăiat vreun lemn pentru foc ori pentru altăceva... Nu ştii cum vine vremea în pădure; când pleci la drum, nu-i rău să te îngrijeşti de toate...

Bietul părinte Ghermănuţă!... Ar fi fost în stare să-mi dea şi rasa din spate... Atâta dragoste prinsese el pentru mine într-un timp aşa de scurt!...

— Foarte mulţumesc, părinte Ghermănuţă, foarte mulţumesc, mai rămâi sănătos şi să ne vedem cu bine, zisesem eu, dând călcâie Pisicuţei.

— Să mergeţi sănătoşi şi Domnul să vă aibă în paza sa, încheiese părintele Ghermănuţă, închinându-se până la pământ şi ridicând mecaniceşte dreapta spre comănac, ca şi cum ar fi voit să-şi ieie căciula din cap.

Şi legănat de eterna gebea a Pisicuţei, mă îndreptam, odată cu zorile, spre tăriile dimpotrivă ale munţilor din miazăzi.

Iar când, din depărtare ca de-o bătaie de puşcă, întorsei capul şi mă uitai îndărăt, zării pe părintele Ghermănuţă în poarta schitului, stând încă neclintit şi uitându-se cu jind în urma mea; apoi, cenuşiu şi mărunt cum era, se topi în zarea cenuşie a depărtării...

Mergeam singur şi tăcut.

Respiraţia aburoasă şi nemărginită a nopţii aruncase un linţoliu subţire şi străveziu de neguri albe peste pârâul care, tremurând parcă de frig pe pietrele-i reci, luneca cu murmur grăbit şi, ca o îngustă năframă întinsă pe lungul nesfârşit al văii largi, îşi pierdea cursul în taina depărtată a răsăritului...

Noianul de lumină trandafirie al zorilor cuprinsese tot cerul din calea soarelui ce se vestea, iar peste adâncurile albastre ale hului, ca nişte iuţi şi trecătoare gânduri amare ce ar fi umbrit în răstimpuri ochiul nemărginit şi limpede al lui Dumnezeu, fulgi ratici de nouri albi, tiviţi cu lumină pe margini, lunecau molatic şi tăcut pe depărtate şi nesimţite adieri de vânturi... Firea toată părea cuprinsă de o solemnă încremenire şi florile răzleţe care însufleţeau întinderea cu multe feţe a prundişului mort, sfioase şi nemişcate, îşi înclinau spre pământ fruntea lor strălucită, sub greutatea ietoare a bobiţelor de rouă... Ai fi zis că fecioarele îşi plecau cu evlavie spre închinare, în templul sfânt al Naturii, capul lor virginal în faţa Celui-Atotputernic...

Iar spre tăriile cerului înalt, ca şi atâtea făclii aprinse de făptură în cinstea Ziditorului său, se ridicau, drepte şi neclintite, vârfurile ţite ale brazilor, poleite de întâile raze ale soarelui curat şi rece...

Şi glasul de pretutindeni al tăcerii sfinte şi netulburate, ca şi o cântare umilită de laudă, izvorâtă din adâncul inimii neprihănit al firii, se îndrepta, în accente misterioase, către îndurarea fără de hotare a Celui-Preaînalt...

.....

Lăsasem de mult îndărătul meu orice urmă de viaţă omenească şi,

rezemat pe cunoştinţele geografice ale Pisicuţei, urcam în pas de voie şi fără grijă suişul când mai repede, când mai trăgănat al câte unei poteci, ce-şi furişa şerpuitu-i umbros sub taina netulburată a pădurilor... N-am fost niciodată grozav de tare în ştiinţa celor şi nici în a mâinii lui Damaschin; şi putea, prin urmare, lumina să se primenească, fără ştirea mea, oricât ar fi poftit şi, tot fără ştirea mea, să-şi încrunte cerurile sprânceana şi să-şi verse urgia lor asupra capului meu... Ceea ce însă începea să se adeverească erau potecile, care - după spusa părintelui Ghermănuţă - se încrucişau şi se tăiau între ele, de nu le mai dădeai de capăt...

Şi, deşi în împrejurări grele filozofia nu m-a părăsit, cu alte cuvinte, deşi eram încredinţat că şi potecile, ca orice lucru în lumea asta trebuiau să aibă mai la urmă un capăt şi un sfârşit, totuşi o nemărginită şi neputincioasă ciudă mă cuprindea când vreuna din ele, cu apucăturile ei de femeie vicleană, mă purta după voie şi de nas până la hotarele murelor sau ale ciupercilor, ş-apoi deodată, ca şi cum cineva i-ar fi tăiat capul, se curma, îşi dădea sufletul şi murea la marginea vreunui desiş încâlcit şi întunecos al pădurilor...

Ce să faci în asemenea împrejurări?... Stai nedumerit şi, cel mult, dacă-ţi este îngăduit să doreşti de a te afla şi tu sub pielea biblică a vreunui profet, spre a-ţi fi şi ţie dat să pui soarelui mâna la piept, să-l ţintuieşti în loc pe ceruri şi să-l îndatoreşti de a nu se mişca un pas mai mult, până ce nu vei fi găsit o potecă cinstită şi fără viclenie în suflet, care să te scoată cu ziua la vreun limpeziş.

Astfel mă socotii foarte jignit de părtinirea dreptăţii cereşti, care hărăzeşte darurile atotputerniciei sale numai celor aleşi... Dar, în sfârşit, ceva trebuia să fac, şi făcui! mă lăsai la pronia întâmplării, un fel de zeitate oarbă, dar care vede mult mai bine decât zeităţile cu ochi şi cu care totdeauna m-am înţeles ca şi cu un vechi şi credincios prieten...

Mulţumită deci acestei zeităţi prielnice mie, mă trezii peste puţin cu Pisicuţă cu tot în inima unor codri de două ori seculari, de unde orice urmă de potecă aproape dispăruse de sub copitele Pisicuţei...

Descălecai să odihnesc...

Şi de unde mă aşteptam ca fiorii reglementari de groază ai ului şi ai singurătăţii să-mi străpungă inima cu un fier aprins, trivă, o linişte senină, un soi de cerească beatitudine îmi cuprinse fiinţa mea întreagă... O pătură groasă de întuneric greu îmi păru că se desprinde şi că mi se ridică de pe suflet şi de pe inima mea care, uşurată ca de sub lanţurile zgomotoase ale unei grele închisori, începu să bată în voie, cuprinsă de simţiri străine de dânsa până atunci... Şi de ce n-ar fi fost aşa? Oare nu scuturasem eu de pe suflet şi de pe inimă grijile cicălitoare şi ridicole ale vieţii de toate zilele? Oare din ochii mei nu se ştersese, ca prin descântec, priveliştea deşănţată şi vrednică de milă a nemerniciei şi stricăciunii omeneşti? Nu eram eu slobod să cuget, să simt, să râd, să plâng, să ţip, să mă mişc sau să mă dau de-a tumba în toate chipurile şi după toate îmboldirile nestrunite ale

propriei mele firi? Cine avea mai rată putere decât mine asupra nemărginirii mute şi solemne a rătăţii şi a pustiului? Mi se părea că firea întreagă, de la ţânţar şi pân'la urs, datoare era să cinstească în mine pe regele său ternic; căci singurul stăpânitor de obârşie divină eram numai eu în ceasul acela!

.....

Încălecai şi începui a urca la deal pe drum aproape fără de urmă... Pisicuţa se opintea din greu şi răsufla des... Deodată se opri, ca trăsnită, din mers şi eu tresării ca deşteptat fără de veste din somn. O stâncă ameţitor de înaltă şi dreaptă ca un perete căzuse parcă năprasnic din cer şi tăiase capul drumului pe care urcam la deal... Iar în timp ce eu mă scărpinam, de ciudă, în creştetul capului şi peste pălărie, Pisicuţa, fiindcă nu se putea scărpina şi ea ca mine, cu copita, apoi cu potcoava şi tot de ciudă scărpina şi ea pământul din care pietre mărunte, măcinându-se şi ciuruind, curgeau de-a rostogolul la vale.

Dar, cum nu poţi, cu ciuda şi cu scărpinatul, să îndupleci pe o stâncă făr' de inimă şi făr' de suflet să ţi se dea din drum în lături şi să-ţi deschidă calea mai departe, de aceea şi Pisicuţa şi eu, după o scurtă, dar temeinică chibzuinţă, ne hotărârăm să lăsăm încolo şi ciudă şi scărpinat şi să aşteptăm cu răbdare voile mai blânde ale întâmplării... Ş-apoi era şi timpul. Soarele mai că păşişe peste cile cerului şi foamea, care se învârteşte - se vede - în jurul omului, ca şi soarele în jurul pământului, sosise şi ea drept răscrucile cului meu şi, fără îndoială, că şi drept răscrucile stomacului Pisicuţei...

N-aveam dinţii Zgripţuroaicei din poveste şi, prin urmare, nu puteam sfredeli stânca răsărită în calea mea, spre a trece mai departe; de aceea hotărâi să mă opresc şi să-mi fac aici zilnicul şi obişnuitul meu popas. Descălecai, dădui jos toată povara din spatele Pisicuţei, îi luai frâul din cap ş-o lăsai slobodă, spre a-şi căuta de suflet, ceea ce, de altmintrelea, mă hotărâi să fac şi eu... Şi, cum mă uitam în toate părţile, ca să fac mai aproape cunoştinţă cu locul hărăzit mie de întâmplare pentru vremelnicul meu popas, mă încredinţai încă o dată că tot înţelepciunea întâmplării cârmuieşte şi regulează rostul întreg al tuturor lucrurilor...

Dreaptă cum era stânca, de parcă era trasă la cumpănă, avea totuşi jos şi cam la mijloc o scobitură destul de adâncă, în care cineva s-ar fi putut adăposti în larg, pentru orice împrejurare. Pe cât de sus se pierdea creştetul ei acoperit de păduri în adâncul cerului, pe atât, de la faţa potecii, în jos, se deschideau, pe dreapta şi pe stânga, spre fundul pământului, două prăpăstii cu adâncimi fioroase, pleşuve, aspre şi cu povârnişuri stâncoase, unde zmeurişul lui Dumnezeu creştea în deplina şi netulburata lui voie; cu alte cuvinte, pe lângă proviantul meu de ouă, de zglăvoace şi de nuci, înlesnit mie de părintele Ghermănuţă cu atâta dărnicie, întâmplarea îmi mai punea la îndemână şi zmeura răcoritoare şi îmbălsămată a munţilor săi... Foarte bine! „Dar, mă gândeam eu, unde se află zmeură şi stânci,

acolo se ţin şi urşii”; şi, drept vorbind, eroismul meu se simţea cam la strâmtoare, când mi-nchipuiam că vreun morocănos sihastru al pustiului putea veni la mine foarte grav şi pe patru labe ca să mă întrebe de sănătate, pe mine, care n-aveam decât două!... Şi, într-un punct anumit, mi se părea chiar că zmeurişul e vânzolit de o vietate puternică, ba... mi se mai părea că şi un mormăit, plin de rele vestiri, străbate depărtările până la mine... Era vântul care clătina întinderea trandafirie şi plină de soare a smidului de zemură, şi poate că vreun brad sau paltin, cu încheieturile slăbite de bătrâneţe, se legăna scârţâind la suflarea aceluiaşi vânt... Din închipuire se naşte frica, din judecată bărbăţia... Cea întâi veşnic era cu mine, cea de a doua... mai pe apucate. Totuşi, până ce să-mi iau măsurile pentru ce era să fie mai târziu, găsii cu cale să-mi aşez în scobitura stâncii tarhatul meu întreg şi să priponesc pe Pisicuţa într-o aşezătură mai largă şi plină cu iarbă înaltă, de pe povârnişul uneia din prăpăstii; căci, de-aş fi lăsat-o slobodă, apoi, fantastică cum era şi iubitoare, ca şi mine, de pribegie, s-ar fi luat după florile ce scânteiau pe nemărginirea prăpastiei, în lumina soarelui de amiază, şi s-ar fi prăbuşit la vale de pe vreuna din nenumăratele muchii de stâncă, ce stăteau ascunse cu viclenie sub adăpostul de umbră netulburată al ierburilor înalte...

... Şi să fi îndrăznit cineva să tăgăduiască că toate cele nouă fericiri nu dăduseră peste mine!... Dezlegai desagii, scosei dintr-înşii vestitul meu prosop şi, aşternându-l pe iarbă, la intrarea vremelnicei mele locuinţe, *in propatulo*, cum ar zice antichitatea, îl ridicai sau, mai degrabă, îl scoborâi la treapta de faţă de masă... Am, câteodată,

şi eu toanele mele de lux; decât mi se întâmplă aceasta tocmai atunci când lucrul se potriveşte mai puţin... Iar când mă găsii aşezat turceşte dinaintea îmbelşugatului meu ospăţ cu tot soiul de merinde, mă simţii foarte nenorocit că nu am prilejul de a pofti la masa mea pe vreun nevoiaş de rege sau împărat, care - o dată măcar în viaţa lui - nu s-a învrednicit să mănânce o singură frunză de podbal, cu voace cu tot, să guste rachiu călugăresc cu mirodenii de inipere şi izmă creaţă, sau cel puţin să se fi lungit într-un cot, fără de grijă, pe iarba verde şi înflorită de pe răscrucile pământului!...

Sfârşii ospăţul meu cu mere zvântate şi cu nuci, adică cu fructe, şi deci după toate regulile înalte ale celei mai rafinate gastronomii. Strânsei rămăşiţele prânzului în desagi şi vârâi desagii în fundul scobiturii...

Nu ştiu cum, dar mă simţeam parcă „la mine acasă”; şi fiindcă oricine, la casa lui, trebuie să facă şi ceva gospodărie - apoi, în lipsă de covoare de Persia, aşternui pe jos poclada de sub şa, rezemai

şaua în chip de pernă lângă unul din pereţii lăturalnici ai scobiturii, aninai frâul la intrare, într-o aşchie mai răsărită de stâncă; în alta, şi tot la intrare agăţai mantaua; ba mi se pare că, cu un târş de brad în loc de mătură, făcui şi ceva curăţenie pe dinaintea uşii... Şi dacă stăpâna ar fi fost acasă, aş fi crezut că întâmplarea îndreptase paşii lui Ulise spre peştera

zeiţei Calipso... Setea mă cuprinse; scoborâi în zmeurişul din care Pisicuţa nu-şi arăta pe deasupra decât numai vârful urechilor şi, cu zmeură îmbălsămată şi răcoritoare, o părai şi pe dânsa.

Tăiat în faţă de trufaşa şi imensa stâncă aeriană, încins pe laturi de cele două prăpăstii, ar fi trebuit, ca să pot merge mai departe, sau să mă înalţ la ceruri zburând, sau să mă cobor în Tartar de-a golul; dar, fiindcă nu eram gata încă pentru nici unul din aceste două soiuri de călătorie, amânai pentru mai târziu şi pe una şi pe alta.

Rămăsei deci locului; cu alte cuvinte, deşi aş fi putut ieşi din cătură într-un chip oarecare, mă hotărâi totuşi să mă folosesc de adăpostul hărăzit mie de pronia întâmplării şi să aştept aici voile mai blânde ale ei. Şi aceasta cu atât mai mult, cu cât, dacă jumătate din prorocirile părintelui Ghermănuţă, cea cu potecile, se adeverise, de ce adică nu s-ar fi adeverit şi cealaltă jumătate, cu primenitul luminii? Căci luna, măcar că e lună, dar mai la urmă e tot femeie; şi să te ferească Dumnezeu de primenitul femeilor!... Cu ce mai de nouri groşi şi nestrăbătuţi ochiului iscoditor nu era să astupe şi să zăvorască ea uşile cereşti ale sanctuarului său de misterioasă primeneală!... Câtă apă din văzduhuri nu era să-i toarne sfântul Ilie din cap spre a se la şi a se curăţi de rugina groasă, lăsată de negurile nopţilor pe faţa ei bălaie şi în părul ei blond! Câtă hodorogeală de tunete, ce mai vânzoleală şi trăncăneală de pretutindeni nu era să zguduie, din temelie, gospodăria cerească!... Câte lumini nu trebuiau să-i aprindă fulgerele înaintea oglinzilor ei de senin, spre a-şi cerceta mai cu de-amănuntul în ele greşurile chipului său grăsuliu şi sprâncenat!... Şi când te gândeşti că eu întru nimica nu eram vinovat să duc în spate urmările acestei cochetării cereşti!... Aprinsei o ţigară şi mă lungii într-un cot dinaintea vizuniei mele...

În golul înalt de sub picioarele mele, se întindea spre răsărit noianul fără hotar al munţilor pitici, ce-şi ridicau cu sfială parcă piscurile lor viorii şi văpaia de aur a soarelui înflăcărat; aburi uşori şi străvezii, ca o reţea alburie şi subţire de aţă de păingăn, împânzeau imensitatea nemărginirilor deşerte... Albastrul şters al văzduhului topit apăsa greu peste pământ, iar sub arşiţa covârşitoare a miezului zilei, vântul adormise obosit; frunza codrilor nu se clătina şi tăcerea netulburată îşi întinse pretutindeni neţărmurita ei stăpânire... Inima lucrurilor încetase de a mai bate şi o sincopă colosală ai fi zis că tăiase suflarea în pieptul uriaş al Naturii... Moartea păşise parcă peste hotarele vieţii şi viaţa se tupilase în adâncurile cele mai dinlăuntru ale firii încremenite... Şi cine ştie câtă filozofie nesărată şi câtă poezie sforăitoare n-aş mai fi făptuit eu cu gândul în faţa amorţitei vieţi universale, dacă pronia cerească nu m-ar fi dăruit cu o nepreţuită însuşire: ori de câte ori mă găsesc în faţa priveliştilor mari ale Naturii liniştite, mă cuprinde numaidecât sau melancolia, sau... somnul, două stări ale persoanei mele, între care niciodată n-am făcut deosebire; căci după cum melancolia e somnul sufletului, tot aşa somnul e melancolia

trupului; şi fiindcă nu-mi era somn, mă hotărâi să rămân melancolic...

Umbra stâncii mele de adăpost înmormântase împrejurările tate într-un soi de amurg prea timpuriu, care-şi întindea liniştea sa netulburată până la hotarele luminoase ale zilei ce ardea încă în toată puterea caniculară a razelor soarelui... O suflare de vânt leaţă şi molatică, furişându-se din ascunzătoarea-i răcoroasă de ziş întunecos, se abătu fără de veste peste întinderea înfloritâ din faţa mea; iar sub mângâierea uşoară şi trecătoare, florile îşi plecară spre pământ fruntea lor drăgălaşă, ca sub farmecul unei sărutări cu dor aşteptate; şi poate că ceea ce strălucea între foile albastre ale uneia din ele era o picătură de rouă sau... poate chiar o lacrimă de bucurie sau de durere... Oare Ziditorul a toată făptura n-a aşezat câte-o scânteie de viaţă şi de simţire în fiece lucru, de la om şi până la firul de nisip?... De ce dar n-ar plânge florile sau nu s-ar tângui cu glasuri de vânt? Şi de ce, încă, n-ar geme râurile cu eterne suspinuri de ape?... Şi era în ceruri atâta strălucire, pe pământ atâta linişte sfântă!...

Un sforăit puternic şi un nechezat ascuţit al Pisicuţei rupse firul melanolic al cugetărilor mele şi mă făcu să sar grăbit şi drept în picioare şi să alerg iute lângă dânsa; poate că simţise ceva... Cercetai cu de-amănuntul împrejurimile... nu era nimic...

Ba cu una, ba cu alta, soarele se plecase simţitor înspre apus, şi întunericul peste curând avea să sosească. Mă pusei deci în cale să-mi iau măsurile pentru siguranţa deplină a popasului meu de noapte, lucru pentru care, de altmintrelea, aveam încă destulă vreme la îndemână... Securea părintelui Ghermănuţă, ajutată de puterea sălbatică a braţelor mele, făcu minuni... În mai puţin decât s-ar crede, pădurile împrejmuitoare zăceau doborâte la pământ!... Şi iarăşi, în mai puţin decât i-ar trece cuiva prin minte, în faţa peşterii mele şi pe întinderea trebuitoare, pădurile desfiinţate se prefăcură într-un val înalt şi nestrăbătut de trunchiuri de copaci, încâlcite la un loc cu crengile lor. Pari lungi şi deşi, bătuţi până la pământ în mijlocul valului, străjuiau drepţi şi neclintiţi, cu vârfurile lor ascuţite, creasta zburlită a întăriturilor mele; iar între peretele stâncii şi unul din capetele arcuite ale valului meu, lăsai o strâmtă deschizătură, ca loc de intrare şi de ieşire. Apoi târâii înlăuntru un munte întreg de vreascuri şi de uscături, care ar fi fost îndeajuns să hrănească pentru veşnicie focul nestins pe altarele Vestei...

N-aveam chip, n-aveam cu ce, dar într-un par mai înalt aş fi aninat şi clasica înştiinţare, pe care Romulus cu atâtea mii de ani o înfipsese, înainte de mine, pe zidul cetăţii sale: *Morietur quicumque transiliet moenia mea*... Şi iată-mă deci în stare să stau de vorbă, peste gard bineînţeles, cu orice sihastru morocănos şi cu patru labe al pustiului munţilor, ba chiar, la nevoie, să am destulă vreme de a-i frige şi ochii cu tăciuni, de cumva s-ar fi încumetat la vreo călcare de domiciliu... Şi dacă mai pui la socoteală securea, adică toporul telui Ghermănuţă, şi cele şase focuri ale revolverului meu cazon, apoi înţelege oricine că mă găsii

îndreptăţit, după ce-mi sfârşii treaba, să mă primblu şuierând, cu mâinile la spate, pe dinaintea iscusitelor mele isprăvi, şi să gust în pace deplină fericirile netulburate ale singurătăţii... Iar când cele de pe urmă raze roşietice ale soarelui de apus poleiau încă hotarele de răsărit ale depărtărilor neguroase, dezlegai pe Pisicuţa din pripon ş-o vârâi între întărituri; îi smulsei din zmeuriş şi-i adusei, pentru noapte, un braţ zdravăn de iarbă fragedă şi înflorită, astupai intrarea cu trunchiuri de copaci bine înţepenite şi pusei, cu chipul acesta, între mine şi pustiu, o stavilă nestrăbătută... Eram acasă la mine.

Curând scăpătă şi soarele după cele mai de pe urmă trepte ale apusului, iar Dumnezeu umplu, în urma lui, cu întuneric, cupa imensă a haosului său, de la cele mai de jos adâncuri ale pământului până la marginile cele mai deasupra ale cerurilor... Şi formele bătoare ale lucrurilor se topiră şi se mistuiră în noapte ca într-o mare întunecoasă şi fără de margini... Ceasul de pace şi de linişte sună tăcut de pretutindeni, şi Firea amorţită îşi plecă spre odihnă capul său... Tăcerea îşi întinse adâncul tainei sale până la hotarele cele mai de pe urmă ale nesfârşitului, iar din înaltul cerurilor mâna rătoare a Celui-Preaputernic aprinse milioanele sale de stele şi, cu lumina lor strălucitoare, călăuzea, pe drumul fatal al veşnicei sale pribegii, calea oarbă a pământului... Susurul domol, prelung şi nehotărât al tăcerii mute se ridica peste abisuri, ca o cântare cată de leagăn, şi lumile dormeau duse pe braţe imense de întuneric... Iar peste tot şi peste toate, se aprinse la răsărit, ca o candelă de străjuire, luna plină a sfârşitului de iulie şi, prin rariştea neagră a pădurilor, îşi trimise până la mine întâile luciri fantastice şi mişcătoare ale razelor sale argintii, piezişe şi reci... Îmi descoperii capul şi, plecându-mi fruntea înaintea răsăritului, îmi făcui semnul crucii...

Mă culcai şi adormii repede.

Când mă deşteptai a doua zi, numai după o clipă parcă de somn, băgai de seamă că soarele fusese cu mult mai harnic decât mine, căci se părea că se înălţase pe ceruri în vârful degetelor şi, de peste întărituri, se uita furiş la mine, tocmai în fundul peşterii. Focul somnoros mistuia, fumegând, cel de pe urmă tăciune; Pisicuţa, cu câteva fire de iarbă afară din bot, dormita pe toate cele patru picioare ale sale... Dădui în lături stavila de la intrare şi ieşii afară din... vizunie. Linişte netulburată în cer şi pretutindeni! şi nici un vânt din cele patru nu-şi părăsise încă culcuşul său, spre a învia codrii adormiţi. Peste deşertul înalt şi plin de lumină al văilor adânci, numai gaia, cu ţipet flămând şi ascuţit, spinteca văzduhurile ca o săgeată neagră şi iute. Şi deşi ziua era la început, soarele totuşi ardea cu putere şi prevestea o adevărată zi de cuptor. În zadar cercetai cu privirea întinderea cerurilor până la cele mai depărtate margini ale sale: nici o pată de nor nu plutea peste seninu-i albastru şi limpede. Soarele îşi acoperise faţa cu un zabranic de aburi roşietici şi stihiile păreau că plănuiesc ceva în încremenirea lor. Astfel luai hotărârea să mă păr locului, până se va alege

la o parte. Potrivit, aşadar, acestei hotărâri, urma să îndeplinesc, pe ici pe colea, unele lipsuri ale vremelnicei mele gospodării. Priponii pe Pisicuţa într-o aşezătură cu iarbă înaltă, mai largă şi pe îndelete aleasă; doborâi din nou la pământ alte păduri seculare şi, cu trunchiuri pe care nu mă pricep cum de le mai putea pământul geui pe spatele sale, lărgii şi înălţai întăriturile mele, până la punctul de a nu-i mai da mâna sfântului soare să mi se oglindească înlăuntru, decât doar la amiază. Vânturile trebuiau să-şi sfărâme furia lor vijelioasă de neclintirea zidurilor de lemn ale Genuclei mele; şi fie că ciclopii vor fi lăsat sau nu vor fi lăsat urme de trecerea lor pe pământ, ştiam însă că cerurile şi pământurile vor trece, dar... întăriturile mele vor rămânea!... Oricum, dar mă simţeam mândru; şi încă cu drept cuvânt; de aceea păşii mai departe spre îndeplinirea altor lipsuri deopotrivă strigătoare la cer. Ştiam eu, de pildă, câtă vreme era să stau locului? Ş-apoi proviantul pe care-l aveam la îndemână era să-mi fie de ajuns?... Atâtea probleme care se cereau dezlegate numaidecât. Înarmat deci până-n dinţi, şi cu parul cel ascuţit în dreapta, plecai în pădure după ciuperci... Peste puţin, mă întorsei cu desagii plini de hribi, de râşcovi şi de nicoreţi; cât despre zmeură, dacă mi-ar fi fost sete, n-aş fi avut decât să întind mâna şi s-o culeg chiar de sub labele ursului. Dar ceea ce băgam de seamă în toiul tuturor acestor îndeletniciri ale mele era dragostea ce prindeam, văzând cu ochii, pentru viaţa de sălbatic... Ba fu chiar un moment, când n-aş fi putut spune cu siguranţă dacă vreodată sem în altă stare decât în cea de faţă; şi dovadă despre aceasta e că uitasem cu desăvârşire deosebitele forme ale nasului deosebiţilor mei prieteni din lumea cealaltă. Şi mi se părea mie că tot ce trăise altădată sub ochii mei nu putuse fi decât fantasmagoria bolnavă a unui vis sau, cel mult, amintirea neguroasă despre lumea fosilelor vreunei depărtate perioade geologice, despre care sau citisem va, sau îmi povestise cândva vreun funebru iscoditor de oseminte vechi şi antedeluviane!...

Dimineaţa trecuse călduroasă şi sosi de-amiaza ucigător de toare. Soarele îşi ridicase de pe faţă zăbranicul său de aburi roşietici, şi, ajuns în răscrucile cerurilor, îşi cumpănea, parcă neclintit, pe albastrul şters al adâncurilor, discul său alb de lumină topită; iar din ceruri peste pământ, ca din o sită imensă, mâini colosale şi nevăzute cerneau o ploaie de foc mistuitor... şi pământul părea cufundat într-o genune de flăcări... De prin adâncul văilor, de peste înălţimea melor codrului, de pe întinderea scânteietoare a smidurilor înflorite, valuri străvezii de aburi sclipitori se ridicau în unde creţe şi, rând în zare, se topeau în văpaia înaltă a cerului aprins... În turbarea ei caniculară, arşiţa miezului înflăcărat al zilelor de iulie muşca cu dinţi de foc de pretutindeni şi îşi ostoia setea sa covârşitoare cu cele de pe urmă picături de viaţă, umede şi vii, sorbite din vinele adânci ale lucrurilor... Şi, de pretutindeni, toate, într-un susur nedesluşit, sfârâiau a uscăciune!... Codrii uriaşi, ca o mână de vreascuri nice, se zvârcoleau neputincioşi şi ţipau de usturime înăduşită, sub văpaia incendiului

universal. Greierul, cântăreţ neobosit al zilelor de vară, amuţise, istovit, sub umbra înălţimii ocrotitoare a ierburilor; veveriţa pusese frâu neobositei sale zburdălnicii şi, cuprinsă parcă de neclintirea prefăcută a morţii, îşi mistuise fiinţa sa în încheietura umbroasă a unei crengi aeriene. Gaia nu mai spinteca văzduhurile cu ţipăt flămând şi ascuţit, vântul nu mai clătina frunza pădurilor, şi nici un fulg de nor nu mai îndrăznea să brăzdeze cu umbra-i subţire înălţimile aprinse ale împărăţiei focului... Cât despre mine, lungit cum stăteam în fundul cel mai din adânc al peşterii mele, fără teamă de priviri iscoditoare, îmi făceam socoteală cum aş putea împărtăşi posterităţii depărtate deosebitele simţiri pe care le încearcă cineva când e aruncat, de viu şi fără pacate, în gurile de flăcări ale Tartarului! Şi fiindcă Pisicuţa, din iarba înaltă în care stătea înmormântată până la gât, sforăia deznădăjduit, mă dusei s-o dezleg din pripon şi s-o aduc între întărituri. Nu mă putui totuşi opri de a nu mă desfăta o clipă, privind la lupta uriaşă, ce se încinsese între ea şi o muscă mare cu spatele lucitoare şi verzii, care năzuia, numaidecât, să se tească de arşiţa dogoritoare a soarelui în umbra umedă a uneia din nările ei; şi cu greu ai fi putut hotărî care dintre amândouă erau mai iscusite în strategie, musca sau Pisicuţa? Căci, dacă Pisicuţa îşi apăra nasul, scuturând din cap în toate părţile, musca, nu mai puţin, cu o preciziune vrednică de cea mai desăvârşită balistică, ochea şi prindea nasul Pisicuţei din zbor şi se înfunda, cu iuţeala unei săgeţi, în adâncul uneia din nările ei; atunci Pisicuţa sorbea şi îşi umfla pieptul său puternic cu jumătate din atmosfera pământească; iar când aerul, astfel sorbit, era înapoiat cerului sub forma ruptă şi zguduitoare a unei furtunoase note de trombon, musca ţâşnea zăpăcită din nara Pisicuţei şi îi trebuia vreme până să se dezmeticească şi să se ce din ierburile încâlcite în care fusese aruncată, spre a-şi găsi din nou echilibrul de luptă... De la o vreme musca îşi schimbă planul de atac şi începu să bată părţile mai slabe ale citadelei, ca şi cum, adică, Pisicuţa n-ar fi avut nici picioare, nici coadă, nici dinţi şi, mai cu seamă, darul nepreţuit de a-şi scutura cu atâta putere pielea spatelor sale, încât geniul strategic al tuturor muştelor universului la un loc ar fi rămas neputincios faţă de cutremurul prăpăditor al spinării şi al coastelor ei... Şi, deşi eram încredinţat că, în cele din urmă, biruinţa va cumpăni spre partea Pisicuţei, mă hotărâi totuşi să intru la mijloc, în această epopee măreaţă şi crâncenă ce se desfăşura ochilor mei, şi dezlegând-o deci din pripon, o condusei, ca o altă zeitate antică, sub egida-mi ocrotitoare înlăuntrul sacrosant al întăriturilor mele!... Iar pornirile războinice şi sângeroase ale muştei cu spatele lucitoare şi verzii se ostoiră la hotarele umbroase ale pădurii.

Soarele păşise de mult acum peste creştetul stâncii mele de post, şi înălţimile din apus îşi prelungeau repede chipurile lor de umbră deasupra văilor dimpotrivă. Noaptea se vestea grăbită din adâncuri şi luna nu păşise încă dincoace de hotarele răsăritului său. În schimb însă, de sub marginile depărtate ale văzduhului, de tindeni, nenumărate grămezi vinete de nouri

posomorâţi, cu frunţi îndrăzneţe şi ameninţătoare, se iviră fără de veste şi împânziră într-o clipă, de jur împrejur, linia de împreunare a cerurilor cu pământul... Ai fi zis că imense şi negre urdii de fantome uriaşe urcau, în rânduri strânse, pe înalte trepte de haos, spre asaltul cel mai de deasupra al tăriilor cereşti... Un tunet răzleţ, răsărit din miazănoapte, răscoli clocotitor nemărginirile rotunde, şi un ropot fără întrerupere şi sluşit vestea, de pretutindeni, apropierea prăpăstioasă a artileriei cereşti... O puternică suflare de vânt trecătoare şi iute, ca un glas de pieire, strecurându-se printre frunzişuri, se stinse, tânguios şi jalnic, în nesfârşitul umbros al depărtărilor... Vijelia îşi trimisese înainte pe cel mai ager dintre vestitorii săi înaripaţi... Şi, de peste firea întreagă, până la hotarele auzului, într-o clipă se ridică, pe mii de note dante şi totuşi armonice, simfonia înfricoşată a frământării şi a ciumului universal!... Puterile adâncului se treziseră de pretutindeni şi, sub ocrotirea oarbă a nopţii, îşi dezlănţuiră asupra pământului îngrozit furia lor prăpăditoare... Uraganele umplură jgheaburile largi ale munţilor şi, ca nişte imense puhoaie vijelioase, se rostogoleau prăpăstios la vale; viforul şuiera, gemea şi urla în răstimpuri cu glas acum de frunze spulberate, acum de codri zbuciumaţi, acum de munţi cu furie zguduiţi pe temeliile lor de cremene eternă... Sclipirile neîntrerupte şi orbitoare de lumină frântă ale fulgerelor spintecau, pe linii fantastice şi nemărginit de lungi, întunecimile fioroase ale nopţii înalte... Şi, între cele patru hotare ale nesfârşitului, întinderile oarbe tremurau cu răstimpuri scurte de întuneric şi lumină albăstrie sub licăririle fugătoare şi iuţi ale focului ceresc... Fierbeau hurile şi cerurile clocoteau sub descărcările zguduitoare ale tunetelor, şi pământul înfricoşat se cutremura nemernic, până în cele mai din adânc ale temeliilor sale, sub ropotul de trăsnete care cădeau toare prin întuneric, ca nişte imense bombe de flăcări, şi spulberau, ca şi cum ai sufla într-un strop de ţărână, frunţile de stânci îndrăzneţe ale celor mai semeţi dintre munţii săi... Şi sub zvârcolirea fără de margini a frământării şi sub urgia întregului zbucium al făpturii, zăgazurile cerului se rupseră, jgheaburile adâncului se desfundară şi, din înaltul întunecimilor, se prăpăstuiră asupra pământului, cu şuier de aer sfâşiat, potopul greu al apelor cereşti... Şi geamătul vijeliei pustiitoare îşi amesteca simfonia sa de nimicire cu urletul rostogolirii clocotitoare a şivoaielor pământului... Iar sub urgia vijelioasă a apelor, stâncile, zguduite din înălţime şi smulse de pe temeliile lor de veacuri, se rostogoleau prăpăstios în genunile adânci ale văilor... şi sub izbirea lor neîndurată, brazii trufaşi ai codrilor se frângeau cu glasuri de trăsnet şi umpleau depărtările întunecoase şi goale cu cel mai de pe urmă răsunet prelung al prăpăstuirii lor de veci!...

Cine ştie dacă ceasul cel grozav al împlinirii vremilor de apoi nu sunase acum şi dacă nu era scris în cărţile oarbe ale ursitei ca să se aprindă şi să ardă osia nemăsurată a lumilor, de la un capăt până la celălalt? Iar temeiurile firii să se prăbuşească şi să umple, cu pulberea lor măruntă, întunecimile goale şi fără de sfârşit ale haosului negru, din care puterea

cuvântului dumnezeiesc le scosese spre fiinţă?

Se poate... Toate se puteau; un singur lucru nu se putea: acela anume ca, odată cu desfiinţarea tăriilor făpturii, să se desfiinţeze şi tăriile mele... În zadar viforul, vijelia şi uraganele se izbiseră oarbe în clădirea zburlită de crengi uriaşe a întăriturilor mele, căci nu izbutiră decât să se sfâşie şi să urle de durere şi de ciudă... Şi parii de sprijin ai îngrăditurii mele de păduri peste păduri, înfipţi până-n inima pământului şi înalţi până la ceruri, cu vârfuri albe de dinţi ascuţiţi, râdeau prin întuneric de opintirile deznădăjduite ale neputinţei lor; iar pe povârnişurile de epică amintire, calde încă de eroismul ţei şi de pornirile războinice şi sângeroase ale muştei celei mari cu spatele lucitoare şi verzii, pânza deasă a apelor cereşti era sfâşiată în două de grebănul lung şi îngust al muntelui meu de adăpost şi, cu iuţeală de vifor şi cu clocotiri de tunete, se rostogolea pe două părţi spre genunile adânci ale văilor... Şi se rostogolea cu stânci, cu iarbă, cu flori, cu zmeuriş, cu toate idilele şi iluziile Pisicuţei mele, dar, mai ales, cu hribii, cu nicoreţii, cu ciupercile, cu râşcovii şi cu bureţii de tot felul pe care-mi-ntemeiasem nădejdea viitoare a întâmplătoarei mele schivnicii de mai târziu...

Cum însă sufletul meu niciodată n-a fost în stare să ducă prea multă vreme în spate povara ucigătoare a sublimului, şi cum puterile întunericului, în urgia răzvrătirii lor, izbise, pe toate glasurile, clapele imense ale claviaturilor făptuirii, aş fi ajuns în cele din urmă să găsesc banală şi monotonă această rodomontadă a stihiilor, dacă ele nu şi-ar fi tras măsurile tocmai la timp... Poate să fi fost pe la cântători, când urletele vijeliei începură a-şi scoborî glasul, şi zbuciumul lor a se mai potoli; un tunet răzleţ încercă, din miazăzi, să mai răscolească clocotitor nemărginirile întunecoase, dar, iute, îşi stinse neputincios, în tăcerea nopţii adânci, duruitu-i depărtat... Artileria cerească scoborâse treptele văzduhului spre lumea cealaltă... Cineva trase parcă în lături perdeaua neguroasă a norilor şi, în întunericul cel mai de deasupra al cerurilor, o poartă de senin limpede se deschise spre adâncimile umbrelor albastre şi o stea cu lumină murătoare îşi cumpăni, sfioasă parcă, chipul său peste adâncuri... Numai şivoaiele apelor, nepotolite încă, îşi mai trimiteau de prin văi, până-n depărtare, vuietul lor nedesluşit şi surd... Fiori iuţi de vânturi uşoare însufleţeau, în răstimpuri, neclintirea frunzişului negru, şi picături de apă mari cădeau grele pe pământ...

Cu vreascuri uscate, puse mai dinainte la adăpost, aţâţai un foc uriaş, şi întunecimile îngrozite fugiră să-şi adăpostească frica lor la marginile cele mai depărtate ale pământului; iar în bătaia luminoasă a focului, Pisicuţa, înfiptă neclintit pe toate cele patru picioare ale sale, cu capul în jos şi cu urechile plecate, stătea nemişcată cu menirea unei statui de bronz, tăiată pe fund de întuneric; de pe vârful prelins al moţului său din frunte, cele de pe urmă picături de apă ale potopului ceresc se strecurau domol şi rar şi, lunecând pe jgheabul strâmt dintre amândouă

nările ei, cădeau grele pe pământ... Dormea şi visa!... „Dormi în pace!” îi dorii eu în gând, aruncându-i poclada pe spate şi închingând-o cu tafturul... „Dormi în pace!” Şi tot în pace mă hotărâi să dorm şi eu în fundul tihnit al vizuniei mele, după ce mai întâi aruncai pe foc, cu trunchiuri cu tot, crengile unui întreg codru de brazi, atâta adică cât să poată el mistui pân-a doua zi; şi în pace, prin urmare, dormirăm până-n ziuă şi eu şi Pisicuţa...

Iar a doua zi, când mă deşteptai şi mi-aruncai privirile peste împrejurimi, Firea întreagă mi se păru ca răsărită atunci pentru iaşi dată, din sânul adânc al apelor Creaţiunii. Atâta era de fragedă, atâta era de virginală! Soarele însufleţea, cu lumina de aur idealizat a razelor sale, picăturile mari şi grele de rouă curată, care atârnau pe vârful negru-verde al fiecărei frunze mici şi ascuţite de brad; ierburile subţiri şi mlădioase, sub greutatea aceloraşi picături de rouă, îşi plecau molatic fruntea lor înspre pământ; iar sub căldura soarelui dătător de viaţă florile galbene, albastre şi roşii, ca trezite din somn, îşi ridicau încet către ceruri potirul lor strălucitor. Un văl străveziu, ţesut din fire limpezi de lumină trandafirie şi cer albastru, acoperea imensitatea solemnă a nesfârşitului, şi imnul tăcerii netulburate se înălţa de pretutindeni, ca o rugă de mulţumire către Ziditorul nic a toată făptura... Numai greierul păgân tulbura în răstimpuri, cu şuier pătrunzător, ceasul măreţ de rugăciune, şi gaia, ca o săgeată neagră şi iute, spinteca văzduhurile largi cu ţipet flămând şi ascuţit...

Deschingai tafturul Pisicuţei, îi luai poclada din spate şi, ţând-o din întărituri, o priponii în zmeurişul pologit încă de ploile nopţii, dar care începuse a se ridica pe picioare sub razele acum fierbinţi ale soarelui înalt pe ceruri.

Ziua trecu. Trecu şi noaptea, şi altă zi lumină iarăşi cu strălucirea ei liniştea singurătăţii mele; şi altă noapte îngână încă cu cântecul de leagăn al susurului său căpătâiul somnului meu fără de visuri... Dar vine o vreme când Natura te soarbe cu atâta putere neîndurată în adâncul sălbătăciei sale, încât ţi s-ar părea că sângele tău stricat şi păcătos a fost înlocuit în vinele tale cu sânge de vioaie şi ageră jivină a codrilor... Şi eu, care mi se părea că plutisem patruzeci de zile şi patruzeci de nopţi peste toate valurile fără de frâu ale tuturor purilor, aveam dreptul să mă uit ca spre o zare depărtată la timpurile de altădată, şi să privesc, ca prin sită, la chipurile şterse ale unei lumi pentru veşnicie înmormântate sau, cel puţin, să-mi cercetez barba, spre a mă încredinţa că nu e nici albă, nici până la brâu şi că, prin urmare, nici nu mă ridicasem la treapta vreunui patriarh, ferit prin îndurarea proniei cereşti de pieirea a toată suflarea...

Cum însă lucrurile toate au un sfârşit în lumea asta, tot aşa avură sfârşit şi merindele mele: ouăle, nucile, pâinea, zglăvoacele, merele, perele şi boiştenii fuseseră de mult desfiinţate; şipul cu rachiu îşi dăduse, şi el, suflarea sa cea mai de pe urmă, şi numai câte un hrib sau nicoreţ se mai arăta răzleţ, pe ici pe colea, prin vălmăşagul imens al calabalâcului meu de tot soiul...

Iată pentru ce, privind cu jale la cei câţiva bureţi ce mai seseră, mi se părea că mă aflu înaintea unor din clasica antichitate... Atâta numai că, după ce, la prânz, îmi mâncai fripţi pe cei din urmă troieni ai mei, nu mai avui, măcar în gând, putinţa de a mai glumi pe socoteala vreunei depărtate antichităţi, oricât de clasică ar fi fost ea...

Când soarele scăpătă după-amiază, mă hotărâi, ca un alt son, să cercetez împrejurimile, spre a mă încredinţa de nu cumva vreo potecă, oricât de îngustă, ar fi tăiată pe coasta prăpăstioasă a muntelui, sau, cel puţin, dacă aşezarea locurilor n-ar fi priincioasă urmării mai departe, cu oricâtă greutate, a drumului meu întrerupt. Şi, fiindcă Pisicuţa ar fi fost în stare să smulgă priponul şi să se ia după mine, apoi mă dusei şi, dezrădăcinând din munte o stâncă uriaşă, ce-mi căzu la îndemână, o răsturnai peste capătul priponului ieşit afară din pământ. Apoi, înarmat până-n dinţi şi cu parul cel ascuţit ca unealtă de sprijin, plecai să dau ocol muntelui meu de adăpost... N-aş putea spune cum şi cât am mers; fu însă un moment când, spre cea mai mare glorie a mea, băgai de seamă că Natura, pe lângă alte multe, mari şi foarte înalte însuşiri, mă dăruise şi cu cele mai de căpetenie talente ale celui mai iscusit dintre alpinişti... Altfel nu m-aş fi putut lămuri cum, fără să-mi pierd cumpăneala o singură clipă, mă trezii deodată acăţat pe o aşchie de stâncă între cer şi pământ, de unde, sub picioarele mele, prăpastia se deschidea gră, fioroasă şi fără fund, iar deasupra capului, peretele drept de stâncă îşi pierdea creştetul aerian în înălţimile albastre ale hului... Totuşi, fiindcă, cu oarecare chibzuială, se putea încă păşi înainte, păşii; şi, iarăşi, fiindcă, cu oarecare îndrăzneală, s-ar fi putut sări peste crăpătura adâncă dintre două stânci, sării; şi păşind acum cu chibzuială, acum sărind cu îndrăzneală, mă trezii pe muchia unei opcini pleşuve şi largi, la picioarele căreia munţii se tupilau smeriţi ca nişte umilite şi sfioase straturi de verdeaţă.

Mă lungii într-un cot pe iarba moale şi spre sărbătorirea deplinei mele biruinţe împotriva stavilelor de tot felul, pe care codrul şi muntele mi le ridicase în cale, aprinsei o ţigară, al cărei fum se înălţă, prin depărtările albastre, până sub temeliile înalte ale stelelor lui Dumnezeu... Şi, iarăşi, fiindcă, de-a puterea fi, trecusem, cu toată alcătuirea fiinţei mele, spre tagma isteaţă a jivinelor, apoi cu instinct ager şi fără de greş, neabătându-mă adică din cale cu un palmac, măcar, la dreapta sau la stânga, mă întorsei pe acelaşi drum la turile mele, unde Pisicuţa mă aştepta nemişcată şi cu ochii ţintă în desişul în care mă văzuse mistuindu-mă... Un nechezat de duioasă mulţumire întâmpină, din parte-i, cu tremolo de bas profund, sosirea mea cu nerăbdare aşteptată...

Întunericul sosi repede şi, mai mult din obişnuinţă decât de nevoie, aprinsei focul reglementar de noapte; iar când dădui să scot din desagi sărăcăcioasa mea cină de seară, mă încredinţai cu dejde că încetaseră, sărmanii, de a mai fi urechea de îmbelşugare a calului năzdrăvan din poveste... Dar, fiindcă flămând, iarăşi, nu mă puteam culca, apoi aşa

turceşte cum stăteam dinaintea focului şi cu nasul în tăciuni, mă ospătai şi eu, după putinţă, cu nu ştiu a câta dumnezeiască „fericire”, care glăsuieşte că „cei flămânzi se vor sătura”, şi potrivit, aşadar, şi meşteşugului meu de dascăl de gramatică, mâncai şi mă săturai la timpul viitor.

A doua zi, în revărsatul zorilor, după o scurtă sfătuire cu Pisicuţa, în care îi dădui toate învăţăturile trebuitoare, de cum adică urma să calce şi să se cumpănească printre stâncile prăpăstioase ale coastelor muntelui, şi, după ce, mai ales, căpătai încredinţarea că m-a înţeles şi că va fi următoare sfaturilor mele, îi aruncai pe spate şaua şi peste şa vremelnica mea gospodărie; apoi om şi cal, omul înainte şi calul în urmă de dârlogi, înaintarăm, pe căi neumblate, spre cele mai de deasupra ale tăriilor cereşti. Călăuziţi de chibzuială şi îmbărbătaţi de îndrăzneală ieşirăm la lumină... Iar când pustiul larg al opcinii pleşuve, la care ajunsei întreg şi nevătămat, mă împresură de tindeni cu cercu-i rourat de verdeaţă scânteietoare, un dor fără de margini îmi cuprinse sufletul şi gândul meu se întoarse şi cătă cu jind înapoi, spre întăriturile mele părăsite, văduve şi pustii... Simţul duios al paternităţii pentru lucrul mâinilor mele se răzvrăti în mine şi mă găseam vinovat că, de frica lipsei ciupercilor măturate de potop, schimbasem o viaţă patriarhală şi tihnită pe o pribegie fără de ţintă, către care păşeam pe nestatornice şi oarbe trepte de necunoscut... Şi multă vreme aş fi intonat în gând jalnice eremiade pe ruinele telor mele fericiri, dacă Pisicuţa nu s-ar fi însărcinat să mă trezească din toropeala sentimentală în care mă cufundasem... Smunci frâul, fără veste, ridică capul în sus, privi ţintă spre zarea depărtată a opcinii, stătu o clipă nemişcată, apoi necheză uşor; şi iarăşi rămase neclintită şi iarăşi privi ţintă în depărtare... Mă sculai în picioare, de cum stăteam lungit, şi mă uitai cercetător spre unde-şi îndrepta Pisicuţa privirile... Nu zării nimic; erau însă lucruri asupra cărora Pisicuţa nu se înşela niciodată, şi mă deprinsesem, prin urmare, a crede orbeşte în prevestirile ei... Trebuia deci să fie ceva sau cineva. Din adâncul tăcerii, răsăriră deodată mai multe lătrături şi, când întorsei capul spre partea aceea, doi câini, cât doi zăvozi de mari, se iviră în fugă de după muchea depărtată a zării şi veneau în goană turbată spre locul unde mă aflam eu... Iute sării pe spatele Pisicuţei şi-mi pregătii, spre apărare, parul ascuţit. Aproape în acelaşi timp, de după geana aceleiaşi zări, o imensă căciulă neagră, teşită la o parte şi curmată la mijloc, se arătă săltând în cadenţă şi suind, parcă greoi, pe trepte de aer, înclinarea apuseană a opcinii... apoi două picioare nemăsurat de lungi şi arcuite spre afară, prin a căror deschizătură se vedea, larg, priveliştea depărtată a munţilor dimpotrivă, se iviră numaidecât sub căciulă şi, înfigându-se pe rând şi la deopotrivă răstimpuri, cu gigantice mişcări de compas, în iarba moale a opcinii, spintecau alene aerul, pe urma câinilor, îndreptându-se spre mine; o ghioagă groasă şi lungă fără sfârşit, cumpănită slobod în mâna dreaptă, întregea cele câteva linii puternice ale chipului uriaş, ce se desprindea pe zare. N-apucasem încă bine să mă aşez pe spatele Pisicuţei, când sosiră şi

câinii şi lupta se începu crâncenă între cele două tabere duşmane... Eu, nu-i vorbă, izbeam cu parul în dreapta şi în stânga, dar asta, numai aşa, de mântuială, sau, cel mult, spre a mă mângâia cu închipuirea că săvârşesc cine ştie ce mare ispravă de cavalerism medieval, că parul meu nu e mai prejos decât lancea vreunui Rinaldo, că Pisicuţa e cel puţin strănepoată în linie dreaptă a vreunui Baiardo şi că eu însumi preţuiam măcar de două ori cât orice Orlando furioso!... lucruri pentru care întotdeauna am avut o grozav de mare slăbiciune... De altfel, singură Pisicuţa era de ajuns ca să ţină piept biruitor tuturor câinilor universului... Copitele vite ale tuspatru picioarelor sale cu aşa iuţeală de fulger scăpărau în toate părţile, trupul ei de şopârlă mlădioasă cu aşa iscusită strategie îşi punea, pe fiece clipă, la adăpost părţile slabe, încât înverşunarea crâncenă a duşmanului cu colţii de fier murea neputincioasă la ginea de potcoave oţelite şi de dinţi ascuţiţi ai cercului ei de apărare...

Iar când, pe tromboanele largi ale amânduror nărilor sale, îşi revărsa, în sforăit de vifor, răsuflarea vijelioasă a pieptului său puternic, opcina întreagă se cutremura şi zăvozii o rupeau de fugă îngroziţi şi... iar se întorceau în luptă...

— Hi!... potaie!... auzii pe cineva strigând de departe.

Era un cioban tăiat pe linii de uriaş, care venea spre mine în fugă greoaie şi care, cu gând de a ostoi câinii, ţinea drept ghioagă, ridicat în aer, deasupra imensei sale căciuli, un întreg arbore strujit de coajă şi de crengi, dar cu rădăcina neatinsă.

— Hi... potaie!... Şi pe fiecare silabă din cele patru ale strigătului său de tunet o însemnase, împungând de patru ori în sus cu ghioaga în văzduhuri!... Dar nu mai era nevoie, căci una din potăi, îndârjită de sosirea stăpânului său, se repezi în pornire turbată şi năzui să apuce pe Pisicuţa de bot; dar Pisicuţa, care în mişcări avea agerimea gândului, iar în faptă iuţeala fulgerului, o şi înşfăcă din fugă cu dinţii de după ceafă, o ridică în aer şi începu a o scutura cu furie; iar când crezu ea că destul a scuturat-o, îi dădu drumul de sus şi câinele se simţi foarte fericit s-o poată împunge de fugă şi să se ascundă, lălăind, după picioarele lungi ale stăpânului său; celălalt câine, mai înţelept, socotise de cuviinţă să-şi facă datoria lătrând furios din depărtare.

— Da bine, măi omule, zisei eu, când ciobanul fu lângă mine, ce dracu, voi păziţi oile cu lupchi, ori cu câini? Aiştia-s curat lupchi, bre!...

— Da bată-i pustia să-i bată, cucoane, că nu-s lupchi; da iaca aşa se reped ei, ori de-i om, ori de-i dihanie; d-apoi că şi 'neata, drept ţ-oi spune, c-amarnică vită de cal mai ai!...

— Da nu-i nici un cal, măi omule... că-i curat iapă; numai cât îi iapă de cele din ţara harapului şi-i amarnică, ce-i drept.

— Amarnică, zău!...

— D-apoi şi câinii tăi, dacă se leagă de dânsa, aşa, nitam-nisam!... - Apoi, dă... câini nu-s?... Da drept ţ-oi spune, cucoane, că n-am mai văzut

de când sunt cal să înşface câinele cu dinţii şi să-l scuture pe sus; şi de-ar hi măcar vrun păcătos de câine... da Chiperiu aista pune lupu la pământ, nu altă.

— A hi punând lupu, bre, da nu iapa mea; ia, vezi tu iapa asta? Într-o iarnă trei lupchi o rupt cu dinţii; şi tustrei lupchii nu i-o putut face nici măcar o zgârâitură.

— Aîîîra... Cucoane... Da dă... a hi, zău, că-i amarnică tare...

— Da ia să lăsăm vorba asta, măi omule, stâna voastră departe-i de-aici? - Uite, colo-n vale, zise el arătând cu ghioaga spre apus, de-a mezişul opcinii...

— Ei, şi tu un' te duceai acu? Nu te poţi întoarce cu mine, să mă duci pân'la voi la stână?

— D-apoi, dă, mă duceam până colea-n Goşman după nişte oi; ghivorniţa de-alaltăieri noapte ne-o cam răscolit turma şi ne-o răzleţit câteva mioare... Da m-oi întoarce, că doar mai este vreme până-n seară.

Plecarăm, eu călare, ciobanul pe jos, şi câinii cât colea, la nită depărtare de Pisicuţa.

— Da cum se cheamă locurile pe-aici, bre? întrebai eu, într-un târziu, pe cioban.

— Plaiul Jitioanii, cucoane; da ce? n-aţi mai fost niciodată pe-aici? - Nu; n-am mai fost... şi nici acu n-aş hi venit; da m-o prins pârdalnica cea de ghivorniţă-n pădure ş-am rătăcit poteca şi, uite, horhăiesc aşa de câteva zile, fără să ştiu unde mă aflu.

— Da-ţi hi umblând cu vo treabă pe locurile aistea?

— Da nici c-o treabă, măi omule... ba... adică cu treabă; sunt, chipurile, revizor peste păduri ş-am plecat cu revizia prin pădurari.

— Aşa... da!?...

Sosisem pe muchea povârnişului de apus al opcinii şi stâna se zărea devale, într-o poiană ca la o bătaie de puşcă depărtare.

Cum începurăm a scoborî, câinii ne şi simţiră şi începură a se înşira pe deal în sus, îndreptându-se spre noi, schiolălăind şi lătrând furioşi; ciobanul le aţinu calea cu ghioaga, nu atâta pentru a mă apăra pe mine de ei, pe cât spre a-i apăra pe dânşii de Pisicuţa.

— Bună ziua şi bun găsit, oameni buni, zisei eu, descălecând lângă stână şi adresându-mă celor câţiva ciobani tineri care luiau care încotro, dar mai cu seamă unui baci bătrân care, ajutat de un flăcăuan zdravăn, cu plete unsuroase şi lungi, turna într-o nă pântecoasă jintiţa caldă dintr-un ceaun negru şi larg.

— Mulţumim d-voastră, răspunseră ei toţi, cu glas greoi şi gros: bine-aţi venit!

Şi fiecare-şi urmă, fără să se stingherească, treaba începută; care turna zăr pentru câini, într-un fel de chersin larg şi unsuros; care potrivea scoarţa întreagă a unui brad despoiat, pe acoperământul tupilat al stânii zdruncinate de furtună; care arunca de mămăligă un ceaun uriaş, pe nişte

lespezi înalte, orânduite ca nişte pirostii în jurul unui foc viu de crengi uscate; care aşeza pe comarnic, ca să se zvânteze, un caş rotund şi mare cât un pântece de patriarh...

— Da venit-ai, mă Văsui, întrebă baciul cel bătrân, turnând jintiţa în zăgârnă, pe ciobanul care se întorsese din drum cu mine; găsit-ai mioarele, mă?

— D-apoi, c-am apucat să mă duc numai până colea-n opcină, şi m-am întors cu dumnealui să-i arăt stâna; da m-oi duce eu mai amu, că doar mai este vreme până-n seară.

— Apoi du-te, mă, şi vezi de nu li-i da cumva de urmă; să nu le hi spârcuit vreo dihanie, dare-ar gălbeaza-n ele; du-te şi vezi pin nile Goşmanului ori a Răchitişului; de nu-i da acolo peste ele, urcă până-n Dealu Negru, că pe-acolo aţi umblat cu oile înainte de niţă; ia cu tine pe Chiperiu şi pe Tătaru, şi vezi de vină pân' desară.

Şi peste câteva minute, şi picioarele nemăsurat de lungi, şi sa căciulă neagră, teşită la o parte şi curmată la mijloc, şi ghioaga dintr-un arbore, cumpănită slobod în dreapta lui Văsui, şi cozile flocoase şi ţanţoşe în aer ale lui Tătaru şi Chiperiu se mistuiră după sprânceana înaltă şi verde a opcinii din răsărit...

Iar baciul cel bătrân, până ce nu-şi mântui de turnat jintiţa prin zăgârne, până ce nu le atârnă pe toate de câte un cui de lemn, ca să se scurgă fiecare în câte un budăi deosebit, până ce nu-şi clăti nile cu apă şi le şterse de poala unsuroasă a cămăşii încinse peste mijloc cu un chimir lat şi bătut cu ţinte de alamă galbenă, aproape nici nu se uită la mine.

Când însă îşi mântui treaba de-un capăt, băgă toată mâna dreaptă, aproape până în cot, tocmai la fundul chimirului şi, gheboşându-se oarecum, scoase o lulea de lut odată roş, dar înnegrit acum de fumul cât suferise; şi, tot din chimir, scoase afară un boţ de hârtie roasă, în care avea tutun; desfăcu hârtia cu sfinţenie, înfipse în ea două degete, luă tutun şi puse în lulea; strânse hârtia cu îngrijire şi-o puse la loc în chimir; apoi veni lângă foc, unde stăteam eu, şi, luând cu aceleaşi două degete un cărbune, fără teamă de muşcătura arsurii, îl aşeză metodic în lulea, deasupra prafului negru de tutun.

— Da-ţi hi viind de departe, domnişorule, mă întrebă el, cu luleaua între dinţi; umblaţi cu treabă pe la noi? încheie el întrebarea, sând cu unghia policarului cărbunele peste tutun şi scuipând cu măiestrie printre dinţi deasupra focului.

— Şi de departe şi cam cu treabă; numai cât nu-mi era treaba pe-aici; ia ghivorniţa cea de-alaltăieri noapte m-o apucat în pădure, ş-am rătăcit poteca; de nu dădeam peste Văsui al d-tale în opcină, cine ştie pe unde mi-ar fi mai sticlit ochii!..

— Şi de-aicea, unde chitiţi să mergeţi?

— D-apoi, dă, moşule, ştiu eu? ia, încotro se poate merge; când rătăceşti, rămâi în voia drumului, nu drumul în voia d-tale.

— De asta, aşa-i, domnişorule.

— Da-n sfârşit, aş vrea să ies undeva la lumină, moşule; pe unde s-ar putea merge la Tazlău?

— D-apoi, dă, domnişorule, drumuri or hi ele multe, numai cât îs toate cu depărtare şi-s locuri tari; ş-apoi, după oara de-alaltăieri noapte, s-or hi desfundat potecile şi nu s-or hi liniştit apele; da apele ca apele, da n-ai să poţi trece Tazlăul la vremea asta, că toate apele dau în el, şi-a hi viind devale cu schinare, ca un balaur...

— Şi-i departe Tazlăul de-aici?

— D-apoi că pe-aicea nu-i Tazlău; numai cât cracii lui îs pe-acolea pe-aproape; iaca, urmă el arătând cu mâna spre răsărit, în două părţi deosebite, iaca, un crac iese de colea, de sub Poiana Rotundă şi unul de dincolo, de sub poienile Goşmanului; da nu-i vorba de cracii lui, că doar n-ai să treci peste ei; ca s-ajungi la sat trebuie să treci peste Tazlău cel mare, şi socot că nu l-ăi putea trece, că nu se ostoieşte el cu una, cu două, când vine mare.

— Da-l trec călare, moşule.

— Da te mătură Tazlăul, domnişorule, ca pe-o aşchie, cu cal cu tot, răspunse moşneagul cu oarecare mândrie, atins parcă în amorul lui propriu; şi pufăind o dată din lulea, scuipă printre dinţi mai cu măiestrie şi mai departe peste foc.

— Bine, moşule, asta o s-o vedem noi; da când a fi să plec mâineaţă, o să te rog să-mi dai doi flăcăuani de-ai d-tale care-or fi mai voinici, să mă ducă pân-în sat; o să le fac cinste şi lor şi d-tale.

— Auzi, mă Huţane, te-i prinde tu cu Sgribincea să-l duci pe dlui pân-în sat devale? zise el, adresându-se la un soi de doi atleţi, care stăteau cinchiţi şi tăcuţi pe lângă foc, în aşteptarea mămăligii.

— Da om merge, că doar i-o palmă de loc, răspunseră ei, fără măcar să întoarcă capul.

— Ei, vezi, moşule, că ei nu se tem de Tazlău ca d-ta?...

— D-apoi, dă, ei nu s-or hi temând, c-aiştia doar îs de cei care umflă şuvoiu-n braţe şi urcă cu el la deal.

— Da d-ta crezi că iapa mea nu umflă şuvoiu-n braţe?

— D-apoi, dă, domnişorule, ştim noi ce-a hi mai umflând iapa d-tale? zise el sculându-se de jos; şi scuturându-şi de unghia rului luleaua de scrum, o vârî la loc în chimir.

— Mă Cârţă, urmă el, strigând către un flăcăuan lung, care de-abia se cinchise şi el pe lângă foc; mă Cârţă, da ce te-ai lăsat pe vine, ca-n ziua de Paşti? Ia vezi de-o ţâ' de mojdei, că, ia, Bedreag îi gata cu mămăliga.

În adevăr, Bedreag, un flăcăuan chipeş cu pieptul puternic şi desfăcut, cu faţa dogorită de fierbinţeala focului, ridicase de pe pezi ceaunul uriaş şi, cumpănindu-l de toartă cu stânga, iar de fund sprijinindu-l cu dreapta, îl răsturnă spre o petică unsuroasă şi să, şi, din tiparul lui negru şi fierbinte, se rostogoli, ca o stâncă ruptă din munte, o gigantică

mămăligă, care-şi-ntinse imensitatea sa dă până sub gurguiul opincilor lui Cârţă; Cârţă se feri în lături şi, ridicându-se, nu atâta după îndemnul moşneagului, pe cât ca să facă loc mămăligii în poiană, intră şi se mistui în fundul stânii.

— Da unde, păcatele, a mai hi şi cel usturoi, moş Căpăţână? unde, naiba, l-îndosişi, de nu dau peste el? se auzi Cârţă din fundul stânii, strigând cu glas trăgănat şi gros către moşneag.

— Ia vezi, mă Cârţă, să nu te apuce de nas de sub cel chersân crăpat; ori, vezi, că l-or hi mâncat pâşii as-noapte şi te-or hi lăsat cu dinţii la stele. Şi vezi de mai închipuie şi ceva pentru musafiri, că doar nu ţi-a hi mas numai ţie şoarecii în pântece.

Peste puţin, Cârţă se arătă cu două scafe mari de lemn, una aproape plină cu mojdei, alcătuit din apă şi usturoi ucis cu coajă cu tot, alta cu felii mari de urdă şi de caş, într-o baie, până la mijloc, de zăr cald.

— Da unde-i lingura, măi, uititule, băgă de seamă moşneagul, când puse Cârţă scafele lângă mămăligă. Ori crezi că-i toată lumea, ca tine, cal, să-şi moaie botu-n zăr şi să beie?

— Ce nu dai pace băietanului, moşule? zisei eu, adresându-mă moşneagului.

— He! He!... C-apoi, doar unu-i Cârţă Abrudeanu, sereacu. Când îşi primeneşte opincile, din Paşti în Crăciun, ori s-alege c-un picior desculţ, ori cu târsânile bălălăind; da de-nfulicat nu mai are pereche pe faţa pământului.

Şi Cârţă iar se mistui în fundul stânii.

— Da unde puseşi lingura, moş Căpăţână? se auzi Cârţă strigând din nou către moşneag.

— Ia vezi, mă, c-a hi pe comarnic, printre cei caşi.

Şi Cârţă se întoarse cu o lingură lipovenească, scurtă-n coadă şi lustruită cu roş, în formă de lingura zânei, pe care o vârî în zăr printre feliile de urdă şi de caş.

Bedreag scoase din brecinar o aţă lungă şi groasă şi, c-o nicie de matematic, apăsă meridiane şi paralele pe hemisferul cald al mămăligii, şi mămăliga se desfăcu, risipindu-se, în fierbinţi... corpuri geometrice.

Şi făcându-se toţi roată împrejurul mămăligii, îşi trase fiecare înspre dânsul partea sa; iar moş Căpăţână aşeză la mijloc scafa cu mojdei.

— Da-ţi ospăta o ţâ' şi 'neavoastră, domnişorule, zise el, tându-se spre mine, care stăteam mai deoparte, şi aducându-mi într-o mână o bucată de mămăligă, iar în cealaltă scafa cu feliile de urdă şi de caş.

— Bucuros, moş Căpăţână, oi ospăta; numai cât se vede că d-ta mă iei drept Chiperiu ori Tătaru, de mi-aduci mâncare deoparte; ia pune, te rog, scafa şi mămăliga mea colo, la rând cu d-ta; se vede că mie nu vrei să-mi dai mojdei?

— Da ne rugăm de iertare, domnişorule, noi chiteam că...

— Rău chiteai, moş Căpăţână, zisei eu tăindu-i vorba, rău de tot;

şi, drept pedeapsă că ai chitit aşa de rău, o să mănânci d-ta partea mea de caş, şi eu partea d-tale de mojdei.

Şi mă şi aşezai turceşte între Cârţă şi Bedreag.

— Da poftim, domnişorule, zise moşneagul, scărpinându-se peste căciulă în creştetul capului şi aşezându-se şi el la rând, bucuros, poftim, numai... dă...

— Dă, nedă, ia să te văd cum mănânci d-ta, moş Căpăţână, mămăligă cu urdă, că uite eu cum mănânc mămăligă cu mojdei.

Şi, după toate regulile celui mai deplin comunism, începui a mânca... Multă vreme însă după aceea n-am mai mâncat mojdei cu mămăligă...

Şi moş Căpăţână, cunoscându-se greşit, muşca tăcut din ligă şi din caş, sorbind zăr cu lingura cea roşie şi scurtă-n coadă.

— Ei, hai, moş Căpăţână, gustă şi d-ta din mojdei, că doar eu am glumit; mai lasă cea urdă, că-i fi sătul de frupt de oaie.

— Da poftim, domnişorule, poftim, că noi mâncăm de toate; dă... chiteam şi noi să-ţi dăm bucate mai subţiri.

— D-apoi mai subţiri decât mojdeiul, moş Căpăţână, ce bucate mai vrei; uite, apă goală cu mămăligă caldă...

Şi moş Căpăţână începu a întinge şi el în mojdeiul pe sfârşite.

Când ne lungirăm, ca după-masă, care-ncotro, pe unde găsirăm oleacă de umbră, moşneagul veni lângă mine, care mă aşezasem între Huţan şi Bedreag şi aprinsesem o ţigară. Moş Căpăţână îşi scoase şi el, cu ceremonialul obişnuit, luleaua şi hârtia cu tutun din chimir.

— Ia fă-ncoace cea hârtie, moş Căpăţână, zisei eu întinzând mâna spre moşneag.

Îmi dădu hârtia; scosei un pachet de tutun, căci aveam ajuns, îl desfăcui şi i-l pusei în hârtie.

— D-apoi aista a hi de cel bun, domnişorule, observă moşneagul uitându-se cercetător la tutunul ce-i dădusem.

— Bun, rău, pune şi d-ta-n lulea şi trage-i, că doar tot fum are să iasă. Ceea ce moşneagul făcu, fără să-l mai îndemn de două ori.

— Dacă nu v-ar hi cu supărare, zise moşneagul, lungindu-se într-un colţ şi uitându-se ţintă la mine, v-aş întreba ceva.

— Nici o supărare, moşule, de ce să mă supăr?

— Parcă v-aş hi văzut undeva; nu sunteţi de la Cheatră?

— Ba drept de-acolo, moşule; da cum se face de mă cunoşti d-ta de la Piatra?

— D-apoi n-aţi apărat d-voastră cu Enescu, la giuraţi, amu un an, pe nişte hoţi care-o fost prădat o stână?

Lucrul era adevărat.

— Ba da, moşule, da ce-i cu hoţii aceia şi cu stâna?

— D-apoi că doar stâna noastră era cu paguba şi tot cu paguba o

şi rămas; că doar hoţii o scăpat basma curată, ca nişte fete mari; şi

tot noi şi cu vina, şi cu gloaba.

— Aşa-i, moşule, mi-aduc aminte; numai cât eu nu-s advocat; ia, mă luase şi pe mine, aşa, lude printre călăraşi, că doar la giuraţi şi dumneata poţi fi advocat. Da blăstămatul cel de Enescu, acela o-ntors capul giuraţilor, de i-o făcut scăpaţi pe tâlhari, c-acela ştie toate şurubăriile şi-ţi face din alb negru, şi din negru alb.

— D-apoi că şi dumitale cum îţi mai meliţa guriţa! de parcă-ţi sufla Aghiuţă la ureche, nu alta, zise moşneagul clătinând într-o parte şi-n alta capul cu căciulă cu tot, în semn de mustrare, şi, pufăind o dată din lulea, scuipă printre dinţi, până peste gurguiul opincilor lui Bedreag.

— Ei, şi nu cumva pentru asta ai să-mi porţi ponos? Ce vrei, moşule? Aşa-i legea: orice vinovat trebuie să aibă un apărător şi, dacă scapă, norocul lui.

— D-apoi, vezi că legea-i proastă: cine-o făcut-o n-o avut cap, domnişorule; eu chitesc că giuraţii aceia îs puşi acolo numai ca să le deie drumul hoţilor.

Şi fiindcă, de-aş fi discutat cu moşneagul în contradictoriu, mă temeam să nu mă rămână, schimbai cu meşteşug firul vorbirii, fără să schimb şi tema.

— Şi hoţii erau de pe-aici de pe-aproape? i-aţi cunoscut?

— Da cum nu, domnişorule; nişte potlogari din Calu-Iapa, feciori

— chipurile - de gospodari... ne-o golit stâna de urdă şi de caş, ba ne-o luat şi câteva mioare, de le-o fript mai încolo, hăt, în pădure.

— Dă, moşule, unde-s bucate, şi pagubă, încheiei eu sentenţios; da, mă rog, apă de unde beţi când vi-i sete? întrebai eu spre a schimba vorba.

— Apoi, ia de-acolea, din vale; este un şipot sub o rădăcină de brad; mă Huţane, ia răpezi, că eşti mai sprinten.

— Apoi că mă duc şi eu cu Huţan, moşule.

— Poftim, voia la dumnevoastră, domnişorule.

Şi, sculându-ne de jos, plecarăm împreună; dar până să facă

Huţan un pas, eu făceam trei, şi totuşi mergeam alături; cu regula asta ajunserăm într-un desiş de brazi mărunţi, în mijlocul cărora se ridica unul de două ori secular, de sub ale cărui rădăcini un fir subţire de apă limpede şi rece se scurgea pe un jgheab aşezat acolo de ciobani; băui până simţii că am ucis setea pe care mi-o deş- teptase arşiţa sărată a usturoiului şi, întremaţi, ne întoarserăm la stână şi eu, şi Huţan.

Schimbai priponul Pisicuţei mai la umbră sub poala pădurii şi tot la umbră mă lungii şi eu, cu capul pe şa şi, beat de usturoi, adormii într-o clipă.

Şi cine ştie cât aş fi dormit, dacă un strănutat neobişnuit nu m-ar fi izbit drept în ureche. Când deschisei ochii şi întorsei capul, un ţap c-o barbă de patriarh şi cu nişte ochi holbaţi, în floarea frunzei de varză, mă mirosea cu de-amănuntul şi, sub emanaţiunile nevăzute, dar puternice, ale usturoiului meu, scutura din cap şi strănuta rat. Turma sosise de la păşune

şi odată cu ea sosi curând şi noaptea. Focuri se aprinseră în poiană şi, peste puţin, liniştea se întinse tutindeni... Adormirăm cu toţii. A doua zi, în revărsatul zorilor, însoţit de Sgribincea şi Huţan, apucai, peste munţii din răsărit, drumul Tazlăului.

LA TAZLĂU

...Un pitic şi doi giganţi!... Cam aşa înfăţişare, cel puţin, trebuie să fi avut eu între Sgribincea de-o parte şi Huţan de cealaltă, deoarece, cu tot prisosul de înălţime ce s-ar fi cuvenit să-mi dea spatele cuţei, capetele noastre, a tustrei, nu se ridicau totuşi în văzduh mai sus unele decât altele; ba mi se pare chiar că fundul pălăriei mele, cu toate silinţele ce-şi dădea, nu izbutea nici într-un chip să se înalţe dincolo de curmătura căciulilor vreunuia din ei... Şi până ce bincea să-şi deschidă o dată lărgimea imensă a pasului său greoi şi rar pe întinderea de muşchi verde a plaiului rourat, biata Pisicuţă îşi cheltuia jumătate din gebeaua întregii sale vieţi, ţesându-şi iute la suiş mersu-i harnic şi mărunt; şi, până ce Huţan să-şi ia suflet, sorbind văzduhurile dintr-o dată în pieptul său puternic, o întreagă vijelie s-ar fi putut alcătui din răsuflările la un loc, ce izvorau zgomotoase şi repezi pe nările înfierbântate şi larg deschise ale Pisicuţii, sub truda opintirilor la deal...

Iar când, pe muchia verde a opcinii, ne întâlnirăm în faţă cu soarele ce-şi înălţase deplin, peste sprânceana răsăriteană a tului, discul său înflăcărat, chipurile noastre de umbră se lungiră în aer trecând pe deasupra stânii şi se deşirară mistuindu-se pe zările depărtate ale munţilor din apus... Lumina răsăritului scălda feţele noastre şi, sub văpaia curată a ei, cei doi uriaşi se înfăţişară guraţi privirilor mele! Cu atât de neînchipuit farmec se amestecau sclipirile de aur antic ale razelor soarelui în pletele lor negre, bogate şi lungi, aşa de fraged înflorite se arătau ochilor mei trăsăturile bărbăteşti şi pline de viaţă ale chipului lor puternic în bătaia de flăcări piezişe a răsăritului trandafiriu!...

Şi, fiindcă Pisicuţa, ori de câte ori o lua prea repede din loc, obosea numaidecât, apoi o oprii un minut pe zare spre a-şi mai lua suflet. Huţan şi Sgribincea se opriră şi ei.

— Măi flăcăi, le zisei eu când fu să plecăm din nou, măi flăcăi, ia căutaţi de mai răriţi cel pas, că cu mersul vostru aveţi să-mi oftigiţi iapa până-n Tazlău; ş-apoi socot că turcii nu ne-or fi alungând de la spate.

— Aşa-i, cucoane, da vezi 'neata că, de-om merge aşa pe-ndelete, apoi ne-apucă noaptea-n pădure şi n-om putea trece Tazlăul cu lumină, că-i departe şi locurile-s tari.

— Noapte, nenoapte, tari, netari, voi să mergeţi aşa ca să nu-mi oftigiţi iapa; şi vedeţi, bre, de alegeţi şi voi un drum mai trăgănat, că - după ce văd eu înaintea mea - apoi avem de străbătut până-n sat un tartar întreg de munţi şi mă tem să nu mă lase iapa-n drum cu şaua-n spate.

— Apoi dă, cucoane, răspunse tot Huţan, pân-om da din sus de Preluce, în dreptul Rotăriei, om tot urca ş-om tot scoborî, că, până-n sus de Preluce, n-om putea merge pe vale - că-i valea strâmtă şi plină de stânci;

da de-acolo-nainte, dac-a da Dumnezeu ş-om trece cu lumină peste Tazlău, apoi mergem până-n sat tot pe drum de hodină.

— Ş-o să suim multe dealuri, măi Huţane?

— Apoi urcăm numai pe Goşman şi pe Negru; ş-apoi suim pe Geamănă, de-acolo apucăm plaiu şi dăm devale-n Preluce.

— Da ce mâncare-s Prelucele tale, bre?

— Ia nişte poiene-ntre dealuri, mai jos de Durău.

— Da de ce Durău spui tu, mă Huţane? Eu ştiu că Durău-i la poalele Ceahlăului; ori poate-i fi umflat tu Ceahlăul în spate, cu Durău cu tot, şi l-ăi fi strămutat pe meleagurile tale.

— Apoi a hi Durău, şi pe-acolo, cucoane; da la noi se cheamă Durău, unde curge apa-n jos de pe stâncă, preţ, aşa, că la două staturi de om înălţime.

— Da ce ne-om face noi, mă Huţane, băgă de seamă Sgribincea, dac-or hi revărsate Prelucele?

— Ei, ce ne-om face?... ia ce ne-am mai făcut, mă Sgribincea; ne-om vârî şi noi în apă pân' la brâu ş-om ieşi devale-n sat.

— Noi... da'nealui?

— Ei!... 'nealui îi călare, şi doar ştiu că nu s-a-neca de călare tocma-n Preluce; greu a hi pân-om trece Tazlăul, că, vorba lui moş Căpăţână, a hi vinind cu schinare ca un balaur.

— Bre, zisei eu după un minut de gândire, da n-am putea noi să ţinem cumva coama dealurilor pân'la Prelucele voastre, fără să mai tot urcăm şi să tot scoborâm la tihărăi?

— Ba cum nu, cucoane, s-ar putea; numai, vezi 'neata, că lucru-i cu depărtare mare; din plaiu Gitioanei ieşim în poienile Guşmanului, după aceea dăm pe la fundul Negrului în poienile Gemenii, apoi apucăm plaiu şi scoborâm devale-n Preluce; numai, vezi 'neata, că asta-i treabă măcar de două zile şi noi n-om putea, că mâini trebuie să him înapoi la stână, răspunse Huţan, care citea ca pe carte fia muntelui.

— Apoi, dacă-i aşa, apucaţi şi voi, măi flăcăi, pe unde ştiţi; numai cât vedeţi de mă scoateţi şi pe mine şi pe iapă teferi pân'la Tazlău.

— Apoi, dă, cucoane, aşa chitim şi noi, dac-a da D-zeu.

Şi fiindcă ei amândoi chiteau tocmai aşa cum era să dea D-zeu, apoi, după un minut de odihnă pe zarea dealului, descălecai şi începurăm a scoborî la vale.

Curând desimea codrilor ne sorbi în adâncurile sale nestrăbătute şi, rareori numai, câte un strop de cer albastru sau câte un fulg de lumină mai picurau răzleţe, din înălţimile încâlcite ale bolţilor de crengi, peste umerii şi peste capetele noastre. Ploaia măturase de pe coastele muntelui orice urmă de potecă şi numai hogaşurile săpate de puhoaie se mai ţeseau iute între ele, ca nişte tăieturi adânci în prundişul galben al povârnişului repede. Pe alocurea, arbori uriaşi, a căror bătrâneţe şubredă nu se putuse împotrivi vijeliei de-acum câteva nopţi, zăceau răsturnaţi la pământ în toată

nemăsurata lor lungime şi, cu trunchiuri pentru veşnicie adormite şi cu crengi tuite în prăpăstioasa lor cădere, iezeau scoborâşurile încă umede şi lunecoase ale muntelui... Om şi cal trebuia deci să ne îndeletnicim cu sprintene mişcări de capre sălbatice, spre a sări sau pe deasupra, sau spre a ne furişa pe dedesubtul neîndurat al stavilelor ce ne tăiau mersul... Şi de unde Sgribincea şi Huţan treceau dintr-un singur pas gigantic peste rotunjimea înaltă a brazilor răsturnaţi, eu, dimpotrivă, întrebuinţam toate meşteşugurile celei mai chibzuite cumpăneli, spre a trece teafăr şi nevătămat peste greutăţile de tot soiul, îngrămădite de vijelie în calea mea; cât despre Pisicuţa, care se deprinsese a se ţinea de mine ca un câine credincios, o lăsasem slobodă, şi ea, pentru a-mi dovedi că încrederea mea într-însa nu fusese zadarnică, apoi cu atâta pricepere îşi alegea linia de scoborât, cu atâta iscusinţă îşi înţepenea copita fină a piciorului său subţire în lunecuşul viclean şi repede al povârnişului, cu atâta agerime şi uşurinţă trecea ca în zbor peste stavilele înalte ale copacilor din calea sa, încât chiar bincea, care, dintr-un singur pas, ar fi străbătut prăpăstiile dintre doi munţi, nu-şi putu păstra obişnuita nepăsare, înnăscută munteanului îndeobşte şi lui îndeosebi, şi, minunându-se de o măiastră săritură a

Pisicuţei peste un arbore răsturnat:

— C-amarnică iapă mai ai, cucoane, drept ţi-oi spune, zise el sub îmboldirea unei neprefăcute admiraţiuni; ia uite, mă Huţane, urmă el, cum sare iapa naibii peste copaci, parcă are pe Sarsailă-n pântece...

— Măi aşa, mă!... Parcă-i de cele de la comedii; da de unde naiba dăduşi 'neata, cucoane, peste vita as' de cal? C-amarnică dihanie de iapă-i, drept ţi-oi spune... Cu asta n-ai habar, că te scoate de la greu

şi de la nevoie...

— Apoi, măi flăcăi, asta-i iapă din soiul lui popa Gheorghe din Călugăreni, răspunsei eu cu mândria cuvenită. Auzit-aţi voi de popa

Gheorghe din Călugăreni ce soi de cai are?

— Din soiul lui popa Gheorghe!... Ehei!... apoi am auzit şi noi, cucoane, că popa acela are un soi amarnic de cai; amu pricep eu de ce zboară ca o ciută peste copaci... Îi din soiul lui popa Gheorghe!... halal vită de cal!...

— Amu, adaugă Sgribincea, om vedea noi, mă Huţane, dac-are să zboare şi peste Tazlău cum zboară peste copaci...

— Da asta zboară, mă Sgribincea, şi peste puhoiul Bistriţei, cu 'nealui cu tot, că doar asta-i curat pajură, bre, nu-i iapă ca toate iepele. Dacă-i de-a lui popa Gheorghe, ce-ţi mai baţi capu!...

De la sine se înţelege că eu, prin împuternicire din partea ţei, primeam în numele ei şi mă îngâmfam de toate laudele ce, cu drept cuvânt, se aduceau atât neamului strălucit din care se trăgea, cât şi marilor ei însuşiri de pricepere, iscusinţă şi agerime.

Târâş, grăpiş, scoborârăm Gitioana şi ne trezirăm în fundul strâmt al unei văi, prin care curgea cracul de miazăzi al Tazlăului; cu alte cuvinte, de

pe întinderile senine, largi şi pline de lumină ale plaiului înalt, ne găsirăm deodată prăpăstuiţi în tainele pline de umbră şi întuneric ale fundului pământurilor!... încă un pas, şi am fi sosit poate la locaşurile tihnite şi de veci ale celor ce nu mai sunt... Atât de netulburată tăcere ne împresura de pretutindeni, aşa de nătoare cu zborul umbrelor din altă lume fluturau prin aer închipuiri uşoare de întuneric şi de lumină mută, aşa de încruntat luneca înspre adâncuri, cu ape posomorâte, cracul negru al Tazlăului, printre maluri putrede de frunziş înalt, zăstit de veacuri în acea neţărmurită şi paş- nică domnie a morţii!!...

Sgribincea şi Huţan păşiră; eu, făcându-mi vânt, sării, iar Pisicuţa zbură peste lărgimea îngustă a apelor lui, care-şi curgeau neoprit şi repede drumul lor înspre adânc... După un minut de odihnă, purăm a urca spre plaiul Goşmanului, cu aceleaşi stavile ca şi la scoborâtul Gitioanei, dar mărite prin însaşi împrejurarea suişului prea pieptiş şi lunecos; şi, cu toate acestea, Huţan şi Sgribincea, în loc să urce, păreau că scoboară; eu chemam în ajutor toate tufele ce-mi cădeau la îndemână, spre a putea urca coastele frământate ale muntelui; iar Pisicuţa zbura pe deasupra stavilelor dealului ca un grifon înaripat... Doar nu degeaba se trăgea ea din soiul vestit al lui popa Gheorghe din Călugăreni!... Când fu soarele la prânz, sosirăm şi noi în lumina largă a coamelor Goşmanului, şi foamea ne şi călcă din urmă. Sgribincea îşi luă gluga din gât, scoase din ea câteva dărăburi zdravene de mămăligă rece, un coşcogea boţ de urdă învelit în nişte foi mari de brustur lat şi ceva sare din nodul murdar al unei petici; usturoiul, nelipsitul usturoi se arătă la iveală şi el cu căpăţânile lui zdrenţăroase, pline de noduri şi mustecioase; apoi Sgribincea aşternu iarba plaiului verde drept faţă de masă, ne făcurăm roată-jur şi, după câteva minute, eu, cel puţin, alene şi sătul, mă găseam răsturnat într-un cot pe muşchiul moale ca o saltea şi, cu ţigara-n gură, priveam cu mulţumire de artist la pitorescul cu care păturile de mămăligă oacheşă, speriate cu câte un strop de urdă albă, se rostogoleau la răstimpuri deopotrivă de rari, ca şi spre fundul unor prăpăstii, înspre adâncul gâtlejurilor încă flămânde ale lui Sgribincea şi Huţan!...

— Amu, zise Huţan, sculându-se de jos, frecându-şi cu mulţumire palmă de palmă şi făcând să curgă o ploaie de ciuciuleţi negri în iarba verde a plaiului, amu om putea merge, cucoane; doar om apuca să trecem cu lumină peste Tazlău, că, de unde nu, apoi mânem în pădure şi noi n-om putea, c-avem grabă mare să ne întoarcem dimineaţă la stână.

— Da sfârşeşte-odată, măi Huţane, cu cea grabă a ta, zisei eu, prefăcându-mă cam supărat; ce tot grabă, grabă?... Când te-i întoarce, pune şi tu din Tazlău un pas pe Geamănă, unul pe Goşman şi altul pe Gitioana şi, din trei paşi, iată-te la stână... Ce tot grabă... grabă?... Ia, mă rog slăbeşte-mă cu graba ta; când om ajunge, om ajunge şi pace bună... doar ştiu că n-am să-mi oftigesc eu iapa pentru gustul tău; doar asta-i iapă de soi, bre...

— Dă... - răspunse Huţan, înţelegând gluma - chiteam şi noi... da om face şi cum zici 'neata.

Sgribincea strânse în glugă rămăşiţele prânzului, îşi anină gluga în gât şi începurăm a scoborî cu toţii spre Pârâul Negru, un fir subţire de apă ce iese de sub cele din urmă poale ale Răchitişului şi-şi face loc printre Goşman şi Dealul Negru, până la vărsarea lui în Tazlău, mai sus de Duruitoare, la piciorul de miazănoapte al Goşmanului. Tăiarăm repede peste Dealul Negru şi, după un scurt popas dincolo de povârnişurile lui stâncoase şi repezi, începurăm a urca spre plaiul Gemenei. Când începu soarele a cumpăni dincolo de-amiază, ieşrăm în largul plaiurilor acestui munte mai mărunt decât Goşmanul din stânga şi mai răsărit decât Şoimul de pe dreapta sa.

— Uite, mă Huţane, auzii deodată pe Sgribincea strigând, uite, mă, ori aceea nu-i Călina lui Drăgan din Rotărie?

Când întorsei capul spre unde arăta Sgribincea, zării în depărtare o femeie venind repede şi sprinten de-a lungul plaiului, spre noi.

— Ba chiar ea, răspunse Huţan, după un minut de cercetare cu privirea; da ori ce-a hi căutând pe-aici, coţofana naibii?

— Dă, mă, ştiu eu?... Da ne-a spune ea amu, când om lua-o la cercetare. Femeia sosi lângă noi.

Şi Călina lui Drăgan din Rotărie nu era tocmai o coţofană...

Subţirică şi năltuţă, cu obrajii rumeni, rotunjori şi grăsulii; cu sânuri ce te împungeau în ochi de sub cămaşa-i albă, curată şi deschisă la piept, dar înnodată sub bărbie cu un şiret de arnici roş, ale cărui capete cu canafuri atârnau slobode în jos, cu o ademenitoare gulă; cu părul ei negru răscolit pe tâmple şi pe fruntea-i netedă, cu o ispititoare neorânduială; cu cârpa-i roşie de pe cap, întocmită cu măiestrie de mâna iscusită a întâmplării; cu ochii ei căprii şi mari, însufleţiţi de văpaia unui sânge pătimaş; cu gura ei mică şi înflorită; cu dinţii ei albi şi cu nasul ei fin, drept şi cu nări neastâmpărate... Călina lui Drăgan din Rotărie nu era tocmai o coţofană...

— Cale bună, fa Călino, zise Sgribincea, tăindu-i drumul; da unde naiba o plecaşi tu, fa, aşa cu sloboda, de răsai tu din Rotărie tocmai pe Geamăna, parcă te-ai strămuta de pe vatră pe cuptor? Cum ai trecut tu peste Tazlău, fa Călino?

— D-apoi că l-am trecut eu Tazlăul de-amu vro trei zile, după bureţi; da m-o prins unda dincoace şi n-am mai putut trece-napoi.

— Şi unde-ai stat tu, fa zvârlugă, aşa singurică, trei zile şi trei nopţi de-a rândul? De-am hi ştiut noi, am hi venit să-ţi ţinem de urât, zise Huţan, turtindu-i uşor cu palma-i lată de uriaş cârpa roşie de pe cap.

— Ei, unde... răspunse ea, dându-i cu o lovitură mâna jos şi fără a-l privi; unde?... ia m-am aciuat şi eu pe Bratu, la Ilinca lui Florea, ş-amu plecasem la voi, la stână, după o ţî' de urdă şi de caş.

— D-apoi c-ai nimerit-o şi tu miercurea, fa Călino, zise Sgribincea

scurt. Şi amândoi mi se păru că se privesc în ochi cu înţeles.

— Da du-te, urmă el după o pauză, că moş Căpăţână i-acolo, şi ţi-a da.

— Da voi un' vă duceţi amu?

— Ia cu 'nealui să-l scoatem pân' devale-n sat.

Şi numai atunci Călina îşi aruncă repede privirea spre mine. Călina lui Drăgan din Rotărie nu era deloc coţofană.

— Da cum o să treceţi voi peste Tazlău, că vine din deal, mânia lui D-zeu; ai să te îneci ca un şoarece, mă Sgribincea.

— Da nu te teme, fa Călino, că doar am mai trecut eu peste puhoiu Tazlăului şi nu m-am mai înecat.

— Vezi, măcar, adăugă ea cu oarecare îngrijire, de-l treceţi şi voi pe la capătul de la deal, al Prelucelor, din jos de Rotărie, c-acolo-i apa mai aşezată şi n-a hi viind şuvoiu cu creastă.

— Ei, zisei eu, amestecându-mă în vorbă, şi adică ce-i porţi tu atâta grijă lui Sgribincea, fa Călino?... S-a-neca, s-a-neca... nu s-a-neca, nu s-a-neca, şi pace bună; cine ce are cu gustul omului?... Cum i-a hi scris... Nu cumva ai să te apuci tu cu D-zeu la harţă de dragul lui Sgribincea?

— Da 'neata ce ai? zise ea înţepat, cu un fel de mânie drăgălaşă în ochi şi cu o roşaţă şi mai drăgălaşă de vinovăţie în obraji.

— Eu ce am?... Eu n-am nimica... Numai cât tu, fa Călino, fiindcă, drăgăliţă-doamne, eşti nevasta lui Drăgan, apoi ai prea multe nele, încât ai de unde irosi şi pe dealuri; ce păcat că nu cresc lele tale, fată hăi, prin cea iarbă verde, cum cresc fragii şi căpşunele... Ce mai de lume s-ar strânge la cules de drăgănele pe urma ta!...

— Şi-i hi având poate poftă şi 'neata?... zise ea, plecând capul cam într-o parte şi privindu-mă pieziş drept în ochi.

— Dă, Călino, fată hăi, mai ştii păcatele?...

— Ci, ia cată-ţi de drum, fa Călino, se auzi deodată strigând Huţan cu glas posomorât; du-te-n treabă-ţi, fa, şi nu ne mai zăbovi-n drum, că doar noi avem de mers, nu de plimbat, ca tine.

Şi aruncă spre Sgribincea o căutătură încruntată de mânie.

— Apoi mergi sănătoasă, fa Călino, şi vezi de mai dă pe la noi, îi zise Sgribincea cu glas domol şi căutându-i galeş în ochi.

— Apoi să mergeţi sănătoşi, şi cu bine, răspunse ea, plecând.

Şi subţirică, şi năltuţă, şi sprinteoară cum era, se aşternu lui pe plai... zbura, nu mergea.

„Hm!... mă gândeam eu, scoborând valea trăgănată cu Pisicuţa de dârlogi, lui bietul Drăgan i-a cântat cucu-n spate când s-a-nsurat.”

— Da ce naiba ţi s-o lăsat negurile pe faţă, măi Huţane, îi zisei eu acestuia, cum mergea pe lângă mine tăcut şi posomorât.

— Dă, ia muierea asta... nu-i zi lasată de Dumnezeu s-o-ntâlnesc şi să nu pat câte-o boroboaţă; parcă m-aş întâlni c-un popă ori c-un iepure.

— Azvârle şi tu c-o mână de paie ori ţărână după dânsa şi tuie vorba.

— Da bat-o întunericu de muiere, că doar nu scapi de pocinocu ei cu una, cu două... parcă-i un făcut cu muierea asta.

— Da Sgribincea tot aşa zice, măi Huţane?

— D-apoi că ce am eu cu Sgribincea?... Cine-şi cu treaba lui. Sgribincea rămăsese puţin îndărăt şi nu ne auzea ce vorbim.

— Aşa-i... da parcă, de când cu Călina, te uiţi cam chiorâş la el.

— Da uite-se cine ştie, că eu doar nu-i port socotelile lui.

— Socotelile nu i l-ei hi purtând, Huţane, da mi se pare că-i porţi sâmbetele.

Când ne uitarăm, din întâmplare, îndărăt, Sgribincea, ca la o zvârlitură de băţ, se pusese jos şi-şi lega târsânele de la opinci... Cum se făcuse, cum se dresese, că tocmai atunci i se dezlegase târsânele şi trebuia să zăbovească, ca să şi le lege; noi ne căutarăm de drum înainte, şi, de la o vreme, nici nu-l mai zărirăm.

— Da ia s-aşteptăm şi pe Sgribincea, măi Huţane, zisei eu peste puţin, voind a mă opri din mers.

— Da lasă-l, cucoane, că dacă şi-a lega târsânele, ne-ajunge el din urmă; să ne căutăm noi de-a noastre şi el de-a lui, că doar n-a hi având numai târsâne de legat.

— Bine zici tu, măi Huţane; ia să lăsăm pe Sgribincea să-şi lege târsânele-n răgaz.

Şi ne urmarăm drumul la vale.

Într-un târziu, ne călcă şi Sgribincea din urmă... era cam obosit... venise, se vede, prea repede...

— Bine, mă Sgribincea, îi zisei eu când fu lângă noi; bine, bre, ce pârdalnica nu-ţi legi şi tu mai bine cele aţe?... Ai s-ajungi de râsul lui moş Căpăţână, ca bietul Cârţă.

— Aţele ca aţele, cucoane, da i s-a hi rupt şi brăcinariu, de-o-ntârziet atâta, adăugă Huţan cu înţeles.

Sgribincea îi aruncă o privire încruntată.

Hotărât că între Sgribincea şi Huţan era vreo pricină mai din vechi... şi nu cred să nu fi fost amestecaţi la mijloc şi ochii căprii ai Călinei lui Drăgan din Rotărie.

— Da a mai hi mult pân' devale, măi flăcăi? întrebai eu pentru a schimba vorba.

— D-apoi că n-a mai hi aşa mult, răspunse Huţan, că - ia - s-aude cum vine Tazlău-n vale.

De prin văi ajungea, în adevăr, până la noi un vuiet surd, sluşit şi depărtat, asemenea vuietului plin de fiori ce prevesteşte apropierea unui cutremur de pământ.

Soarele căta cam dintr-o parte, când intrarăm, din luminişurile largi ale plaiului, în umbra deasă a codrilor ce îmbracă văile de jos ale

Gemenei; vuietul surd şi nedesluşit al Tazlăului se schimbase în urlet clocotitor de ape vijelioase, ce mânau dindărăt cu iuţeală de vifor surpăturile de stânci smulse din scoborâşurile înalte ale mului lor la vale şi frământau cu zgomot înăduşit bolovanii grei şi nestatornici de pe fundul strâmt al albiei lor. De la o vreme, sclipiri fugătoare şi iuţi începură a scânteia şi a străbate până la noi prin spărturile de lumină îngustă ale reţelei de crengi umbroase, ce ne împrejmuia mersul... Era Tazlăul care, scăldat în raze de soare, îşi frângea strălucirea gălbie a undelor sale în curmezişul negru şi încâlcit al rariştii de brazi. Peste puţin, sosirăm în valea lui strâmtă şi plină de lumină, dar rămaserăm tustrei, ţintuiţi pe loc... Pisicuţa doar, singură, de mai îndrăzni să înfrunte cu suflet netulburat veliştea înfiorătoare a vijeliei apelor, să se apropie cu o sătoare obişnuinţă de marginea neastâmpărată a undelor şi să-şi ostoiască setea, muindu-şi botu-i negru şi fin în apa liniştită dintre doi bolovani mărginaşi...

Huţan se scărpina cu nedumerire, şi pe sub căciulă, în creştetul capului; Sgribincea, rezemat pe ghioagă şi tăcut, se uita în sus şi în jos pe cursul pârâului, chibzuind cu ochiul un loc de trecut; eu, cu mâinile la spate, făceam acelaşi lucru; dar nici Huţan nu se dumerea, şi nici eu, şi nici Sgribincea nu puteam hotărî un vad de trecere, nu pentru picior, dar nici măcar pentru ochi! Cu aşa ameţitoare june, cu atâta iuţeală de vifor se scobora din prăpăstiile depărtate ale munţilor şi luneca la vale, pe povârnişul înalt al albiei sale, Tazlăul încruntat!... În zadar te-ai fi silit să-ţi rezemi ochiul pe lunecarea sclipitoare a undelor... În fuga lor nebună, îţi smulgea privirea şi, neoprit, ţi-o târa fără de voie pe cursul lor vijelios... Iar noianul viforos, izbindu-şi apele pe amândouă malurile înalte ale albiei, prea înguste pentru el, se răsfrângea spre mijloc spumegând şi alcătuia o creastă sumeaţă, ce luneca grăbită spre largul văilor cu sclipiri iuţi de raze de soare. Venea Tazlăul de printre dealuri, mânia lui Dumnezeu; venea Tazlăul cu schinare, ca un balaur, vorba lui moş Căpăţână...

— Cucoane, zise Huţan, scărpinându-se în creştetul capului şi pe sub căciulă, eu chitesc că n-om putea trece dincolo, că ne mătură

Tazlăul ca pe-o aşchie şi te-i îneca, păcatele noastre, cu cal cu tot.

— Da tu, mă Sgribincea, tot aşa chiteşti? îl întrebai eu pe acesta. - Dă, cucoane, de noi ca de noi, că ne lăsăm pe apă la vale şi ieşim la mal, că doar îi ştim noi moarea Tazlăului; da 'neata n-ai să poţi trece, că te prăpădeşti.

— Ei, şi ce-i de făcut atuncea, măi flăcăi?

— Apoi dă, cucoane, noi chitim, zise Huţan, c-a hi mai ghine să te-ntorci 'neata înapoi la stână şi să mai zăboveşti acolo păn' s-a mai ostoi mânia apei.

— Apoi asta nu se poate, măi Huţane, că doar eu nu-s suveică s-o dau hâţ încolo, hâţ încolo... Să trecem cum a da Dumnezeu şi pace bună.

— Da te-neci, cucoane, răspunseră amândoi într-un glas.

— Măi flăcăi, ziceţi mai degrabă că vă strânge frica-n spate când vă

uitaţi la schinarea Tazlăului şi că degeaba vă mai lăudaţi că-i cunoaş- teţi moarea; iaca, dacă voi vă temeţi, căutaţi-vă de drum înapoi la stână, că eu am să trec singur călare.

Aceasta, bineînţeles, era din partea mea laudă goală; căci, mai la urmă, uitându-mă numai la iuţeala de fulger cu care Tazlăul se părea că spintecă lumea în două, mă cuprindeau fiori de groază; decât stă în firea omului să-şi îmbrace câteodată frica în vitejie şi curaj, după cum odinioară un... bicisnic erou de fabulă s-a îmbrăcat în piele de leu, ca să-ngrozească lumea.

Sgribincea zâmbi cu neîncredere; Huţan îşi scărpină cu înţeles obişnuitul creştet al capului pe sub căciulă şi începură amândoi a se uita lung, când la mine, când unul la altul, fără să zică nimic.

— Ei, şi adică ce vă uitaţi voi aşa, măi flăcăi, şi nu ziceţi nimic? Nu cumva credeţi c-am să mă întorc înapoi la stână, după vorba voastră, şi să horhăiesc coclaurile? Asta să vă iasă din gând, bre; hai, ori treceţi cu mine, ori căutaţi-vă de drum înapoi; mă, voi sunteţi mai fricoşi decât nişte iepuri.

Vorbă să fie!... decât apucasem eu, aşa, vitejia de coadă şi mă

ţineam grapă de ea, cu toate că spatele-mi ţâţâiau de frică; nicia însă e lucru mare la om: vezi că te duci la prăpastie şi totuşi socoţi drept umilinţă de a te întoarce din drum înapoi. De altfel, îndărătnicia a fost poate singura boală de care mi-amintesc să fi zăcut în zilele mele.

— Ei, măi, şi ce staţi voi aşa ca nişte momâi? Hai, ori trecem, ori nu trecem, zisei eu ca încheiere.

Fără să zică nimic, Sgribincea îşi scoase gluga din gât şi se duse în pădure de-o mistui undeva; apoi se întoarse, îşi desfăcu şi el şi Huţan aţele de la opinci şi, de unde până acum erau aduse în jurul pulpei, de astă dată îşi înfăşurară cu ele, strâns şi peste opincă, toată căputa piciorului, înnodându-le cu îngrijire la glezne.

— Da ce faceţi voi acolo, măi Huţane?

— Apoi înfăşurăm talpa cu târsânele, ca să nu lunecăm aşa tare pe bolovani.

— Vasăzică tot trecem.

— Apoi dă, să trecem dac-om putea.

Pe cât mi-aduc aminte, tremuram de-a binelea; decât nu mai era chip de dat înapoi.

„Cum mi-a fi scris”, cugetai eu.

Câteodată e şi fatalismul bun la ceva; căci, dacă nu tocmai curajul, dar cel puţin un soi de nepăsare vecină cu el se deşteptă în sufletul meu, pe socoteala credinţei că nu se poate înlătura ceea ce este să fie şi că, vorba românului: ce e scris omului în frunte-i e pus.

Strânsei vălătuc mantaua şi surtucul, legai vălătucul cu nojiţele dindărăt la şa şi mă făcui sprinten pentru orice împrejurare; strânsei zdravăn tafturul pe pântecele Pisicuţii şi încălecai. Huţan şi bincea îşi puseseră căciulile la adăpost în pădure, îşi suflecară cile şi îşi făcură cruce,

spre a chema parcă până şi pe Dumnezeu în ajutorul lor; Sgribincea apucă pe Pisicuţa de dârlogi, Huţan se ţinea de la vale spre a o sprijini, de cumva s-ar fi cumpănit în partea aceea; eu o lovii uşor cu varga peste gât, spre a o hotărî să intre în apă. Deocamdată însă fură zadarnice toate străduinţele noastre, căci, în loc să păşească înainte, Pisicuţa sforăia şi se smuncea înapoi.

— Măi Sgribincea, zisei eu, ia las-o de dârlogi, să vedem, n-a merge de bunăvoie? Treci mai bine lângă Huţan, s-o sprijiniţi doi de la vale.

De îndată ce se simţi slobodă, ridică capul în sus, privi drept înainte, sforăi puternic şi începu să scurme cu copita în apă; părea că-şi croieşte un plan sau că se pregăteşte să întrupeze o hotărâre mai dinainte luată. Făcu apoi în apă şi pe pipăite câţiva paşi mărunţi înţepenindu-şi cu chibzuială copita-i fină pe lunecuşul bolovanilor nestatornici; Sgribincea şi Huţan se ţineau pe lângă mine de la vale, gata să preîntâmpine vreo cumpăneală din partea Pisicuţei. Intrarăm în cele dintâi ape ale şuvoiului... Simţeam cum repejunea fulgerătoare a undelor surpa sub mine picioarele Pisicuţei, şi totuşi ea nu se dădea biruită de zbuciumul apelor ce năzuiau s-o răstoarne. Pentru orice împrejurare, scosei picioarele din scări... Huţan şi Sgribincea luptau din răsputeri împotriva repejunii cu care şuvoiul căuta să-i mături; şi de sprijinit pe Pisicuţa nici nu mai putea fi vorbă... încă un pas, şi intram în creasta viforoasă şi spumegătoare a apelor ce zburau cu iuţeală de fulger în bătaia sclipitoare a razelor de soare.

Această nemărginită rostogolire de ape, ce-mi zbura pe dinainte, îmi smulgea privirea din ochi şi, cu iuţeală de vijelie, o târa la vale pe cursu-i neoprit... Vârtejul ameţelii mă cuprinse... Închisei ochii... dar, prin întuneric, rămase încă viu şi îngrozitor urletul clocotitor al apelor noianului... Trecu poate o clipă... Trecu poate un veac... cine ştie?...

Deodată un strigăt de groază se ridică peste urletul clocotitor de pretutindeni:

— Înapoi, cucoane!...

Zguduit, mă trezii parcă din somn... deschisei ochii... când privii spre dreapta, pe luciul apelor, un amestec de capete, de plete negre şi lungi, de picioare şi de mâini încă şi mai lungi, care se ridicau şi băteau apa deznădăjduit, luneca cu iuţeală de săgeată pe creasta sclipitoare a undelor... Erau Sgribincea şi Huţan, pe care şuvoiul îi măturase ca pe două aşchii.

Rămăsesem stâlp în mijlocul potopului; primejdia însă are mintea ei... Fără să-mi dau seamă, arsei puternic pe Pisicuţa cu varga peste gât, cu furia ce ţi-o dă deznădejdea şi groaza... Mă simţii deodată umflat pe sus, ceva păru că-mi vâjâie pe la urechi, şuvoiul încremeni pentru o clipă, un zgomot surd de ape puternic frământate îmi izbi auzul, muntele din faţă păru că se năruie peste mine şi, din cer, căzui fără de veste năprasnic pe pământ... Când mă dezmeticii, băgai de seamă că mă aflu pe malul celălalt al Tazlăului... Pisicuţa, murată ca un şoarece, tremura cum îi varga şi căta din când în când cu groază înapoi... Descălecai, o frecai pe ochi, o trăsei de

urechi, iar ea, venindu-şi în fire, îşi scutură cu putere de cutremur apa de pe dânsa, împroşcând cu o ploaie măruntă pădurile pân-în depărtare...

„C-apoi asta-i curat pajură, bre, nu-i iapă ca toate iepele...”

... Şi Huţan avuse dreptate: Pisicuţa zburase pe deasupra, nu trecuse prin Tazlău...

Mă uitai în toate părţile... Singurătate şi pustiu!

Pusei la gură două degete şi şuierai de amuţi urletul clocotitor al apelor... Ascultai... Nici un răspuns de nicăieri; pornii la vale cu Pisicuţa de dârlogi... apoi şuierai din nou... Din depărtările văii îmi răspunse un alt şuierat puternic şi lung; plecai într-acolo şi, peste puţin, dădui peste Sgribincea şi Huţan, cu apa ciuruind de pe dânşii, stând jos, la umbră, pe marginea potecii şi legându-şi opincile desfăcute.

— Bun-ajunsa, măi flăcăi; ei, putut-aţi trece apa?

— Noi ca noi, da' neata cum naiba o trecuşi, cucoane? întrebară miraţi amândoi.

— Cum s-o trec?... ia călare, cum vedeţi.

— Doar de-i hi zburat pe deasupra, zise Huţan, înfăşurându-şi pulpa cu târsânele; că şuvoiul, cum vine el, răstoarnă câtă mi ţi-i stânca, da' decum o gâzulie de iapă?

— Aşa-i, măi Huţane; da, vezi tu, bre, că iapa mea nu-i stâncă, ci-i pajură de-a lui popa Gheorghe şi zboară pe deasupra, nu merge prin apă ca toţi caii.

— Mai aşa... zău!... Nu-ţi face, c-a hi sărit iapa naibii pe deasupra, că altfel nu-i de chip; amarnică vită de cal, drept ţ-oi spune.

— Zi-i pajură de-a lui popa Gheorghe, măi Huţane, şi taci, încheie Sgribincea, sfârşindu-şi de legat opincile.

Plecarăm cu toţii pe potecă, la vale; iar Pisicuţa, slobodă, se ţinea de noi cât colea. Treptat, valea se lărgea şi, când soarele fu la trei părţi din drumul său pe ceruri, sosirăm la marginea Prelucelor sau, mai bine zis, la marginea unei mări încremenite şi netede ca faţa unei oglinzi, ce se întindea strălucitoare sub bătaia razelor soarelui, până dincolo de hotarele ochiului... Erau Prelucele revărsate.

Şi în luciul acesta nemărginit, pe care nici o adiere de vânt nu-l însufleţea, munţii răsturnaţi, cu codrii lor cu tot, îşi oglindeau tite chipurile lor, până spre fundurile cele mai de jos ale adâncului... Mai jos, spre fund, mai spre adâncuri, ca şi pe o stavilă a şitului, ochiul se rezema pe albastrul răsturnat al bolţilor cereşti... Aceiaşi nori răzleţi şi albi, acelaşi soare strălucitor insufleţea lumea nemărginirilor de jos, ca şi lumea nemărginirilor de sus... „Cine ştie?”... cugetam eu... dar Huţan nu-mi dădu răgaz pentru nici un soi de filozofie asupra aievei celor două lumi din faţa mea, deşi aş fi înclinat s-o iau drept aievea mai degrabă pe cea de jos, decât pe cea de sus, după cum de regulă cam pe dos am luat eu lucrurile mai totdeauna.

— Amu, cucoane, zise el, 'neata să-ncaleci şi noi om merge-nainte,

şi 'neata să te ţii de noi, că nu cunoşti locul şi pe une locuri se fac şne adânci; nu că doar ai să te-neci, da se duce iapa pân-în urechi.

Încălecai.

Munţii din adâncuri îşi clătinară piscurile lor cu codri cu tot, albastrul neted al cerului se frânse în mii de bucăţi, nourii răzleţi şi albi se izbiră unul în altul, soarele se sfărâmă, luciul apelor se încreţi şi cercuri largi cu creştete strălucitoare se mânau spre maluri, unele pe altele... Huţan şi Sgribincea intraseră în apă... Aşa-mi închipui că uriaşii vor fi străbătut mările cu apă până la glezne... Pisicuţa, care zburase prin aer peste şuvoaiele vijelioase ale Tazlăului, acum se simţea umilită oarecum, străbătând întinderile moarte ale acestei mări făr' de viaţă... Şi numai când apa îi venea până la gât, când adică avea de luptat cu adâncul amăgitor de sub picioarele ei, numai atunci îşi încorda trupu-i mlădios şi, potrivit pornirilor ei războinice, vânzolea cu picioarele-i fine de oţel şi spinteca cu pieptul său nic undele, care - spumegând de mânie şi neputinţă - se abăteau umilite din calea ei, în lături... Cam tot după atâta timp de mers pe sub umbra pădurilor, sosirăm la Tazlău.

Trăsei la Ieremia Honcu, primarul locului pe vremuri, pe care îl cunoşteam de mult. Sunt nume sugestive, care, în cinci litere, îţi sintetizează un portret întreg... Astfel e destul să zici „Ieremia Honcu”, dar mai ales „Honcu”, pentru a ţi se deştepta în minte chipul unui fel de uriaş lung, dar nemăsurat de lung, cu încheieturile trupului puternic legate, cu nişte mâini ce-ar fi fost în stare să umfle în braţe un munte şi să-l aşeze binişor peste altul, cu un piept cât o faţă de arie, îmbrăcat - pe cât se arăta de sub cămaşa întredeschisă - cu un codru sălbatic de păr negru şi stufos, cu o barbă cum îi catranul, rar semănată printre ciupiturile rari de vărsat, cu nişte ochi de taur, ce încremeneau pe om sub căutătura lor, şi cu un glas!...

— Da bine, de unde căzuşi la vremea asta, domnule? mă întrebă el, văzându-mă intrând pe poartă şi fără a aştepta măcar vreun „bine-am găsit” de la mine.

Şi sub răgetul lui de leu se zguduiră împrejurimile.

— Ia, de pe dealuri, Honcule, şi uite-mă-s murat ca un şoarece... da-n sfârşit, bine-am găsit!

— Bine-ai venit... cu bine şi cu sănatate! Mă Gavrile, ia vezi de cel cal! strigă el către un argat.

Intrarăm în casă.

— Da-n sfârşit, ce cauţi pe dealuri, şi de unde vii azi?

— Ce caut pe dealuri!... Pe dracu; azi vin de pe Gitioana.

— Tocmai de pe Gitioana!... Şi cum trecuşi Tazlăul?

— Prin nouri, Honcule; am o iapă care zboară pe sus. - Se vede că glumeşti.

— Ba nici deloc; uite, întreabă pe flăcăuanii iştia.

— Aşa-i, domnule Irimia, aşa-i, zău!... întăriră deodată Sgribincea

şi Huţan; are o iapă cu Sarsailă-n pântece... pe noi ne-o furat apa la vale şi 'nealui o zburat cu iapa pe deasupra şuvoiului.

— Mare ţi-i minunea ta, Doamne! încheie Honcu, clătinându-şi rar şi cu mirare capu-i plin de plete; da dacă te-necai, omu lui Dumnezeu?...

— Ei, dacă mă-necam!... Dacă mă-necam, nu era să porunceşti azi, Honcule, nimănui să-mi frigă vreun pui şi nici nu era să-mi dai ceva să mă schimb, până s-or mai usca iste bulendre de pe mine.

— Femeie hăi, strigă Honcu, de se cutremurară pereţii casei; femeie hăi! ia vezi de-nchipuie mai iute de cea masă, că, uite, ne-au căzut la gazdă musafiri flămânzi; şi ia vezi nişte schimburi curate de primenit pentru dumnealui.

Şi măcar că nevasta lui Honcu nu era în casă, totuşi el vorbea cu dânsa ca şi cum ar fi fost de faţă: doar Honcu, când vorbea de la el de-acasă, glasul lui răspundea tocmai pe Măgura Mare şi când ar fi avut nevoie de chemat vreun vătăjel de la comună, care era de la dânsul cale de jumătate de ceas, tot din cerdacul caselor lui l-ar fi strigat; astfel, se zice că el da porunci satului întreg, strigând de la el de-acasă, şi că tot satul revărsat pe vale îl auzea şi-l asculta. Din mijlocul norodului strâns împrejurul lui, Honcu se ridica de la piept în sus, peste marea de capete a tuturor... Pe un astfel de om nu putea să-l cheme decât „Honcu”...

Iar când începui a încerca primenelile lui Honcu, băgai de seamă că, în pantalonii lui albi, ar fi putut intra de-a binelea doi brazi gemeni, iar în cămaşa lui cu bibiluri, o moară de vânt!... Totuşi trebui să mă pierd în imensitatea acestor haine şi, când fu să mă cheme la masă, cu greu mă putură descoperi cei de casă.

Stăturăm la masă sub un nuc din grădină.

— Da ori domnu Arsene de ce n-a fi dat azi pe la noi? zise el către nevasta lui, după ce ne aşezarăm la masă.

— Ei, d-apoi lui domnu Arsene cine-i mai poate ţinea socotelile? Când îl cauţi, nu-l găseşti, şi-l găseşti tocmai când nu-l cauţi... nu-i

ştii obiceiul?

— Ai dreptate, nevastă... Amu trebuie să fi stând dumnealui nat cu faţa-n sus pe patul dumisale din pădure, c-un picior desculţ şi cu unul încălţat, şi s-a hi uitând prin rarişte la stele ziua miaza-mare.

Şi râsul omeric al lui Honcu zgudui casa.

— Da cine-i domnul Arsene, Honcule? îl întrebai eu.

— Ei... ai să-l vezi dumneata, că doar trebuie să cadă el amu de undeva; domnu Arsene îi de la Ieşi şi vine la noi regulat în fiecare vară; trebuie să hi având el şi alt nume, da noi îl cunoaştem numai pe numele de botez; pentru cine nu-l ştie, domnu Arsene îi o făptură de om pe dos; da nu-i aşa, că doar are doxă la cap şi-i cu tâlc la vorbă; numai cât are el, aşa, ţâcnelile lui; altmintrelea-i om de toată isprava.

Şi nevasta lui Honcu, izbucnind într-un hohot năprasnic de râs, era cât pe ce să ne stropească pe toţi cu borşul pe care era să-l soarbă din

lingura aproape de gură.

— Da ce te-apucă, măi femeie, zise Honcu jumătate oţărât, jumătate de-abia stăpânindu-şi râsul; ci cată-ţi de mâncare şi iasă-ţi din gând domnul Arsene... Iaca, domnule - zise el, adresându-se mie, - de când cu domnu Arsene, nu mai este de chip cu muierea asta a mea; o năpădeşte râsul şi noaptea prin somn; tare mă tem să nu-i fi căzut domnu Arsene tronc la inimă, că doar are chip frumos, bată-l pustia, măcar că-i numai o chişcătură de om... Dare-ar dracu, fa nevastă, să te zăpsesc, c-apoi sfântu Neculai îţi ştie de ştire, încheie

Honcu, încruntându-se glumeţ la femeia lui.

— Apoi bine, Honcule, zisei eu, frumos, cu doxă la cap, cu tâlc la vorbă, apoi atunci ce fel de făptură de om pe dos îi domnul

Arsene al tău?

— Apoi nu-ţi spusei că are el ţâcnelile lui şi, când te uiţi la el, aşa, pe deasupra, parcă-i ca nealţi oameni... De altfel, îi om în toată firea şi cu mare socoteală... Fa muiere, să nu te-mpingă păcatele, că-ţi sucesc gâtu ca la un pui de găină; ia mai vezi de cea garafă, că, uite, şi-o dat sufletu.

— Doamne, mă Irimia, zise femeia lui, sculându-se şi luând garafa ca s-o umple din nou, ai tu, aşa, nişte glume de-ale tale, că, zău, faci pe lume să creadă că-i chiar aşa cum spui tu.

— Ei, dă, nu te mai bosumfla şi tu, fa nevastă; ce dracu, nu mă cunoşti? Ia vezi de umple cea garafă.

Sfârşirăm repede de mâncat, iar după-masă eu mă retrăsei în odaia anume hotărâtă pentru mine; noaptea sosi repede şi, deşi cădeam de somn, gândul meu totuşi nu se putea despărţi de dl Arsene al lui Honcu.

Dormii zdravăn în noaptea aceea şi aproape fără de visuri; cel mult dacă dl Arsene mi se arătă prin somn de două ori mai lung decât Goliat şi primblându-se măreţ, c-un picior desculţ şi altul încălţat, pe creasta viforoasă a undelor Tazlăului...

A doua zi dimineaţă, înainte de răsăritul soarelui, mă dusei la pârâu, care curgea pe-aproape, cu gândul să mă scald, dac-ar fi fost cu putinţă; dar cât pe ce să nu mai cunosc Tazlăul; într-o noapte aşa scăzuse, că i se vedeau pietrele, şi se limpezise aşa, încât te prevedeai printr-însul.

N-apucasem încă bine să mă vâr în apă, când iată că, tot dincotro venisem eu, zăresc, din depărtare, că vine şi se îndreaptă spre locul unde mă scăldam cineva necunoscut, dar un soi de cineva care, după vorba cu ţâcneli a lui Honcu, nu putea fi decât dl Arsene... Astfel, de după spate şi prin dosul urechii stângi îi ieşea, se prelungea şi se pierdea sus în văzduhuri ceva subţire şi lung, dar ceva nesfârşit de lung şi de subţire... Era o puşcă... De unde găsise dl Arsene o puşcă aşa de lungă, ca să şi-o anine în gât cu o curea adusă cruciş peste piept, n-aş putea spune; ştiu atâta: că şi astăzi mă împunge în creier lungimea puştii d-sale; sau poate mi se păru mie aşa de lungă, numai din pricina nepotrivirii cu omul de o şchioapă ce o purta, sau, mai bine zis, a chişcăturii de om, vorba lui

Honcu... se poate!... Ceva se târa după dânsul pe pământ... Era pardesiul său lung, îmbrăcat numai pe-o mânecă, iar partea dreaptă a hainei rămăsese în voia întâmplării, slobodă să mături prundişul, dacă ar fi avut gust, sau să fluture în bătaia vântului, dacă numaidecât ar fi avut această fantazie... Sosi pe mal şi, în chipul cel mai obişnuit din lume, se puse jos, chiar lângă straiele mele, se descălţă de botine şi de colţuni, vârî câte un colţun în fiecare botină, înghesui câte o botină în fiecare buzunar al pardesiului şi, suflecându-şi pantalonii numai până la glezne, intră în apă, cu gândul, pe cât înţelesei, de a o trece dincolo... După cum se târâse pe pământ, aşa poala dreaptă a pardesiului se târa acum prin apă, şi apa-i ajunsese până la genunchi, peste pantalonii suflecaţi până la glezne; iar după linia ce apucase pentru a trece curmezişul Tazlăului, prubuluiam că o să se împiedice de picioarele mele, lungite pe sub apă; şi cu toate acestea, existenţa mea în mijlocul pârâului trecea pentru dl Arsene tot aşa de nebăgată în seamă ca şi acea a unui netrebnic mormoloc... Ceva se răzvrăti în mine; dar iute iarăşi mă potolii... Am şi eu, ca toată lumea, slăbăciunile mele, iar pentru oamenii care, sub forme neobişnuite, ascund alcătuiri temeinice sufleteşti, am avut întotdeauna o deosebită slăbăciune; şi poate că, mai la urmă, să am şi dreptate... Pentru ce, adică, mi-aş gâtui eu îmboldirile propriei mele firi, turnându-le în tiparul sucit şi îngust al „convenienţelor” meşteşugite, şi aş trece în ochii... celor proşti drept ceea ce nu sunt?... Pe cât mi se păru mie, deocamdată, domnul Arsene era un original; iată pentru ce prinsei numaidecât dragoste pentru el şi-i îngăduii, pentru moment, să mă aşeze în mintea lui pe treapta netrebnică a celor mai de pe urmă mormoloci... Am însă şi toanele mele de răutate; astfel, când fu numai la câţiva paşi depărtare de mine, mă lungii pe spate, scosei picioarele afară şi începui a bate apa cu atâta furie, încât ridicai în calea domnului Arsene o stavilă nestrăbătută de stropi de apă... Ţi-ai găsit!... Ca şi cum nimic neobişnuit nu s-ar fi întâmplat, domnul Arsene îşi urma drumul netulburat, păşind metodic prin apa repede ce-i trecuse peste genunchi; străbătu ploaia năprasnică scornită de mine, ieşi pe malul celălalt şi se înfundă în pădure...

Mă hotărâi să-l urmăresc.

Ieşii îndată din apă, îmi umflai în braţe straiele de pe mal, trecui

Tazlăul de partea cealaltă, mă îmbrăcai iute şi mă înfundai în pădure pe urmele domnului Arsene...

Întâmplarea mă duse repede şi fără greş drept la... vestitul pat al dumisale.

Într-un desiş de brazi, înadins parcă întocmit pentru aceasta, domnul Arsene, cu degetele amânduror mâinilor încleştate după ceafă drept căpătâi, stătea lungit cu faţa-n sus pe o saltea groasă de cetină, străjuită pe margini de nişte pari groşi, bătuţi ţapăn în pământ,

şi poate că, vorba lui Honcu, se uita la stele ziua miaza-mare, prin bolta rară de frunziş... Într-o creangă îşi aninase puşca, iar în alta pardesiul

cu buzunările doldură de botinele înghesuite în ele. Nu ştiu ce s-ar fi întâmplat cu linia orizontalei contemplaţiuni a domnului Arsene, dacă vreun urs s-ar fi apropiat de domnia-sa; ştiu atâta că această linie nu se tulbură deloc la apropierea mea, deşi călcam pe vreascuri destul de îndesat şi deşi vreascurile trosneau sub paşii mei îndeajuns ca să trezească din autosugestie şi pe un fachir indian...

Mă oprii la câţiva paşi şi privirile noastre se încrucişară...

Iar în clipa când ne privirăm, mă încredinţai că Honcu avea dreptate să se gândească puţin la sfântul Neculai sau măcar la gâtul femeii lui... ca să-l sucească cât de cât ca la un pui de găină... Un păr negru şi plin, de la sine ondulat şi aruncat peste cap cu o ademenitoare neîngrijire, lăsa la iveală o frunte largă şi de o sculpturală regularitate; ovalul feţei, palid şi blajin, străjuit împrejur de o barbă sărăcăcioasă şi fantastică, nasul drept şi statornic, musteaţa mică şi în bună rânduială, gura croită pe un veşnic zâmbet de fină ironie, privirea-i, acum melancolică şi visătoare, acum vie şi tăioasă ca ascuţişul unui brici, ar fi alcătuit un model viu pentru o pânză unde clasicismul să-şi dea mâna cu decadenţa, Michelangelo cu Botticelli!...

Nu găsii însă cu cale să frâng linia orizontalei contemplaţiuni a domnului Arsene, precum n-am găsit niciodată cu cale să tulbur eu însumi unele viziuni scumpe mie...

Şi domnul Arsene se ridicase în ochii mei la treapta înaltă a unei viziuni!...

Îmi căutai înainte de drum şi mă mistuii în pădure...

.....

Şi cum s-au mai zguduit pereţii casei!... Şi cum s-a mai cutremurat pământul sub răgetul de leu al râsului lui Honcu, când a aflat de isprăvile mele cu domnul Arsene!...

A doua zi, înainte de revărsatul zorilor, călare pe Pisicuţa, ţineam la gebea drumul spre Piatra.

Sara, pe înnoptate, sosii acasă. Aici alt păcat.

Dădui peste o slujnică nouă, tocmită în lipsa mea, şi care, prin urmare, nu mă cunoştea.

— Da cine eşti dumneata? mă întrebă ea răstit, când dădui să descalec. Mă uitai de-aproape la dânsa prin întuneric şi numaidecât înţelesei cum stă treaba.

— Acasă-i boierul, duduca? o întrebai.

— Da ce pofteşti dumneata cu boieru şi cu duduca la vremea asta? Boieru-i dus şi duduca nu-i acasă.

— Apoi am s-aştept pân-a veni ori boieru, ori duduca.

— Nu-ţi spun că boieru-i dus şi duduca nu-i acasă?... Hai, cară-te, că chem sergentu; ce cauţi dumneata călare noaptea pe la casele oamenilor?

— Da cum te cheamă, nevastă?

— Ei, cum mă cheamă!... Sanda... şi ce pofteşti?

— Uite, Sando, să mă laşi să stau ascuns colea-n cerdac, pân-a veni duduca.

Fără să zică nimic, se repezi pe poartă ca un vârtej.

— Sergent!... Sergent!

Sergentul ieşi ca din pământ şi intră cu Sanda iute în ogradă.

— Ce-ţi este, fa? Ce răcneşti aşa?

— Uite, dumnealui, şi arătă spre mine prin întuneric, vrea să s-ascundă-n cerdac şi să pândească pe duduca când a veni.

Sergentul se apropie cu sfială de mine şi, fără să mă aştept, aprinse un chibrit, de era cât pe ce să-mi pârlească musteţile.

— Babă nebună ce eşti!... da doar aista-i stăpânu-to; ce dracu, nu-l cunoşti?

Sanda rămase ca trăsnită.

— Ăăăra, cucoane, d-apoi ce, păcatele, nu-mi spuseşi că eşti dumneata, de mă faci să scol mahalaua?

— Ei bine, nu-i nimica, Sando; unde-i duduca?

— Peste drum, la domnu căpitan; să mă duc s-o chem?

— Cată-ţi treaba. Deschide ş-aşterne, că mi-i somn.

Sanda deschise, îmi aşternu şi, sfărâmat de oboseală, mă culcai.

Dormii dus, iar a doua zi când mă trezii... eram acasă la mine.